

සිමවිසාධනී

ධම්මවිචය

පටුන

1. උපසම්පදාකණ්ඩො	2
ඤාත්තිසම්පත්ති නාම.	23
අනුසාවනසම්පත්තිකථා	23
සීමසම්පත්තිකථා	25
පරිසසම්පත්තිකථා	56
2. කප්පවිනාසකණ්ඩො	57
ඉදානි බුද්ධප්පාදදුල්ලහකථා	57
3. නිබ්බානකණ්ඩො	71
4. සමසිසිකණ්ඩො	83
පකිණ්ණකණ්ඩො	91

“ධම්මා සුතා ධාතා වචසා පරිචිතා මනසානුපෙක්ඛිතා දිට්ඨියා සුජපටිච්ඡදා.”

(මහා සුඤ්ඤත සුත්තං; මජ්ඣිම නිකායො, උපරිපණ්ණාසකො, සුඤ්ඤත වග්ගො.)

පටුන සංස්කරණය - භික්ඛු ධම්මවිහාරී

(ජවය සංගායනා ත්‍රිපිටක වැඩසටහනින් උපුටා සකසන ලදී)

සීමවිසාධනී

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස.

සීමවිසාධනී

වරදං වරදං අග්ගං, දිච්චං දිච්චංව වනජං;
බොධකං බොධකං පාණං, දෙව'දෙවං නමාම'හං.

සන්තං සන්තං සදා වට්ටං, පජං'හවෙ සුතං;
නිබ්බදං නිබ්බදං තාරං, ධම්මවරං නමාම'හං.

සුතං සුතං භවතෙ යං, නතනං නතනා'රහං;
නරා'නරා සදා'කංසු, සඨස්වරං නමාම'හං.

ඉච්චෙව'මච්චන්තනතස්සනෙය්‍යං, නතය්‍යමානො රතනත්තයං යං;
පුඤ්ඤාභිවඨ්ඨිං මහග්ගං අලත්ථං, තස්සානුභාවෙන භතන්තරායො.

විනයෙ සති ධීතෙ යං, සාසනං සංඤ්ඨිතං භවෙ;
විනයෙ සති නට්ඨෙ යං, විනට්ඨං සාසනං භවෙ.

තස්මා දිත්තං මමෙ'දානි, ජොතයිත්වාන සාසනෙ;
භිත්දිත්වා ද්වෙළ්භකං වාදං, එකීභාවං කරොම'හං.

අත්තුක්කංසන-භාවඤ්ච, පරවම්භනකම්පිච;
තෙසු විත්තං අපෙසෙත්වා, සාසනස්ස සුච්ඨිසීයා.

යදි මෙ ඊදිසං විත්තං, භවෙය්‍යුං පාපසඨිකජ්ජා;
පච්චිස්සං නිරයෙ භයං, භීන'ජ්ඣාසයකාරණා.

සාසනස්ස සුලභං'ව පත්ථයන්තො සතා'වාරො;
සංසන්දිස්සමහං දානි, විරං සද්ධම්ම'සුද්ධියා.

සුදුල්ලහං ලභිත්වාන, පබ්බජ්ජං ජීනසාසනෙ;
සම්බුද්ධස්ස වරං වාදං, කත්වා ද්වෙළ්භක'මෙකිකං.

සීමවිසාධනීං නාම, නානාගන්ථසමාහටං;
කරිස්සං මෙ නිසාමෙත්තු, සාධවො කච්ඡුඨිගවා.

පාළිං අට්ඨකථඤ්චෙව, මාතිකං පදභාජනිං;

ඔබගේමනවාන තං සබ්බං, පුනර්පුනං අසෙසතො.

අත්තනොමතිගන්ථෙසු, ටිකාගණ්ඨිපදෙසුච;
විනිච්ඡයවිමතිසු, මානිකා'ට්ඨකථාසුපි.

සබ්බං අසෙසකං කත්වා, සංසන්දිත්වාන ඵකතො;
පචත්තා වණ්ණනා ඵසා, තොසයන්ති විචක්ඛණෙති.

බුද්ධුප්පාදො හි දුල්ලහො, තතො පබ්බජ්ජා ච උපසම්පදා ච, වුත්තඤ්ඤෙනං

බුද්ධො ච දුල්ලහො ලොකෙ, සද්ධම්මසවනම්පි ච;
සඬ්ඝො ච දුල්ලහො ලොකෙ, සප්පුරිසා'තිදුල්ලහො.

දුල්ලහඤ්ච මනුස්සත්තං, බුද්ධුප්පාදො ච දුල්ලහො;
දුල්ලහා ඛණසම්පත්ති, සද්ධම්මො පරමදුල්ලහො'ති.

1. උපසම්පදාකණ්ඩො

ඉමස්මිඤ්ඤි යානෙ යත්වා බුද්ධගුණපටිසංයුත්තාය කථාය වුච්චමානාය සාධුනං. විත්තසම්පභංසනඤ්චෙව, ඉමස්සෙව පකරණස්ස අනුම්මත්තවචනභාවො ච භවෙය්, අනුම්මත්තවචනත්තෙ ච සිද්ධෙ සොතබ්බං මඤ්ඤිස්සන්ති, තස්මා බුද්ධගුණං වණ්ණයිස්සාම. අම්භාකං කිර භගවා බ්‍රහ්මදෙවබුද්ධමාදිං කත්වා යාව පොරාණසක්කාගොතමා මනොපණ්ඩිවසෙන, කට්ඨවාහනජාතකංආදිංකත්වා යාව මජ්ඣිමදීපච්ඡාකරා වාචච්චවසෙන මජ්ඣිමදීපච්ඡාකරපාදමූලතො පටියාය කායවාචච්චවසෙන සබ්බං සම්පිණ්ඩෙත්වා යාව වෙස්සන්තරත්තභාවා වීසති අසඬ්ඝෙය්, පාරමිසො පුරෝත්තස්ස සබ්බඤ්ඤාඤාඤාණත්ථාය යෙව අලඬ්ඝකං සීසං ඡිත්තිත්වා දෙන්තස්ස සබ්බඤ්ඤාබොධිසත්තස්ස සීසං ජම්බුදීපවාසීනං උද්ධනතොපි බහුතරං, අඤ්ජිතනායනං උප්පාටෙත්වා දෙන්තස්ස නායනං අජටාකාසෙ ගගනතලෙ තාරාගණතොපි බහුතරං, හදයමංසං වා දක්ඛිණබාහුං වා ඡිත්තිත්වා දෙන්තස්ස මංසං ඡනහුත අට්ඨස හස්සාධිකසතසහස්සපමාණසිනෙරුරාජතොපි බහුතරං, ලොහිතං උප්පාටෙත්වා දෙන්තස්ස රුහිරං චතුසු මහාසමුද්දෙසු උදකතොපි බහුතරං, මද්දීසදිසෙ ච හරියෙ ජාලිකණ්ණිකාසදිසෙ ච පුත්තෙ පරෙසං දාසත්ථාය දෙන්තස්ස ගණනපථං වීතිවත්තා. එවං පාරමිසො පුරෝත්තස්සෙව.

විත්තික සත්ත්වසංඝායා, නවසංඝායා වාදය;
කායවාදය වතුරාය, බුද්ධත්ව සමුපාගමිති.

ජාතත්තකියොත්තකියා චුත්තනගෙන අසුරො හුත්වා බුද්ධත්වං විත්තෙන්තස්සෙව සත්ත්වසංඝායානි විතිවත්තානි. අනිසුරො අහුත්වා වාදාමත්තමෙව නව අසංඝායානි විතිවත්තානි. අනිසුරො හුත්වා කායචගවාචචගවසෙන පුරන්තස්ස වත්තාරි අසංඝායානි විතිවත්තානි. ඉමානි වත්තාරි අසංඝායානි දීපච්ඡාදනාදිපච්ඡාදනා පටිඨාය වෙදිතබ්බානි. සත්ත්වසංඝායානි පන අප්පකුත්තපාරමි පුරිතානි වෙදිතබ්බා. වෙස්සන්තරත්තභාවෙන ච සත්ත්වසංඝායානං දත්වා සත්ත්වසංඝායානං පටිඨං කම්පෙන්වා වච්ඡාපබ්බතං ගන්ත්වා නයනසදිසෙ ද්වෙ පුත්තෙ බ්‍රාහ්මණස්ස දාසත්ථාය දත්වා දුතියදිවසෙ බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන ආගතස්ස සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො අත්තසමං මද්දිං නාම හරියං දත්වා තස්මිං භවෙ අපරිමෙයානි පුඤ්ඤානි කත්වා තතො තුසිතපුරං ගන්ත්වා තත්ථ යාවතායුකං යත්වා දසහි වක්කවාලසහස්සෙහි ආගන්ත්වා දෙවතාවිසෙසෙහි.

කාලො දෙව මහාවීර, උප්පජ්ජ මාතුකුච්ඡියං;
සදෙවකං තාරයන්තො, බුද්ධස්ස අමතං පදන්ති.

යාවිසමානො කාලං දීපඤ්ච දෙසඤ්ච කුලං මාතරමෙවවාති ඉමානි පඤ්ච මහාවිලොකනානි විලොකෙන්වා තුසිතපුරතො වච්ඡන්වා මහාසම්මතවංසස්ස ඔක්කාකරඤ්ඤො පුත්තානං කුසලම්භෙදහගෙන හගිනිහියෙව සද්ධිං ආවාහකරණං සුත්වා සකායා වත හො රාජකුමාරාති ඔක්කාකමහාරාජෙන චුත්තවචනං පවත්තනිමිත්තං කත්වා සකායානි ලද්ධනාමානං රාජ්‍යමබ්බන්තරෙ පවත්තස්ස සුද්ධොදනමහාරාජස්ස ජෙට්ඨමහෙසියා සිරිමහාමායාය කුච්ඡිමහි නිබ්බන්තිත්වා දසමාසවචයෙන දෙවදහනගරස්ස කපිලවත්ථස්ස ච මජ්ඣිම උම්බිනීවනෙ මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමිත්වා ජාතක්ඛණ්ණෙයෙව උත්තරාහිමුඛං සත්ත්වපදවිතිභාරෙන ගන්ත්වා අජමහිවාචං නිව්ඡාරෙන්වා පිතරං වන්දාපෙන්වා අනුක්කමෙන සොළසවස්සුද්දෙසිකකාලෙ රජ්ජසිරිං අනුභවිත්වා රාහුලභද්දස්ස ජාතදිවසෙ නික්ඛමිත්වා ඡබ්බස්සානි දුක්කරවරියං වරිත්වා වෙසාබ්බපුණ්ණමදිවසෙ අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධත්වා පඤ්චවත්තාලීස වස්සානි දෙවමනුස්සානං රතනදාමං ගන්තෙත්තො විය ධම්මරතනවස්සං වස්සාපෙන්වා යාව සුභද්දපරිබ්බාජකචිත්තයනා කතබුද්ධකිච්චෙ කුසිනාරායඋපවට්ඨනෙ මල්ලානං සාලවනෙ වෙසාබ්බපුණ්ණමදිවසෙ පච්චුසස්සමයෙ අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බුතෙ භගවතිලොකනාටෙ සුභද්දෙන වුච්ඡපබ්බජිතෙන “අලං ආවුසො මා සොචිත්ථ මා පරිදෙවිත්ථ, සුමුත්තා මයං තෙන මහාසමණෙන, උපද්ද්වා ව

හොම' ඉදං වො කප්පති ඉදං වො න කප්පති' ති. ඉදානි පන මයං යං ඉච්ඡස්සාම
 තං කරස්සාම, යං න ඉච්ඡස්සාම න තං කරස්සාමා''ති චුත්තවචනං
 සල්ලක්ඛේත්වා ගණපාමොක්ඛානං සත්තන්තං භික්ඛුසත්තසහස්සානං
 සඨසත්ථෙරො ආයස්මා මහාකස්සපො ධම්මසඬ්ඨිති. කත්වා පරිසුද්ධෙ
 ධම්මචිනයෙ තතො අපරභාගෙ වස්සසත්තස්ස අවිචයෙන වෙසාලියා
 වජ්ජිපුත්තකා දසවත්ථුනි දස්සෙත්වා සාසනවිපත්ති. කරොන්තෙ දිස්වා
 ආයස්මතා යසත්ථෙරෙන කාකණ්ඩකපුත්තෙන සමුස්සාහියමානො
 දුතියසඬ්ඨිති. කත්වා තතො අපරභාගෙ තථාගතස්ස පරිනිබ්බානානො ද්විත්තං
 වස්සසත්තානං උපරි අට්ඨාරසමෙ වස්සෙ ධම්මාසොකොනාම රාජා
 සකලජම්බුදීපතලෙ එකරජ්ජාහිසෙකං පාපුණ්ත්වා බුද්ධසාසනෙ මහන්තං
 ලාභසක්කාරං පවත්තෙත්වා පරිහීනලාභසක්කාරා තිත්ථියා අන්තමසො
 සාසවිජාදනමත්තම්පි අලහන්තා ලාභසක්කාරං පත්ථයමානා සාසනෙ
 පබ්බජිත්වා සකානි සකානි දිට්ඨිගතානි දීපෙත්වා සාසනෙ මහන්තං අබ්බුද්ධස්ථ
 මලඤ්ච පවත්තෙසු. තදා ධම්මාසොකරඤ්ඤො පත්තාහිසෙකතො
 සත්තරසමෙ වස්සෙ සට්ඨසත්තසහස්ස භික්ඛුසු සහස්සභික්ඛු. ගහෙත්වා
 මොග්ගලිපුත්තතිස්සො නාම සඨසත්ථෙරො මහාපචාරණාය පරජ්ජවාදං
 භින්දිත්වා කථාවත්ථුජ්ජකරණං දෙසෙත්වා තතියධම්මසඬ්ඨිති. කත්වා
 පරිසුද්ධෙ ධම්මචිනයෙ සාට්ඨකපෙබුද්ධවචනෙ ධරන්තෙව පාළියට්ඨකථාසු
 අත්ථවිජායං ගහෙත්වා අත්තනො මතිවසෙන නානාගන්ථවිසෙසානි කරොන්ති,
 තෙසු අත්තනොමතිවසෙන අත්ථවිජායං ගහෙත්වා කාරණපතිරූපකං කත්වා
 චුත්තවචනං සාරතො සල්ලක්ඛේත්වා සුත්ත-සුත්තානුලොමආවරියවාදෙ
 මුඤ්චිත්වා පාළියා අට්ඨකථං, අට්ඨකථාය ව පාළිං තබ්බිවරණභූතං
 සාරත්ථදීපනිඤ්ච අඤ්ඤානි ව ගන්ථවිසෙසානි අසංසන්දිත්වා
 අත්තනොමතියාපි පුබ්බාපරං අසමානෙත්වා වාදජ්ජකාසනමත්තමෙව යපෙත්වා
 ගරුකලහුකෙසු ගරුකෙයෙව යාතබ්බෙපි ගරුකෙ අට්ඨත්වා කෙචි භික්ඛු නදියා
 උදකුක්ඛෙපං අකත්වා කරොන්ති. එවං සාසනෙ ද්විධා භින්තා හොන්ති. ඉදඤ්ච
 භින්දනං කොසම්බකක්ඛන්ධකෙ භින්තතොපි සතගුණෙන සහස්සගුණෙන
 බලවතරමෙව සාසනස්ස විපත්තිකාරණත්තා, තථා හි න ඉදං මනුස්සලොකෙ
 භික්ඛුනංයෙව හොති, භික්ඛුනං, උපාසකමනුස්සානං, ආරක්ඛකදෙවතානම්පි,
 තාසං සභායකානං භූමිමනිස්සිතදෙවතානම්පි තාසං සභායකානං
 රුක්ඛනිස්සිතදෙවතානම්පි තාසං සභායකානං ආකාසට්ඨකදෙවතානම්පි, තාසං
 සභායකානං වාතුමහාරාජිකදෙවතානම්පි, තාසං සභායකානං
 තාවතිංසදෙවතානම්පි, එවං මිත්තපරම්පරවසෙන ඡකාමාවචරදෙවතානම්පි
 තාසං මිත්තානං බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජානම්පිති එවං යාවඅකනිට්ඨබ්‍රහ්මලොකා
 අරියපුග්ගලෙ යපෙත්වා සබ්බෙ පුට්ඨජ්ජනා දෙවමනුස්සා භින්තා හොන්ති, තෙසං
 භින්තත්තා බහු ව පාපං පසවති, තස්මා පාළියා අට්ඨකථං, අට්ඨකථාය ව පාළිං

සංසන්දිත්වා තානි තානි ගන්ථවිසෙසානි ච එකතො කත්වා ගඬිගොදකෙ න යමුනොදකං විය මිස්සිත්වා එකීභාවං කත්වා සීමවිසොධනීං නාම කරිස්සාමි, තං සුභාථ සාධුකං මනසිකරොථ ධම්මරාජස්ස සාවකානි.

තත්ථ බුද්ධුප්පාදො දුල්ලභො ති බුද්ධස්ස උප්පාදකාලො දුල්ලභො තථා හි අනුප්පන්නකාලෙ බුද්ධො බුද්ධොති සද්දමපි අසුත්වා චිතිවත්තානං කප්පානං ගණනපථං චිතිවත්තා. බුද්ධකාරණස්ස දුක්කරත්තං හෙට්ඨා චුත්තමෙව.

තතො පබ්බජා ච උපසම්පදාවා තිථත්ථ තොපච්චයො ලාමකත්ථෙ, පඤ්චමාත්ථෙ වා. බුද්ධුප්පාදො දුල්ලභො, තමනුපබ්බජ්ජා ච උපසම්පදා ච දුල්ලභායෙවාති අධිප්පායො. යථා ච ලොකෙ කිඤ්චිදෙව මහග්ගං අලහිතබ්බං ලහිත්වා වා තෙන සහකාරීකාරණභූතං අප්පග්ගමපි මහග්ගං මහග්ගං දුල්ලභං දුල්ලභන්ති වුච්චති, එවමෙව අතිදුල්ලභං බුද්ධුප්පාදං ආගමිතම තමනුපබ්බජ්ජතමපි දුල්ලභන්ති වුච්චති, යථා ච නිදියා උපරිමභාගෙ සත්තාහවට්ඨිකාදිභාවෙන උදකපුරණෙ හෙට්ඨා කිස්මිඤ්චි යානෙ තරිතුං අවිසහන්තා ඉදමෙව යානං දුක්කරන්ති වුච්චති, එවමෙව බුද්ධකාරණස්ස දුක්කරභාවෙ න තමනුපබ්බජ්ජපසම්පදාපි දුක්කරං දුල්ලභන්ති වුච්චති. අඤ්ඤා බුද්ධගවතො පි පබ්බජ්ජපසම්පදාභාවායෙව සෙට්ඨො භවෙයා. අථවා කාරණුපචාරවසෙනාපි එවං චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං, යථා සෙම්භොගුළොති තථා හි ගුළස්ස පි වනපච්චයා සෙම්භො උස්සන්තො, තං ජනො ගුළෙනසෙම්භොති වත්තබ්බෙපි කාරණස්මිං ගුළෙ එලභුතං සෙම්භං රොපෙත්වා සෙම්භො ගුළොති වුච්චති, එවං කාරණස්ස දුක්කරත්තා දුල්ලභෙ බුද්ධුප්පාදෙ තමනුක්‍රියා පබ්බජ්ජාපි තං මූලකාරණභූතෙ බුද්ධුප්පාදෙ රොපෙත්වා දුල්ලභා පබ්බජ්ජාති වුච්චති. බුද්ධුප්පාදකාලෙපි බුද්ධදස්සනං දුල්ලභමෙව, අනුප්පන්නකාලෙ පන පගෙව, සබ්බඛණ්ඩු නවමඛණ්ඨානා ච තථා හි මිලක්ඛදෙසඅරුපභූමිඅසඤ්ඤස්ත්තනිරයපෙතනිරච්ඡානභූමීසු ජායමානෙසු වා මජ්ඣිමදෙසෙ ජායමානොපි මිච්ඡාදිට්ඨිභූතා වා, සම්මාදිට්ඨිකුලෙ ජායමානාපි චක්ඛුසොත විකලභාවෙන අඬගවිකලා වා බුද්ධදස්සනං න අරහන්ති, දස්සනමපි දස්සනමත්තමෙව. සුපණ්ණනාගරාජාදීනං තස්මිං භවෙ මග්ගඵලභාගිනො න භොන්ති, භොන්ති චෙත්ථ.

“පච්චන්තපො අරුපිනො, විකලඬිගො අසඤ්ඤපො;
මිච්ඡාදිට්ඨි තිරච්ඡානො, පෙනො නෙරයිකොපිව.

එතෙ අට්ඨක්ඛණා චුත්තා, බුද්ධොනාදිච්චබන්ධුනා;
බුද්ධුප්පාදො ඛණො එකො, නවමොති පචුච්චතීති”.

පබ්ලික් ජාතික වත්මන් සාමාන්‍යයෙන් පුනරුත්ථාපන සාමාන්‍යයෙන් අධිපතිවරයා, උපසම්පදා වානි විසුං පුනරුත්ථාපන. සාමාන්‍යයෙන් ව නාම බුද්ධිමත් සරණ ගවිජාමිත්‍යාදිනා තික්කත්තං වත්වා උභයෝග්‍යද්ධිවසෙනෙව සාමාන්‍යරහුමියං තිට්ඨන්ති. දසසීලානි පන තෙසං සික්කාපදමත්තමෙව. තානි පාලිවසෙන අසක්කොන්තො අත්ථවසෙන “ඉද්දං සමාදාය වත්තෙනී”ති ආචික්ඛිතුමිති වට්ටති යෙව. ඉධ වත්තබ්බං නත්ථි. උපසම්පදා පන අට්ඨවිධා භොන්ති එහිහික්ඛුපසම්පදා, සරණගමනුපසම්පදා, ධ්වංග පටිග්ගහණුපසම්පදා, පඤ්ඤාභාග්‍යාකරණුපසම්පදා, අට්ඨගරුධම්මපටිග්ගහණුපසම්පදා, දුතෙන්නුපසම්පදා, අට්ඨවාචිකුපසම්පදා, ඤාත්තිවතුත්ථුපසම්පදා වානි. තත්ථ භගවා එහි හික්ඛුභාවාය උපනිස්සයසම්පන්නං පුග්ගලං දිස්වා රත්තපංසුකුලන්තරතො සුවණ්ණවණ්ණං දක්ඛිණහත්ථං නිහරිත්වා බ්‍රහ්මසොසං නිච්ඡාරෙත්තො “එහි හික්ඛු වර බ්‍රහ්මවරියං සම්මා දුක්ඛස්ස අන්තකිරියායා”ති වදන්ති. තස්සානන්තරමෙව ගිහිලිඤ්ඣං අන්තරධායිත්වා.

තිව්වරඤ්ච පත්තො ව, වාසි සුවිච්ඡන්ධනං;
පරිස්සාවනමට්ඨෙතෙ, යුත්තයොගස්ස හික්ඛුනොති.

එවං පුනරුත්ථාපන අට්ඨහිපරික්ඛාරෙහි සරීරෙ පටිමුත්තොයෙව වස්සසතිකත්ථෙරො විය ඉරියාපථසම්පන්නො බුද්ධිවරියකො බුද්ධිපජ්ඣායකො සම්මාසම්බුද්ධං වන්දමානොව තිට්ඨති. අයං එහි හික්ඛුපසම්පදා නාම. භගවා හි පයමබ්බොධියං එතස්මිං කාලෙ එහි හික්ඛුපසම්පදාය එව උපසම්පාදෙති. තානි පන පඤ්චවග්ගියාදියො අභිගුලිමාලත්ථෙරපරියොසානා.

තිණ්ණසතං සහස්සඤ්ච, වත්තාලීසං පුනාපරො;
එකො ව ථෙරො සජ්ජඤ්ඤො; සබ්බෙ තෙ එහි හික්ඛුකානි.

එතෙ විනයපිටකෙ නිද්දිට්ඨඑහිහික්ඛු නාම විනයපිටකෙ අනිද්දිට්ඨා පන තිස්සපරිවාරසෙලබ්‍රාහ්මණාදියො.

සත්තවිස සහස්සානි, තිණ්ණෙව සතානි ව;
එතෙ හි සබ්බෙ සඨ්ඛාතා, සබ්බෙ තෙ එහිහික්ඛුකානි.

තං සබ්බං සම්පිණ්ඩෙත්වා අට්ඨවිසසහස්සානි ඡසතානි එකවත්තාලීසුත්තරානි ව භොන්ති. පයමබ්බොධිව නාමෙසා විසතිවස්සානි භොන්ති.

භගවා හි අනුත්තරං ධම්මවක්කං පවත්තෙන්වා අට්ඨාසකොට්ඨාග්ගමානං අමතං පායෙන්වා පට්ඨවස්සං වසි. දුතියතතියවතුත්ථවස්සෙසු රාජගහෙ වෙළඳවනවිහාරෙ වස්සං වසි, භගවා හි ආසාල්හිතක්ඛත්තපුණ්ණමියං බාරාණසියා ඉසිපතනෙ මිගදායෙ පට්ඨවස්සං වසිත්වා එග්ගුණමාසෙ එග්ගුණපුණ්ණමියං රාජගහං පත්වා බිම්බිසාරරඤ්ඤා කාරිතෙ වෙළඳවන විහාරෙ එකමාසමත්තං වසිත්වා චිත්‍රමාසෙ වීසතිබිණාසවසභස්සපරිවුතො කපිලවත්ථුං ගන්ත්වා අසිනියා ඤාතිසභස්සානං මජ්ඣෙ විජ්ජපිපත්තානං රාජුතං මත්ථකෙ පංසුරජං ඔකිරිත්වා තෙ වන්දාපෙත්වා පොක්ඛරවස්සඤ්ඤා වස්සාපෙත්වා තමාගමිම අසිනියා ඤාතිසභස්සානං වෙස්සන්තර ජාතකං කට්ඨත්වා රාහුලමාතරමාගමිම වන්දකින්තරීජාතකඤ්ඤා කට්ඨත්වා පිතරං අනාගාමීඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා රාජගහමෙව ආගන්ත්වා වාසං කප්පෙසි, තෙන වුත්තං දුතිය තතිය වතුත්ථ වස්සෙසු රාජගහෙ වෙළඳවනවිහාරෙ වස්සං වසි”ති. පඤ්චමෙ පන වෙසාලියං එකවාසං වසි. ඡට්ඨෙ මකුළුපබ්බතෙ එකවාසං වසි. පුණ්ණො වා තත්ථ. තත්‍රායං අනුපුබ්බිකවා සුනාපරන්තරට්ඨෙ කිර එකස්මිං වාණිජකගාමෙ ද්වෙ භාතරො. තෙසු කදාචි ඡෙට්ඨො පඤ්චසකට්ඨකානි ගහෙන්වා ජනපදං ගන්ත්වා භණ්ඩං ආහරති, කදාචි කනිට්ඨො. ඉමස්මිං පන සමයෙ කනිට්ඨං සරෙ යපෙත්වා ඡෙට්ඨභාතිකො පඤ්ච සකට්ඨකානි ගහෙන්වා ජනපදවාරිකං වරන්තො අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං පත්වා ඡෙතවනස්ස අවිදුරෙ පඤ්චසකට්ඨකානි යපෙත්වා භුත්තපාතරාසො පරිජනපරිවුතො ඵාසුකට්ඨානෙ නිසීදි. තෙන ව සමයෙන සාවත්ථිවාසිතො භුත්තපාතරාසා උපොසථඞ්ගානි අධිට්ඨාය සුට්ඨත්තරාසඞ්ගා ගන්ධපුප්ඵාදිහත්වා යෙනබුද්ධො, යෙනධම්මො, යෙනසඞ්ගො, තන්තින්තා තප්පොණා තප්පබ්හරා හුත්වා දික්ඛිණද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා ඡෙතවනං ගච්ඡන්ති. සො තෙ දිස්වා “කහං ඉමෙ ගච්ඡන්ති”ති එකං මනුස්සං පුච්ඡි. කිං ත්වං අයොයා න ජානාසි, ලොකෙ බුද්ධධම්මසඞ්ගරතනානි නාම උප්පන්නානි, ඉච්චෙව මහාජනො සත්ථුසන්තිකෙ ධම්මකථං සොතුං ගච්ඡන්ති. තස්ස “බුද්ධො”ති වචනං ඡචිවම්මාදිති ඡින්දිත්වා අට්ඨමිඤ්ජං ආහව්ව අට්ඨාසි. අථ අත්තනො පරිජනපරිවුතො තාය පරිසායසද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාමධුරස්සරෙන ධම්මං දෙසෙන්තස්ස පරිස පරියන්තෙ යිතො ධම්මං සුත්වා පබ්බජ්ජාය විත්තං උප්පාදෙසි. අථ තථාගතෙන කාලං විදිත්වා පරිසාය උයොජ්ජාය සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා ස්වාතනාය නිමන්තෙන්වා දුතියදිවසෙ මණ්ඩපං කරෙන්වා ආසනානි පඤ්ඤාපෙත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස සඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා භත්තකිච්චාවසානෙ භගවා අනුමොදනං කත්වා පක්කමි. භුත්තපාතරසො උපොසථඞ්ගානි අධිට්ඨාය භණ්ඩාගාරිකං පක්කොසාපෙත්වා “එත්තකං භණ්ඩං විස්සජ්ජිතං එත්තකං පන න විස්සජ්ජිත”න්ති සබ්බං ආවික්ඛිත්වා “ඉමං සාපතෙය්‍යං මය්හං කනිට්ඨස්ස දෙහි”ති සබ්බං නියොයාතෙන්වා සත්ථු

සන්තික පරිසරයක් වන කම්මට්ටම පරායතන අනුකූලය. අපේක්ෂා කම්මට්ටමක මනසිකරණයක් සහ කම්මට්ටමක න උපට්ටම, තනතුරු වින්තෙසි “අයං ජනපදො මයං අසප්පායො, යං නුතනං සත්ත්ව සන්තික කම්මට්ටමක ගතෙත්වා සකට්ටමකමෙව ගවිජෙය්” නි. අප පුබ්බන්තරයෙහි පිණ්ඩය වරින්වා සායන්තරයෙහි පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො භවන්තං උපසඤ්ඤා කම්මට්ටමක කපාපෙත්වා සත්වා සිහනාදං නදිත්වා පක්කම්. අප බො ආයස්මා පුණ්ණො සුනාපරන්තරට්ඨං පත්වා සම්මතපරිසරය නාම පටිසිත්වා වාණිජකරණය පිණ්ඩය පාවිසි. අප නං කනිට්ඨහානා සග්ගං නෙත්වා භික්ඛං දත්වා “භන්තෙ අඤ්ඤත්ථ අගන්ත්වා ඉධෙව වසමා” නි පටිඤ්ඤං කාරෙත්වා වසාපෙසි. තනතුරු සමුද්දගිරිවිහාරං නාම අගමාසි. තත්ථ සමුද්දවිච්චියො ආගන්ත්වා අයකණ්ටපාසාණෙසු පහරිත්වා මහාසද්දං කාරෙත්වා. ථෙරො කම්මට්ටමක මනසිකරණයෙන් න ආසුච්චාරො භොතිති සමුද්දං නිසද්දං කත්වා අධිට්ඨාසි. තනතුරු මාතූලගිරිං නාම ආගමාසි. තත්ථ සකුණසඤ්ඤා උස්සන්තො රත්තිඤ්ච දිවා ව සද්දො එකො බද්ධො භොති. ථෙරො “ඉදං යානං අආසුකන්ති තනතුරු මකුලකාරාමවිහාරං නාම ගතො. සො වාණිජකරණය නාතිදුරො නාව්වාසන්තො ගමනාගමනසම්පන්නො විචිත්තො අප්පසද්දො. ථෙරො “ඉදං යානං ආසුක” නි තත්ථ රත්තිට්ඨානදිවායානෙ වඩකමනාදීනි කාරෙත්වා වස්සං උපගච්ඡති. එවං චතුසු යානෙසු විහාසි. අපේක්ෂාවසං තස්මිංයෙව අත්තොවස්සෙ පඤ්ච වාණිජකරණය “පරසමුද්දං ගවිජාමා” නි නාවාය භණ්ඩං පක්ඛිපිංසු. නාවාරොහනදිවසෙ ථෙරස්ස කනිට්ඨහානා ථෙරං භොජෙත්වා ථෙරස්ස සන්තික සික්ඛාපදානි ගතෙත්වා ගවිජන්තො “භන්තෙ මහාසමුද්දො නාම අස්සද්ධෙය්සො වානෙකන්තරායො ව, අම්භෙ ආවජ්ජෙය්සාමා” නි වත්වා නාවං ආරුය්හි. නාවා උච්ඡේදනෙ ගවිජමානා අඤ්ඤතරං දීපං පාපුණි. මනුස්සා “පාතරාසං කර්ස්සාමා” නි දීපකෙ ඔතිණ්ණො. තස්මිං දීපකෙ අඤ්ඤං කිඤ්චි නත්ථි, වන්දනාවනමෙව අනුකූලය. අපේක්ෂා වා සියා රුක්ඛං ආකොටෙත්වා ලොහිතවන්දනභාවං ඤත්වා “භො මයං ලාභත්ථාය පරසමුද්දං ගවිජාම, ඉතො ව උත්තරි ලාභා නාම නත්ථි, චතුරභිගුල මත්තාපි සට්ඨා සතසහස්සං අග්ගති, සංභාරෙතබ්බකයුත්තං භණ්ඩං භාරෙත්වා ගවිජාමා” නි. තෙ තවා කරිංසු වන්දනාවනෙ අධිවත්ථා අමනුස්සා කුප්පිත්වා ඉමෙහි අම්භාකං වන්දනාවනං නාසිතං, සාතෙස්සාම නෙ” නි වින්තෙත්වා න ඉමෙසු සාට්තෙසු සබ්බං එකකුණපං භවිස්සති, සමුද්දමජ්ඣෙ නෙසං නාවං ඔසිදෙස්සාමා” නි ආහංසු. අප තෙසං නාවං ආරුය්හ මුහුත්තං ගතකාලෙයෙව උප්පාදිකං උපට්ඨාපෙත්වා සයම්පි තෙ අමනුස්සා භයානකානි රූපානි දස්සමිංසු. භීතා මනුස්සා අත්තනො දෙවතා නමස්සන්ති. ථෙරස්ස කනිට්ඨො වුළුපුණ්ණකුට්ඨිකො “මයං භාතා අවස්සෙයො භොතු” නි ථෙරස්ස නමස්සමානො අට්ඨාසි. ථෙරො පි කිර තස්මිංයෙව බණ ආවජ්ජෙත්වා තෙසං

බාහිරජීවීන්. උදාහරණයක් ලෙස, උප්පත්තිවාදය අනුමාන අවධානය. අනුමානවාදය
 පෙර. දිස්වාදය “අනුමානවාදයෙන් පෙර” නි පක්ෂය. උප්පත්තිවාදය. පෙර. “මා හාය” නි තෙස. අනුමානවාදය කහ. ගන්තුකාමත්වා” නි ප්‍රචිත.
 “හන්තෙ අමිහාකං සකට්ඨානමෙව ගච්ඡාම” නි පෙර. නාව. එලෙ
 අක්කමත්වා “එතෙසං ඉච්ඡිතට්ඨානං ගච්ඡතු” නි අධිට්ඨානි. වාණිජ සකට්ඨානං
 ගන්ත්වා තං පවත්තිං පුත්තදාරස්ස ආරොචෙත්වා “එථ පෙරං සරණං
 ගච්ඡාම” නි පඤ්චසතානි අත්තනො අත්තනො පඤ්චමාතුගාමසතෙහි සද්ධිං
 තිසු සරණෙසු පතිට්ඨාය උපාසකත්තං පටිවෙදෙසු. තතො නාවාය හණ්ඩං
 ඔතාරෙත්වා පෙරස්ස එකං කොට්ඨාසං කත්වා “අයං හන්තෙ තුම්භාකං
 කොට්ඨාසො” නි ආහංසු. පෙර. “මයං විසුං කොට්ඨාසං කිව්වං නත්ථි”.
 සත්ථා පන තුම්භෙහි දිට්ඨපුබ්බො” නි. න දිට්ඨපුබ්බො හන්තෙ” නි, තෙනහි ඉමිනා
 සත්ථු මණ්ඩලමාලං කරොථ. එවං සත්ථාරං පස්සිස්සවාති තෙ සාධු හන්තෙ” නි
 තෙන ව කොට්ඨාසෙන අත්තනො ව කොට්ඨාසෙන මණ්ඩලමාලං කාතුං
 ආරහංසු. සත්ථා කිරස්ස ආරද්ධකාලතො පට්ඨාය පරිභොගං අකාසි. තථො
 මනුස්සා රත්තිං ඔහාසං දිස්වා “මහෙසක්ඛා දෙවතා අත්ථි” නි සඤ්ඤංකරිංසු.
 උපාසකා මණ්ඩලමාලඤ්ච භික්ඛුසඤ්ඤාසං සෙනාසනානි ව නිට්ඨපෙත්වා
 දානසම්භාරං සජ්ජෙත්වා “කතං හන්තෙ අමිහෙහි අත්තනොකිව්වං, සත්ථාරං
 පක්කොසවා” නි පෙරස්ස ආරොචෙසු. පෙර. සායන්හසමයෙ
 ඉද්ධියාසාවත්ථි. පත්වා “හන්තෙ වාණිජගාමවාසිනො තුම්භෙ දට්ඨකාමා,
 තෙසං අනුකම්පං කරොවා” නි. හගවා අධිවාසෙසි. පෙර. හගවතො අධිවාසනං
 විදිත්වා සකට්ඨානමෙව පව්වාගතො. හගවා ආනන්දත්ථෙරං ආමන්තෙසි
 “ආනන්ද ස්වෙ සුනාපරන්තෙ වාණිජගාමෙ පිණ්ඩාය වරිස්සාම, ත්වං
 එකුතපඤ්චසතානං භික්ඛුනං සලාකං දෙහි” නි. පෙර. සාධු හන්තෙ” නි
 භික්ඛුසඤ්ඤාසං තමත්ථං ආරොචෙත්වා “වාරිකා සලාකං ගණ්හන්තු” නි ආහ. තං
 දිවසං කුණ්ඩානන්තො පට්ඨං සලාකං අග්ගහොති. වාණිජගාමවාසිනොපි
 “ස්වෙ කිර සත්ථා ආගමිස්සති” නි ගාමමජ්ඣෙ මණ්ඩපං කත්වා දානග්ගං
 සජ්ජයිංසු. හගවා පාතොව සරිපට්ඨග්ගනං කත්වා ගන්ධකුටිං පවිසිත්වා
 එලසමාපත්තිං අප්පෙත්වා නිසීදි. සක්කස්ස පණ්ඩුකම්බලසිලාසනං උණ්භං
 අහොසි. සො කිං ඉදන්ති ආවජ්ජෙත්වා සත්ථු සුනාපරන්තගමනං දිස්වා
 විසුකම්මං ආමන්තෙසි “තාත අජ්ජ හගවා තිණිමත්තානි යොජනසතානි
 පිණ්ඩාවාරං ගමිස්සති, පඤ්ච කුටාගාරසතානි මාපෙත්වා ජෙනවනද්වාර
 කොට්ඨමත්ථකෙ ගමනසජ්ජානිං කත්වා යපෙහි” නි, සො තථා අකාසි. හගවතො
 කුටාගාරං වතුමුඛං අහොසි, ද්විත්තං අග්ගසාවකානං ද්විමුඛං, සෙසානං
 එකමුඛං, සත්ථා ගන්ධකුටිතො නික්ඛම්ම පටිපාටියා යපිත කුටාගාරෙසු
 ධුරකුටාගාරං පාවිසි. ද්වෙ අග්ගසාවකෙ ආදිං කත්වා එකුතපඤ්චභික්ඛුසතානිපි
 කුටාගාරං ගන්ත්වා නිසින්නා අහෙසු, එකං තුච්ඡකුටාගාරං අහොසි. පඤ්චපි

කුටුම්භකර්මය ආකාරයෙන් උපදෙස් දී. සත්ත්ව සම්පන්නත්වය නම් පත්වා
 කුටුම්භකර්මය ආකාරයෙන් යටපත්වා තස්මිං පබ්බතෙ සම්පන්නත්වො නම් මිච්ඡාදිට්ඨි,
 සො මහාජනං මිච්ඡාදිට්ඨිං උග්ගණ්ඨාපෙත්තො ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තො
 හුත්වා වසති. අබ්බන්තරෙ වස්ස අත්තොවාටියං පදිපො විය අරහත්තස්ස
 උපනිස්සයො ජලති, තං දිස්වා “ධම්මමස්ස කප්පස්සාමි”ති ගන්ත්වා ධම්මං
 දෙසෙති. තාපසො දෙසනාපරියොසානෙ අරහත්තං පාපුණි. මග්ගෙනෙවස්ස
 අභිඤ්ඤා ආගතා, එහි භික්ඛු හුත්වා ඉද්ධිමයපත්තච්චරො කුටුම්භකර්මය පාවිසී.
 භගවා කුටුම්භකර්මයෙහි පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහිසද්ධිං වාණිජගාමං ගන්ත්වා
 කුටුම්භකර්මය අදිස්සමානාති කත්වා වාණිජගාමං පාවිසී. වාණිජා බුද්ධප්පමුඛස්ස
 භික්ඛුසඤ්ඤා මහාදානං දත්වා සසත්ථාරං මකුළුකාරාමං නයිංසු. සත්ථා
 මණ්ඩලමාලං පාවිසී. මහාජනො යාව සත්ථා හත්තදරථං පටිප්පස්සමිහෙති, තාව
 පාතරාසං කත්වා උපොසථඤ්ඤාති සමාදාය ගන්ධඤ්ඤා පුප්ඵඤ්ඤා ආදාය
 ධම්මසවනත්ථාය ආරාමං පච්චාගමාසී. සත්ථා ධම්මං දෙසෙසී. මහාජනස්ස
 බන්ධනා මොක්ඛො ජානො, මහත්ත බුද්ධකොලාහලං අහොසී. සත්ථා
 මහාජනස්ස සඤ්ඤාහත්ථං කතිපාහං තත්ථෙව වසී, අරුණං පන
 මහාගන්ධකුටියංයෙව උට්ඨපෙසී. තත්ථ කතිපාහං වසිත්වා වාණිජගාමෙ
 පිණ්ඩාය වරිත්වා “ත්වං ඉධෙව වසාහි”ති පුණ්ණත්ථෙරං නිවත්තෙත්වා
 අත්තරෙ නම්මදානදී නාම අත්ථි, තස්සා තීරං අගමාසී. නම්මදානාගරාජා සත්ථා
 පච්චුග්ගන්ත්වා නාගහවනං පවෙසෙත්වා තිණ්ණං රතනානං සක්කාරං අකාසී.
 සත්ථා තස්ස ධම්මං කප්පත්වා නාගහවනා නික්ඛමි. සො “මයං හත්තෙ
 පරිවරිතබ්බං දෙවා”ති යාචි. භගවා නම්මදානදීතිරෙ පදවෙතියං දස්සෙසී. තං
 විච්ඡා ආගතාසු පිටියති විච්ඡා ගතාසු විවරති, මහාසක්කාරප්පත්තං අහොසී. සත්ථා
 තතො නික්ඛමිම සම්පන්නත්වං ගන්ත්වා සම්පන්නත්වං ආහ “තයා
 මහාජනො අපායමග්ගෙ ඔතාරිතො. ත්වං ඉධෙව වසිත්වා එතෙසං ලද්ධිං
 විස්සජ්ජාපෙත්වා නිබ්බානමග්ගෙ පතිට්ඨාපෙහි”ති. සොපි පරිවරිතබ්බං යාචි.
 සත්ථා සනපිට්ඨිපාසාණෙ අල්ලමත්තිකපිණ්ඩමිහි ලඤ්ඤා විය පදවෙතියං
 දස්සෙසී. එවං සුනාපරන්තරට්ඨෙයෙව ද්වෙ වක්කරතනවෙතියාති
 යාවසාසනන්තරධානං පතිට්ඨාපෙසී. සත්තමෙ පන වස්සෙ සාවත්ථියං
 කණ්ඩම්බරුක්ඛමුලෙ තිත්ථි මද්දනං කරොත්තො යමකපාටිභාරියං කත්වා
 දසහි වක්කවාල සහස්සෙහි ආගතානං දෙවතානං මාතරං කායසක්ඛිං කත්වා
 අභිධම්මං දෙසෙත්තෙ තාවතිංසහවනෙ පාරිච්ඡත්තකමුලෙ
 පණ්ඩුකම්බලසීලායං වස්සං වසී. අට්ඨමෙ සංසාරානගරෙ එකවස්සං වසී.
 නවමෙ කොසම්බියං එකවස්සං වසී. තදා හද්දියො, කිම්බලො, භගු, ආනන්දො,
 අනුරුද්ධො, දෙවදත්තො, වාති ඡ බත්තියා පබ්බජිංසු. තෙසං විත්ථාරො
 ධම්මපදෙ ආගතො. දසමෙ පන වස්සෙ පාලිලෙයාගාමෙ දක්ඛිණවනසණ්ඨෙ
 හද්දසාලමුලෙ පාලිලෙයාකෙන හත්ථිනා උපට්ඨියමානො ආසුකං වස්සාවාසං

වසි. එකාදසමෙ නාලන්දබ්‍රාහ්මණගාමෙ එකවාසං වසි. ද්වාදසමෙ වෙරඤ්ජායං එකවාසං වසි දුව්වරිතස්ස විපාකං අනුභවමානො, භගවතා කිර චුස්සස්ස භගවතො කාලෙ සාවකානං වච්චුව්වරිතවසෙන කතුපචිතස්ස අකුසලකම්මස්ස තදා ලද්ධොකාසවසෙන උපට්ඨිතත්තා වෙරඤ්ජබ්‍රාහ්මණෙන නිමන්තිතොපි සමානො මාරාවට්ටන වසෙන අසල්ලක්ඛෙන්වා අස්සවාණිජකානං නිබද්ධවත්තසඬ්ඛෙපෙන පඤ්ඤත්තං පත්ථපත්ථමුලකං යවතණ්ඩුලමෙව තෙමාසං භුඤ්ජති, චුත්තඤ්ඤෙනං අපදානෙ.

“චුස්සස්සාහං පාවචනෙ, සාවකෙ පරිභාසිස්සං;
යවං බාදථ භුඤ්ජථ, මාව භුඤ්ජථ සාලිනො.

තෙන කම්මවිපාකෙන, තෙමාසං බාදිතං යවං;
නිමන්තිතො බ්‍රාහ්මණෙන, වෙරඤ්ජායං වසිං තදාති”.

තෙන චුත්තං “ද්වාදසමෙ වෙරඤ්ජායං එකවාසං වසි දුව්වරිතස්ස විපාකං අනුභවමානො”ති. තෙරසමෙ ජාලියපබ්බතෙ එකවාසං වසි. චතුද්දසමෙ සාවත්ථියං අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ ජෙනවනවිහාරෙ පට්ඨමවාසං වසිත්වා පන්තරසමෙ වස්සෙ ඤාතිජනසඬ්ඛගත්ථං කපිලවත්ථුං ගන්ත්වා එකමෙව වාසං කප්පෙසි. සොළසමෙ වස්සෙ ආලවකයක්ඛදමනත්ථං අග්ගාලවීනගරෙ එකවාසං වසි. සත්තරසමෙ වස්සෙ රාජගහමෙව නිවත්තිත්වා වාසං කප්පෙසි. අට්ඨාරසමෙ වස්සෙ ජාලියපබ්බතමෙව නිවත්තිත්වා වසි. එකුනවිසතිමෙපි වස්සෙ තත්ථෙව ජාලියපබ්බතමෙව වසි. විසතිමෙ වස්සෙ රාජගහස්ස අවිදුරෙ භීසනකෙ භෙසකලවනසණ්ඛෙ වාසං කප්පෙසි”ති ඉමානි විසති වස්සානි පට්ඨමොධිති වෙදිතබ්බානි. එතස්මිං කාලෙ එහිභික්ඛුපසම්පදායඵව උපසම්පාදෙසිති යෙහුයොන භගවත්තංයෙව උද්දිස්ස ආවරියුපජ්ඣායං කත්වා එහිභික්ඛු භාවමාපන්නෙ පුඤ්ඤවත්තපුග්ගලෙයෙව සන්ධාය චුත්තං, අඤ්ඤෙසම්පි අරියභාවමනාපන්නානං සුදින්නාදීනං වා යමකපාටිභාරියෙ පසිදිත්වා ආයස්මතො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිතානං පුබ්බෙ කස්සපබුද්ධකාලෙ වග්ගුලිභුතපුබ්බානං පඤ්ඤවත්තං භික්ඛුසතානං ථෙරස්සෙව සන්තිකෙ පබ්බජිතභාවස්ස දිස්සනතො තෙන චුත්තං “භගවා හි පට්ඨමොධියං එතස්මිං කාලෙ එහි භික්ඛුපසම්පදාය ඵව උපසම්පාදෙසි”ති. ඉතො පරෙසු පන පඤ්චවිසතිවස්සෙසු අනාථපිණ්ඩිකෙන කාරිතෙ ජෙනවනමහාවිහාරෙ එකුනවිසතිවස්සා වාසං වසි. විසාබාය සත්තවිසති කොට්ඨනපරිච්චාගෙන කාරිතෙ පුබ්බාරාමෙ ජබ්බස්සානි වසි. ද්විත්තං කුලානං ගුණමහත්තං පටිච්ච සාවත්ථියං නිස්සාය පඤ්චවිසති වස්සානි වාසං වසි. අන්තිමෙ පන වස්සෙ බෙළුවගාමෙ වසිත්වා මරණන්තිකා වෙදනා උජ්ජජ්ජි,

ආයුර්වේදානුකූලව තත්ව අකාසි. ඉමානි ඉධ නාධිප්පෙතානි, භගවතො වස්සකම්මජානනත්ථංයෙව වුත්තන්ති.

සරණගමනුපසම්පදා නාම “බුද්ධං සරණං ගච්ඡාමි”තාදිනා තික්ඛන්තුං වාචං භිත්තිත්වා වුත්තෙහි තිහි සරණගමනෙහි උපසම්පන්නො.

ඔවාදපටිග්ගහණුපසම්පදා නාම “තස්මා තිහ තෙ කස්සප එවං සික්ඛිතබ්බං තිබ්බමෙව භිරොත්තප්පං පච්චුපට්ඨිතං භවිස්සති ථෙරෙසු නවෙසු මජ්ඣිමෙසු වානි, එවඤ්ඤි තෙ කස්සප සික්ඛිතබ්බං තස්මා තිහ තෙ කස්සප එවං සික්ඛිතබ්බං යං කිඤ්ඤි ධම්මං සොස්සාමි කුසල්ලපසඤ්ඤිතං සබ්බන්තං අට්ඨං කත්වා මනසිකත්වා සබ්බමෙව චෙතසො සමන්තාහරිත්වා ඔහිතසොතො ධම්මං සොස්සාමිති, එවඤ්ඤි තෙ කස්සප සික්ඛිතබ්බං තස්මා තිහ තෙ කස්සප එවං සික්ඛිතබ්බං සාතසහගතං මෙ කායගතා සතිං න ජහිස්සතිති, එවඤ්ඤි තෙ කස්සප සික්ඛිතබ්බන්ති ඉමිනා ඔවාදපටිග්ගණෙන මහාකස්සපත්ථෙරස්ස අනුඤ්ඤාතඋපසම්පදා නාම.

පඤ්ඤානාකරණුපසම්පදා නාම සොපාකස්ස අනුඤ්ඤාතඋපසම්පදා, භගවා කිර පුබ්බාරාමෙ අනුවච්ඡිකමන්තො සොපාකසාමණෙරං “උද්ධුමාතකසඤ්ඤාති වා සොපාක රූපසඤ්ඤාති වා ඉමෙ ධම්මා නානත්ථා නානාඛ්‍යාඤ්ජනා, උදාහු එකත්ථා ඛ්‍යාඤ්ජනමෙව නාන”න්ති දසඅසුභනිස්සිතෙ පඤ්ඤෙ පුච්ඡී. සො තෙ ඛ්‍යාකාසි. භගවා තස්ස සාධුකාරං දත්වා “කතිවස්සොසි ත්වං සොපාකා”ති පුච්ඡී. “සත්තවස්සො අහං භගවා”ති, “සොපාක ත්වං මම සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණෙන සද්ධිං සංසන්දිත්වා පඤ්ඤෙ ඛ්‍යාකාසි”ති ආරද්ධවිත්තො උපසම්පදං අනුජානාති, අයං පඤ්ඤානාකරණුපසම්පදා.

අට්ඨවාචිකුපසම්පදා නාම භික්ඛුනියා භික්ඛුනිසඤ්ඤාතො ඤාත්තිවතුත්ථෙත භික්ඛුසඤ්ඤාතො ඤාත්තිවතුත්ථෙතාති ඉමෙහි ද්විති කම්මෙහි උපසම්පදා. ඤාත්තිවතුත්ථකම්මුපසම්පදා නාම භික්ඛුනං එතරහි උපසම්පදා, අයමෙව ඉධාධිප්පෙතා, සම්පත්තිවිපත්තිවසෙන සම්භවතො. කස්මා හෙස උපසම්පන්නො නාමාති. සමග්ගෙන සඤ්ඤාතො ඤාත්තිවතුත්ථෙත කම්මෙන අකුප්පෙන යානාරහෙන උපරිභාවං සමාපන්නො පත්තොති උපසම්පන්නො, සෙට්ඨභාවං පත්තොතිඅත්ථො තථා හි ගිහිභාවතො සාමණෙරභාවො සෙට්ඨො නාම, තතොපි උපසම්පන්නභාවොයෙව සෙට්ඨො. තත්ථ සමග්ගෙන සඤ්ඤාතො සබ්බන්තිමෙන පරියායෙන පඤ්චවග්ගකරණියෙ කම්මෙ යාවතිකා භික්ඛු කම්මජ්ජන්තා, තෙසං ආගතත්තා ඡන්දාරහානං ඡන්දස්ස ආහටත්තා, සම්මුඛිභූතානඤ්ඤාති අප්පට්ඨකොසනතො එතස්මිං කම්මෙ සමග්ගභාවං උපගතෙන. ඤාත්තිවතුත්ථෙතාති තිහි අනුසාවනාහි එකාය ව ඤාත්තියා

කත්තබ්බෙන. එත්ථ ච කිඤ්චාපි ඤත්ති සබ්බපඨමං වුත්තා, තිස්සන්තං පන අනුසාවනානං අත්ථබ්බාඤ්ජනභෙදාභාවතො අත්ථබ්බාඤ්ජනභින්නා ඤත්ති තාසං චතුත්ථන්ති කත්වා ඤත්තිචතුත්ථන්ති වුච්චති. කම්මෙනා ති ධම්මිකෙන කම්මෙන, විනයකම්මෙනාතිඅත්ථො. අකුප්පෙනා ති චත්ථු ඤත්ති අනුසාවන සීම පරිසසම්පත්ති සම්පන්නත්තා අකොපෙනබ්බතං අප්පට්ඨකොසිතබ්බතඤ්ච උපගතෙන. යානාරහෙනා ති කාරණාරහෙන, සත්ථුසාසනාරහෙනාති අත්ථො. එතෙහි කාරණෙහි සෙට්ඨභාවමාපන්නොති අත්ථො. තත්ථ සම්පත්තිවිපත්තිවසෙන සම්භවතො ති චත්ථුසම්පත්ති ඤත්තිසම්පත්ති අනුසාවනසම්පත්තිසීමසම්පත්තිපරිසසම්පත්තිවසෙන පඤ්චහි සම්පත්තිහි උපසම්පදකම්මස්ස සිජ්ඣනතොති අත්ථො. තත්ථ චත්ථු සම්පත්තිනාම පරිපුණ්ණවිසතිවස්සභාවො ඉදානි පුරිසත්තභාවො ච. උන්නවිසතිවස්සං, අත්තිමචත්ථුඅජ්ඣාපන්නපුබ්බං, පණ්ඩකො, ථෙය්‍යසංවාසකො, තිත්ථියපක්කන්තකො, තිරච්ඡානගතො, මාතුසාතකො, පිතුසාතකො, අරහන්තසාතකො, හික්ඛුනිදුසකො, සඬ්ඝභෙදකො, ලොහිතුප්පාදකො, උභතොබ්බාඤ්ජනකො, ති ඉමෙ තෙරස පුග්ගලා උපසම්පදාය අචත්ථු. තත්ථ උභතවිසතිවස්සන්ති සාමඤ්ඤෙන වුත්තෙපි මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමනතො පට්ඨාය එකුනවිසපරිපුණ්ණො පුරිසපුග්ගලො උපසම්පදාය චත්ථු, තතො ඔරං න උපසම්පදාය චත්ථු තථො හි එකස්මිං සංචච්ඡරෙ හෙමන්තගිම්භවස්සවසෙන තිණ්ණං උතුනං සම්භවත්තා තයො උතු හොන්ති, හොන්ති චෙත්ථ.

“කත්තිකන්තිකපක්ඛම්භා, හෙමං එග්ගුණපුණ්ණමා;
තස්සන්ති කපක්ඛම්භා, ගිම්භං ආසාළ්භිපුණ්ණමා;
වස්සකාලං තතො සෙසං, චතුර්විසතුපොසථා.

වාතුද්දසි ඡ එතෙසු, පක්ඛා තතියසත්තමා;
සෙසා පන්නරසි ඤෙය්‍යා, අට්ඨාරස උපොසථාති”.

එත්ථ ච කත්තිකස්ස කාලපක්ඛපාටිපදතො පට්ඨාය යාව එග්ගුණපුණ්ණමා චත්තාරො මාසා හෙමඋතු නාම. එග්ගුණස්ස කාලපක්ඛපාටිපදතො පට්ඨාය යාව ආසාළ්භිපුණ්ණමා චත්තාරො මාසා ගිම්භඋතු නාම. අසාළ්භකාලපක්ඛපාටිපදතො පට්ඨාය යාව අපරකත්තිකපුණ්ණමා චත්තාරො මාසා වස්සඋතු නාම. එවං එකස්මිං සංචච්ඡරෙ තයො උතු හොන්ති. තත්ථ එකස්මිං උතුම්භි පක්ඛස්ස තතියසත්තමෙසු ද්වෙ ද්වෙ කත්වා ඡ චතුද්දසිකා, පඨමදුතියචතුත්ථපඤ්චමඡට්ඨඅට්ඨමෙසු ඡ ඡ කත්වා අට්ඨාරස පන්නරසිකාති එවං එකසංචච්ඡරෙ චතුර්විසති උපොසථා හොන්ති. ඉමෙසු චතුර්විසතුපොසථෙසු වාතුද්දසියා එකුනතිංස දිවසා හොන්තිති කත්වා එකසංචච්ඡරෙ ඡ උභතා දිවසා හොන්ති. ඉමිනා නයෙන එකුනවිසතිමෙ වස්සෙ ඡමාසාධිකාති

අටියාරසවස්සානි භොන්ති. තස්මිං මාතුකුවර්ෂිමහි නිබ්බන්තකාලෙ දසමාසෙ පක්ඛිපිත්වා චත්තාරි මාසාධිකානි එකුනවිසවස්සානි පරිපුණ්ණානි. රාජානො පන තිණ්ණං තිණ්ණං වස්සානං අච්චයෙන මාසං ආකඨිස්සන්ති, දිවසෙන සහ මාසමිපි, තස්මා අටියාරසවස්සෙ යෙව ඡ මාසාධිකානි භොන්ති. තං භෙටියාවතුමාසාධික එකුනවිසතිමෙ වස්සෙ පක්ඛිපිත්වා එකමාසාධිකානි විසතිවස්සානි සබ්බසො පරිපුණ්ණානි භොන්ති. එවං එකුනවිසතිවස්සතො පටියාය ගබ්භවීසො උපසම්පදාය චත්ථුති වෙදිතබ්බො. ඉදානි පුරිසත්තභාවො ති භික්ඛුනියා අභාවතො පුරිසපුග්ගලොච ඉදානි වට්ටතීති අධිජ්ජෙතො තථා හි මාතුගාමස්ස පබ්බජිතත්ථා පඤ්චවස්සසතානි සද්ධම්මො තිට්ඨෙය්‍ය, පඤ්ඤත්තත්තා පන අපරානි පඤ්චවස්සසතානි යස්සතීති එවං වස්සසහස්සමෙව පටිසම්භිදාජ්ජත්තසද්ධම්මස්ස පතිට්ඨිතභාවො චුත්තො. මාතුගාමා ච නාම දුජ්ජඤ්ඤා තිබ්බකිලෙසා ලාමකා ච. භගවතා ච පයමබ්බොධියං ආදිතො පටියායමෙව මහාපජාපතියා ගොතමියා අටියගරුධම්මපටිග්ගහණෙන උපසම්පදත්තෙ අනුඤ්ඤාතෙපි සාසනස්ස අවිරට්ඨිතිකභාවො චුත්තො. දුජ්ජඤ්ඤත්තා ඉත්ථීයො සාසනෙ විරං න තිට්ඨන්ති, තිබ්බකිලෙසත්තා යථා පඤ්ඤත්ත සික්ඛාපදානුරූපං සංවරම්පි රක්ඛිතුං න සක්කොන්ති. ලාමකත්තාපි තා අටියසමාපත්තිං ලහන්තාපි බ්‍රාහ්මපාරිසජ්ජං නාතික්කමන්ති, එවං භික්ඛුනියා අභාවතො ඉදානි පුරිසපුග්ගලොච චුත්තං. ඉමස්මිං යානෙ යත්වා චත්තාරි බෙත්තානි වෙදිතබ්බානි තථා හි මාතුගාමස්ස පබ්බජිතත්තා වස්සසහස්සමෙව යස්සතීති වෙතං පටිසම්භිදාජ්ජත්තවිණාසවචසෙන චුත්තං, තතො පරං උත්තරිපි සුක්ඛවිපස්සකවිණාසවචසෙන වස්සසහස්සං, අනාගාමිවසෙන වස්සසහස්සං, සකදාගාමිවසෙන වස්සසහස්සං, සොනාපන්නවසෙන වස්සසහස්සන්ති එවං පඤ්චවස්සසහස්සානි පටිච්චෙධසද්ධම්මො තිට්ඨති. පරියත්තිසද්ධම්මොපි තානියෙව න හි පරියත්තියා අසති පටිච්චෙධො අත්ථී. නාපි පරියත්තියා සති පටිච්චෙධො න භොති. ලිඬගං පන පරියත්තියා අන්තරහිතාය විරං පචත්තිස්සති, ඉදං බන්ධකභාණකානං මතෙන චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. දීඝනිකායට්ඨකථායං පන එවං චුත්තං “පටිසම්භිදාජ්ජත්තෙහි වස්සසහස්සං අටියාසි, ඡළහිඤ්ඤෙහි වස්සසහස්සං, තෙවිජ්ජෙහි වස්සසහස්සං, සුක්ඛවිපස්සකෙහි වස්සසහස්සං, පාතිමොක්ඛෙන වස්සසහස්සං අටියාසි”ති. ඉදම්පි දීඝභාණකත්ථෙරානං මතෙන චුත්තං. අඬගුත්තරනිකායට්ඨකථායමිපි බුද්ධානං පරිනිබ්බානතො වස්සසහස්සමෙව පටිසම්භිදා නිබ්බන්තෙතුං සක්කොන්ති, තතො පරං ඡ අභිඤ්ඤා, තතො තාපි අසක්කොන්තා තිස්සො විජ්ජා නිබ්බන්තන්ති. ගච්ඡන්තෙකාලෙ තානිපි නිබ්බන්තෙතුං අසක්කොන්තා සුක්ඛවිපස්සකා භොන්ති. එතෙනෙව උපායෙන අනාගාමිනො සකදාගිමිනො, සොනාපන්නාති චුත්තං. ඉදම්පි අඬගුත්තරනිකායෙ චුත්තං. සංයුත්තනිකායට්ඨකථායං පන පයමබ්බොධියං භික්ඛු පටිසම්භිදාජ්ජත්තා. අථ කාලෙ ගච්ඡන්තෙ පටිසම්භිදා

පාපුණිකුං න සක්ඛිංසු, ඡළභිඤ්ඤා අභෙසුං. තතො ඡපි අභිඤ්ඤා පත්තුං අසක්කොන්තා තිස්සො විජ්ජා පාපුණිංසු. ඉදානි කාලෙ ගච්ඡන්තෙ තිස්සො විජ්ජා පාපුණිකුං අසක්කොන්තා ආසවක්ඛයං පාපුණිස්සන්ති, තම්පි අසක්කොන්තා අනාගාමිඵලං, තම්පි අසක්කොන්තා සකදාගාමිඵලං, තම්පි අසක්කොන්තා සොතාපත්තිඵලං. ගච්ඡන්තෙකාලෙ සොතාපත්තිඵලම්පි පත්තුං න සක්ඛිස්සන්ති'ති වුත්තං. යස්මා චෙ තෙ ආචරියා භින්තවාදා, තස්මා තෙසං ආචරියානං භාණකානං මතමෙව බුද්ධසොසාචරියෙන තත්ථ තත්ථ ලිඛිතන්ති ගහෙතඛිං, අඤ්ඤථා ආචරියස්සෙව පුබ්බාපරවිරොධජ්ජසඬිගො සියා ආචරියබුද්ධසොසෙනෙව හි සීහළභාසං අපනෙත්වා මාගධභාසාය සාට්ඨකථං බුද්ධච්චනං ලිඛිතං, න අඤ්ඤෙන ආචරියෙන තස්මා අට්ඨකථාය වුත්තච්චනමෙව පමාණන්ති ගහෙතඛිං. නනු චත්තාරොපි නිකායට්ඨකථාසඬිගීතිං ආරුළුහා, අථ කස්මා ඵලං භින්තාති. සච්චං, තථාපි කෙසඤ්චි ථෙරානං වාදජ්ජකාසනත්ථං වුත්තං. න සඬිගාහකත්ථෙරානං, තස්මා අට්ඨකථාච්චනමෙව පමාණන්ති වුත්තං.

අන්තිමවත් ඵ්‍රඅඡ්ඤාපන්තපුබ්බන්ති පාරාජිකහික්ඛු, සො අහබ්බො සාසනෙ උපසම්පදකම්මස්ස ලද්දු.

පණ්ඩකොතිවෙත්ත පඤ්චවිධො හොති ආසිත්තපණ්ඩකො, උස්සුයපණ්ඩකො, ඔපක්කමිකපණ්ඩකො, නපුංසකො, පක්ඛපණ්ඩකොති. තත්ථ යස්ස පරෙසං අඛිගජාතං මුඛෙන ගණ්හිත්වා අසුවිනා ආසිත්තස්ස පරිලාභො වූපසමති, අයං ආසිත්තපණ්ඩකො නාම. යස්ස පරෙසං අජ්ඣාචාරං පස්සතො උස්සුයාය උප්පන්නාය පරිලාභො වූපසමති, අයං උස්සුයපණ්ඩකො නාම. යස්ස උපක්කමෙන බීජානි අපනීතානි හොන්ති, අයං ඔපක්කමිකපණ්ඩකො නාම. යො පන පටිසන්ධියං යෙව අභාවකො උප්පන්නො හොති, අයං නපුංසකො නාම. එකච්චො පන අකුසලවිපාකානුභාවෙන කාලපක්ඛෙ පණ්ඩකො හොති, ජුණ්හපක්ඛෙ පනස්ස පරිලාභොවූපසමති, අයං පක්ඛපණ්ඩකො නාම, කෙච් පන යො කාලපක්ඛෙ ඉත්ථි හොති, ජුණ්හපක්ඛෙ පුරිසො, අයං පක්ඛපණ්ඩකොති වදන්ති, තං තෙසං මතිමත්තමෙව. එතෙසු ආසිත්තපණ්ඩකස්ස ච උස්සුයපණ්ඩකස්ස ච පඛිඛජ්ජා න වාරිතා. ඔපක්කමිකනපුංසකපක්ඛපණ්ඩකානං පන වාරිතා. තෙසුපි පක්ඛපණ්ඩකස්ස යස්මිං පක්ඛෙ පණ්ඩකො හොති, තස්මිංයෙව පඛිඛජ්ජා වාරිතා. එත්ථ ච අපණ්ඩකපක්ඛෙ පඛිඛජිත්වා පණ්ඩකපක්ඛෙ නාසෙතඛිඛොති තීසුපි ගණ්ඨිපදෙසු චුත්තං. කෙච් පන “අපණ්ඩකපක්ඛෙපඛිඛජිතො සතො කිලෙසක්ඛයං පාපුණාති, න නාසෙතඛිඛො”ති වදන්ති, තං තෙසං මතිමත්තමෙව, පණ්ඩකස්ස කිලෙසක්ඛයා සම්භවතො බීණකිලෙසස්ස ච

පණ්ඩකභාවානුපපත්තීතො අහෙනුක පටිසන්ධිකථායඤ්චි අවිසෙසෙන පණ්ඩකස්ස අහෙනුකපටිසන්ධි කතා වුත්තා, ආසිත්ත උස්සුයපක්ඛපණ්ඩකානඤ්ච පටිසන්ධිතො පටිඨායෙව පණ්ඩකභාවො, න පවත්තියංයෙවාවති වදන්ති. තෙනෙව අහෙනුකපටිසන්ධිනිද්දෙසෙ ජච්චන්ධ- ජච්චබ්බිරාදයො විය පණ්ඩකො ජාතිසද්දෙන විසෙසෙත්වා නිද්දිට්ඨො. චතුත්ථපාරාජිකසංවණ්ණනායං පන අභබ්බපුග්ගලෙ දස්සෙන්නෙන පණ්ඩකතිරච්ඡානගතඋභතො ඛාඤ්ජනකා තයො වත්ථුච්චපන්නා අහෙනුකපටිසන්ධිකා, තෙසං සග්ගො අචාරිතොති අවිසෙසෙන වුත්තං, එවං පඤ්චවිධා පණ්ඩකා තෙ පණ්ඩකසාමඤ්ඤෙන අවිසෙසෙත්වා “පණ්ඩකාති එවමෙව වත්වා පණ්ඩකො හික්ඛෙව න උපසම්පාදෙනබ්බො”ති වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

ථෙය්‍යසංවාසකො ති යො සයමෙව පබ්බජ්ජාලිඤ්චං ගහෙත්වා හික්ඛුවස්සං ගණෙත්වා හික්ඛුති පටිඤ්ඤං සම්පට්ඨන්ති, යථාවුඤ්චං වන්දනං සාදියති, සො ලිඤ්චස්ස සංවාසස්ස ව ථෙන්නතා උභයත්ථෙන්නකො නාම. යො පන යථාවුඤ්චං වන්දනං න සාදියති, අසුද්ධචිත්තවසෙන ලිඤ්චස්සථෙන්නතාලිඤ්චත්ථෙන්නකො නාම. යො වා පන සාමණෙරභූමියං යත්වා මුසාවාදෙන හික්ඛුති පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා හික්ඛුවස්සග්ගෙන වන්දනාදිං සාදියති, සො හික්ඛුහි දින්නලිඤ්චත්තා ලිඤ්චත්ථෙන්නකො න හොති, සංවාසස්ස ථෙන්නතා සංවාසත්ථෙන්නකො නාම. එත්ථ ව උභයත්ථෙන්නකොපි අසුද්ධචිත්තෙන ලිඤ්චත්ථෙන්නකෙච්ච පටිට්ඨොති වෙදිතබ්බො. යොපි සාමණෙරො වුඤ්චසාමණෙරානං වන්දනං සාදියති, දහරහික්ඛුපි වුඤ්චහික්ඛුනං වන්දනං සාදියති, සොපි ථෙය්‍යසංවාසකො නාපි හොති, අථෙන්නතා. යො වා පන හික්ඛුපාරාජිකමාපන්නොව හික්ඛුලිඤ්චගෙ ධීතො යාව පටිජානාති, තාව අත්ථෙව තස්ස හික්ඛුභාවො, න සො අනුපසම්පන්නසඤ්ඤාං ගච්ඡති, තථා හි සො සංවාසං සාදියන්නොපි ථෙය්‍යසංවාසකො න හොති, සො සහසෙය්‍යාදිආපත්තිමිපි න ජනෙති, ඔමසවාදෙ පාවිත්තියඤ්ච න ජනෙති තෙනෙව “අසුද්ධො හොති පුග්ගලො අඤ්ඤතරං පාරාජිකං ධම්මං අජ්ඣාපන්නො, තඤ්චෙ සුද්ධදිට්ඨි සමානො ඔකාසං කාරාපෙත්වා අක්කොසාධිජ්ජායො වදති ආපත්ති ඔමසවාදස්සා”ති ඔමසවාදෙ පාවිත්තියං වුත්තං. අසති හි හික්ඛුභාවෙ දුක්කටං වදෙය්‍ය. යො පන සාමණෙරො සාමණෙරලිඤ්චගෙනෙව පාණාතිපාතාදිපඤ්චවිධං සිලවිපත්තිං පාපුණාති, සොපි ආගතො ලිඤ්චනාසනාය නාසෙත්වා සරණසීලං දාතබ්බං, අථෙන්නතා උපසම්පදාය අවත්ථුභාවමිපි න පාපුණාති. විකාලභොජනාදිකං කරොත්තස්ස පන “අච්චයො මං හත්තෙ අච්චාගමා”ත්‍යාදිනා සඤ්ඤාමජ්ඣෙ අච්චයං දෙසාපෙත්වා වා දණ්ඩකම්මං වා කත්වා සීලං දාතබ්බමෙව. තිත්ථියපක්කන්තකො උත්තානොයෙව.

නිරවද්‍යතාවයෙන් යොමුවී අමනුෂ්‍යයෙකු වන්නායුත් අපායකාපී උපසම්පදාය අවත්නුයෙව. තෙ පටිසන්ධියා ලාමකත්තා අභබ්බා සාසනෙ පබ්බතං. යදි වත්තාරො අපායකා උපසම්පදාය අවත්නු හවෙය්, අථ කස්මා සෙසෙ අනපදිසිත්වා නිරවද්‍යතාවයෙන් අවත්නු වුත්තත්ති. සෙසානං අපාකට්ඨත්තා, තථා හි සම්බුද්ධකාලෙ නිරවද්‍යතායොනියං නිබ්බත්තො එකො නාගරාජා නාගයොනියා අට්ඨියති හරායති ජිගුච්ඡති. අථො තස්ස නාගස්ස එතදභොසි කෙනනුබො අහං උපායෙන නාගයොනියා පරිමුච්චෙය්. බිජ්ජෙව මනුස්සත්තං ලභෙය්. අථො තස්ස නාගස්ස එතදභොසි “ඉමෙ බො සමණාසකාපුත්තියා ධම්මචාරිනො සමචාරිනො බ්‍රහ්මචාරිනො සච්චවාදිනො සිලවත්තො කල්‍යාණධම්මා සථෙ බො අහං සමණෙසු සකාපුත්තියෙසු පබ්බජෙය්, එවාහං නාගයොනියා පරිමුච්චෙය්. බිජ්ජෙව මනුස්සත්තං පටිලභෙය්”ත්ති. අථ බො සො නාගො මාණවකවණ්ණෙන හික්ඛු උපසම්පදායෙන්වා පබ්බජ්ජං යාචි. තං හික්ඛු පබ්බාජෙය්. උපසම්පදායෙන තෙන බො පන සමයෙන සො නාගො අඤ්ඤානරො හික්ඛුනා සද්ධිං පච්චන්තිමෙ විහාරෙ පටිවසති. අථ බො සො හික්ඛු රත්තියා පච්චසසමයං පච්චුට්ඨාය අජ්ඣාකාසෙ වසිකමති. අථ බො සො නාගො තස්ස හික්ඛුනො නික්ඛන්තෙ විස්සට්ඨො නිද්දං ඔක්කමෙසි. සබ්බො විහාරො අහිනා පුණ්ණො, වාතපානෙහි භොගා නික්ඛන්තා භොන්ති. අථො සො හික්ඛු “විහාරං පටිසිස්සාමි”ති කවාටං පණාමෙත්තො අද්දස සබ්බං විහාරං අහිනාපුණ්ණං වාතපානෙහි භොගෙ නික්ඛන්තෙ. දිස්වාන හිතො විස්සරමකාසි. හික්ඛු උපධාවිත්වා තං හික්ඛු එතදවොචුං “කිස්ස ත්වං ආවුසො විස්සරමකාසි”ති. අයං ආවුසො සබ්බො විහාරො අහිනා පුණ්ණො වාතපානෙහි භොගා නික්ඛන්තාති. අථ බො සො නාගො තෙන සද්දෙන පබ්බජ්ජිත්වා සකෙ ආසනෙ නිසිදි. හික්ඛු එවමාහංසු “කොචි ත්වං ආවුසො”ති. “අහං හන්තෙ නාගො”ති. “කිස්ස පන ත්වං ආවුසො එවරූපං අකාසි”ති. අථ බො සො නාගො හික්ඛුනං එතමත්ථං ආරොචෙසි. හික්ඛු හගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසුං. අථ බො හගවා එතස්මිං නිදානෙ එතස්මිං පකරණෙ හික්ඛුසඤ්ඤා සන්තිපාතාපෙත්වා තං නාගං එතදවොච “තුම්හෙ ඛිට්ඨන්තා නාගා අවිරුජ්ඣිධම්මා ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ, ගච්ඡ ත්වං නාග, තත්ථෙව වාතුද්දසෙ පන්තරසෙ අට්ඨමියා ව පක්ඛස්ස උපොසථං උපවස, එවං ත්වං නාගයොනියා පරිමුච්චිස්සසි බිජ්ජෙව මනුස්සත්තං පටිලභිස්සසි”ති. අථ බො සො නාගො “අවිරුජ්ඣිධම්මො කිරාහං ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙති දුක්ඛි දුම්මනො අස්සුනි පවත්තයමානො විස්සරං කත්වා පක්කමි. අථ බො හගවා හික්ඛු ආමන්තෙසි “ද්වෙ මෙ හික්ඛෙව පච්චියා නාගස්ස සභාවපාතුකම්මාය. යදා ව සජාතියා මෙට්ඨනං ධම්මං පටිසෙවති, යදා ව විස්සට්ඨො නිද්දං ඔක්කමති. ඉමෙ බො හික්ඛෙව ද්වෙ පච්චියා නාගස්ස සභාව පාතුකම්මාය. නිරවද්‍යතාවයෙන් හික්ඛෙව න උපසම්පදායෙනබ්බො,

උපසම්පන්නෝ නාසෙනබ්බො”ති එවං තිරච්ඡානස්සෙව පාකට්ඨත්තුත්තාති. එත්ථ ච පචත්තියං අභිණ්භං සභාවපාතුකම්මදස්සනවසෙන “ද්වෙ පච්චයා”ති චුත්තං. නාගස්ස පන පඤ්චස්ස කාලෙස්ස සභාවපාතුකම්මං හොති පටිසන්ධිකාලෙ, තවප්පහනනකාලෙ, සජාතියා මෙට්ඨනකාලෙ, විස්සට්ඨ නිද්දොක්කමනකාලෙ, චුත්තිකාලෙති. නනු ච දෙවාපි උපසම්පදාය අවත්ථුයෙව, අථ කස්මා චත්තාරො අපායිකාව උපසම්පදාය අවත්ථුති චුත්තන්ති. සච්චං, තථාපි දෙව්නං අභබ්බත්තා පටිච්චෙදසාසනස්ස ධීතත්තා තෙ අභබ්බතො විසුං කරණත්ථාය එවං චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. චක්ඛති හි සමන්තපාසාදිකාය විනයට්ඨකථාය මහාවග්ගෙ “තිරච්ඡානගතො භික්ඛවෙති එත්ථ නාගො වා හොතු සුපණ්ණමාණවකාදීනං වා අඤ්ඤතරො අන්තමසො සක්කං දෙවරාජානං උපාදාය යො කොචි අමනුස්සජාතියො සබ්බොව ඉමස්මිං අත්ථෙ තිරච්ඡානගතොති වෙදිතබ්බො”ති, තෙන “තිරච්ඡානගතොති යොකොචි අමනුස්සභූතො”ති චුත්තන්ති. එත්ථ වාහ යදි නාගසුපණ්ණො පටිසන්ධියා ලාමකා භවෙය්‍ය, අථ කස්මා විධුරජාතකෙ චත්තාරො ජනා නාගසුපණ්ණසක්කධනඤ්චයකොරබ්බස්ස භවනෙස්ස තං තදෙව යානං පත්ථෙත්තා දානාදීනි පුඤ්ඤාති කරොන්ති, තෙස්ස එකො ආයුපරියොසානෙ සපුත්තදාරො නාගභවනෙ නාගරාජා හුත්වා නිබ්බන්ති, එකො සුපණ්ණභවනෙ සිම්බලිවිමානෙ සුපණ්ණරාජා හුත්වා නිබ්බන්ති, එකො තාවතිංසභවනෙ සක්කො හුත්වා නිබ්බන්ති, එකො ධනඤ්චයකොරබ්බරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡමිහි නිබ්බන්තිති චතුත්තමපි ජනානං පටිසන්ධියං කුසලකම්මෙනෙව පචත්තභාවො චුත්තො යදි කුසලකම්මෙන භවෙය්‍ය, “කුසලා චෙත්තා විපාකානං බන්ධානං කටත්තා ච රූපානං කම්මපච්චයෙන පච්චයො”ති ඉමිස්සාපි පටියානපාළියා අහෙතුකානමපි පටිසන්ධික්ඛණෙ කම්මපච්චයභාවො චුත්තො භවෙය්‍ය, න පනෙවං චත්තබ්බං අථ කථංඤ්විදං පච්චෙත්තබ්බන්ති. චුච්චනෙ, නිකන්තියා බලවත්තා සත්තවිධමෙට්ඨනසංයොගත්තා ච අපරිසුද්ධා තෙසං කුසලචෙත්තා, අපරිසුද්ධායෙව සුගතිභූමියං ජනෙතුං න සක්කොන්ති. දුග්ගතිභූමියං පචත්තමානාපි කම්මා යුහනකාලෙ තං තං භූමිපත්ථනා තණ්හාසම්පයුත්තාපුබ්බහාගචෙත්තා බලෙන තෙස්ස තිරච්ඡානභූමිස්ස නිබ්බන්තන්ති, න අඤ්ඤෙන අකුසලෙන. එවඤ්ඤි පත්ථිතපත්ථනා සිද්ධාපි භවෙය්‍ය. යදි අඤ්ඤෙන අකුසලකම්මෙන භවෙය්‍ය, ඉච්ඡිතපත්ථනාපි අසිද්ධාව භවෙය්‍ය. නිකන්තිව නාමෙසා බලවක්ඛානසම්පයුත්තචෙත්තාපි පටිබාහිතුං සක්කා තථා හි ගොපකදෙවදත්තස්ස ආවරියසමණො ක්කානබලෙන බ්‍රහ්මභූමිස්ස අනිබ්බන්තිත්වා ක්කානං පටිබාහිත්වා අඤ්ඤකම්මෙන ගන්ධබ්බදෙවෙසුයෙව උප්පජ්ජති “සීලවතො හි භික්ඛවෙ වෙතොපණ්ඩි සමිජ්ඣති විසුද්ධත්තා”ති තෙසං චිත්ථාරො දීඝනිකායෙ ආගතො, අත්ථිකෙහි තත්ථ ඔලොකෙත්තබ්බො. සත්තවිධමෙට්ඨනසංයොගවසෙනාපි සත්තා දුක්ඛතො න මුච්චන්ති චුත්තඤ්ඤි

හඟවතා “ඉඳිම බ්‍රාහ්මණ ඵකච්චො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා සම්මා බ්‍රාහ්මචාරී පටිජානමානො න හෙව ඛො මාතුගාමෙන සද්ධිං ද්වයංද්වය සමාපන්නිං සමාපජ්ජති, අපි ච ඛො මාතුගාමස්ස උච්ඡාදනං න්‍යාපනං පරිමද්දනං සම්බාහනං සාදියති, සො තදස්සාදෙති තං නිකාමෙති, තෙනවචිත්තිං ආපජ්ජති. ඉදම්පිඛො බ්‍රාහ්මණබ්‍රාහ්මචරියස්ස ඛණ්ඩම්පි ඡිද්දම්පි සබ්බම්පි කම්මාසම්පි. අයං වුච්චති බ්‍රාහ්මණ අපරිසුද්ධං බ්‍රාහ්මචරියං චරති. සංයුත්තො මෙට්ඨනසංයොගෙන න පරිමුච්චති ජාතියා ජරාමරණෙන...පෙ.... න පරිමුච්චති දුක්ඛස්මාති වදාමි. පුනච පරං බ්‍රාහ්මණ ඉඳෙකච්චො සමණොවා...පෙ.... පටිජානමානො. න හෙව ඛො මාතුගාමෙනසද්ධිං ද්වයංද්වයසමාපන්නිං සමාපජ්ජති, න පි මාතුගාමස්ස උච්ඡාදනං...පෙ.... සාදියති, අපි ච ඛො මාතුගාමෙන සද්ධිං සංජග්ගති සංකීළති සංකෙළායති, සො තදස්සාදෙති...පෙ.... දුක්ඛස්මාති වදාමි. පුනච පරං බ්‍රාහ්මණ ඉඳෙකච්චො සමණො වා...පෙ.... න හෙව ඛො මාතුගාමෙන සද්ධිං සමාපජ්ජති. නපි මාතුගාමස්ස උච්ඡාදනං සාදියති. නපි මාතුගාමෙන සද්ධිං සංජග්ගති සංකීළති සංකෙළායති. අපිච ඛො මාතුගාමස්ස චක්ඛුං උපනිජ්ඣායති පෙක්ඛති, සො තදස්සාදෙති...පෙ.... දුක්ඛස්මාති වදාමි. පුනච පරං බ්‍රාහ්මණ ඉඳෙකච්චො සමණොවා බ්‍රාහ්මණො වා...පෙ.... න හෙව ඛො මාතුගාමෙන, න මාතුගාමස්ස, නපි මාතුගාමෙන පෙක්ඛති. අපි ච ඛො මාතුගාමස්ස සද්දං සුණාති තිරොකුට්ඨංවා තිරොපාකාරංවා හසන්තියා වා හණන්තියා වා ගායන්තියා වා රොදන්තියා වා, සො තදස්සාදෙති...පෙ.... දුක්ඛස්මාති වදාමි. පුනච පරං බ්‍රාහ්මණ ඉඳෙකච්චො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා...පෙ.... නහෙව ඛො මාතුගාමෙන, නපි මාතුගාමස්ස, නපි මාතුගාමෙන, නපි මාතුගාමස්ස රොදන්තියා වා...පෙ.... අපි ච ඛො යානිතානි පුබ්බෙ මාතුගාමෙන සද්ධිං හසිතලපිතකීළිතානි අනුස්සරති. සො තදස්සාදෙති...පෙ.... දුක්ඛස්මාති වදාමි. පුනච පරං බ්‍රාහ්මණ ඉඳෙකච්චො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා...පෙ.... න හෙව ඛො මාතුගාමෙන, නපි මාතුගාමස්ස...පෙ.... න පි යානි තානි පුබ්බෙ මාතුගාමෙන සද්ධිං හසිතලපිතකීළිතානි අනුස්සරති, අපි ච ඛො ගහපතිං වා ගහපතිපුත්තං වා පඤ්චහි කාමගුණෙහි සහිතං සමඤ්ඤානං පරිවාරයමානං, සො තදස්සාදෙති...පෙ.... දුක්ඛස්මාති වදාමි. පුනච පරං බ්‍රාහ්මණ...පෙ.... න හෙව ඛො මාතුගාමෙන...පෙ.... නපි අනුස්සරති ගහපතිං වා ගහපතිපුත්තං වා පරිවාරයමානං, අපි ච ඛො අඤ්ඤතරං දෙවනිකායං පණ්ඩාය බ්‍රාහ්මචරියං චරති ඉම්නාහං සිලෙන වා වතෙන වා තපෙනවා බ්‍රාහ්මචරියෙන වා දෙවො වා හවිස්සාමි දෙවඤ්ඤතරො වාති, සො තදස්සාදෙති, තං නිකාමෙති, තෙන ච චිත්තිං ආපජ්ජති. ඉදං ඛො බ්‍රාහ්මණ බ්‍රාහ්මචරියස්ස ඛණ්ඩම්පි ඡිද්දම්පි සබ්බම්පි කම්මාසම්පි”ති එවං ලාභාදිහෙතුකෙන හෙදෙන ච සත්තවිධමෙට්ඨනසංයොගෙන ඛණ්ඩාදිභාවො සඬගහිතොති වෙදිතබ්බො.

මානුෂ්‍යාත්මක පන යන මනුෂ්‍යයින්ගේ භූතාපේක්ෂිත පොසා වනිකා මාතෘ වා මහාමාතෘ වා වූ මාතෘ වා ජනිතෘ අමනුෂ්‍යයින්ගේ භූතා මාතෘ සාතිතා, තස්ස පබ්බජ්ජා න වාරිතා, න ව අනන්තරිකො හොති. තිරච්ඡානිත්ථියොපි මනුෂ්‍යපුරිසමාගම්ම මනුෂ්‍යභූතං පුත්තං විජායන්ති කොන්තපුත්තා ද්වෙහාතිකත්තො විය තෙපි හි අණ්ඩජායෙව, තථා හි පෙතලොකෙ තිරච්ඡානෙ මනුෂ්‍යෙ වාති ඉමෙසු තිස්ස භූමිස්ස වතස්සො යොනියො සම්භවන්ති. මනුෂ්‍යෙසු පනෙත්ථ කෙවිදෙව ඔපපාතිකා හොන්ති, සෙය්‍යථාපි මහාපදුමකුමාරාදයො. අණ්ඩජාපි කොන්ත පුත්තා ද්වෙහාතිකත්තො විය. විත්ථාරො පන සිහලවත්ථුස්මිං ඔලොකෙතබ්බො. එත්ථ ව කොන්තාති කින්තරි, තස්සා පුත්තා කොන්තපුත්තා, සා හි රඤ්ඤො අසොකධම්මරාජස්ස කාලෙ වනවරකෙන ලහිත්වා මනුෂ්‍යසංවාසමාගම්ම ද්වෙ පුත්තෙ විජායිත්වා “ඉදානි දාරකෙ පභාය න ගම්ස්සති”ති සඤ්ඤාය වනවරකො තස්සා පොත්ථං අදාසි, සා පොත්ථං ලහිත්වා පක්ඛන්දිත්වා සකට්ඨානමෙව ගතා කින්තරියො හි පොත්ථං විනා පක්ඛන්දිත්වං න සක්කොන්ති, තෙනෙව තාපසො “මා පොත්ථං අස්සා අදාසි”ති ආහ. කම්මපච්චය උතුසමුට්ඨානඤ්ඤි තාසං පොත්ථං, රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස චක්කරතනං විය, තථා හි චක්කවත්තිනො වෙහාසගමනාදි පුඤ්ඤවතො ඉද්ධිනාම, න තෙන චක්කරතනං වා හත්ථිඅස්සරතනං වා විනා අත්තනො සභාවෙනෙව ගන්තුං සක්කොන්ති. තත්ථ චක්කරතනං රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස කම්මබලෙන නිබ්බත්තත්තා සමුද්දමජ්ඣෙ ජායමානම්පි කම්මපච්චයඋතුසමුට්ඨානං නාම. හත්ථිඅස්සරතනානි පන කම්මපච්චයකම්මසමුට්ඨානානි නාම. පක්ඛිනං වෙහාසගමනාදිකා කම්මවිපාකජා ඉද්ධි. කින්තරියො පන පොත්ථං විනා අත්තනො සභාවෙන පක්ඛන්දිත්වං න සක්කොන්ති, තස්මා තාසං පොත්ථං කම්මපච්චයඋතුසමුට්ඨානන්ති දට්ඨබ්බං. කෙවි පන දෙවානං අලඬිකාරා විය පටිසන්ධියා සහ ආගතොති වදන්ති, න තං පච්චෙතබ්බං, අණ්ඩජ්ජලාබ්ඡානං තථා අසම්භවතො. කෙවිපි පවත්ති කාලෙ කතන්ති වදන්ති, තම්පි අයුත්තමෙව, සංසෙදජාපි පදුමගබ්භෙවා වෙළුගබ්භෙ වා නිබ්බත්තා පොක්ඛරසාතිත්‍රාහ්මණපදුමවතීවෙළුගබ්භෙවිඤ්ඤාදයො විය. ජලාබ්ඡා පන පාකටායෙව. යෙන සයං තිරච්ඡානභූතෙන මනුෂ්‍යයින්ගේ භූතා මාතෘ සාතිතා, සොපි ආනන්තරිකො න හොති තිරච්ඡානගතත්තා පනස්ස පබ්බජ්ජා පටික්ඛිත්තා, කම්මං පනස්ස භාරියං හොති, ආනන්තරියං ආහව්ව තිට්ඨති. මනුෂ්‍යයින්ගේ භූතා තිරච්ඡානමාගම්ම ගබ්භං ජනෙන්නි, සෙය්‍යථාපි භූරිදත්තස්ස මාතා ඉත්ථියො හි අට්ඨති කාරණෙහි ගබ්භග්ගහණං හොති - අජ්ඣාමාරොන, කායසංසග්ගෙන, වොළග්ගහණෙන, අසුචිපානෙන, නාහිපරාමසනෙන, රූපදස්සනෙන, සද්දෙන ගන්ධෙනාති. තත්ථ අජ්ඣාමාරොන සුදිත්තස්ස පුරාණදුතියිකා ගබ්භං ගණ්හිත්වා පච්ඡිමභවිකං සුවණ්ණබ්බිසදිසං බීජකං නාම පුත්තං විජායි. කදාපි

එකච්චා උතුසමයෙ ඡන්දරාගරත්තා පුරිසානං
 හත්ථගාහවෙණිගාහඅඬගපච්චඬගපරාමසනං සාදියන්තියොපි ගබ්භං
 ගණ්හන්ති. එවං කායසංසග්ගෙන ගබ්භග්ගහණං හොති. උදායිත්ථෙරස්ස පන
 පුරාණදුතියිකා හික්ඛුතී තං අසුචිං. එකදෙසං මුඛෙන අග්ගහෙසි, එකදෙසං
 වොළුකෙනෙව සද්ධිං අඬගජාතෙ පක්ඛිපි, සා තෙන ගබ්භං ගණ්හි. එවං
 වොළුග්ගහණෙන ගබ්භග්ගහණං හොති. මිගසිඬගතාපසස්ස මාතා මිගී
 උතුසමයෙ තාපසස්ස පස්සාවට්ඨානං ආගන්ත්වා සසම්භවං පිට්ඨි, සා තෙන ගබ්භං
 ගණ්හිත්වා මිගසිඬගං නාම තාපසදාරකං විජායි. එවං අසුචිපාතෙන
 ගබ්භග්ගහණං හොති. සාමස්ස පන බොධිසත්තස්ස මාතා උතුසමයෙ
 නාහිපරාමසනෙන ගබ්භං ගණ්හිත්වා සාමතාපසදාරකං විජායි, එවං
 මණ්ඩබ්බාස්ස ව චණ්ඩපජ්ජො තස්ස ව මාතා උතුසමයෙ නාහිපරාමසනවසෙන,
 තත්ථ ව දිට්ඨමඬගලිකාය නාහිපරාමසනෙන මණ්ඩබ්බාස්ස නිබ්බන්ති අහොසි.
 චණ්ඩපජ්ජොතස්ස මාතු නාහියං විච්ඡිකො ඵරිත්වා ගතො, තෙන
 චණ්ඩපජ්ජොතස්ස නිබ්බන්ති අහොසි. ඉධෙකච්චා ඉත්ථී උතුසමයෙ
 පුරිසසංසග්ගං අලහමානා ඡන්දරාගවසෙන අත්තොගෙහෙගතාව පුරිසං
 උපනිජ්ඣායති, රාජොරොධො විය, සා තෙන ගබ්භං ගණ්හාති. එවං
 රූපදස්සනෙන ගබ්භග්ගහණං හොති. බලාකාසු පන පුරිසොනාම නත්ථී, තා
 උතුසමයෙ මෙසසද්දං සුත්වා ගබ්භං ගණ්හන්ති. ගාවිඵ්ච වා කදාවි
 උසහගන්ධෙන ගබ්භං ගණ්හන්ති. එවං ගන්ධෙන ගබ්භග්ගහණං හොති. එවං
 අට්ඨහි කාරණෙහි ඉත්ථීයො ගබ්භං ගණ්හන්ති. එත්ථ ව පිතුසදිසායෙව පුත්තා
 හොන්ති, තස්මා භූරිදත්තාදයො ධතරට්ඨං නාගරාජානං පටිච්ච නාගායෙව
 හොන්ති. චණ්ඩපජ්ජොතස්ස පන විච්ඡිකං පටිච්ච මනුස්සො ජාතො, සම්භවෙන
 අජාතත්තා. පිතුසාතකෙපි එසෙව නයො.

අරභන්තසාතකො පන අමනුස්ස අරභන්තදෙවතං වා මනුස්සජාතියං වා අවසෙසං අරියපුග්ගලං සාතෙත්වා අනන්තරියො න හොති, පබ්බජ්ජාපිස්ස න වාරිතා, කම්මං පන බලවං හොති. තිරච්ඡානො පන අමනුස්සඅරභන්තම්පි සාතෙත්වා ආනන්තරිකො න හොති, කම්මං පන භාරියං තිරච්ඡානගතත්තා පනස්ස පබ්බජ්ජා වාරිතා. භික්ඛුනිදසකසඨ්ඨසහෙදකානි පාකටායෙව.

ලොහිතුප්පාදකො පන යො තථාගතස්ස අභේජ්ජකායනාය පරුපක්කමෙන
 චම්මං ඡීන්දිත්වා ලොහිතං පග්ගරිතුං න සක්කොති, සරිරස්ස පන අන්තොයෙව
 ඵකස්මිං යානෙ ලොහිතං සමොසරති, ආසාතෙන පතුබ්බනමානං සඤ්චිතං
 භොති, තස්ස බහු අපුඤ්ඤං පසවති, ආනන්තරිකො ච භොති, පබ්බජ්ජාපිස්ස
 වාරිතා, සෙය්‍යාපාපි දෙවදත්තො. යො පන ජීවකො විය රොගචූපසමනත්ථං
 ඵාලෙත්වා පුත්තිමංසඤ්ච ලොහිතඤ්ච නිහරිත්වා ඵාසුං කරොති, අයං

ලොව්වැස්සකුත්තරකො න හොති, බ්‍රහ්මදේවදේව පසවති බ්‍රහ්මදේවදේව පසවති, සෙය්‍යාපාපි ජීවකොකොමාරහවිවො.

උභයතොබ්‍යාසදේවතකො පන ඉත්ථි-පුරිසවසෙන දුට්ඨො තත්ථ ඉත්ථිඋභයතොබ්‍යාසදේවතකස්ස ඉත්ථිනිමිත්තං පාකං, පුරිසනිමිත්තං පටිච්ඡන්තං. පුරිසඋභයතොබ්‍යාසදේවතකස්ස පුරිසනිමිත්තං පාකං, ඉත්ථිනිමිත්තං පටිච්ඡන්තං. ඉත්ථිඋභයතොබ්‍යාසදේවතකස්ස ඉත්ථිසු පුරිසත්තං කරොන්තස්ස ඉත්ථිනිමිත්තං පටිච්ඡන්තං හොති, පුරිසනිමිත්තං පාකං හොති. පුරිසඋභයතොබ්‍යාසදේවතකස්ස පුරිසානං ඉත්ථිභාවං උපගච්ඡන්තස්ස පුරිසනිමිත්තං පටිච්ඡන්තං හොති, ඉත්ථිනිමිත්තං පාකං. ඉත්ථිඋභයතොබ්‍යාසදේවතකො සයස්සෙව ගබ්භං ගණ්භාති, පරස්සෙව ගණ්භාපෙති. පුරිස උභයතො බ්‍යාසදේවතකො පන සයං න ගණ්භාති, පරං ගණ්භාපෙති. ඉදමෙව තෙසං නානාකරණං. උභයතොබ්‍යාසදේවතන්ති වෙත්ථ “බ්‍යාසදේවතන්ති නිමිත්තං. උභයතො බ්‍යාසදේවතං අස්ස අත්ථිති විග්ගහෙන “උභයතොබ්‍යාසදේව”න්ති වක්ඛං, එකස්ස ද්වෙ ඉන්ද්‍රියානි හොන්ති, අථ එකමෙව්නි. එකමෙව්නි න ද්වෙ, “යස්ස ඉත්ථින්ද්‍රියං උප්පජ්ජති, තස්ස පුරිසින්ද්‍රියං උප්පජ්ජති” නො. යස්ස වා පන පුරිසින්ද්‍රියං උප්පජ්ජති, තස්ස ඉත්ථින්ද්‍රියං උප්පජ්ජති” නොති එකස්මිං සන්තානෙ ඉන්ද්‍රියං ද්වයස්ස පටිසෙවිතත්තා. තස්සෙව බො ඉත්ථිඋභයතොබ්‍යාසදේවතකස්ස ඉත්ථින්ද්‍රියං, පුරිසඋභයතොබ්‍යාසදේවතකස්ස පුරිසින්ද්‍රියමෙව්නි. යදි එකමෙව් ඉන්ද්‍රියං, එවං උභයතොබ්‍යාසදේවතකභාවො කථං සියා. ඉන්ද්‍රියං බ්‍යාසදේවතකාරණන්ති වුත්තං, තස්සෙව තස්ස නත්ථිති. වුච්චතෙ න ඉත්ථින්ද්‍රියං පුරිසබ්‍යාසදේවතස්ස කාරණං, තථා පුරිසින්ද්‍රියමිති ඉත්ථිබ්‍යාසදේවතකස්ස, කස්මා සදා අභාවතොති, තථා හි ඉත්ථි උභයතොබ්‍යාසදේවතකස්ස යදා ඉත්ථියා රත්තං හොති, තදා පුරිසබ්‍යාසදේවතං පාකං හොති, ඉත්ථිබ්‍යාසදේවතං පටිච්ඡන්තං තථා පුරිසඋභයතොබ්‍යාසදේවතකස්සපි. යදි තෙසං ඉන්ද්‍රියද්වයං බ්‍යාසදේවතානං කාරණං භවෙය්‍ය, සදා බ්‍යාසදේවත ද්වයං එකතො තිට්ඨෙය්‍ය න පන තිට්ඨති, තස්මා එකමෙව් ඉන්ද්‍රියන්ති නිට්ඨමෙත්ථාව ගන්තබ්බං. බ්‍යාසදේවතකාරණං ඉන්ද්‍රියං පභාය රාගචිත්තමෙවෙත්ථ බ්‍යාසදේවතද්වයස්ස කාරණන්ති දට්ඨබ්බං, තස්මා ඉත්ථිඋභයතොබ්‍යාසදේවතකො සයමිති ගබ්භං ගණ්භාති, පරමිති ගණ්භාපෙති, පුරිසඋභයතොබ්‍යාසදේවතකො පරං ගණ්භාපෙති, සයං පන න ගණ්භාති, ඉත්ථින්ද්‍රියසමඛිගිස්සෙව ගබ්භසම්භවතොති. කුරුන්දියං පන “යදි පටිසන්ධියං පුරිසලිඛිගං, පවත්තෙ ඉත්ථිලිඛිගං නිබ්බන්තති, යදි පටිසන්ධියං ඉත්ථිලිඛිගං, පවත්තෙ පුරිසලිඛිගං නිබ්බන්ති”ති පටිසන්ධියං ලිඛිගසම්භවො වුත්තො, සො අයුත්තොව. කස්මා, පවත්තියංයෙව ඉත්ථිලිඛිගාදීනි සමුට්ඨන්ති. පටිසන්ධියමෙව සමුට්ඨාති, න ලිඛිගාදීනි. ඉන්ද්‍රියමෙව ලිඛිගන්ති න සක්කා වත්තුං, ඉන්ද්‍රියලිඛිගානං

හින්තසභාවත්තා, යථා ව ඛේප සති රුක්ඛො සම්භවති, නාසති, එවමෙව ඉන්ද්‍රියෙ සති ලිඛිගාදීනි සම්භවන්ති ඛේපසදිසඤ්ඤි ඉන්ද්‍රියං, රුක්ඛසදිසානි ලිඛිගාදීනි එවමෙව තෙසු පුග්ගලෙසු පණ්ඩකාදයො එකාදසපුග්ගලා තස්මිං යෙව භවෙ නියාමං ඔක්කම්භං න අරහන්ති, තස්මා අභබ්බා නාම. ඌනවිසති අන්තිමචත්ථඅප්පකාපන්තපුබ්බා ද්වෙ උපසම්පදාය අචත්ථමත්තමෙව, උපනිස්සයෙ සති තස්මිංයෙව භවෙ නියාමං ඔක්කම්භං අරහන්ති, තස්මා භබ්බානාම භොන්ති.

චත්ථසම්පත්තිකථා නිට්ඨිතා.

ඤ්ඤිසම්පත්ති නාම.

“සිලිලං ධනිතඤ්ඤි දීඝරස්සං, ගරුකං ලභුකඤ්ඤි නිග්ගහිතං;
සම්බන්ධං වචන්ථිතං විමුත්තං, දසධා බ්‍යඤ්ජනබුද්ධියා පභෙදො” ති.

එවං චුත්තං දසවිධං බ්‍යඤ්ජනං අපෙක්ඛිත්වා වා එවං අසක්කොත්තෙනාපි සිලිලධනික විමුත්තනිග්ගහිතවසෙන චුත්තානි බ්‍යඤ්ජනානි අකොපෙත්වා වා දුරුත්තං වා අකත්වා චුත්තං ඤ්ඤිසම්පත්ති නාම. ඤ්ඤිවිපත්ති නාම සබ්බසො ඤ්ඤිතිං අට්ඨපෙත්වා වා චත්ථසඤ්ඤිපුග්ගලඤ්ඤිතිං අපරාමසනානි පච්ඡා ඤ්ඤිට්ඨපනඤ්ඤිති ඉමෙ තාව පඤ්ඤි ඤ්ඤිදොසා. තත්ථ අයං ඉත්ථනාමොති උපසම්පදාපෙක්ඛස්ස අපි අකිත්තනං චත්ථඅපරාමසනං නාම. සුඤ්ඤා මෙ භන්තෙ සඤ්ඤාති එත්ථ සුඤ්ඤා මෙ භන්තෙති චත්වා සඤ්ඤාති අභණ්ණං සඤ්ඤාපරාමසනං නාම. ඉත්ථන්තාමස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛොති උපප්පායස්ස අකිත්තනං පුග්ගලඅපරාමසනං නාම. සබ්බෙන සබ්බං ඤ්ඤිතියා අනුච්චාරණං ඤ්ඤිඅපරාමසනං නාම. පයමං කම්මවාචං නිට්ඨාපෙත්වා එසා ඤ්ඤිති චත්වා බමති සඤ්ඤස්සාති එවං ඤ්ඤි කිත්තනං පච්ඡා ඤ්ඤිට්ඨපනං නාම. ඉති ඉමෙ පඤ්ඤි ඤ්ඤිදොසා ඤ්ඤිවිපත්ති නාම. ඉමෙහි දොසෙහි විමුත්තාය ඤ්ඤිතියා සම්පන්නං ඤ්ඤිසම්පත්ති නාම.

ඤ්ඤිසම්පත්තිකථා නිට්ඨිතා.

අනුසාවනසම්පත්තිකථා

අනුසාවනසම්පත්ති නාම චත්ථ සඤ්ඤිපුග්ගලානං අපරාමසනානි, සාවනාය භාපනං, අකාලෙ සාවනන්ති ඉමෙ පඤ්ඤි අනුසාවනදොසෙ වජ්ජෙත්වා කථනං අනුසාවනසම්පත්ති නාම. තත්ථ චත්ථාදීනං අපරාමසනානි ඤ්ඤිතියං චුත්තසදිසානෙව. තිසු පන අනුසාවනාසු යත්ථ කත්ථවි එතෙසං අපරාමසනං

අපරාමසනාමෙව. සබ්බෙන සබ්බං පන කම්මවාචං අවත්වා චතුක්ඛන්තුං ඤාත්තිකිත්තනාමෙව චා කම්මවාචබ්බන්තරෙපි චත්තාරි බ්බාද්දන්තානි කොපෙත්වා චා අක්ඛරස්ස චා පදස්ස චා දුරුවිචාරණං චා කත්වා සාවනං සාවනාය භාපනං නාම, තථා හි සිලීඋධනිතවිමුත්තනිග්ගහිතවසෙන චත්තාරි බ්බාද්දන්තානි අන්තොකම්මවාචාය කම්මං කොපෙත්ති. තත්ථ “සුඤ්ඤානං මෙ ති සිලීඋචෙ චත්තබ්බෙ සුඤ්ඤානං මෙ”ති වචනං සිලීඋචෙ ධනිතං නාම. “භන්තෙ”ති චත්තබ්බෙ භන්තෙති වචනං ධනිතෙ සිලීඋං නාම. “සුඤ්ඤානං එසා ඤාත්ති”ති චත්තබ්බෙ “සුඤ්ඤානං එසං ඤාත්ති”ති වචනං විමුත්තෙ නිග්ගහිතං නාම. “පත්තකල්ල”න්ති චත්තබ්බෙ “පත්තකල්ලා”ති වචනං නිග්ගහිතෙ විමුත්තං නාම. එවං ඉමානි චත්තාරි බ්බාද්දන්තානි අන්තොකම්මවාචාය කම්මං දුසෙත්ති. ඉමානි චත්තාරි අකොපෙත්වා වදන්තොනාපි අඤ්ඤාස්මිං අක්ඛරෙ චත්තබ්බෙ අඤ්ඤං අක්ඛරං වදන්තො දුරුත්තං කරොති නාම. ඉතරෙසු දීඝරස්සාදීසු ඡසු යානෙසු දීඝට්ඨානෙ දීඝං, රස්සට්ඨානෙ රස්සමෙවාති එවං යථායානෙ තං තදෙව අක්ඛරං භාසන්තො අනුක්කමාගතං පචෙණං අවිනාසෙත්වා කම්මවාචා කාතබ්බා. සචෙ පන එවං අකත්වා දීඝෙ චත්තබ්බෙ රස්සං, රස්සෙ චත්තබ්බෙ දීඝං වදති, තථා ගරුකෙ චත්තබ්බෙ ලහුකං, ලහුකෙ චත්තබ්බෙ ගරුකං වදති. සම්බන්ධෙ චා චත්තබ්බෙ වචන්තීති, වචන්තීතෙ චා චත්තබ්බෙ සම්බන්ධං වදති, එවමපි කම්මවාචා න කුප්පති. ඉමානි ඡ බ්බාද්දන්තානි කම්මං න කොපෙත්ති. ඉදමෙව ආවරියානං සමානකථා. අපරෙ පන ඉදානි බ්බාද්දන්තානි අන්තොකම්මවාචාය කම්මං දුසෙත්තිති වදන්ති, එවං සති අනුපසම්පන්නාව බහුතරා භවෙය්සං, වීමංසිත්වා පන ගහෙතබ්බං. සුට්ඨතරා චා කම්මවාචා සික්ඛිතබ්බා. සාවනාය අනොකාසෙ පයමං ඤාත්ති. අට්ඨපෙත්වා අනුසාවනං අකාලෙ සාවනං නාම. ඉති ඉමෙහි දොසෙහි විමුත්තාය අනුසාවනාය සම්පන්නං අනුසාවනසම්පත්තිසම්පන්නං නාම. යදි පත්තවීරරහිතං පුග්ගලං උපසම්පාදෙති, “පරිපුණ්ණස්ස පත්තවීර”න්ති අනුසාවනාය කතත්තා කම්මකොපො න හොති, කාරකසඨසො පන සාතිසාරො තෙනවාහ විමතිවිනොදනියමපි පත්තවීරානං අභාවෙපි පරිපුණ්ණස්ස පත්තවීර”න්ති කම්මවාචාය සාවිතත්තා කම්මකොපං අවත්වා දුක්කටමෙව වුත්තන්ති. සචෙ අනුපජ්ඣායකො උපසම්පාදෙති, “ඉත්ථන්තාමස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො, ඉත්ථන්තාමෙන උපජ්ඣායෙනා”ති චා උපජ්ඣායං සාවෙති, සුපසම්පන්නොව හොති. උපජ්ඣායං න සාවෙති නුපසම්පන්නො. වක්ඛති හි විමතිවිනොදනියං. “කම්මං න කුප්පතිති ඉදං උපජ්ඣායාභාවෙපි ඉත්ථන්තාමස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො ඉත්ථන්තාමෙන උපජ්ඣායෙනා”ති මතස්ස චා විබ්භමන්තස්ස චා පුරාණඋපජ්ඣායස්ස චා යස්ස කස්සපි අවිජ්ජමානස්සාපි නාමෙන සබ්බත්ථ උපජ්ඣායකිත්තනස්ස කතත්තා වුත්තං. යදි හි උපජ්ඣායකිත්තනං න කරෙය්සා, පුග්ගලං න පරාමසනී”ති

වුත්තකම්මවිපත්තිඵල සියා, තෙනෙව පාළියං “අනුපජ්ඣායකන්ති වුත්ත”න්ති. සචෙ සඬ්ඪපුපජ්ඣායෙන ගණුපජ්ඣායෙන උපසම්පාදෙති, කාරකසඬ්ඪසො සාතිසාරො, කම්මං පන න කුප්පති, චක්ඛති හි විමතිවිනොදනියං “සඬ්ඪසෙන උපජ්ඣායෙනා”ති අයං ඉත්ථන්තාමො සඬ්ඪස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො, ඉත්ථන්තාමො සඬ්ඪසං උපසම්පදං යාවති. සඬ්ඪසෙන උපජ්ඣායෙනා”ති ඵලං කම්මවාචාය සඬ්ඪසමෙව උපජ්ඣායං කිත්තෙත්වාති අත්ථො. ඵලං’ගණෙන උපජ්ඣායෙනා”ති ඵත්ථාපි අයං ඉත්ථන්තාමොගණස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො”ති ආදිනා යොජනා වෙදිතඛිඛා. ඵලං වුත්තෙපි කම්මං න කුප්පති ඵල, දුක්ඛට්ඨස්සෙව වුත්තත්තා, අඤ්ඤාටා සො ච පුග්ගලො අනුපසම්පන්නොති වදෙය්‍යා”ති. සචෙ පණ්ඩකාදිනා අනුපසම්පන්නකෙන උපජ්ඣායෙන උපසම්පාදෙති, තෙ වජ්ජෙත්වා පඤ්චවග්ගාදිගණො භත්ථපාසං අවිජ්ඣිත්වා පුරති, කම්මං න කුප්පති, කාරකසඬ්ඪසො පන සාතිසාරො තෙන වුත්තං විමතිවිනොදනියං “පණ්ඩකාදිහි උපජ්ඣායෙහි කරියමානෙසු පණ්ඩකාදිකෙන විනාව පඤ්චවග්ගාදිගණො පුරති, කම්මං න කුප්පති. ඉතරථා කුප්පති”ති. සචෙ චත්තාරො ආචරියා එකතො අනුසාවෙන්ති, ඵත්ථ පන කථන්ති වුච්චතෙ, සඛ්ඛඅට්ඨකථාසු ද්විති වා තීති වා ආචරියෙහි විසුං විසුං එකෙන එකස්සාති එකජ්ජහාරෙතෙව ද්වෙ තිස්සො වා කම්මවාචා කාතඛිඛා. සචෙ පන නානාචරියා නානුපජ්ඣායා හොන්ති, තිස්සත්ථෙරො සුමනත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකං, සුමනත්ථෙරො තිස්සත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකං අනුසාවෙන්ති, ගණපුරකා හොන්ති වට්ටති. සචෙ පන නානුපජ්ඣායා හොන්ති, එකො ආචරියො හොති, නත්ථෙව’නානුපජ්ඣායෙනා”ති පටික්ඛිත්තත්තා න වට්ටති ඵත්තකමෙව වුත්තං. චතුත්තං පන ජනානං විචාරණකථාය නාපි කම්මවිපත්තිභායා දිස්සති, තථාපි න කත්තඛිඛමෙව, සඛ්ඛඅට්ඨකථාසු අවිචාරිතත්තා. සචෙ චත්ථාලඬ්ඪකාරාදිසහිතපරුළුභකෙසමස්සුං උපසම්පාදෙති, සුපසම්පන්නොව හොති, පච්ඡා කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායාති චත්ථාති අච්ඡාදෙතං වට්ටති තෙරසවත්ථුච්චුත්තත්තා සම්පත්ති යෙවෙත්ථපමාණත්තා ව.

අනුසාවනසම්පත්තිකථා නිට්ඨිතා.

සීමසම්පත්තිකථා

ඉදානි සීමවිසොධනිං නාම, නානාගන්ථසමාහන්ති ඉමිස්සා ගාථාය සංවණ්ණනාක්කමො අනුප්පත්තො.

පඤ්ඤාව සඛ්ඛඤ්ඤායොසු, දයා යස්ස මහෙසිනො;
අනන්තෙසුපි සත්තෙසු, පචත්තිත්ථ යථාරුචි.

තාය උස්සාහිතො සත්ථා, භික්ඛුනං භිතකාරණං;
යං සීමං අනුජානාති, තත්ථ පඤ්ඤා පවත්තති.

ද්වෙළ්භකා සංසයා භොන්ති, දෙසෙ සබ්බත්ථ භික්ඛවො;
ගන්ථාපි විසමා භොන්ති, අත්තනොමතිකාරණා.

යදි මෙ ඊදිසං වාදං, සුත්වාචුපෙක්ඛකො භවෙ;
පබ්බජ්ජා නිජ්ඣලා මය්හං, වරෙ සම්බුද්ධසාසනෙ;
ගම්භිරො නිජුණො අත්ථො, සබ්බඤ්ඤජිනගොචරො.

සාරිපුත්තො මහාපඤ්ඤො, ථෙරස්සපි අවිසයො;
කථං ත්වං සක්කුණෙය්‍යාසි, සබ්බඤ්ඤජිනගොචරෙ;
ඉති මෙ උපවදෙය්‍යං, ධරතෙව මහාමුනි.

පාලිචුල්ලො මහාසාලො, උච්චො මෙරුනගුපමො;
පරිනිබ්බානකාලම්භි, සම්බුද්ධො ඉච්චමබ්බි.

මා ත්වං ආනන්ද රොදසි, මා ත්වං ආනන්ද සොචසි;
අභමෙකොව නිබ්බාසි, ධරන්තෙව බහු බුද්ධා.

සම්බුද්ධා චතුරාසිති, සහස්සානි ඉමානි තෙ;
ඔවදිස්සන්ති ත්වං භික්ඛු, කතපුඤ්ඤාසි භොහිසි.

වරෙ සාට්ඨකථෙ පාළි, ධීතෙ සබ්බඤ්ඤගොචරෙ;
නිබ්බුතොපි සම්බුද්ධො, අසුඤ්ඤාව පජං ඉමං.

ඵවාහං චිත්තයිත්වාන, රත්තිදිවං අතන්දිතො;
ධරන්තෙයෙව සම්බුද්ධෙ, භින්නවාදො අවිසයො.

තං වාදං භින්දයිත්වාන, ජහිත්වා චත්තනොමතිං;
විස්සජ්ජිස්සමහං දානි, චිරං සද්ධම්මසුද්ධියාති.

තත්ථ සීමවිසොධනී'න්ති සීමවිපත්තිජහනං සීමවිපත්තිං පහාය
සම්පත්තිලක්ඛණජපකාසකං පකරණං කරිස්සන්ති අත්ථො. තත්ථ සීමාති
පන්තරසවිධා සීමා. කතමෙ පන්තරස. ඛණ්ඩසීමා, උපචාරසීමා,
සමානසංවාසසීමා, අවිජ්ජවාසසීමා, ලාභසීමා, ගාමසීමා, නිගමසීමා, නගරසීමා,
අබ්භන්තරසීමා, උදකුක්ඛෙපසීමා, ජනපදසීමා, රට්ඨසීමා, රජ්ජසීමා, දීපසීමා,
චක්කවාළසීමා'ති. තත්ථ ඛණ්ඩසීමා නාම පබ්බජ්ජපසම්පදාදීනං සඛ්ඝකම්මානං

සුබකරණත්ථං මහාසීමාය වා ගාමබ්බේතෙ වා බණ්ඩිත්වා පරිච්ඡින්නදිත්වා සම්මතා. තස්සාවිත්ථාරො "පයමං නිමිත්තා කිත්තෙතබ්බා"ති ආදිනා ද්වාසත්තතිප්පහෙදාය සමන්තපාසාදිකාය විනයට්ඨකථාය මහාවග්ගෙ චුත්තො, ඉධ චුත්තොපි තථෙව චුත්තො භවෙය්‍ය, තස්මා න චක්ඛාම, දුට්ඨිකද්වයාට්ඨානමෙව කිඤ්චියානං නිහරිත්වා පාකටං කර්ස්සාම. තත්ථ සචෙ පන හෙට්ඨා උපරිමස්ස සීමාපරිච්ඡේදස්ස පරතො අත්තො ලෙණං හොති, බහි සීමා න ඔතරති. අථාපි උපරිමස්ස සීමාපරිච්ඡේදස්ස ඔරතො බහි ලෙණං හොති, අත්තොසීමා න ඔතරතීති ඉමෙ ද්වෙ එකත්ථා බ්‍යඤ්ජනමෙව නානං. අයඤ්ඤෙත්ථත්ථොඋපරිමස්ස සීමාපරිච්ඡේදස්ස ඔරිමභාගතො හෙට්ඨා පබ්බතපාදෙ උමඬිගසණ්ඨානෙන පබ්බතපස්සෙ විජ්ඣිත්වා ලෙණං හොති, සීමාපරිච්ඡේදස්ස පරතො ලෙණෙ ව ලෙණස්ස බහිභූතෙ හෙට්ඨා පබ්බතෙ ව භූමිභාගෙ සීමා න ඔතරති, ලෙණස්ස උපරියෙව සීමා හොතීති. තස්ස උපරිමස්ස සීමාපරිච්ඡේදස්ස ඔරිමභාගතො බහිභූතෙ හෙට්ඨා පබ්බතපාදෙ උමඬිගසණ්ඨානෙන විජ්ඣිත්වා පබ්බතපස්සෙ ලෙණං අථාපි හොති, ලෙණෙ ව ලෙණස්ස පරභූතෙ හෙට්ඨා පබ්බතෙ ව භූමිභාගෙ සීමා න ඔතරති, ලෙණස්ස උපරිභාගෙ ව සීමා හොතීති. එසා ව විචාරණා විමතිවිනොදනියම්පි කතා. අත්තො ති පබ්බතස්ස අත්තො, පබ්බතමුලෙති අත්ථො. තමෙව අත්තොසද්දං සීමාපරිච්ඡේදෙන විසෙසෙතුං "උපරිමස්ස සීමාපරිච්ඡේදස්ස පරතො"ති චුත්තං. පබ්බතපාදං පන අපෙක්ඛිත්වා "ඔරතො"ති චත්තබ්බෙපි සීමානිස්සයං පබ්බතග්ගං සන්ධාය "පරතො"ති චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං තෙනෙව බහිලෙණන්ති එත්ථ බහිසද්දං විසෙසෙන්නො "උපරිමස්ස සීමාපරිච්ඡේදස්ස ඔරතො"ති ආහ. බහි සීමා න ඔතරතීති එත්ථ බහි ති පබ්බතපාදෙලෙණං සන්ධාය චුත්තං. ලෙණස්ස බහිභූතෙ උපරි සීමාපරිච්ඡේදස්ස හෙට්ඨාභාගෙ සීමා න ඔතරතීති අත්ථො. අත්තොසීමාති ලෙණස්ස ව පබ්බතපාදස්ස ව අත්තො අත්තතො ඔතරණාරහට්ඨානෙන න ඔතරතීති අත්ථො. බහි සීමා න ඔතරතීති අත්ථො, සීමා න ඔතරති ති චෙත්ථ අත්තතො ඔතරණාරහට්ඨානෙන ලෙණභාවෙන සීමා සබ්බථා "අනොතරණමෙව දස්සිතන්ති ගහෙතබ්බං. තත්ථ පි අනොතරණන්ති උපරිඵව සීමා හොතී"ති විමතිවිනොදනී. කෙච් පන චෙළසුසිරො විය සුසිරමෙව ලෙණන්ති වදන්ති, තං අයුත්තං.

උපචාරසීමා නාම ගාමාරඤ්ඤනිගමාදිවසා යාව බ්‍රහ්මලොකා තෙසං තෙසං සත්තානං නිවාසගෙහස්ස වා දෙවවිමානකප්පරුක්ඛාදීනං වා උපචාරාරහට්ඨානමෙව උපචාරසීමා තෙ ඉධ නාධිප්පෙතා, භික්ඛූනං අවිසයතාය. යං පන පදෙසං පරිච්ඡින්නදිත්වා පරිවෙණං කත්වා පාකාරාදිපරික්ඛිත්තං වා කත්වා අපරික්ඛිත්තෙපි උපචාරාරහට්ඨානං පරිච්ඡින්නදිත්වා වා යස්මිං පදෙසෙ භික්ඛූ වසන්ති, අයමෙව උපචාරසීමාති අධිප්පෙතා. භික්ඛූනං

වස්තුප්‍රතිපත්තිකර්මයක් ආරම්භකරනු ලබන බව, තමා හි “කල්පිතත්වය” නීති
 උපවාරය. සන්ධාය වූත්, බන්ධනාගාරය තුළ පාලනය වන නීති
 ගණයට පත් වූත්. තුළ පාලනය හතරින් විහාරස්ථානයක
 බන්ධනාගාරයක් ආරම්භ කරන බව සඳහන් වේ. උපදේශන, ත. තෙස.
 කල්පිතත්වයක් වූත්. යෙව් හිස්සන්ති යොජනා කාතබ්බා.
 බන්ධනාගාරයක් ආරම්භ කරන බව සඳහන් වේ. මතකවීම. වා හොතු සංසං උද්දිස්ස
 දිත්තං වා සඳහන් වේ. මතකවීම. වා හොතු සංසං උද්දිස්ස
 පවත්වීම. සබ්බං සඳහන් වේ. තෙතෙව් “තෙතෙව් පන සමයෙන
 අඤ්ඤාතරො උපාසකො සඳහන් වේ. උද්දිස්ස විහාරො කාරිතො හොති, සො තස්ස
 විහාරස්ස කතෙ උපාසකො සඳහන් වේ. අකාලවීම. දාතූකාමො හොති. තෙතෙව්
 පන සමයෙන උපාසකො සඳහන් වේ. අත්තං හොති. අථ බො සො
 උපාසකො සඳහන් වේ. උපසඤ්ඤාතරො කල්පිතත්වය. යාචි” නීති ඉමස්මි. වත්තස්මි.
 ආනිසංසපසම්භවත්තං. කල්පිතත්වය. හගවතා පඤ්ඤාතරො, තෙතෙව්
 පුළුල්ලනත්තං හික්ඛන්ති ආනිසංසං අප්පට්ඨපස්සම්භවත්තං වීම. අම්භාකං
 හික්ඛන්ති කල්පිතත්වය. පටිබාහි, තස්මා කල්පිතත්වය. අනුද්ධං කල්පිත
 යාචි ඵලගුණපුණ්ණිකා පඤ්ඤාතරො මාසා ඵලගුණපුණ්ණිකා මතකවීම. වා හොතු
 වාතූද්දිස්සං සඳහන් වේ. උද්දිස්ස මතක. ඤාතිජනානං වා, හික්ඛාපඤ්ඤාතරො වා
 විහාරමහාදිකිච්චෙන වා යෙන කතෙව් ආකාරො සඳහන් වේ. වීම. දිත්තං හොති,
 ත. සබ්බං තෙසං කල්පිතත්වය. යෙව් හොති. ඡිත්තවස්සානං වා
 පටිඡේදකාය උපගතානං වා තත්තං සම්පත්තානං සීමිතවිකල්පය. වා න හොති.
 අජානිත්වා වෙ ගණන්ති දාතබ්බමෙව. යදි ත. වීම.
 තණ්ඩුලාදිබාදනියහොජනං කරොති, ඉතරෙසම්පි හොතියෙව. කස්මාති වෙ
 ආනිසංස විගතත්තං. තෙතෙව් ගුණපුරුෂවසෙන සම්පත්තානං ඡිත්තං වස්සානං
 වා පටිඡේදකාය උපගතානං වා අඤ්ඤාතරො විහාරෙ වූත්තවස්සනං වා
 බාදනියහොජනියාදිති පාපුණන්ති. කල්පිතත්වය. දාතූකාමො හොති. පන
 බන්ධනාගාරයමෙව වට්ටසි. තස්මි. විහාරෙ අසති අඤ්ඤාතරො බද්ධසීමාය වා
 උදකුක්ඛෙපසීමාදියු වා කාතබ්බමෙව.

කස්මාති වෙ, තස්මි. විහාරෙ පුරිමිකාය උපගතා කල්පිතත්වය. කල්පිතත්වය. ත
 හොති. අත්තාරකුසලා බන්ධනාගාරයකත්තෙරො පරියෙසිත්වා ආනතබ්බා.
 කම්මවාචං සාවෙත්වා කල්පිතං අත්තාරපත්වා දාතූකාමො හොති. අඤ්ඤාතරො
 ආනිසංසො පන ඉතරෙසං වහොති” නීති. අඤ්ඤාතරො සීමිතවිකල්පය. කම්මවාච
 සාවනස්ස අට්ඨකායං වූත්තත්තං. ඡිත්තවස්සාවා පටිඡේදකාය උපගතා වා
 අඤ්ඤාතරො විහාරෙ වූත්තවස්සානං වා පුරිමිකාය උපගතානං
 ගුණපුරුෂමත්තමෙව ලහන්ති, ආනිසංසො ඉතරෙසං යෙව් හොති. සවෙපි තෙ
 ඡිත්තවස්සාදයො අනුමොදෙන්ති, හින්තො කල්පිතත්වය, ඉදං අට්ඨකායං

විවර්තය. අපරෙ පන “කලීනත්ථතසීමත්ති උපචාරසීමං සන්ධාය වුත්ත” න්ති වුත්තත්තා උපචාරසීමායමෙව කලීනත්තත්ථාරක ඤත්තිං කරොන්ති, තං අයුත්තං, සොධෙතුං දුක්කරත්තා. තථා හි උපචාරසීමායමෙව පටිථිගාමසීමායං තත්ථ ඔතිණ්ණෙ භික්ඛු තත්ථ පාසානායනං වා බහිසීමකරණං වා කො සක්ඛිස්සති. “කලීනත්ථතසීමාය” න්ති ඉමිනාපිපදෙන කලීනත්ථතභාවොයෙව වුත්තො, න කලීනත්ථතසාටකස්ස දානකම්මවාචා, සා ච විචාරණා කම්මවතුක්කෙන දීපෙතබ්බා. තත්ථ අපලොකනකම්මං ඤත්තිකම්මං ඤත්තිදුතියකම්මං ඤත්තිවතුත්ථකම්මන්ති. තත්ථ අපලොකනකම්මං නාම සීමිතවිකල්පයං සොධෙත්වා ඡන්දාරහානං ඡන්දං ආහරිත්වා සමග්ගස්ස සඤ්ඤා අනුමතියා සඤ්ඤා කිත්තෙන්වා “රුච්චති සඤ්ඤා” ති තික්ඛුත්තුං අනුසාවෙන්වා කත්තබ්බං වුච්චති. ඤත්තිකම්මං නාම වුත්තනායෙනෙව සමග්ගස්ස සඤ්ඤා අනුමතියා එකාය ඤත්තියා කත්තබ්බං කම්මං. ඤත්තිදුතියකම්මං නාම වුත්තනායෙනෙව සමග්ගස්ස සඤ්ඤා අනුමතියා එකාය ඤත්තියා එකාය ච අනුසාවනායාති එවං ඤත්තිදුතියාය අනුසාවනාය කත්තබ්බං කම්මං. ඤත්තිවතුත්ථකම්මං නාම වුත්තනායෙනෙව සමග්ගස්ස සඤ්ඤා අනුමතියා එකාය ඤත්තියා තිහි ච අනුසාවනාහිති එවං ඤත්තිවතුත්ථාහි තිහි අනුසාවනාහි කත්තබ්බං කම්මං. තත්ථ අපලොකනකම්මං ඵලභාජනකාලාදීසු ලභ්‍යකම්මමෙයෙව ලබ්භති. කලීනත්ථතසාටකදානෙපි අනත්ථතෙයෙව කලීනෙ තතො බහුආනිසංසච්චරසාටකං ලභිත්වා තෙනෙව සාටකෙන අත්ථරිතබ්බා, පුන කම්මවාචාය දානකිච්චං නත්ථි අපලොකනකම්මෙන සඤ්ඤා අනුමතියා දානබ්බං. කලීනත්ථතසාටකදානකම්මවාචා එකා චෙ වට්ඨති. පුන කම්ම වාචායකිච්චං නත්ථි. ඤත්තිකම්මං පන ධම්මසඤ්ඤාහකකාලෙ මහාකස්සපත්ථෙරාදීහි අත්තනාව අත්තනං සම්මන්ත්තනකාලෙ ලභ්‍යකම්මමෙයෙව ලබ්භති. ඤත්තිදුතියකම්මං පන සීමාසම්මුති, සීමාසම්මුහනං, කලීනදානං, කලීනද්ධාරො, කුට්ඨත්ථුදෙසනා, විහාරවත්ථුදෙසනාහි ඉමානි ඡ ගරුකම්මානි අපලොකෙන්වා කාතුං න වට්ඨති. ඤත්තිදුතියකම්මවාචං සාවෙන්වාච කාතබ්බං. ඉතො පරෙසු විචරවිජ්ජවාසසම්මුතිආදීසු ඤත්තිදුතියකම්මෙසු අපලොකෙන්වාපි කාතබ්බං, ලභ්‍යකම්මත්තා. ඤත්තිවතුත්ථකම්මං පන ඉදානි උපසම්පදාකම්මං ඉදානි වත්තාරි කම්මානි බද්ධසීමාය වා, තස්මිං අසති උදකුක්ඛෙපසීමාය වා සොධෙතුං අසක්කොන්තෙ සති අබද්ධසීමාය වා කාතබ්බමෙව. අපරෙ එවං වදන්ති “කුට්ඨත්ථුකාරවිහාරවත්ථුකාරකාලෙ තානි කුට්ඨවිහාරවත්ථුනි කථං සීමිතවිකල්පයං සක්ඛිස්සන්ති, තස්මා තත්ථ තත්ථෙව කුට්ඨවිහාරකරණට්ඨානෙයෙව කාතබ්බ” න්ති, තං තෙසං වචනමත්තමෙව, න සාරතො පච්චෙතබ්බං. වත්ථුපරාමසනමෙවෙන්ථ පමාණං, තථා හි සඤ්ඤාකුට්ඨත්ථුං ඔලොකෙන්තං යාවතිතාදිනා වත්ථුපරාමසනං කත්වා හෙට්ඨා වත්ථුඤ්ඤාදොසෙ ච විපත්ති

ලක්ඛණෙ ව වජ්ජෙත්වා ඤාත්තිදුතියකම්මෙන සම්මතභික්ඛුහි තත්ථ කුට්ඨිභාරට්ඨානං ගන්ත්වා ඔලොකෙතබ්බං තෙනෙව පාළියං “තෙහි සම්මතෙහි භික්ඛුහි තත්ථ ගන්ත්වා කුට්ඨත්ථ ඔලොකෙතබ්බං”න්ති චුත්තං. අඤ්ඤාපත්තච්චරවිරහිතං පුග්ගලං වා අනුපජ්ඣායකං වා කත්වා උපසම්පාදෙන්තෙහි “පරිපුණ්ණස්ස පත්තච්චර”න්ති වා “ඉත්ථන්තාමස්ස උපසම්පදාපෙක්ඛො, ඉත්ථන්තාමෙන උපජ්ඣායෙනා”ති කම්මවාචාය සාවිතෙපි කම්මස්ස අසිජ්ඣනං භවෙය්‍ය. අපරෙ එවං වදන්ති “සීමාසම්මුතිකාලෙ පන කතං, තථා හි සීමාසම්මුතිකාලෙ භික්ඛු තස්මිං යෙව යානෙ යත්වා කම්මවාචං සාවෙන්ති, තස්මිමපි යානෙ අබ්ද්ධසීමාව හොති. යදි බ්ද්ධසීමා භවෙය්‍ය, සීමජ්ඣොත්ථරණං වා සීමසම්භෙදො වා සියා”ති. සච්චං, තථාපි තං සීමාසම්මුතිට්ඨානං භුජ්ස්සං කත්වා සීමසම්මුතිකම්මස්සකතත්තා විසුංගාමෙ සම්මතානං භික්ඛුනං ගාමසීමෙ යිතා භික්ඛු කම්මං කොපෙතුං න සක්කොන්ති. යදි සීමසම්මුතිට්ඨානං භුජ්ස්සං කත්වාච සීමං සම්මන්තෙය්‍ය, කථං භගවතො ධර්මානකාලෙ ඡබ්බග්ගියා භික්ඛු යථාසුඛං සීමං සම්මන්තිස්සන්තිති න පනෙවං දට්ඨබ්බං තථා හි වාසාබා මිගාරමාතාපි නවකොට්ඨි භූමිං ගණ්හිත්වා පුබ්බාරාමං නාම මහා විහාරං කාරෙසි, තථා අනාථපිණ්ඩිකො කභාපණසන්ථතෙන ජෙතස්ස රාජකුමාරස්ස උය්‍යානට්ඨානං කිණාපෙත්වා ගණ්හිත්වා ජෙතවනං නාම මහාවිහාරං කාරෙසි එවං පුඤ්ඤකාමා පරිවෙණං කත්වා විහාරං කරොන්ති තස්මා ඡබ්බග්ගියා භික්ඛු යථාසුඛං සීමං බන්ධන්තිති දට්ඨබ්බන්ති. අයං උපචාරසීමාය විචාරණා.

සමානසංවාසසීමා නාම දිට්ඨිසීලසාමඤ්ඤසඬ්ඝාතසඬ්ඛාතෙහි භික්ඛුගණෙහි උපොසථාදිසඬ්ඝකම්මෙන සමානං එකීභාවං හුත්වා වසිතුං සම්මතා සීමා. අවිජ්ජවාසසීමා නාම තිච්චරෙන විජ්ජවසිතුං සම්මතා සීමා, එතා ද්වෙසීමා තියොජනපරමතායපි සම්භවතො මහාසීමා තිපි නාම. ලහන්ති, තාසං විචාරණා මහාඅට්ඨකථායං සබ්බසො පරිපුණ්ණං කත්වා චුත්තා, තස්මා ඉධ න වක්ඛාම වුච්චමානමපි අවිසෙසෙත්වා චුත්තං භවෙය්‍ය, තස්මා න වක්ඛාම.

ලාහසීමා නාම යං ගාමං වා නිගමං වා පොක්ඛරණිකප්‍රාකවනාදිකං වා යං යං පදෙසං සඬ්ඝස්ස චතුච්චජ්ජයත්ථාය රාජරාජමහාමත්තෙහි පරිච්ඡින්නදිත්වා යපිතා, එසා ලාහසීමා නාම. නෙව සම්මාසම්බුද්ධෙන අනුඤ්ඤාතා, න ධම්මසඬ්ඝහකත්ථෙරෙහි යපිතා, අපි ව බො ලාහදායකෙහි යපිතාව. මාතිකාට්ඨකථාය ලීනත්ථජ්ජකාසනියමපි ලාහසීමාති යං රාජරාජමහාමත්තාදයො විහාරං කාරෙත්වා ගාවුතං වා අඬ්ඬයොජනං වා යොජනං වා සමන්තා පරිච්ඡින්නදිත්වා “අයං අම්භාකං විහාරස්ස ලාහසීමා, යං එත්ථන්තරෙ උජ්ජජ්ජති, තං සබ්බං අම්භාකං විහාරස්ස දෙමා”ති යපෙන්ති, අයං

ලාභසීමා නාමා'නි වුත්තං. ඉමස්මිං ලාභසීමාධිකාරෙ රඤ්ඤො මහාවෙනියදායකස්ස දිවච්ඡිගතකාලතො එකස්මිං සංවච්ඡරෙ අතීතෙ තස්ස ඡෙට්ඨපුත්තස්ස ධම්මරඤ්ඤො කාලෙ ඊදිසං පුඤ්ඤං භූතපුබ්බං. යදි හි රාජරාජමහාමත්තාදීසු යො කොච්ඡි යස්ස විහාරස්ස යානි තළාකබ්බත්තවත්ථාදීනි දත්වා තං සහිතවිහාරං පුග්ගලස්ස දෙනි, එවං සති කිං තස්ස පුග්ගලස්ස තං සහිතවිහාරං පුග්ගලිකභාවෙන පටිග්ගහෙනුං වට්ටති, උදාහු සඬ්ඝිකභාවෙනෙවානි තළාකබ්බත්තවත්ථාදිවිරහිතො පන කෙවලො පුග්ගලිකවිහාරො අඤ්ඤෙසං දමිතීති අදත්වා පුග්ගලෙ මනෙ සඬ්ඝිකො හොති, උදාහු පුග්ගලිකොයෙවානි. තත්තායං විස්සජ්ජනා, යදි හි රාජරාජමහාමත්තාදීසු යොකොච්ඡි විහාරස්ස තළාකබ්බත්තවත්ථාදීනි දෙනි, එවං සති පටික්ඛිපිතුං න වට්ටතිතිදට්ඨබ්බං තෙන වුත්තං විනයට්ඨකථායං “ඉමං තළාකං, ඉමං බ්බත්තං, ඉමං වත්ථුං විහාරස්ස දෙමානි වුත්තෙ පටික්ඛිපිතුං න ලබ්භති”ති. “පාසාදස්ස දාසිං, දාසං, බ්බත්තං, වත්ථුං, ගොමහිංසං දෙමානි වදන්ති, පාටෙක්කං ගහණකිච්චං නත්ථී, පාසාදෙ පටිග්ගහිතෙ පටිග්ගහිතමෙව හොති”ති ව. විනයවිනිච්ඡයපකරණෙ ව.

“බ්බත්තවත්ථුතළාකං වා, දෙම ගොඅජිකාදිකං;
විහාරස්සානි වුත්තෙපි, නිසෙධෙතුං න වට්ටති”ති.

බුද්දසික්ඛාපකරණෙ ව “බ්බත්තාදීනි විහාරස්ස, වුත්තෙ දමිතීති වට්ටති”ති වුත්තං. “විහාරස්ස දෙමා”ති චෙත්ථ සඬ්ඝිකවිහාරස්සෙව, න පුග්ගලිකවිහාරස්සානි දට්ඨබ්බං, තථා හි වුත්තං විමතිවිනොදනියං විහාරස්ස දෙමානි සඬ්ඝිකවිහාරං සන්ධාය වුත්තන්ති. “පාසාදස්සා”ති ව සාමඤ්ඤෙන වුත්තෙපි “තෙන බො පන සමයෙන විසාබා මිගාරමාතා සඬ්ඝස්ස අත්ථාය සාළින්දං පාසාදං කාරාපෙතුකාමො හොති හත්ථීනබ්බ”න්ති ඉමස්මිං වත්ථුස්මිං පාසාදපරිභොගස්ස අනුඤ්ඤාතත්තා සඬ්ඝිකංයෙව පාසාදං සන්ධාය වුත්තන්ති විඤ්ඤායනි තථා හි වුත්තං විමතිවිනොදනියං සබ්බං පාසාදපරිභොග'න්ති. පාළියා අට්ඨකථාය වණ්ණනාධිකාරෙ “සුචණ්ණරජතාදිවිවිත්තානි”තිආදි සඬ්ඝිකසෙනාසනං සන්ධාය වුත්තං. පුග්ගලිකං පන සුචණ්ණාදිවිවිත්තං හික්ඛුස්ස සමපට්ඨිතමෙව න වට්ටති, “න කෙනච්ඡි පරියායෙන ජාතරූපජනං සාදිසිතබ්බ”න්ති වුත්තත්තා, තෙනෙවෙත්ථ අට්ඨකථායං සඬ්ඝිකවිහාරෙ වා පුග්ගලිකවිහාරෙ වානි න වුත්ත'න්ති. “හික්ඛුනං ධම්මවිනයවණ්ණනට්ඨානෙ”ති වුත්තත්තා සඬ්ඝිකමෙව සුචණ්ණාදිමයං සෙනාසනං සෙනාසනපරික්ඛාරා ව වට්ටන්ති, න පුග්ගලිකානීති ගහෙනබ්බන්ති ව, තස්මා තළාකබ්බත්තවත්ථාදිසහිතවිහාරො සඬ්ඝිකොයෙව හොති, න පුග්ගලිකොති විනයකොච්ඡෙහි දට්ඨබ්බො. සචෙ පන රාජරාජමහාමත්තාදීසු

යොකොව් තලාකබෙත්තවත්ථාදිසහිතං විහාරං පුග්ගලස්ස තං සහිතවිහාරභාවමාරොචෙත්වා දෙනි, එවං සති පුග්ගලස්ස සඤ්ඤානවිහාරභාවෙනෙව පටිග්ගහෙතුං වට්ටති, න පුග්ගලිකවිහාරභාවෙනාති දට්ඨබ්බං. “කස්මා, විහාරස්ස දෙමා”ති වත්ථා දින්නානං තලාකබෙත්තවත්ථාදිනං සඤ්ඤාසෙව වට්ටමානත්තා. තෙනෙවාහ විමතිවිනොදනියං. “විහාරස්ස දෙමාති වුත්තං සඤ්ඤාසෙව වට්ටති, න පුග්ගලස්ස, බෙත්තාදි විය දට්ඨබ්බං”න්ති. තත්ත්වං යොජනා විහාරස්සාදෙමාති වත්ථා දින්නං බෙත්තාදි සඤ්ඤාසෙව වට්ටති, න පුග්ගලස්ස, එවං විහාරස්ස දෙමාති වුත්තං සුචණ්ණාදිවිචිත්තං අකප්පියමඤ්චං සඤ්ඤාසෙව වට්ටති, න පුග්ගලස්සාති දට්ඨබ්බන්ති. සඤ්ඤාසෙව කප්පියවොහාරොන බෙත්තාදිති පටිග්ගහෙතුං වට්ටති, තථා හි වුත්තං විමතිවිනොදනියං. “වත්තාරොපච්චයෙ පරිභුඤ්ජතුති දෙනි වට්ටතිතිඑත්ථ භික්ඛුසඤ්ඤාසෙව චතුපච්චයපරිභොගත්ථාය තලාකං දම්මිති වා භික්ඛුසඤ්ඤාසෙව වත්තාරො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජතුං තලාකං දම්මිති වා ඉතො තලාකතො උප්පන්නෙ වත්තාරො පච්චයෙ දම්මිති වා වුත්තමිති වට්ටති. ඉදංඤ්ච සඤ්ඤාසෙව දියාමානඤ්ඤාසෙව සන්ධාය වුත්තං, පුග්ගලස්ස පන එවමිති දින්නං තලාකබෙත්තාදි න වට්ටති. සුද්ධචිත්තස්ස පන උදකපරිභොගත්ථං කුපපොක්ඛරණිආදයො වට්ටන්ති. සඤ්ඤාසතලාකංඅත්ථි, තංකප්පන්තිආදිනාහිසබ්බත්ථ සඤ්ඤාසෙවෙනෙව වුත්තන්ති. “බෙත්තාදියො පන සබ්බසඤ්ඤාසෙව වට්ටන්ති, පාළියං පුග්ගලිකවසෙන ගහෙතුං අනුඤ්ඤාතත්තාති දට්ඨබ්බං”න්ති ව. පුග්ගලස්ස පන පුග්ගලානඤ්ච බෙත්තවත්ථාදිති කප්පියවොහාරොනාපි පටිග්ගහෙතුං න වට්ටති. එවඤ්චකත්ථා විමතිවිනොදනියං. “බෙත්තවත්ථාදිති කප්පියවොහාරොනාපි පුග්ගලානං ගහෙතුං න වට්ටති, තථා අනුඤ්ඤාතත්තාති විඤ්ඤායති බෙත්තවත්ථාපටිග්ගහණා පටිවිරතො හොති”ති ආදිනා හි පටික්ඛිත්තාසු එකස්සෙව පුග්ගලිකවසෙන ගහණෙ අනුඤ්ඤාතෙ තදිත්තරානං තථාගහෙතබ්බතා සිද්ධා ව හොති’ති වුත්තං, තස්මා තලාකබෙත්තවත්ථාදිසහිතස්ස විහාරස්ස සඤ්ඤානවෙතෙව පටිග්ගහෙතබ්බතා සිද්ධා හොතිති දට්ඨබ්බං. අයං පටිපදාඤ්ඤා විස්සජ්ජනා.

තලාකබෙත්තවත්ථාදිවිරහිතං පන විහාරං පුග්ගලිකභාවෙනාපි පටිග්ගහෙතුං වට්ටති. යො ව විහාරො තස්මිං පුග්ගලෙ ජීවත්තෙ පුග්ගලිකො හොති. අඤ්ඤාසං දම්මිති අදත්ථා මතෙ අවිස්සජ්ජනියො අවෙහඬගියො, සඤ්ඤාකොයෙව හොතිති දට්ඨබ්බං. යථාහ, භික්ඛුස්ස භික්ඛවෙ කාලඤ්ඤාතෙ සඤ්ඤාසාමි පත්තවිවරෙ. අපි ව ගිලානුපට්ඨාකා බහුපකාරා, අනුජානාමි භික්ඛවෙ සඤ්ඤාසන තිවිවරඤ්ච ගිලානුපට්ඨාකානං දාතුං. යං තත්ථ ලහුභණ්ඩං ලහුපරික්ඛාරං, තං සම්මුඛිභූතෙන සඤ්ඤාසන භාජෙතබ්බං. යං තත්ථ

ගරුභණ්ඩංගරුපරික්කාරං තං ආගතානාගතස්ස වාතුද්දිසස්ස සඛිසස්ස අවිස්සජ්ජියං අවෙහඬගියන්ති. විනයට්ඨකථායඤ්ච “තස්මිං ජීවන්තෙ පුග්ගලිකො, මනෙ සඛිසිකොයෙවාති අඤ්ඤෙසං අදත්වා යපිතපරික්කාරාපි තත්ථ සඛිසස්සෙව භොන්ති. ද්විත්තං සන්තකං භොති අවිහත්තං, එකස්මිං කාලඬකතෙ ඉතරො සාමි. බහුතං සන්තකෙපි එසෙව නයො, සබ්බෙසු මනෙසු සඛිසිකං භොති”ති වුත්තං.

එත්ථ ච යං තත්ථ ගරුභණ්ඩන්ති ආදීසු ගරුභණ්ඩං නාම රාසිවසෙන පඤ්චවිධං, සරූපවසෙන පන පඤ්චවිසතිවිධං භොති, තස්මා මතකසන්තකභූතස්සාපි විහාරස්ස ගරුභණ්ඩභාවො වෙදිතබ්බො, තෙනාහ අට්ඨකථායං “යං තත්ථ ලහුභණ්ඩං යං තත්ථ ගරුභණ්ඩ”න්ති.

ඉති පඤ්චහි රාසිහි, පඤ්චනිම්මලලොචනො;
පඤ්චවිසතිවිධං නාමො, ගරුභණ්ඩං පකාසයිති.

එත්ථ විහාරස්ස ගරුභණ්ඩභාවො වෙදිතබ්බො. අයං දුතියපඤ්ඤෙහි විස්සජ්ජනා.

අයං භංසාවතියා පාමොක්ඛමහාපෙරානං විස්සජ්ජනා. රාමඤ්ඤරට්ඨවාසිනො පන මහාපෙරා පුග්ගලිකභාවෙනාපි පටිග්ගහෙතබ්බමෙවාති වදන්ති, තථා ජංමායරට්ඨවාසිනොපි මහාපෙරා, තථා සුනාපරන්තරට්ඨවාසිනොපි මහාපෙරා තථා ඉසිනගරවාසිනොපි මහාපෙරා පුග්ගලිකභාවෙන පටිග්ගහණෙ දොසො නත්ථිති වදන්ති තෙසං මහාපෙරානං අයමධිජ්ජායො ලාභසීමානාමෙසා නෙව සම්මාසම්බුද්ධො අනුඤ්ඤාතා. න ධම්මසඬගාහකත්ථෙරෙහිපි යපිතා. අපි ච බො පුඤ්ඤත්ථිකෙහි ලාභදායකෙහි යපිතා තස්මා පුඤ්ඤත්ථිකා රාජරාජමහාමත්තාදයො විහාරං කාරාපෙත්වා තස්ස විහාරස්ස ලාභත්ථාය පදෙසං පරිච්ඡින්නදිත්වා යපෙන්නි “යං එත්ථන්තරෙ උජ්ජජ්ජති, තං සබ්බං අම්මාකං විහාරස්ස දෙමා”ති. තං පන විහාරං අත්තනො රුචිතස්ස යස්සකස්සපි පුග්ගලස්ස “ඉමං විහාරං තුය්හං දම්මි, තච විහාරො භොතු”තිවා අත්තනො රුචියා දෙති සොපි පුග්ගලො “අනුජානාමි භික්ඛුවෙ පඤ්චලෙණාති විහාර”න්ති ආදිනා අනුඤ්ඤාතවිහාරමෙව පටිග්ගණ්හාති, භගවතො අනුඤ්ඤාතවිහාරමත්තස්සෙව පටිග්ගහිතත්තාති. තස්මිං විහාරෙ ඛෙත්තවත්ථාදිති අත්ථිති වෙ. “ඛෙත්තවත්ථුපටිග්ගහණා පටිවිරතො භොති”ති ආදිනා යං ඛෙත්තාදිවත්ථුපටිග්ගහණං පටික්ඛිත්තං, තස්ස ඛෙත්තාදිවත්ථුස්ස අජ්ජපටිග්ගහිතත්තා විහාරමත්තමෙව හි පටිග්ගහිතෙ තජ්ජපටිබද්ධා ඛෙත්තාදිවත්ථුස්මි. උජ්ජන්තවීර පිණ්ඩපාතගිලානපච්චයහෙසජ්ජපරික්කාරාපි තස්සෙව පුග්ගලස්ස

කප්පියයානුවෙහි පවත්නා, පුග්ගලස්ස පටිග්ගහණ වා පරිභ්‍රාමය වා දොසො නත්ථි, හගවතා එව අනුඤ්ඤාතස්ස කප්පියපච්චයස්ස පරිභ්‍රාමයිතත්තා. සුත්තං ආහරාති වෙ, “අනුජානාමි භික්ඛවෙ සබ්බං පාසාදපරිභොග”න්ති. නනු ව විසාබා මිගාරමානා සඤ්ඤාසෙව අත්ථාය සාළින්දං පාසාදං හත්ථිතබ්බන්ති. සච්චං, තථාපි පුග්ගලො සඤ්ඤාපරිභොගො සඤ්ඤාසෙව පාසාදපරිභොගො අනුඤ්ඤාතෙ තදන්තොගධස්සපි පුග්ගලස්ස අනුඤ්ඤාතමෙව හොති. අඤ්ඤාතා පුග්ගලො අත්තොවිහාරෙ නිසින්නොයෙව සඤ්ඤා තස්මිං යෙව විහාරස්මිමෙ කම්මං කරොන්තොපි කම්මකොපො න හවෙය්‍ය, අවග්ගාරහත්තාති වක්ඛති ව සාරත්ථදීපනියං. “අනුජානාමි භික්ඛවෙ සබ්බං පාසාදපරිභොග”න්ති වචනතො පුග්ගලිකෙපි සෙනාසනෙ සෙ නාසනපරිභොගවසෙන නියමිතං සුවණ්ණසංඛාරං පරිභ්‍රාමයිතං වට්ටමානමිති කෙවලං අත්තතො සත්තකං කත්වා පරිභ්‍රාමයිතං න වට්ටති”ති, ඉමිනාපි වචනෙන පුග්ගලිකවිහාරස්සපි සබ්බකප්පියයානුවො විඤ්ඤායති “අනුජානාමි භික්ඛවෙ සබ්බං පාසාදපරිභොග”න්ති ඤාපකස්ස දස්සනතො. සුවණ්ණසංඛාරන්ති එත්ථ ආදිසද්දො මරියාදත්ථො, පකාරත්ථො වා, තෙන රජතභාරකුට-ජාතිඵලිකාදීනි අකප්පියසංඛාරානි සුවණ්ණරජතභාරකුට ජාතිඵලිකාදිභාජනසරවාදීනි ව සෙනාසනපරික්ඛාරානි සඤ්ඤාසෙව, තානි භික්ඛුස්ස පරික්ඛාරභාවෙන න වට්ටන්ති තථා දාසිදාසගොමහිංසාපි, තථා බෙත්තාදිවත්ථුමපි භික්ඛුස්ස අත්තතො සත්තකභාවෙන පටිග්ගහණං න වට්ටන්ති, විහාරස්ස පන පටිසෙධෙනබ්බං නත්ථි, සබ්බසද්දස්ස දස්සනතො තෙනවාහ සමන්තපාසාදිකාය විනයට්ඨකථාය “සෙනාසනෙ පන ද්වාරකවාට වාතපානකවාටාදීසු සබ්බං රතනමයමිති වණ්ණමට්ඨකම්මං වට්ටති. සෙනාසනෙ කිඤ්චි පටිසෙධෙනබ්බං නත්ථි අඤ්ඤාත්‍ර විරුද්ධසෙනාසනා”ති, ඉමිනා යපෙත්වා ගාමඤ්ච ගාමුපවාරඤ්චාති එත්ථ විරුද්ධසෙනාසනං යපෙත්වා සබ්බකප්පියාකප්පියං විහාරස්ස කප්පති, කිඤ්චිඅප්පමත්තකම්පි පටිසෙධෙනබ්බං නාම නත්ථිති විඤ්ඤායති, තෙනවාහ විනයවිනිවිජයෙ.

“බෙත්තවත්ථු තළාකංවා, දෙම ගොඤ්ඤාදිකං;
විහාරස්සාති වුත්තෙපි, නිසෙධෙනං න වට්ටති”ති.

නනු ව විහාරස්ස දෙමාති සඤ්ඤාකවිහාරං සන්ධාය වුත්තන්ති විමතිවිනාදනියං වුත්තන්ති. වුත්තං එත්ථ හි ආවරියස්සඅධිප්පායෙන හවිතබ්බං “බෙත්තවත්තාදීනිපුග්ගලිකවිහාරස්ස දෙමා”ති වුත්තෙ “න කප්පති උපාසකා”ති පටික්ඛිපිතබ්බං. කස්මා පුග්ගලො තස්ස විහාරස්ස සාමි, විහාරස්ස දිත්තෙ පුග්ගලස්ස දිත්තමෙව හොති, එවං සති ව “බෙත්තවත්ථුපටිග්ගහණං පටිවිරතො හොති”ති ආදිනා වුත්තසික්ඛාපදෙන කාරෙතබ්බතං ආපජ්ජති.

සම්ප්‍රදායිකවිභාගය පන න පටික්ඛිතබ්බං. කස්මා සො පුග්ගලො තස්ස සම්ප්‍රදායිකවිභාගය අනිස්සරො. වාතුද්දිසං සම්පං උද්දිස්ස දින්නං යංකිඤ්චි බුද්දකං වා මහන්නං වා පදෙසං අවිජින්නිතං ගණන්තස්සපි පාරාජිකො න හොති, සබ්බස්සෙව වාතුද්දිස්සස්ස සම්පස්ස ධුරන්තික්ඛෙපස්ස අසම්භවතො තස්මා සම්ප්‍රදායිකවිභාගය දින්නො පටික්ඛින්නො සම්පස්ස ලාභන්තරායකරො හොතිති. ඉමමෙවත්ථං සන්ධාය විභාගය දෙමාති සම්ප්‍රදායිකවිභාගං සන්ධාය චුත්ත'න්ති චුත්තං භවෙය්‍ය, න පුග්ගලිකභාවෙනාපි පටිග්ගහෙතබ්බන්ති. එවඤ්ච සති සාමිකානං ධුරන්තික්ඛෙපෙනා'ති එත්ථ එකස්ස සන්තකෙ තළාකෙ ඛෙත්තෙ ව ජාතෙ තස්සෙව ධුරන්තික්ඛෙපෙන පාරාජිකං. යදි පන තං තළාකං සබ්බසාධාරණං, ඛෙත්තාති පාටිපුග්ගලිකාති, තස්ස ව ධුරන්තික්ඛෙපෙ අවහාරො. අථ ඛෙත්තාතිපි සබ්බසාධාරණාති, සබ්බෙසං ධුරන්තික්ඛෙපෙයෙව පාරාජිකං, නාසතිති දට්ඨබ්බන්ති විමතිවිනොදනියං චුත්තවචනෙන අවිරොධො සියා, තථා හි ඛෙත්තවත්ථාදිසහිතස්ස විභාගය පුග්ගලිකභාවෙන අකප්පියෙ සති. කථං පුග්ගලස්ස ඛෙත්තවත්ථාදිකමාරබ්භ අභිසුඤ්ඡභාවො භවෙය්‍ය, එවඤ්ච පන වදෙය්‍ය “ධුරං නික්ඛිපතීති එත්ථ එකස්ස සන්තකෙ තළාකෙ ඛෙත්තෙ වාතිඑත්ථ ගිහිසන්තකමෙව සන්ධාය චුත්ත”න්ති. තථාපි න වත්තබ්බං. කස්මා “ධුරං නික්ඛිපතීති යදා පන සාමිකො අයං ථද්ධො කක්ඛලො, ජීවිතබ්බමචරියන්තරායමිපි මෙ කරෙය්‍ය, අලං දාති මය්‍හං ඉමිනා”ති පදස්ස දිස්සනතො තෙනෙව “ඛෙත්තාති පාටිපුග්ගලිකාති, තස්ස ව ධුරන්තික්ඛෙපෙ”ති විමතිවිනොදනියං චුත්තං. තථා “අනුජානාමි හික්ඛවෙ සබ්බං පාසාදපරිභොග”න්ති වචනතො පුග්ගලිකෙපි සෙනාසනෙ සෙනාසනපරිභොගවසෙන නියමිතං සුවණ්ණසංඛාරිකං පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටමානමිපි කෙවලං අත්තතො සන්තකං කත්වා පරිභුඤ්ජිතුං න වට්ටති”ති සාරත්ථදීපනියං චුත්ත වචනෙනාපි අවිරොධො සියා, තථා “සෙනාසනෙ කිඤ්චි පටිසෙධෙතබ්බං නත්ථි අඤ්ඤත්‍ර විරුද්ධසෙනාසනනා”ති අට්ඨකථාවචනෙනාපි සංසන්දමෙව. තථා “යං හික්ඛවෙ මයා ඉදං න කප්පතීති අප්පටික්ඛිත්තං, තං වෙ කප්පියං අනුලොමෙති, අකප්පියං පටිබාහති, තං වො කප්පතී”ති ඉමිනා සුත්තානුලොමෙනපිසංන්දමෙව. කථං “අනුජානාමි හික්ඛවෙ පඤ්චලෙණාති විභාගන්තා”දිනා අනුඤ්ඤාතවිභාගය පටිග්ගහිතත්ථා. තප්පට්ඨද්ධවිචාරාදිකප්පියපච්චයස්සෙව පරිභුඤ්ජිතත්තා ව විභාගපිණ්ඩපාතගිලානපච්චයහෙසප්පරික්ඛාරාපි හික්ඛස්ස සබ්බකප්පියා කප්පියානුලොමා ව හොත්ති. එවං සුත්තසුත්තානුලොමආචරියවාදඅත්තතොමතීහි සංසන්දනතො අඤ්ඤදත්ථු ගඬගොදකෙන යමුනොදකං විය ඛෙත්තවත්ථාදිසහිතවිභාරො පුග්ගලිකභාවෙනාපි පටිග්ගහෙතබ්බොති කප්පියා කප්පියාති විනයකොවිදෙහි දට්ඨබ්බො. අයං ඉසිනගරවාසීනං මහාථෙරානං සමානවිස්සජ්ජනා.

“යෙ ව ජනා ගරුහණ්ඩං සංවිධාය අවහරුං. ධුරනික්ඛෙපො ව හොති,
පාරාජිකමනාපන්තා, පඤ්භාමෙසා කුසලෙහි චිත්තිතා”ති.

අයං පඤ්භා සඨසිකභූමිථෙතකෙ භික්ඛු සන්ධාය චුත්තා, තත්ථ භි
පච්චුප්පන්තසඨසස්ස ධුරනික්ඛෙපෙන වාතුද්දිසිකසඨසස්ස
ධුරනික්ඛෙපාභාවතො අවහාරො නත්ථීති. අයං ලාභසීමාය විචාරණා.

ගාමසීමානිගමසීමානගරසීමා පන පාකටායෙව. තාසං පන විසෙසො එවං
වෙදිතඛිබ්බො යස්මිං පන පදෙසෙ ආපණමෙව අත්ථී, න පාකාරපරික්ඛිත්තං
පාකාරපරික්ඛිත්තමෙව වා අත්ථී න ආපණං අයං පදෙසො ගාමො නාම. යස්මිං
පන ට්ඨානෙ ගාමොයෙව අත්ථී, න පන ආපණපාකාරා සන්ති, අයං පදෙසො
නිගමො නාම. යත්ථ පන ආපණමිපි අත්ථී පාකාරපරික්ඛිත්තමිපි, අයං පදෙසො
නගරං නාම. අයං පදෙසො නාගාරවත්ති එත්ථාති වචනත්ථෙත රාජුතං වා
මහාමත්තානං වා නිවාසනයොග්ගාට්ඨානත්තා නගරන්ති වුච්චති.
ලොකියසත්ථෙ පන.

“විචිත්තදෙවායතනං, පාසාදාපණමන්දිරං;
නගරං දස්සයෙ විද්වා, රාජමග්ගො පසොභිත”න්ති.

චුත්තං. එවං ගාමනිගමනගරානං විසෙසං ඤාත්වා ගාමොයෙව ගාමසීමා,
නිගමොයෙව නිගමසීමා, නගරමෙව නගරසීමාති තාසං වචනත්ථො
වෙදිතඛිබ්බො. තත්ථ යං පදෙසං අසම්මතාය භික්ඛවෙ සීමාය අධිපිතාය යං ගාමං
වා නිගමං වා උපනිස්සාය විහරති, යා තස්ස ගාමස්ස වා ගාමසීමා නිගමස්ස වා
නිගමසීමා, අයං තත්ථ සමානසංවාසා එකුපොසථා’ති අනුඤ්ඤාතං, තස්මිං
පදෙසෙ සඛිබ්බොපි වා ගාමපදෙසො. යමිපි එකස්මිංයෙව ගාමඛෙත්තෙ එකං
පදෙසං “අයං විසුං ගාමො හොතු”ති පරිච්ඡින්නදිත්වා රාජා කස්සචි දෙනි සොපි
විසුංගාමසීමා හොතියෙව තස්මා සා ව ඉතරා ව පකතිගාමනගරනිගමසීමා
බද්ධසීමාසදිසායෙව හොන්ති. කෙවලං පන තිච්චරවිජ්ජවාසපරිහාරං න
ලහන්ති. එත්ථ ව අපරෙ එවං වදන්ති, “රාජා පසෙනදීකොසලාදයො
පොක්ඛරසාතිපභුතීනං දක්ඛිණොදකපාතනවසෙන දෙන්ති විය
බ්‍රහ්මදෙයාවසෙන දින්තමෙව විසුං ගාමසීමා හොති, න ආයමත්තස්ස,
ෂෙජ්ජහෙජ්ජස්ස අනිස්සරත්තා”ති තං න පනෙවං දට්ඨබ්බං, ෂෙජ්ජහෙජ්ජස්ස
රාජාරහත්තා තථා හි ලොකවොහාරසඨකෙතවසෙන අයං පදෙසො ඉමස්ස
ගාමස්ස පරිච්ඡෙදො”ති ඉස්සරෙහි කතපරිච්ඡින්නමෙව පමාණං හොති. යදි
ෂෙජ්ජහෙජ්ජකරො භවෙය්‍ය, රාජාත්ථෙව සඨංගං ගච්ඡති. සොපි ගාමදෙසො
නගරරජ්ජසීමා භවෙය්‍ය, න පන ගාමසීමාමත්තමෙව, තෙනෙවාහ
සමත්තපාසාදිකාය විනයට්ඨකථාය “යත්තකෙ පදෙසෙ තස්ස ගාමස්ස

ගාමනොපකා බලිං ලහන්ති, සො පදෙසො අප්පො වා හොතු මහන්තො වා, ගාමසීමාත්වෙව සඬ්ඛාං ගච්ඡති. නගරනිගමසීමාසුපි එසෙව නයො”ති. අයං ගාම නිගමනගරසීමානං විවාරණා.

අඛණ්ණතරසීමා නාම යං පටපදෙසං අගාමකෙ භික්ඛවෙ අරඤ්ඤෙ සමන්තා සත්තඛණ්ණතරා, අයං තත්ථ සමානසංවාසා එකුපොසථා’ති අනුඤ්ඤාතා අඛණ්ණතරසීමා නාම. තත්ථ සමන්තා සත්තඛණ්ණතරාති යස්මිං විඤ්ඤාටවිසදිසෙ අරඤ්ඤෙ භික්ඛු වසති, අප්පස්ස ධීතොකාසතො සමන්තා පුරත්ථිමාය සත්තඛණ්ණතරා පච්ඡිමාය සත්තඛණ්ණතරා දක්ඛිණාය සත්තඛණ්ණතරා උත්තරාය සත්තඛණ්ණතරාති සමන්තා සත්තඛණ්ණතරා. විනිබ්බෙධෙන වුද්දසා ති පුරත්ථිමපච්ඡිමවසෙන වුද්දසඛණ්ණතරා, දක්ඛිණත්තරවසෙනපි වුද්දසඛණ්ණතරාති එවං නිබ්බෙධෙන වුද්දස වුද්දස කත්වා සමන්තා අට්ඨවිසති අඛණ්ණතරා හොන්ති. එත්ථ ව එකං අඛණ්ණතරං අට්ඨවිසති හත්ථප්පමාණං හොති, තස්මා පුරත්ථිමාය සත්තඛණ්ණතරෙ ඡන්තවුතිසත්තත්ථප්පමාණං හොති, එවං දක්ඛිණත්තරපච්ඡිමෙසුපිති සබ්බං සම්පිණ්ඨෙත්වා වතුරාසිතිසත්තසත්තත්ථප්පමාණං හොති. පරිමණ්ඩලවසෙන පන සබ්බං ඡසත්තතිඑකසතුත්තරාති ව එකං සහස්සඤ්ච හොති. පකතිඅයනවසෙන මිනිතෙ පන -

“පඤ්චහත්ථො මතො දණ්ඨො, වීසදණ්ඨො උසහො;
අථිතිඋසහා ගාවී, වතුගාවී යොජන”න්ති.

වුත්තත්තා අයනවසෙන විනිබ්බෙධෙ වුද්දසඛණ්ණතරෙ ද්වෙහත්ථාධිකඅට්ඨසත්තති හොති. සබ්බං අට්ඨවිසති අඛණ්ණතරං සම්පිණ්ඨෙත්වා වතුහත්ථාධිකඡප්පඤ්ඤාසුත්තර එකසතං හොති. පරිමණ්ඩලවසෙන පන ඡහත්ථාධිකවතුතිසුත්තරද්වෙසනාති හොන්ති, උසහවසෙන පන විනිබ්බෙධෙන වුද්දස අඛණ්ණතරෙ ද්වෙහි ඌනාති වත්තාරි උසහාති ව ද්වෙරතනඤ්ච හොන්ති. සබ්බං සම්පිණ්ඨෙත්වා අට්ඨවිසතිසා අඛණ්ණතරෙ වතුරතනඤ්ච සොළස අයනාති අධිකාති සත්ත උසහාති හොන්ති. පරිමණ්ඩලවසෙන පන ඡරතනඤ්ච වුද්දසඅයනාති ව අධිකාති එකාදස උසහාති හොන්ති. අයමෙත්ථ සාරතො විනිච්ඡයො. කෙවි පන අඛණ්ණතරසද්දං හත්ථරතනවාචකං පරිකප්පෙත්වා එවං වදන්ති මජ්ඣෙ ධීතස්ස සමන්තා සත්ත විනිබ්බෙධෙන වුද්දසා’ති වුත්තත්තා පුරත්ථිමාය සත්ත හත්ථා දක්ඛිණත්තරපච්ඡිමෙසුපි සත්ත සත්ත හත්ථාති කත්වා එවං නිබ්බෙධෙන වුද්දස හත්ථා හොන්ති. සබ්බං සම්පිණ්ඨෙත්වා අට්ඨවිසතිහත්ථං අඛණ්ණතරන්ති තං තෙසං මතිමත්තමෙව, න සාරතො පච්චෙතබ්බං. කස්මා අට්ඨකථායං තත්ථ එකං අඛණ්ණතරං අට්ඨවිසතිහත්ථ’න්ති වුත්තත්තා. යදි තෙසං මතෙන සබ්බං

සම්පිණ්ඩෙන්වා අට්ඨවිසතිහත්ථබ්බන්තරං භවෙය්‍ය, අට්ඨකථායං තත්ථ අබ්බන්තරං නාම අට්ඨවිසතිහත්ථප්පමාණං හොති, මජ්ඣේ ධීතස්ස සමන්තා සත්තචිතිබ්බේධෙන චුද්දසා හොන්ති'ති වත්තබ්බං භවෙය්‍ය, න පනෙවං චුත්තං, තස්මා තං තෙසං මතිමත්තමෙවාති දට්ඨබ්බං. තත්ථ අයඤ්ඤෙත්ථත්ථො තත්ථ තත්ථා'ති නිද්ධාරණෙ භූමිමං. එකන්ති ගණනපරිච්ඡේදො. අබ්බන්තරන්ති පරිච්ඡින්නනිද්දෙසො, නියමිතපරිදීපනං වා. අට්ඨවිසතිහත්ථප්පමාණන්ති පරිච්ඡින්නබ්බධම්මසමුදායනිද්දෙසො තත්ථ තෙසු සමන්තා සත්තබ්බන්තරෙසු එකං අබ්බන්තරං නාම අට්ඨවිසතිහත්ථප්පමාණං හොතිති අත්ථො දට්ඨබ්බො. එත්ථ පන සඬබ්‍යා කථෙතබ්බො. සා දුට්ඨා පරිමාණමිනනවසෙන. තත්ථ පරිමාණ සඬබ්‍යා එවං වෙදිතබ්බො වතස්සො මුට්ඨියො එකො කුඩුවො. වත්තාරො කුඩුවා එකො පත්ථො, වත්තාරො පත්ථා එකො ආළ්භකො. වත්තාරො ආළ්භකා එකං දොණං, වත්තාරි දොණාති එකා මානිකා. වතස්සො මානිකා එකා ඛාරි. විසති ඛාරිකා එකො වාහො. තදෙව එකං සකටන්ති සුත්තනිපාතට්ඨකථාදීසු චුත්තං. සාරත්ථදීපනියං පන නව වාහසහස්සාතීති එත්ථ වතස්සො මුට්ඨියො කුඩුවො, වත්තාරො කුඩුවා එකො පත්ථො, වත්තාරො පත්ථා එකො ආළ්භකො. වත්තාරො ආළ්භකා එකං දොණං, වත්තාරි දොණාති එකා මානිකා, වත්තස්සො මානිකා එකා ඛාරි. විසතිඛාරිකා එකො වාහො. තදෙව එකං සකටන්ති සුත්තනිපාතට්ඨකථාදීසු චුත්ත'න්ති වත්වා “ඉධ පන ද්වෙ සකටාති එකො වාහොති වදන්ති”ති ලිඛිතං පච්චන්තවොහාරෙන මිනිතෙ පන සට්ඨිසතං එකො වාහොති රඤ්ඤො ධම්මාසොකස්ස සුවකාහතසාලියා මිනිතෙ පන පච්චන්තවොහාරෙන විසාධිකතිසතං හොති එකො වාහොති වදන්ති. මිනන සඬබ්‍යා පන එවං වෙදිතබ්බො. තථා හි —

“ඡත්තිංස පරමාණුනං, අණුමත්තත්ති වුච්චති;
ඡත්තිං සඅණුමත්තං, තජ්ජාරීති පවුච්චති.

ජත්තිං සමත්තාතජ්ජාරී, රථරෙණුපමාණං;
ජත්තිංස රථරෙණු ව, එකා ලික්ඛාති වුව්චති.

සත්තලික්ඛා ව එකුකා, සත්තුකා ධස්සුමාසකා;
සත්තධස්සුච්චුලි එකා, විදන්ථි ද්වාදසච්චුලි.

ද්වේ විදන්ථිතු රතනං, සත්තහත්ථං ඵකයට්ඨි;
විසයට්ඨිතු උසහං, උසහාසිති ගාචුතං;
ගාචුතානි චත්තාරි, මෙරුයොජනන්ති චුච්චති”ති.

වූත්තත්තා එකා රජා පරමාණු අතිසුබ්බා අවක්ඛවිඤ්ඤායා, සරිරමිපි සනසෙලමයං සිනෙරුපබ්බතරාජමිපි විනිජ්ඣිතවා ගතා. තස්සා ඡත්තිංසපරිමාණං එකොඅණු තජ්ජාරිතස්ස ඡත්තිංසපරිමාණං එකාරථරෙණු. තස්සා ඡත්තිංසපරිමාණං එකලික්ඛා. සත්තලික්ඛා එකා උභා. සත්ත උභා එකං ධර්මයං. සත්තධර්මයං එකා අභිගුලි, ද්වාදසඅභිගුලි එකා විදත්ථි. ද්වෙ විදත්ථි එකරතනං. සත්තහත්ථං එකයට්ඨි, වීසයට්ඨි එකා උසහා, අසීති උසහා ගාවුතං. වත්තාරි ගාවුතාති මෙරුයොජනන්ති වුව්වති. තත්ථ අණුරජා කිලඤ්ජකුට්ඨජ්ජාදිසු වාතෙ පහටකාලෙ සුරියාලොකෙසු දිස්සති. තජ්ජාරි පන සකටමග්ගාදිසු දක්ඛිණවාම පස්සාදිසු දිස්සති. රථරෙණු පන තස්සා අල්ලියනට්ඨානෙසු දිස්සති. ලික්ඛා පන අතිඔලාරිකා පාකටා ගොති. අයං මෙරුඅයනවසෙන වූත්තං.

අපරමිපි

“දස කෙසා එකතිලං, ඡතිලං යවකං භවෙ;
චතුසවඤ්ච අභිගුලි, පඤ්චදස එකපාද්” ති.

වූත්තත්තා දස කෙසා එකතිලං නාම. ඡතිලං එකං යවං නාම. චතුසවං එකො අභිගුලි නාම. පඤ්චදසඅභිගුලියො එකො පාදොති වුව්වති. ඉදං තීසු වෙදෙසු ආගතවසෙන වූත්තං.

අපරමිපි

“දස කෙසා එකතිලං, ඡතිලං යවකං භවෙ;
චතුසවඤ්ච අභිගුලි, අට්ඨකුලි එකා මුට්ඨි, රතනං තිමුට්ඨි භවෙ” ති.

වූත්තත්තා දසකෙසා එකං තිලං නාම. ඡතිලං එකං යවං නාම. චතුසවං එකොඅභිගුලි නාම. අට්ඨකුලං එකාමුට්ඨි. තිමුට්ඨි එකරතනං. පඤ්ච රතනාති එකොදණ්ඩො. වීසති දණ්ඩාති එකොඋසහො. අසීති උසහා එකා ගාවී. වතස්සො ගාවියො එකයොජනන්ති වූත්තං, තෙනෙවාහ.

“පඤ්චහත්ථො මනො දණ්ඩො, වීසදණ්ඩො ච උසහො;
අසීති උසහා ගාවී, චතුගාවී ච යොජන” ති.

ඉදං පකතිඅයනවසෙන වූත්තං. වක්කවාලඅයනයොජනවසෙන පන

“සත්තහත්ථො මනො දණ්ඩො, වීසදණ්ඩො ච උසහො;
අසීති උසහා ගාවී, චතුගාවී ච යොජන” ති වූත්තං.

අපරමිපි.

“දස කෙසා එකතිලං; ඡතිලං එකං යවං;
චතුයවං එකඬගුලි; අට්ඨඬගුලං එකාමුට්ඨි;
ත්‍රිමුට්ඨි එකරතනං, අට්ඨවිසතිරතනං එකං අඛන්තරන්ති.

වුත්තං. තෙනෙවාහ “තත්ථ එකං අට්ඨවිසතිහත්තප්පමාණං හොති”ති.
එත්ථ ච අගාමකෙ චෙති එත්ථ අකාරො කතරත්ථොති, තථා හි අකාරො.

පට්ඨෙසෙධෙ වුද්ධිතඛිභාවෙ, අඤ්ඤත්ථෙ සදිසෙපිච;
විරුද්ධෙ ගරහෙ සුඤ්ඤෙ, අකාරො විරහ’ප්පකෙ’ති.

වුත්තෙසු දිස්සති තථා හි අපනෙත්වා තිආදීසු පට්ඨෙසෙධෙ දිස්සති.
“අපරිභානියා ධම්මා”ති ආදීසු වුද්ධිමිහි. “අනවජ්ජං හන්තෙ”ති ආදීසු
තඛිභාවෙ අක්ඛරා’ති ආදීසු අඤ්ඤත්ථෙ. “අමරු රාජා”ති ආදීසු සදිසෙ.
“අමල”න්ති ආදීසු විරුද්ධෙ. “අසෙට්ඨොයං බ්‍රාහ්මණො අබ්‍රහ්මචාරී”ති ආදීසු
ගරහෙ. “අගාමො”ති ආදීසු සුඤ්ඤෙ. “අපතිකායං ඉත්ථී”ති ආදීසු විරහෙ. “අථ
නායං කඤ්ඤා”ති ආදීසු අප්පකෙ. ඉධ පන සුඤ්ඤෙ විරහෙ වා දට්ඨබ්බො.
සුඤ්ඤත්ථෙන පන අගාමකෙ නිමනුස්සෙ කෙවලාරඤ්ඤෙති අත්ථො.
විරහත්ථො වා අගාමකෙ ගාමවිරහිතෙ පදෙසෙති අත්ථො දට්ඨබ්බො. තෙනෙව
සුඤ්ඤත්ථෙන විරහත්ථෙන “අගාමකෙ”තිමිනාපදෙන
ගාමනදීජාතස්සරසමුද්දෙ මුඤ්චිත්වා යං අනවසෙසං හෙට්ඨා
පථවිසන්ධාරකඋදකම්පිඋදකසන්ධාරකො වාතොපි අප්පාකාසම්පි, තථා යාව
උපරිබ්‍රහ්මලොකං උපාදාය සබ්බං
අසුරයක්ඛසුරාදිආකාසට්ඨකදෙවබ්‍රහ්මවිමානානිපි අරඤ්ඤත්ත්වෙව සඬගහිතා.
නදීසමුද්දන්තරෙසුපි මච්ඡන්ධානං අගමනපථො දීපකො වා පබ්බතො වා,
සොපි අරඤ්ඤසීමාත්වෙව සඬබ්‍යං ගච්ඡති, තස්මා අයං සත්තඛිහන්තරසීමා
නිමනුස්සෙ කෙවලාරඤ්ඤෙ පථවිමණ්ඩලෙපි දෙවලොකෙ
විමානකප්පරුක්ඛාදීසුපි ලබ්භතෙව. පථවියං පන යස්මිං ගාමබ්‍රෙත්තෙ හෙට්ඨා
පථවියා යත්ථ වා සුවණ්ණමණිආදීනි බණ්ත්වා ගහෙතුං සක්කොන්ති, තං
පදෙසං ගාමබ්‍රෙත්තමෙව. තතො පරා යාව පථවිසන්ධාරකඋදකා අප්පාකාසෙපි
ලබ්භතෙව. නනු ඡකාමාවචර දෙවලොකෙසුපි
දෙවවිමානකප්පරුක්ඛගාමනිගමාදයොපි අත්ථෙව. අථ කස්මා “අරඤ්ඤා”ති
කථිතාති අමනුස්සා වා සත්තා ජාතිහින්තත්තා ච තෙ අගාමායෙව, තෙනෙව
“නිමනුස්සමිහි අරඤ්ඤමිහි”ති වුත්තං. තිරච්ඡානවත්ථුස්මිම්පි “නාගො වා
හොතු සුපණ්ණමාණවකාදීනං වා අඤ්ඤතරො අන්තමසො සක්කං දෙවරාජානං
උපාදාය යො කොචි අමනුස්සජාතිකො සබ්බොව ඉමස්මිං අත්ථෙ

නිරවුල්භාවයෙන් වෙනස්වීමක් වුවත්, තත්ත්වය ජාතිකවාදය අනුකූලව පවත්වා ගෙන යාමට අවශ්‍ය විය යුතුය.

ඉහත සඳහන් කරුණු සම්පූර්ණයෙන්ම සම්පූර්ණයෙන්ම. තත්ත්වය “සබ්බ භික්ෂුවෙ නදී අසීමා. සබ්බ භික්ෂුවෙ අසීමා. සබ්බ ජාතස්ස රො අසීමා. නදියා වා භික්ෂුවෙ සමුද්දෙ වා ජාතස්ස රො වා යං මජ්ඣමස්ස පුරිසස්ස සමන්තා උදකුක්කෙසා, අයං තත්ත්ව සමානස්ස වාසා එකපොසො” නි පඤ්ඤාත්තා, අයං උදකුක්කෙසමා නාම. තත්ත්වය “සබ්බ භික්ෂුවෙ නදී අසීමා” නි එත්ත්ව අසීමසද්දෙ අකාරො වරහත්තො, අසීමා බද්ධසීමා වරහිතාති අත්තො. ඤාත්තිදුතියකම්මවාචං සාවෙත්වාපි බන්ධසීමාවරහිතාති වුත්තං හොති. පටිසෙධත්තො වා, අසම්මන්තිතබ්බාති අත්තො. වුච්ඡිත්තො වා, “අසෙක්කා ධම්මා” නි යවා සික්ඛිතසික්කා නිට්ඨිතසික්කාති වුත්තං හොති. එවං අසීමාසීමකිච්චනිට්ඨප්පත්තාති අත්තො. ඤාත්තිදුතියකම්ම වාචං සාවෙත්වා සම්මතාපි අසම්මතායෙව, අත්තතො සභාවෙනෙව ගාමසීමා විය බද්ධසීමාසදිසාති වුත්තං හොති. එතෙන නදීජාතස්ස රසමුද්දානං බද්ධසීමාස අබ්බන්තරාචො දස්සිතො හොති. එවං “සබ්බ භික්ෂුවෙ නදී අසීමා” නි ආදිනා නදීසමුද්දජාතස්ස රානං බද්ධසීමාවාචං පටික්ඛිපිත්වා තත්ත්ව ලොකවොහාරසිද්ධාසු එතාසු නදීආදීසු අබද්ධසීමාසු පුන වග්ගකම්මපරිහාරත්ත්වං වාලිකාදිහි සීමපරිච්ඡින්නං කත්තුකාමො භගවා “නදියා වා භික්ෂුවෙ සමුද්දෙ වා ජාතස්ස රො වා යං මජ්ඣමස්ස පුරිසස්ස සමන්තා උදකුක්කෙසා” නි ආදිමාහ. තත්ත්වය මජ්ඣමස්ස පුරිසස්සති ථාමමජ්ඣමස්ස පුරිසස්ස තෙනෙවාහ සමන්තපාකාදිකාය විනයට්ඨකථායං “ථාමමජ්ඣමෙන පුරිසෙනා” නි. යදි වඩ්ඪකීපුරිසමිච්ඡෙය්, “වඩ්ඪකීපුරිසෙනා” නි වුත්තං භවෙය්, න පනෙවං වුත්තං, තෙන ඤායති “ථාමමජ්ඣමස්ස පුරිසස්සා” නි. තිවිධා හි පුරිසා උත්තමපුරිසො මජ්ඣමපුරිසො පකතිපුරිසොති. තත්ත්වය උත්තමපුරිසො නාම සබ්බඤ්ඤා භගවා, සො හි භගවා සබ්බසත්තුත්තමො ථාමයසසම්පත්තිඉස්සරියාදිහි තථා හි තථාගතස්ස ථාමො.

“කාලාවකඤ්ච ගච්ඡෙය්, පණ්ඩරං තම්බපිඨගලං;
ගන්ධමඬගලභෙමඤ්ච, උපොසථං ඡද්දන්තිමෙ” නි.

වුත්තානං දසන්තං හත්ථිකුලානං බලානුසාරෙන වෙනස්වීමක්. තත්ත්වය කාලාවක න්ති පකතිහත්ථිකුලං යං දසන්තං පුරිසානං කායබලං, තං එකස්ස කාලාවකස්ස හත්ථිනො බලං. යං දසන්තං කාලාවකානං බලං, තං එකස්ස ගච්ඡෙය්ස බලං. යං දසන්තං ගච්ඡෙය්සානං බලං, තං එකස්ස පණ්ඩරස්ස බලං, යං දසන්තං පණ්ඩරානං බලං, තං එකස්ස තම්බස්ස බලං. යං දසන්තං තම්බානං බලං, තං එකස්ස පිඨගලස්ස බලං. යං දසන්තං පිඨගලානං බලං, තං

එකස්ස ගන්ධන්තරිතො බලං. යං දසන්තං ගන්ධන්තරිතං බලං, තං එකස්ස මඛිගලස්ස බලං. යං දසන්තං මඛිගලානං බලං, තං එකස්ස හෙමස්ස බලං. යං දසන්තං හෙමවතානං බලං, තං එකස්ස උපොසථස්ස බලං. යං දසන්තං උපොසථානං බලං, තං එකස්ස ඡද්දන්තස්ස බලං. යං දසන්තං ඡද්දන්තානං බලං, තං එකස්ස තථාගතස්ස කායබලං. “නාරායනසඛිබාතං බල”න්තිපි ඉදමෙව වුවිවති. තත්ථ නාරා වුවිවන්ති රස්මියො, තා බහු නානාවිධා තතො උප්පජ්ජන්ති නාරයනං, වජිරං, තස්මා වජිරසඛිබාතං බලන්ති පි අත්ථො, තදෙනං පකතිහත්ථිගණනාය හත්ථිකොට්ඨසහස්සං, පුරිසගණනාය දසන්තං පුරිසකොට්ඨසහස්සානං බලං හොති, ඉදං තථාගතස්ස කායබලං. ඉස්සරියාදිබලවිධානං පන තංතං සුත්තානුසාරෙන වෙදිතබ්බං. මජ්ඣිමපුරිසො නාම වච්ඡිකපුරිසො සො හි තථාගතස්ස බලං පටිච්ච සිනෙරුපබ්බතරාජං සාසපබ්බෙන මිනන්තො විය සතෙනපිසහස්සෙනපි සතසහස්සෙනපි මිනෙතුං අහබ්බො, අන්තමසො පාදච්ඡිද්ධං සො පාදච්ඡිද්ධකම්පි ගණ්හෙතුං අහබ්බොව. තස්ස පකතිපුරිසතො මහන්තභාවෙන මජ්ඣෙ භවත්තා මජ්ඣිමපුරිසො නාම ජාතො, තථා හි සුගතවිදන්ථි වච්ඡිකස්ස තිස්සො විදන්ථියො, වච්ඡිකහත්ථොන දියච්ඡිහත්ථො හොති, තථා වච්ඡිකවිදන්ථි පකතිපුරිසස්ස ද්වෙව විදන්ථියො, පකතිපුරිසහත්ථොන පරිපුණ්ණහත්ථො හොති තථා හි සුගතවිදන්ථි නාම ඉදානි මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස තිස්සො විදන්ථියො, වච්ඡිකහත්ථොන දියච්ඡිභව්වා හත්ථො හොතිති කුටිකාරසික්ඛාපදට්ඨකථායං වුත්තං. අයං ඉධ මජ්ඣිමපුරිසොති නාධිප්පෙතා. කස්මා කුටිකාරසික්ඛාපදෙයෙව තිහත්ථාති වච්ඡිකහත්ථොන තිහත්ථා. පමාණයුත්තො මඤ්චොති පකතිවිදන්ථියා නවවිදන්ථිප්පමාණො මඤ්චොති වුවිවති යථා, එවං මජ්ඣිමපුරිසෙනා’ති ඉධ අවත්ථා’ථාමමජ්ඣිමෙන පුරිසෙනා’ති අට්ඨකථායං වුත්තත්තා. පකතිපුරිසො නාම’යං දසන්තං පුරිසානං කායබලං, තං එකස්ස කාලාවකස්ස හත්ථිතො බල’න්ති වුත්තපුරිසො පකතිපුරිසො නාම. තත්ථ කිඤ්චාපි එකච්චෙ පුඤ්ඤවත්තා රාජා අජාතසත්තු ජීවකො කොමාරභව්වො ඉත්ථියාපි විසාබා මිගාරමානාති එවමාදයො පඤ්චන්තං හත්ථිතං බලං ධාරෙන්ති, න පන තෙ මජ්ඣිමපුරිසා නාම හොන්ති, පකතිපුරිසො යෙව, පුඤ්ඤවත්තභාවෙන විසෙසපුරිසත්තා. ඉධ පන පකතිපුරිසොයෙව ථාම මජ්ඣිමපුරිසොති අධිප්පෙතො. උදකුක්ඛෙපාති උදකුක්ඛෙපෙන පරිච්ඡින්නා, තෙනෙවාහ මාතිකාට්ඨකථායං ලීනත්ථප්පකාසනියං උදකුක්ඛෙපාති කරණත්ථො නිස්සක්කවචනන්ති ආහ. උදකුක්ඛෙපෙනා’ති අයඤ්ඤත්ථත්ථො. නදීසමුද්දජාතස්සරෙසු යංයානං මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස සමන්තා පරිසපරියන්තතො උදකුක්ඛෙපෙන පරිච්ඡින්නං, අයං තත්ථ නදීආදීසු ලොකවොහාර සිද්ධාසු තාසුච්ච අබද්ධසීමාසු අපරාපි සමානසංවාසා එකුපොසථාති කඛිබාවිතරණියං පන යං මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස සමන්තා උදකුක්ඛෙපාති යං යානං ථාමමජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස සමන්තතො

උදකුක්බෙපෙන පරිච්ඡින්නං. තත්ථ යථා අක්ඛ්‍යාත්තා දාරුගුලං බිපන්ති, එවං උදකං වා වාලිකං වා හත්ථෙන ගහෙත්වා මජ්ඣිමෙන පුරිසෙන සබ්බථාමෙන බිපිතබ්බං. යත්ථ එවං බිත්තං උදකං වා වාලිකා පතති, අයං උදකුක්බෙපො නාම. අයං තත්ථ සමාන සංවාසා එකුපොසථාති, අයං තෙසු නදීආදීසු උදකුක්බෙපපරිච්ඡින්නා සීමා සමානසංවාසාවෙව එකුපොසථාවා'ති අත්ථයොජනං කත්වා අයං එතෙසං නදීආදීනං අන්තොයෙව ලබ්භති, න ඛනී, තස්මා නදියා වා ජාතස්සරෙ වා යත්තකං පදෙසං පකතිවස්සකාලෙ චතුසු මාසෙසු උදකං ඔත්ථරති, සමුද්දෙ යස්මිං පදෙසෙ පකතිවිවිසො ඔසරිත්වා සංශ්ඨහන්ති, තතොපට්ඨාය කප්පියභූමි. දුබ්බට්ඨිකාලෙ වා ගිම්හෙ වා නදීජාතස්සරෙසු සුක්බෙසුපි සාඵව කප්පියභූමි. සථෙ පන සුක්බෙ ජාතස්සරෙ වාපිං වා බණන්ති වජ්ජං වා කරොන්ති, තං යානං ගාමබ්‍රේත්තං භොති. යා පතෙසා කප්පියභූමිති චුත්තා, තතො ඛනී උදකුක්බෙපසීමා න ගච්ඡති, අන්තොයෙව ගච්ඡති, තස්මා තෙසං අන්තොපරිසපරියන්තතො පට්ඨාය සමන්තාඋදකුක්බෙප පරිච්ඡෙදො කාතබ්බො'ති චුත්තං. ගණ්ඨිපදෙ පන යං මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස සමන්තා උදකුක්බෙපාති පන එතිස්සා නදියා චතුර්වග්ගාදීනං සඬ්ඝානං විසුං චතුර්වග්ගකරණියාදිකම්මකරණකාලෙ සීමාපරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං චුත්තං, තිව්වරෙන විජ්ජවාසපරිච්ඡෙදදස්සනත්ථමපි සත්තබ්භන්තරසීමාය පරිච්ඡෙදදස්සනං වියාති ආචරියා, තස්මා උදකුක්බෙපපරිච්ඡෙදාභාවෙපි අන්තොනදියං කාතුං වට්ඨති සිද්ධ'න්ති ලිඛිතං. තත්ථ උදකුක්බෙපපරිච්ඡෙදාභාවෙපි'ති ඉදං පදං සමන්තතො උදකුක්බෙපෙන පරිච්ඡින්න'න්ති මහාඅට්ඨකථාවචනෙන වා සමන්තා උදකුක්බෙපපරිච්ඡෙදො කාතබ්බො'ති මාතිකාට්ඨකථාය කඬ්ඛා විතරණියඤ්ච චුත්තවචනෙන වා, “තත්ථාපි හි මජ්ඣිමපුරිසො න ඤායති, තථා සබ්බථාමෙන බිපන”න්ති වා, “එතදත්ථමෙව හි වාලිකාදීහි සීමපරිච්ඡින්නදන”න්ති වා විමතිවිනොදනීවචනෙහි වා න සමෙති. ගන්ථකාරෙණාපි පරුපවාදවිච්ඡින්නත්ථං “අයං අම්භාකං බන්ති”ති අවත්වා'අවරියා'ති අඤ්ඤකත්තාරෙ නිදස්සිත්වා පරතො නිගමනෙ “ඉදං සබ්බං සුට්ඨු විචාරෙත්වා ගරුකුලෙ පයිරුපාසිත්වා ගහෙතබ්බං යුත්තං ගහෙතබ්බං, ඉතරං ඡඩ්ඛෙතබ්බං”න්ති චුත්තං. තස්මා අඤ්ඤෙසං ආචරියානං මනෙන ලිඛිතන්ති දට්ඨබ්බං. අඤ්ඤථා තිස්සොපි සඬ්භිතියො ආරුළුහෙ අට්ඨකථාවචනෙ ව කඬ්ඛාවිතරණි-විමතිවිනොදනීවචනානි ව මක්බන්ධන්ති භවෙය්‍යුං, ගන්ථාපි අඤ්ඤමඤ්ඤවිරුද්ධා භවෙය්‍යුං, භගවතා පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදම්පි සාවකානං මනෙන පටිසඬ්ඛරිතබ්බං භවෙය්‍යා භගවතා පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදං පන න මක්බන්ධබ්බං, යථා පඤ්ඤත්තෙයෙව චත්තිතබ්බං චක්ඛති හි චත්ථුං ජානිත්වාපි මජ්ජං පිචතො හික්ඛුස්ස පාවිත්තියං, සාමණෙරස්ස පන ජානිත්වා පිචතො සීලහෙදො, න අජානිත්වාති චුත්තං තත්ථ කාරණං මග්ගිතබ්බං, සික්ඛාපද පඤ්ඤත්තියා බුද්ධානමෙව විසයත්තා න වා

මගේගිතලිබල, යථා පඤ්ඤාත්තයෙව වත්තිතබල'න්ති තස්මා සමන්තා
 උදකුක්කෙපාති පඤ්ඤාත්තසික්ඛාපදානුරූපං සමන්තතො උදකුක්කෙපෙන
 පරිච්ඡින්නන්ති වා උදකං උක්ඛිපිතබලන්ති වා උදකුක්කෙපෙන පි පරිච්ඡින්නා
 සීමාතිවා සමන්තා උදකුක්කෙපපරිච්ඡේදො කාතබ්බොති වා
 චුත්තධම්මසඬගාහකත්ථෙරානං වචනමෙව පමාණං තෙ හි බුද්ධමතඤ්ඤානො,
 ඉදඤ්ච වචනං භගවතො න පච්චක්ඛවචනං නාපිසඬගාහකත්ථෙරානං වචනං
 අපචා “යං මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස සමන්තා උදකුක්කෙපා”ති පන එතිස්සා
 නදියා...පෙ.... සත්තබ්බන්තරසීමාය පරිච්ඡේදදස්සනං විය
 සීමපරිච්ඡේදදස්සනත්ථං චුත්ත'න්ති ආචරියා යස්මා වදන්ති, තස්මා
 උදකුක්කෙපපරිච්ඡේදාභාවෙපි අන්තොනදියං කාතුං වට්ටතීති සිද්ධන්ති ඉමිස්සා
 අත්ථයොජනාය න ධම්මසඬගාහකත්ථෙරාපි පවිට්ඨා, ගන්ථකාරොපි
 අපවිට්ඨො. කස්මාති වෙ තිස්සොපි සඬගීතියො ආරුළුභෙසු
 විනයට්ඨකථාසුචෙව තබ්බිවරණභූතාසු සිලොකට්ඨකාසු ව “උදකුක්කෙපෙන
 පරිච්ඡින්නං, උදකං උක්ඛිපිතබලං, උදකුක්කෙපපරිච්ඡේදො කාතබ්බො”ති
 ආදිනා බහුහි ආකාරෙහි උදකුක්කෙපපරිච්ඡේදමෙව ලිඛන්ති, තස්මා
 ධම්මසඬගාහකත්ථෙරාපි අප්පවිට්ඨාති විඤ්ඤායති ගන්ථකාරො පි
 පරුපවාදවිච්ඡින්නත්ථං “ආචරියා”ති අඤ්ඤාත්තතොර නිදස්සෙති, තස්මා
 ගන්ත්ථකාරොපි අප්පවිට්ඨොති විඤ්ඤායති, ඉදඤ්ච වචනං කෙසඤ්චි ථෙරානං
 අත්තනොමති, අත්තනොමතිව නාමෙසා සබ්බද්ධබලා, සිනෙරුපබ්බතරාජං
 සාසපබ්බේන මිනෙන්තො විය සබ්බඤ්ඤාබුද්ධෙන පඤ්ඤාත්තස්ස
 උදකුක්කෙපාති සික්ඛාපදස්ස අත්ථං වදන්තානං
 මහාකස්සපයසමොග්ගලිපුත්තතිස්සපභූතීනඤ්ච තෙසං සිස්සානුසිස්සානං
 මහාවිහාරවාසීනඤ්ච වචනං කො නාම පුග්ගලො මක්කෙතුං සක්ඛිස්සති,
 උපසම්පදාදිකම්මස්ස ව ගරුකම්මන්තා සාසනස්ස මූලත්තා ව ගරුකෙයෙව
 යාතබ්බං. “යං මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස සමන්තා උදකුක්කෙපා”ති භගවතා
 පඤ්ඤාත්තං, කථං මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස උදකුක්කෙපාරහට්ඨානමෙව
 උදකුක්කෙපසීමා, උදාහු උදකුක්කෙපෙනෙව උදකුක්කෙපසීමාති වොදනං
 පරිහරන්තො අට්ඨකථාවරියො කථං පන උදකං උක්ඛිපිතබලන්තයාදිමාහ.
 තත්ථ කථන්ති කථෙතුකමායනා පුච්ඡා, කථං කෙන කාරණෙන උදකං
 උක්ඛිපිතබලං උදකාසිඤ්චනසඬබ්බෙපෙන උක්ඛිපිතබලං අථ බො
 ලෙඬ්ඛිපනදාරුගුලඛිපනාකාරෙන උක්ඛිපිතබලන්ති අත්ථො. අක්ඛධුත්තාති
 සාමඤ්ඤෙන චුත්තෙපි “සීහො ගායති නඬගුට්ඨං, සීහො වාලෙති වාලධි”න්ති
 එත්ථ විය දාරුගුලං ඛිපන්ති සද්දන්තරසන්තිධානතො අත්ථවසෙන
 දාරුගුලකීලකා ධුත්තජනාති විඤ්ඤායති අක්ඛසද්දො හි පුතෙපි නිරුළුහො.
 දාරුගුලන්ති භමං ආරොපෙත්වා ආරග්ගෙන කතදාරුවිකති
 අයඤ්ඤෙත්ථත්ථො... යථා අක්ඛධුත්තා දාරුගුලකා ධුත්තජනා දාරුගුලං

හත්ථෙත ගහෙත්වා අත්තනො බලං දස්සෙන්නා විය සබ්බථාමෙන අත්තානං ඔනමිත්වා බිපන්නි, එවමෙව ථාමමජ්ඣමෙන පුරිසෙන උදකං වා වාලිකං වා හත්ථෙත ගහෙත්වා අත්තනො බලං දස්සෙන්නාවිය ඔනමිත්වා සබ්බථාමෙන නිසින්නස්ස වා යිතස්ස වා පරිසපරියන්තනො අනුපරියායිත්වා බිපිතබ්බං, එවං චිත්තං උදකං වා වාලිකං වා යත්ථ යස්මිං යානෙ පතති, අයමෙකො උදකුක්ඛෙපො නාමාති “අයමෙකො උදකුක්ඛෙපො”ති ඉමිනා පදෙන ද්විත්තං සඬ්ඝානං විසුංවිසුං කම්මකරණාධිකාරෙ සීමන්තරිකත්තා අඤ්ඤස්සාපි උදකුක්ඛෙපස්ස සම්භවං දස්සෙති, තෙනෙව මාතිකාට්ඨකථායං “සථෙ පන ද්වෙ සඬ්ඝා විසුංවිසුං උපොසථාදිකම්මං කරොන්ති, ද්විත්තං උදකුක්ඛෙපානං අත්තරෙ අඤ්ඤො එකො උදකුක්ඛෙපො උපචාරත්ථාය යපෙනබ්බො”ති වුත්තං, විමතිවිනොදනියමිපි “තස්ස අන්තොති තස්ස උදකුක්ඛෙපපරිච්ඡින්නස්ස යානස්ස අන්තො න කෙවලඤ්ච තස්සෙව අන්තො, තනො බහිපි එකස්ස උදකුක්ඛෙපස්ස අන්තො යාතුං න වට්ටතිති වචනං උදකුක්ඛෙපපරිච්ඡෙදස්ස දුබ්බිජානනො කම්මකොපසඬ්ඝා භොති”ති වුත්තං, සාරත්ථදීපනියං පන “තස්ස අන්තො හත්ථපාසං විජහිත්වා යිතො කම්මං කොපෙතිති ඉමිනා පරිච්ඡෙදනො බහි යත්ථ කත්ථවි යිතො කම්මං න කොපෙතිති දීපෙති”ති වත්වා මාතිකාට්ඨකථාවචනමිපි පටික්ඛිපි, තං එකසඬ්ඝං සන්නිපාතං සන්ධාය වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං, යථා ව මහාසීමාය බණ්ඩිත්වා බද්ධානං බණ්ඩසීමානං අඤ්ඤමඤ්ඤසඬ්ඝකරවිච්ඡින්නත්ථං සීමන්තරිකා යපිතා, එවමෙව අත්තනො සභාවෙන ගාමසීමා විය සයං ජාතසීමායං නදීසමුද්දජාතස්සරානං අතිමහන්නභාවෙන උදකුක්ඛෙපෙන උදකුක්ඛෙපසීමා හගවතා අනුඤ්ඤාතා, තථාපි ද්විත්තං බද්ධසීමානමිව අඤ්ඤමඤ්ඤසඬ්ඝකරවිච්ඡින්නත්ථං ද්විත්තං උදකුක්ඛෙපසීමානං අත්තරෙ සීමන්තරිකත්ථාය අඤ්ඤො උදකුක්ඛෙපො යපෙනබ්බො’ති වුත්තං, සනිමිත්තා බද්ධසීමා, සඋදකුක්ඛෙපො උදකුක්ඛෙපසීමා, සීමන්තරිකා විය එකො උදකුක්ඛෙපො දට්ඨබ්බො, තෙනෙව විමතිවිනොදනියං “ඉදඤ්චෙත්ථ සීමන්තරිකාවිධානං ද්විත්තං බද්ධසීමානං සීමන්තරිකාඅනුජානනසුත්තානුලොමනො සිද්ධන්ති දට්ඨබ්බො”න්ති වුත්තං, එකස්මිං සඬ්ඝසන්නිපාතෙ පන එකස්ස උදකුක්ඛෙපස්ස බහි තිට්ඨන්තොපි කම්මං න කොපෙතිති දට්ඨබ්බං වුත්තඤ්ඤි විමතිවිනොදනියං හගවතා නිදානවසෙන එකගාමසීමනිස්සිතානං එකසභාගානඤ්ච ද්විත්තං බද්ධසීමානමෙව අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්භෙදජ්ඣොත්ථරණං සීමන්තරිකං විනා අබ්බාවධානෙ යානඤ්ච හගවතා අනුමතමෙවාති ඤත්වා අට්ඨකථාවරියා ඉධාපි සීමන්තරිකාවිධානමකංසු විසභාගසීමානමිපි හි එකසීමනිස්සිතත්තං එකසභාවත්තඤ්චාති ද්විභඩ්ගෙහි සමන්තාගතෙ සති එව සීමන්තරිකං විනා යානං සම්භෙදාය භොති, නාසතීති දට්ඨබ්බො’න්ති. එවං නදීසමුද්දජාතස්සරෙසු

සමන්තාඋදකුක්ඛෙපාති පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදානුරූපං උදකුක්ඛෙපෙන පරිච්ඡේදං දස්සෙත්වා රස්සපහවෙ නදීජාතස්සරපදෙසෙ උදකුක්ඛෙපෙන විනාව අත්තනො සභාවෙන ගාමසීමායමිව සබ්බථා කප්පියභාවං දස්සෙතුං සචෙ පන නාතිදීඝා භොති, පහවතො පට්ඨාය ත්‍යාදීමාහ. තත්ථ පහවතො පට්ඨායාති යස්මිං පදෙසෙ චතුමාසපරමා නදී සන්දති, තස්ස උපරිමභාගතො පට්ඨායාති අත්ථො. යාව මුඛද්වාරා ති යාව නදීතීරමෙවෙත්ථ මුඛද්වාරාති අධිජ්ජෙනා. සබ්බත්ථා'ති සබ්බස්මිං නදීපදෙසෙ උදකුක්ඛෙපසීමාකම්මං. නත්ථී ති උදකුක්ඛෙපෙන පවත්තා සීමා උදකුක්ඛෙපසීමා. කර්තබ්බත්ති කම්මං, කරකරණෙති ධාතු, රම්මපච්චයො. කරණෙති මනොද්වාරවිජියා සත්තමකුසලජවනචිත්තසමුට්ඨාපිතවායොධාතුයා විකාරභූතො කායපයොගො, තෙන කායපයොගෙන බීජිතබ්බං උද්ධට්ටං කම්මන්ති චූච්චති පරමත්ථවසෙන පන කායපයොගසඤ්ඤාතාය චිත්තං ජවායොධාතුයා විජ්ජාරෙන දෙසන්තරජ්ජත්තිසමුට්ඨාපිකා අට්ඨකලාපපුඤ්ජායෙව. උදකුක්ඛෙපසීමාය කම්මං උදකුක්ඛෙපසීමාකම්මං. තං එත්ථ රස්සපහවනදියා නත්ථීති අත්ථො. අයඤ්ඤෙත්ථත්ථො සචෙ නදී නාතිදීඝා භොති අඬ්ඬයොජනං වා ගාචුතං වා අඬ්ඬගාචුතං වා, තස්සා පවත්තනට්ඨානතො පට්ඨාය යාව නදීතීරා සබ්බත්ථ නදීපදෙසෙ අජ්ඣොත්ථරිත්වා සඬ්ඝො නිසීදති, තත්ථ තස්මිං නදීපදෙසෙ සමන්තනො අවසෙසනදියා අභාවා වග්ගකම්මසඬ්ඝාභාවෙන උදකුක්ඛෙපසීමා කම්මං. නත්ථී, කෙවලා නදී සීමායෙවාති සාරත්ථදීපනියමිපි මාතිකාට්ඨකථායලීනත්ථජ්ජකාසනියමිපි එතදෙව සන්තිට්ඨානං චූත්තං විමතිවිනොදනියං පන යත්ථ චූද්දකෙ අරඤ්ඤෙ මහත්තෙහි වා භික්ඛුහි පරිපුණ්ණතාය වග්ගකම්මසඬ්ඝාභාවෙන සත්තබ්බන්තරසීමාපෙක්ඛා නත්ථී, තත්ථ සත්ථබ්බන්තරසීමා න උජ්ජජ්ජති, කෙවලාරඤ්ඤසීමායෙව තත්ථ සඬ්ඝෙන කම්මං කාතබ්බං නදීආදීසුපි එසෙව නයො වක්ඛති හි සචෙ නදී නාතිදීඝා භොති, පහවතො පට්ඨාය යාවමුඛද්වාරා සබ්බත්ථ සඬ්ඝො නිසීදති, උදකුක්ඛෙපසීමාකම්මං. නත්ථී'ති ආදි ව උභයත්ථාපි ව. යස්සං දිසායං සත්තබ්බන්තරස්ස වා උදකුක්ඛෙපස්ස වා ඔකාසො නජ්ජභොති, තත්ථ කථං මීනනං බීජනං වා භවෙය්‍ය, ගාමබෙත්තාදීසු පවිසනතො අබෙත්තෙ සීමා පවිට්ඨා නාමාතිසීමා විපජ්ජෙය්‍ය, අපෙක්ඛාය සිමුජ්ජත්තියං පන යතො පභොති, තත්ථ සත්තබ්බන්තරඋදකුක්ඛෙපසීමා සයමෙව පරිපුණ්ණා ජායන්ති. යතො පන නජ්ජභොති, තත්ථ අත්තනො බෙත්තජ්ජමාණෙනෙව ජායන්ති, න බහීති චූත්තං, එත්ථ ව'සීමාපෙක්ඛාය සත්තබ්බන්තරඋදකුක්ඛෙපසීමා සයමෙව පරිපුණ්ණා ජායන්ති'ති චූත්තත්තා උදකුක්ඛෙපං විනායෙව අපෙක්ඛාය සීමාය උදකුක්ඛෙපසීමා උජ්ජජ්ජති'ති අත්ථං වදන්ති, තං අයුත්තරූපං විය දිස්සති. කස්මාති වෙ පාලිනයවිරොධතො විමතිවිනොදනියං පරතො චූත්තවචනෙනාපි විරොධතො ව. ඉදඤ්ච වචනං ආවරියස්ස කෙසඤ්චි පුග්ගලානං

වාදප්පකාසනත්ථං චුත්තං භවෙය්‍යා. කස්මා පරතො චුත්තවචනෙන අසට්ඨත්තා ව පාළියට්ඨකථාට්ඨකාවචනෙහිපි විරුජ්ඣනතො ව, තං පරතො වණ්ණයිස්සාම. යථා ව ලොකෙ වතිං අපරික්ඛිපිත්වා “ඉදං වතියා යාන”න්ති ව යථා ව නඤ්ඤාලොකොටියා අකසිත්වා “ඉදං කසිකට්ඨාන”න්ති ව යථා ව වත්ථුං කරොන්තා මනුස්සා කුඨාරිචරසුභාදිනා රුක්ඛෙ අවිජිත්ථිත්වා “ඉදං මම කුඨාරිපතනට්ඨාන”න්ති ව යථා ව දාත්තෙන අලායිත්වා “ඉදං මම ලායිතට්ඨාන”න්ති ව න සක්කා වත්තුං, එවමෙව උදකං වා වාලිකං වා භත්ථෙත අබිපිත්වා “අයමෙකො උදකුක්ඛෙපෙනි ව, උදකපතනට්ඨානන්ති ව න සක්කා වත්තුං. එත්ථ ව ද්වෙ භික්ඛු එවං විවාදං කරොන්ති විමතිවිනොදනියං “යත්ථ බුද්දකෙ අරඤ්ඤෙ මහත්තෙහි භික්ඛුහි පරිපුණ්ණතාය වග්ගකම්මසඬකාභාවෙන සත්තඛහන්තරසීමාපෙක්ඛා නත්ථි, තත්ථ සත්තඛහන්තරසීමා න උප්පජ්ජති, කෙවලාරඤ්ඤසීමායෙව තත්ථ සඬසෙන කම්මං කත්තඛං නදී ආදීසුපි එසෙව නයො. වක්ඛති හි සථෙ නදී නාතිදීසා හොති. පභවතො පටියාය යාව මුඛද්වාරා සබ්බත්ථ සඬසො නිසීදති, උදකුක්ඛෙපසීමාකම්මං නත්ථි’තිආදිං, ඉමිනා එව වචනෙන වග්ගකම්මපරිහාරත්ථං සීමාපෙක්ඛාය සති එව උදකුක්ඛෙපසීමා සත්තඛහන්තරසීමා උප්පජ්ජන්ති, නාසතීති දට්ඨබ්බ’න්ති චුත්තත්තා උදකුක්ඛෙපං විනාව පරිසපරියන්තතො පටියාය සීමාපෙක්ඛාය සභෙව උදකුක්ඛෙපසීමා උප්පජ්ජති තස්මා උදකුක්ඛෙපෙන පයොජනං නත්ථෙවාති තෙ එවං වත්තඛං “මා සප්පුරිසා එවං වදෙය්‍යාථ ආචරියවරඤ්ච මා අබ්භාවික්ඛං ඉදඤ්ච වචනං ආචරියවරස්ස නෙය්‍යවචනං, පරතොපි ආචරියවරො සන්තිට්ඨානං වක්ඛති විනයට්ඨකථාසුචෙව සාරත්ථදීපනියඤ්ච චුත්තවචනෙහිපි තව වචනං අසංසන්දෙව, විමතිවිනොදනියමෙව පරතො චුත්තවචනෙනාපි න සට්ඨති. කථං නෙය්‍යවචනං හොතීති. “සීමාපෙක්ඛාය සති එව...පෙ.... නස්සති”ති එත්ථ සීමාපෙක්ඛාය විනා මග්ගගමනන්භානාදි අත්ථෙහි භික්ඛුහි අරඤ්ඤෙ වා නදීආදීසුපිවා පටිට්ඨක්ඛණ්ණෙයෙව නුප්පජ්ජති, සීමාපෙක්ඛාය සතිඑව අරඤ්ඤෙ සමන්තා සත්තඛහන්තරා’ති පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදානුරූපං අබ්භන්තරසීමා උප්පජ්ජති’ නදීසමුද්දජාතස්සරෙසුපි මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස සමන්තා උදකුක්ඛෙ’පාති පඤ්ඤත්ත සික්ඛාපදානුරූපං උදකුක්ඛෙපෙන සභ උදකුක්ඛෙපසීමා උප්පජ්ජති, න උදකුක්ඛෙපෙන විනාති අයං නෙය්‍යත්ථො. නාසතීතිඑත්ථ උදකුක්ඛෙපෙන විනාති අත්ථොපි න ලබ්භතෙ. එවඤ්ච සති විමතිවිනොදනියං යෙව පුන තත්ථාති ලොකවොහාරසිද්ධාසු එතාසු නදීආදීසු තීසු අබ්බද්ධසීමාසු පුනවග්ගකම්මපරිහාරත්ථං සාසනවොහාරසිද්ධාය අබ්බද්ධසීමාය පරිච්ඡෙදං දස්සෙන්නොති අධිප්පායො. පාළියං “යං මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්සා”ති ආදීසු උදකං උක්ඛිපිත්වා බිපියති එත්ථාති උදකුක්ඛෙපො, උදකස්ස පට්ඨනොකාසො, තස්මා

උදකුක්බෙපා. අයඤ්ඤත්ථ පදසම්බන්ධවසෙන අත්ථො... “පරිස පරියන්තතො පට්ඨාය සමන්තා යාව මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස උදකුක්බෙපො උදකපතනට්ඨානං, තාව යං තං පරිච්ඡින්නං ට්ඨානං, අයං තත්ථ නදීආදීසු අපරා සමානසංචාසා උදකුක්බෙපසීමා”ති චුත්තඅත්ථපදෙහිපි සමානං භවෙය්‍ය ආචරියමෙව හි කෙවිපන සමන්තා අබ්භන්තරං මිනිත්වා පරිච්ඡෙදකරණෙනෙව සීමා සඤ්ජායති, න සයමෙවාති වදන්ති, තං න ගහෙනබ්භන්තාදිනා කෙවිවාදං පටික්ඛිපිත්වා මිනනබ්පනෙ දොසං දස්සෙත්වා ච යං පනෙත්ථ අබ්භන්තරමිනනප්පමාණස්ස වාලිකාදිබ්පනකම්මස්ස ච දස්සනං, තං සයංජාතසීමානං. ධීතට්ඨානපරිච්ඡෙදදස්සනත්ථං. කතං, ගාමුපචාරසරුපචාරජානනත්ථං. ලෙඩ්චුසුප්පාදිබ්පනවිජානනදස්සනං. විය, තෙනෙව මාතිකාට්ඨකථායං සීමං වා බන්ධන්ති උදකුක්බෙපං වා පරිච්ඡෙද’න්ති චුත්තං, එවං කතෙපි තස්ස පරිච්ඡෙදස්ස පභවතො ඤාතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තෙන චුලතො ඤත්වා අන්තොතිට්ඨන්තෙහි නිරාසඬ්ඛිකට්ඨානෙ යාතබ්බං අඤ්ඤං බහිකරොන්තෙහි අතිදුරෙ නිරාසඬ්ඛිකට්ඨානෙ පෙසෙතබ්බන්ති වා, තස්මා යථා චුත්තසීමාපෙක්ඛවසෙනෙව තාසං සත්තබ්භන්තරඋදකුක්බෙපසීමානං උප්පත්ති, තබ්බිගමෙන විනාසො ච ගහෙනබ්බොති අම්භාකං බන්ති, විමංසිත්වා ගහෙනබ්බං, අඤ්ඤො වා පකාරො ඉතො යුත්තතරො ගවෙසිතබ්බො’ති ආහ. විමංසිත්වා ගහෙනබ්බං. අඤ්ඤො වා පකාරො ඉතො යුත්තතරො ගවෙසිතබ්බො’ති ඉමිනා ආචරියස්ස වචනෙන ඉමස්ස වචනස්ස අත්තනොමතිභාවඤ්ච ආචරියස්ස අපට්ඨමහිදාපත්තභාවඤ්ච දස්සෙති. ඉදඤ්ච වචනං න භගවතො පච්චක්ඛවචනං, නාපිධම්මසඬ්ඛිගාහකත්ථෙරානං වචනං, තිස්සොපි සඬ්ඛිතියො අනාරුළ්භා, නාපි අට්ඨකථාය සංවණ්ණනාවරියස්ස වාදප්පකාසනමෙව තස්මා අසල්ලක්ඛිතබ්බමෙව සාරත්ථදීපනියම්පි සචෙ නදී නාතිදීසා හොතිති ඉමිස්සා සංවණ්ණනාධිකාරෙ උදකුක්බෙපසීමා කම්මං නත්ථිති යස්මා සබ්බොපි නදීපදෙසො හික්ඛුහි අප්ප්කොත්ථට්ඨො, තස්මා සමන්තතො නදියා අභාවා උදකුක්බෙපෙන පයොජනං නත්ථි’ති චුත්තං තථා හි සමන්තතො නදියා අභාවා උදකුක්බෙපෙන පයොජනං නත්ථි’ති ඉමස්ස අත්ථයවසෙන වා අත්ථාපත්තිවසෙන වා සමන්තතො නදියා භාවෙ සති උදකුක්බෙපෙන පයොජනං. අත්ථෙව වග්ගකම්මපරිභාරත්ථන්ති අත්ථො ලබ්භතෙ මාතිකාට්ඨකථාය ලීනත්ථප්පකාසනියම්පි “සමන්තා උදකුක්බෙපපරිච්ඡෙදො කාතබ්බොති පහොනකට්ඨානං සන්ධාය චුත්තං යත්ථ පන කුන්තදියං නප්පහොති. තත්ථ පහොනකට්ඨානෙ උදකුක්බෙපපරිච්ඡෙදො කාතබ්බො’තිචුත්තං. උදකුක්බෙපපරිච්ඡෙදො කාතබ්බො’ති ඉමිනා වචනෙන සීමාපෙක්ඛාය සභ උදකුක්බෙපං විනා අත්තනො සභාවෙනෙව නුප්පජ්ජතිති විඤ්ඤායති, තථා හි උදකුක්බෙපපරිච්ඡෙදකෙ කත්තාරෙ අසති කථං.

උදකුක්කෙපපරිච්ඡේදය කාතබ්බො භවෙය්‍ය තස්මා “වග්ගකම්මපරිභාරත්ථං සීමාපෙක්ඛාය සති එව උදකුක්කෙපසත්තබ්බන්තරසීමා උප්පජ්ජන්ති, නාසතී”ති ඉදං වචනං සාරත්ථදීපනියඤ්ච මාතිකාට්ඨකථායඤ්ච චුත්තවචනෙන ආඤ්ඤාමඤ්ඤවිරුද්ධං විය දිස්සති විමතිවිනෝදනියංයෙව ච “මහොසෙන පන උන්නතට්ඨානතො නින්නට්ඨානෙ පතන්නෙන බතො බුද්දකො වා මහන්නො වා ලක්ඛණයුත්තො ජාතස්සරොව එත්ථාපි බුද්දකෙ උදකුක්කෙපකිච්චං නත්ථි සමුද්දෙ පන සබ්බථා උදකුක්කෙපසීමායමෙව කම්මං කාතබ්බං, සොධෙතුං දුක්කරත්තා”ති චුත්තං තථා හි අයමාවරියවරො පුබ්බෙ “වග්ගකම්මපරිභාරත්ථං සීමාපෙක්ඛාය සති එව උදකුක්කෙපසත්තබ්බන්තරසීමා උප්පජ්ජන්ති, නාසතී”ති වත්ථා පරතො කථමාවරියවරෙන “එත්ථාපි බුද්දකෙ උදකුක්කෙපකිච්චං නත්ථි”ත්‍යාදිවචනමුච්චතෙ, තත්ථායං විග්ගහො උදකං උක්ඛිපිත්ථා ඛිපියති එත්ථාති උදකුක්කෙපො උදකස්ස පතනොකාසො කිත්තුං, යානං කර්තබ්බං කිච්චං කර කරණෙනි ධාතු රිච්චපච්චයො යං. “අප්පෙව කිච්චං ආතප්ප”න්ති යථා, උදකුක්කෙපස්ස කිච්චං කරණං උදකුක්කෙපකිච්චං. සමුද්දෙ පනා ති එත්ථ පන සද්දො විසෙසත්ථො, පක්ඛන්තරත්ථොතිපි අපරෙ විසෙසත්ථෙ පන නදීජාතස්සරෙසු මහන්නෙසු උදකුක්කෙපසීමායමෙව කාතබ්බං, බුද්දකෙ පන කෙවලෙ නදීජාතස්සරෙපි කාතබ්බං සමුද්දෙ පන විසෙසතො උදකුක්කෙපසීමායමෙව කාතබ්බන්ති අයං පන සද්දස්ස විසෙසත්ථො. සබ්බථා ති සබ්බෙන සබ්බං. උදකුක්කෙපසීමායමෙව ති එත්ථ එවකාරො සන්නිට්ඨානත්ථො, උදකුක්කෙපසීමායමෙව කම්මං කාතබ්බං, න සමුද්දසීමාය කදාචිති අත්ථො යුජ්ජතෙව. නදීජාතස්සරෙසු පන මහන්නෙසු උදකුක්කෙපසීමාය කාතබ්බං, බුද්දකෙ නදීජාතස්සරෙයෙව න කාතබ්බන්ති අයං අත්ථො සාමත්ථියතො ලබ්භතෙව නදීජාතස්සරෙසු බුද්දකමහන්නභාවෙන නදීජාතස්සරඋදකුක්කෙපාති ද්වෙ ද්වෙ සීමා ලබ්භන්ති සමුද්දෙ පන කස්මා සමුද්දඋදකුක්කෙපවසෙන ද්වෙ න ලබ්භන්තිති සමුද්දෙ පන කස්මා සමුද්දඋදකුක්කෙපවසෙන ද්වෙ න ලබ්භන්තිති වොදනං මනසිසන්ධායාහ “සොධෙතුං දුක්කරත්තා”ති. තත්ථ සොධෙතුං දුක්කරත්තා ති සමුද්දස්ස අතිමහන්නභාවෙන සමුද්දමොතිණ්ණෙ හික්ඛු හත්ථපාසනයනං වා බහිසමුද්දකරණං වා කාතුං අතිදුක්කරං තස්මා සබ්බථා සබ්බෙන සබ්බං උදකුක්කෙපසීමායමෙව කාතබ්බන්ති අයමාවරියවරස්ස අධිප්පායො. යදි වග්ගකම්මපරිභාරත්ථං සීමාපෙක්ඛාය සති එව උදකුක්කෙපසීමා උප්පජ්ජෙය්‍ය, එවං සති සමුද්දමොතිණ්ණෙ හික්ඛුසමුහෙව හත්ථපාසතො බහි කරෙය්‍ය, එවඤ්ච සති සොධෙතුං දුක්කරත්තා’ති හෙතුපදමිපි නිරත්ථකං භවෙය්‍ය න පනෙවං සක්කා වත්තුං, තෙන ඤායති “වග්ගකම්මපරිභාරත්ථං උදකුක්කෙපපයොජන”න්ති. අපිව තෙසං ආවරියානං අධිප්පායෙන “මයං

උදකුක්බෙපසීමාය න කරොම, කෙවලං සමුද්දෙයෙව කරොමා”ති ඉච්ඡමානෙ සති කථං කර්ස්සන්ති. තස්මා තෙසං මනෙන සීමාපෙක්ඛාය සහෙව උදකුක්බෙපසීමාය සම්භවතො ගතගතට්ඨානෙ උදකුක්බෙපසීමා භවෙය්‍ය ඵවඤ්ච සති “සමුද්දෙ පන සබ්බථා උදකුක්බෙපසීමායමෙව කම්මං කාතබ්බං, සොධෙතුං දුක්කරත්තා”ති වචනම්පි නිරත්ථකං භවෙය්‍ය ඵවඤ්ච පන වදෙය්‍ය... සබ්බසො සමුද්දසීමාය අලබ්භමානතං සන්ධාය “සමුද්දෙ පනා”ත්‍යාදිවචනං ආචරියවරෙන් වුත්තන්ති තථාපි න වත්තබ්බං කස්මා ඵවඤ්ච අත්ථෙ ඉච්ඡමානෙ සති “සමුද්දෙ පන සබ්බත්ථ උදකුක්බෙ පසීමාව ලබ්භති”ති වත්තබ්බං සියා නනෙවං වුත්තං. අථවා පකරණාදිවසෙන සද්දත්ථෙ විභජ්ජියමානෙපි විරුජ්ඣකතෙව කථං සංයොගවසෙන “සවච්ඡං ධෙනුමානෙහි”ති වුත්තෙ “ගාවී”ති විඤ්ඤායති, න වළවා. “අවච්ඡං ධෙනු”න්ති වුත්තෙ ගාවීති විඤ්ඤායති, න වළවාති ඵත්ථ විය කදාවිපි ඵවසද්දෙන නිවත්තෙතබ්බස්ස සමුද්දස්ස නදියම්ච නාතිදිසභාවෙ අලබ්භමානෙ සති “සමුද්දෙ පන සබ්බථා උදකුක්බෙපසීමායමෙව කම්මං කාතබ්බං”න්ති ඵවකාරෙන අවත්තබ්බං සියා, තථා හි සංයොගවිජ්ජයොගවසෙන “සවච්ඡං ධෙනුං, අවච්ඡං ධෙනු”න්ති වුත්තෙ ගාවීති විඤ්ඤායති, න වළවා. වළවා ච නාම යොනිමග්ගස්ස අතිසම්බාධත්තා විජායිතුං න සක්කොන්ති, ගබ්භස්ස පරිණතකාලෙ කුච්ඡං ථාලෙත්වා ආජඤ්ඤපොතකං ගණ්හන්ති ඵවං ඵකගබ්භෙනෙව මරන්ති තස්මා “වළවං සවච්ඡ”න්තිවා අවච්ඡ”න්ති වා වත්තුං නාරහති ඵවමෙව කදාවිපි නාතිදිසසමුද්දස්සපි අනුපලබ්භමානත්තා තං නිවත්තාපකෙන ඵවසද්දෙන “සමුද්දෙ පන සබ්බථා උදකුක්බෙපසීමායමෙව කම්මං කාතබ්බං”න්ති අපදිසිතුං නාරහතියෙව තස්මා උදකුක්බෙපෙන සීමා උප්පජ්ජති නිට්ඨමෙත්ථාව ගත්තබ්බං තෙන වුත්තං “ඵවඤ්ච අත්ථෙ ඉච්ඡමානෙ සති සමුද්දෙ පන සබ්බථා උදකුක්බෙපසීමාව ලබ්භතිති වත්තබ්බං සියා න පනෙවං වුත්තං”න්ති තෙන ඤායති වග්ගකම්මපරිහාරත්ථං වාලිකාදිහි බිපනන්ති අපිච විමතිවිනොදනියංයෙව “ගච්ඡන්තියා පන නාවාය කාතුං න වට්ඨති. කස්මා උදකුක්බෙපමත්තමෙව හි සීමා, තං නාවා සීසමෙව අතික්කමෙති ඵවං සති අඤ්ඤිස්සා සීමාය ඤත්ති, අඤ්ඤිස්සා අනුසාවනා හොති”ති ඉමස්ස සංවණ්ණනාධිකාරෙ තන්ති සීමං. සීසමෙව අතික්කමෙතිති ඉමිනා තං අනතික්කමිත්වා අන්තො ඵව පරිවත්තමානාය කාතුං වට්ඨතිති දස්සෙති. ඵතදත්ථමෙව හි වාලිකාදිහි සීමාපරිච්ඡින්නං. ඉතරථා “බහිපරිවත්තා නුබො නො වා”ති කම්මකොපසඬිකා භවෙය්‍ය. අඤ්ඤිස්සා අනුසාවනාති කෙවලාය නදිසීමාය අනුසාවනාති ආචරියවරෙන් වුත්තං. යදිසී මාපෙක්ඛාය සහ අත්තනො සභාවෙන උදකුක්බෙපසීමා උප්පජ්ජෙය්‍ය, ඵවං සති නාවාය ගතගතට්ඨානෙ සමන්තනො සභා විය පරිබිපිත්වා උදකුක්බෙපසීමා උප්පජ්ජෙය්‍ය, උප්පජ්ජමානෙපි ච අඤ්ඤිස්සා අනුසාවනාති ච අපරාය

උදකුක්කෙපසීමාය අනුසාවනාති වත්තබ්බං භවෙය්‍ය න පනෙවං චුත්තං අථාපි වදෙය්‍ය “පටිමොතිණ්ණධානෙයෙව සීමාපෙක්ඛා හොති, ගතගතට්ඨානෙ නත්ථි”ති, තම්පි වචනං අයුත්තමෙව. කස්මා යාව කම්මං න නිජ්ජන්තං, තාව සීමාපෙක්ඛාය විනා අසම්භවතො තෙන ඤායති “වග්ගකම්මපරිහාරත්ථං උදකුක්කෙපං විනා සීමාපෙක්ඛාය සහෙව අත්තනො සභාවෙන උදකුක්කෙපසීමා නුජ්ජන්ති”ති නිට්ඨමෙත්ථාව ගන්තබ්බං තස්මා නාවාය කම්මං කරොත්තෙහි ථීරතරං කත්වා නාවං අගමනීයං කත්වා කාතබ්බං. සාරත්ථදීපනියම්පි “ගච්ඡන්තියා පන නාවාය කාතුංනවට්ඨන්ති එත්ථ උදකුක්කෙපං අනතික්කම්ත්වා පරිවත්තමානාය කාතුං වට්ඨන්ති වෙදිතබ්බ”න්ති චුත්තං. එවඤ්ච පන වදෙය්‍ය “යාව පරිසා වච්ඡති, තාව සීමාපි වච්ඡති පරිසපරියන්තනො උදකුක්කෙපොයෙව පමාණන්ති විනයට්ඨකථායං චුත්තත්තා පරිසවසෙන වච්ඡමානා උදකඛිපනං විනයෙව වච්ඡති උපචාරසීමා විය තස්මා උදකුක්කෙපෙන පයොජනං නත්ථෙව”ති. තං නු, අයඤ්ඤෙත්ථත්ථො... උදකුක්කෙපසීමා නාමෙසා වච්ඡමානා පරිසවසෙනෙව වච්ඡති ඛද්ධසීමායං පන වච්ඡමානා සමුභවසෙන වච්ඡති. කස්මා පරිසවසෙන වච්ඡමානා පරිසපරියන්තනො උදකුක්කෙපො කාතබ්බොති. අපරෙ එවං වදන්ති පුබ්බෙ උදකුක්කෙපොයෙව පමාණං, පුන උදකුක්කෙපකිච්චං නත්ථි, කථිනත්ථතසාටකදානකම්මවාචා විය තථා හි කථිනත්ථතසාටකදානකාලෙ චුත්තකම්මවාචා එකායෙවවට්ඨති, අත්ථතෙයෙව කථිනෙ පුන වරසාටකං ලභිත්වා කම්මවාචාය දානකිච්චං නත්ථි එවමෙව එත්ථාපි පුබ්බෙ උදකුක්කෙපොයෙව පමාණං, පුන උදකුක්කෙපකිච්චං නත්ථි තෙ උපචාරසීමායම්පි මඤ්ඤිත්වා වදන්ති උපචාරසීමායඤ්ඤි පුරිසාය නිසින්තට්ඨානමෙව උපචාරසීමාභාවෙන වච්ඡති ඉධ පන පරිසපරියන්තනො උදකුක්කෙපජ්ජමාණෙන වච්ඡතියෙව න උදකුක්කෙපං විනාව ඉජ්ඣතෙ “කථං පන උදකං උක්ඛිපිතබ්බං යථා අක්ඛ්‍යන්තා දාරුගුළං ඛිපන්ති, එවං උදකං වා වාලිකං වා හත්ථෙන ගහෙත්වා ථාමමජ්ඣමෙන පුරිසෙන සබ්බථාමෙන ඛිපිතබ්බං, යත්ථ එවං ඛිත්තං උදකං වා වාලිකං වා පතති, අයමෙකො උදකුක්කෙපො”ති අට්ඨකථාවචනං භින්දන්ති නාම. කිම්වාති වෙ, යෙ පන “කම්මමෙව කම්මකරණං කරොති, නත්ථි නිරයපාලා”ති වදන්ති, තෙ “අත්ථි භික්ඛවෙ නිරයෙ නිරයපාලා”ති දෙවදුතසුත්තං භින්දන්ති වියාති. එවඤ්චපන වදෙය්‍ය යෙ උදකුක්කෙපෙන සහ ඉජ්ඣන්ති, තෙපි “සවෙපි හි භික්ඛුසහස්සං තිට්ඨති, තස්ස ධීතොකාසස්ස බාහිරන්තනො පට්ඨාය භික්ඛුනං වග්ගකම්මපරිහාරත්ථං සීමාපෙක්ඛාය උජ්ජන්තාය තාය සහ සයමෙව සඤ්ජාතා සත්තබ්බන්තරසීමා සමානසංවාසකාති අධිජ්ජායො. යත්ථ පන බුද්දකෙ අරඤ්ඤෙ මහන්තෙහි වා භික්ඛුහි පරිපුණ්ණතාය වග්ගකම්මසඬකාභාවෙන සත්තබ්බන්තරසීමාපෙක්ඛා නත්ථි, තත්ථ සත්තබ්බන්තරසීමා න උජ්ජන්ති,

කෙවලාරඤ්ඤසීමායමෙව තත්ථ සඨසෙන කම්මං කාතබ්බං නදීආදීසුපි එසෙවනායො”ති විමති විනොදනියං චුත්තවචනං භින්දන්ති නාමාති. තං න, තෙන නො කා හානි ඵලම්පි අම්භාකං වාදෙ කොචි විරොධො න විජ්ජතෙව. කස්මාති වෙ, ඉමෙ ද්වෙ සද්දරවනාපි අසම්බන්ධාව භින්තලක්ඛණා භින්තවිසයා වෙතා සීමා. කථං සද්දරවනා අසම්බන්ධා. යථා අරඤ්ඤ තත්ථ සත්තබ්හන්තරසීමා න උප්පජ්ජති, කෙවලාරඤ්ඤමෙවාති වුවිචති, එව මෙව “නදියාපි සබ්බන්තං සඨසො නිසිදති, උදකුක්ඛෙපසීමා නුප්පජ්ජති”ති අවත්වා “උදකුක්ඛෙපසීමා කම්මං නත්ථී”ති ක්‍රියාපරාමසනවසෙන චුත්තං. කර්තබ්බං කම්මං. කිං තං, බීජනං. ඵලම්පි සද්දරවනා අසම්බන්ධාව. “වග්ගකම්මපරිහාරත්ථං...පෙ.... උදකුක්ඛෙපසීමා සත්තබ්හන්තරසීමා උප්පජ්ජති, නාසති”ති එත්ථ “නාසති”ති ඉමස්ස උදකුක්ඛෙපෙන විනාපිති අත්ථොපි යුජ්ජතෙව. කස්මාති වෙ “සීමාපෙක්ඛාය සතිඵලා”ති ඉමිනා අනුලොමනයවසෙන “සීමාපෙක්ඛාය අසති නුප්පජ්ජති”ති අත්ථො යුජ්ජතෙව. කෙවිපන “සමන්තා අබ්හන්තරං මිනිත්වා පරිච්ඡෙදකරණෙනෙව සීමා සඤ්ජායති, න සයමෙවා”ති වදන්ති තං න ගහෙනබ්බං. යදි හි...පෙ.... යථා චෙත්ථ, එවං උදකුක්ඛෙපසීමායපි නදීආදීසුපි තත්ථාපි හි මජ්ඣිමපුරිසො න ඤායති, තථා සබ්බථාමෙන බීජනන්ති ඉමිනාපි වචනෙන ආවරියවරස්ස උදකුක්ඛෙපෙන සහෙව සීමාපෙක්ඛාය සති උදකුක්ඛෙපසීමා උප්පජ්ජති, නාසතිති අධිජ්ජායො ඤායති. කථං භින්තලක්ඛණා, ගාමසීමසත්තබ්හන්තරඋදකුක්ඛෙපසීමා කිඤ්චාපි අබද්ධසීමසාමඤ්ඤෙන සමානා, න පන සමානලක්ඛණා තථා හි “අසම්මතාය භික්ඛවෙ සීමාය අට්ඨපිතාය යං ගාමං වා නිගමං වා උපනිස්සාය විහරති, යා තස්ස ගාමස්ස වා ගාමසීමා, නිගමස්ස වා නිගමසීමා, අයං තත්ථ සමානසංවාසා ඵකුපොසථා”ති ඉමස්මිං සික්ඛාපදෙ බුද්දකො වා මහන්තො වා සබ්බොපි ගාමපදෙසො ගාමසීමාති අනුඤ්ඤාතා, න සත්තබ්හන්තරසීමාය විය සමන්තා ලෙඨ්ථුපාතුක්ඛෙපෙන අනුඤ්ඤාතා අබ්හන්තරසීමායපි අගාමකෙ වෙ අරඤ්ඤ යං නිස්සාය විහරති, තස්ස අරඤ්ඤස්ස අරඤ්ඤසීමාති නානුඤ්ඤාතා තථා නදීසමුද්දජාතස්සරසුපි ගාමසීමායමිව සබ්බො නදීසමුද්දජාතස්සරපදෙසො නදීසමුද්දජාතස්ස රසීමාති ඵලමෙව න අනුඤ්ඤාතා තථා අබ්හන්තරසීමායමිව සමන්තා සත්තබ්හන්තරාති වා නානුඤ්ඤාතා ඵලමිමා ගාමසීමසත්තබ්හන්තරඋදකුක්ඛෙපසීමා භින්තලක්ඛණා, තස්මා භගවතා පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදානුසාරෙනෙව ගාමසීමායපි බුද්දකො වා මහන්තො වා සබ්බො ගාමපදෙසො ගාමසීමාව හොති, සත්තබ්හන්තරසීමායපි “සමන්තා සත්තබ්හන්තරා”ති පඤ්ඤත්තසික්ඛාපදානුසාරෙන සමන්තා සත්තබ්හන්තරසීමා සීමාපෙක්ඛාය සහ සයමෙව උප්පජ්ජති”ති මිනනාමිනනවිචාරණා පන නිරත්ථකාව තථා උදකුක්ඛෙපසීමායපි

“මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස සමන්තා උදකුක්ඛෙපා” ති පඤ්ඤාත්තසික්ඛාපදානුරූපං උදකුක්ඛෙපෙන සහෙව උප්පජ්ජති තත්ථි බ්වනාබ්වන විචාරණාය පයොජනන්ති. කථං භින්නවිසයා සත්තබ්හන්තරසීමා අරඤ්ඤවිසයා, උදකුක්ඛෙපසීමා නදීසමුද්දජාතස්සරවිසයා, එවමිපි එතා ගාමසීමසත්තබ්හන්තරඋදකුක්ඛෙපසීමා භින්නවිසයාව තස්මා “නදීආදීසු එසෙව නයො” ති චුත්තෙපි සත්තබ්හන්තරසීමා අපෙක්ඛාය සහෙව අත්තනො සභාවෙනෙව සත්තබ්හන්තරසීමා උප්පජ්ජති යථා. එවමෙව උදකුක්ඛෙපසීමායපි අපෙක්ඛාය සහ උදකුක්ඛෙපං කත්වා වග්ගකම්මපරිභාරත්ථං උදකුක්ඛෙපසීමා උප්පජ්ජති, න විනාති සන්නිට්ඨානං කාතබ්බං. නනු ච මාතිකාට්ඨකථායං පරිච්ඡෙදබ්හන්තරෙ හත්ථපාසං විජහිත්වා යීතොපි, පරිච්ඡෙදා බහි අඤ්ඤං තත්තකංයෙව පරිච්ඡෙදං අනතික්කමිත්වා යීතොපි කම්මං කොපෙති, ඉදං සබ්බඅට්ඨකථාසු සින්නිට්ඨාන’න්ති චුත්තවචනෙ නවිරුජ්ඣතිති වෙ. තං න, මාතිකාට්ඨකථායං “සවෙ පන ද්වෙසඤ්ඤා විසුංවිසුං උපොසථාදිකම්මං කරොන්ති, ද්වින්නං උදකුක්ඛෙපානං අන්තරෙ අඤ්ඤො එකො උදකුක්ඛෙපො උපචාරත්ථාය යපෙතබ්බො” ති ද්වින්නං සඤ්ඤානං විසුං විසුං කම්මකරණාධිකාරෙ චුත්තත්තා. සාරත්ථදීපනියමිපි “තත්ථ අඤ්ඤං තත්තකංයෙව පරිච්ඡෙදං අනතික්කමිත්වා යීතොපි කම්මං කොපෙතිති ඉදං නෙව පාළියං, න අට්ඨකථායං උපලබ්භති. යදි වෙතං ද්වින්නං සඤ්ඤානං විසුංවිසුං උපොසථාදිකම්මකරණාධිකාරෙ චුත්තත්තා උදකුක්ඛෙපතො බහි අඤ්ඤං උදකුක්ඛෙපං අනතික්කමිත්වා උපොසථාදිකරණත්ථං. යීතො සඤ්ඤා සීමාසම්භෙදසම්භවතො කම්මං කොපෙතිති ඉමිනා අධිප්පායෙන චුත්තං සියා. එවං සති යුජ්ජෙය්‍ය, තෙනෙව මාතිකාට්ඨකථායං ලීනත්ථප්පකාසනියං අඤ්ඤං තත්තකංයෙව පරිච්ඡෙදන්ති දුතියං උදකුක්ඛෙපං අනතික්කමන්තොපි කොපෙති. තස්මා, අත්තනො උදකුක්ඛෙපසීමාය පරෙසං උදකුක්ඛෙපසීමාය අජ්ඣොත්ථත්තා සීමාසම්භෙදො හොති, තස්මා කොපෙති” ති “ඉදං සබ්බඅට්ඨකථාසු සන්නිට්ඨාන’න්ති ච ඉමිනා අධිප්පායෙන චුත්තන්ති ගහෙතබ්බං. සබ්බාසුපි අට්ඨකථාසු සීමාසම්භෙදස්ස අනිවිජ්ජත්තා තෙනෙව අත්තනො ච අඤ්ඤොසඤ්ඤා උදකුක්ඛෙපපරිච්ඡෙදස්ස අන්තරා අඤ්ඤො උදකුක්ඛෙපො සීමන්තරිකත්ථාය යපෙතබ්බොති චුත්තං. අඤ්ඤො පනෙත්ථ අඤ්ඤාපාපි පපඤ්ඤෙත්ති, තං න ගහෙතබ්බ’න්ති වත්වා පටික්ඛිත්තං. තස්ස “අන්තොහත්ථපාසං විජහිත්වා යීතො කම්මං කොපෙති” ති ඉමිනා පරිච්ඡෙදතො බහි යත්ථකත්ථවි යීතො කම්මං න කොපෙතිති දීපෙතිති සාරත්ථදීපනීවචනෙනාපි එකස්මිං සඤ්ඤාසන්නිපාතෙ පරිච්ඡෙදතො බහි අඤ්ඤං තත්තකංයෙව පරිච්ඡෙදං අනතික්කමිත්වා යීතොපි කම්මං න කොපෙතිති වෙදිතබ්බමෙතං. සාරත්ථදීපනියංයෙව ඉමමත්ථං දළ්භිකරණවසෙන උදකුක්ඛෙපජ්ජමාණා සීමන්තරිකා සුවඤ්ඤායාතරා හොති,

සීමාසම්භෙදසඬකා ව න සියාති සාම්විදස්සනත්ථං අඤ්ඤො උදකුක්ඛෙපො සීමන්තරිකත්ථාය යපෙනඛිබ්බො’ති චුත්තං. යත්තකෙන පන සීමාසම්භෙදො න හොති, තත්තකං යපෙනුං වට්ටතියෙව, තෙනාහු පොරාණා “යත්තකෙන සීමසඬකරො න හොති, තත්තකම්පි යපෙනුං වට්ටති. බුද්දකං පන න වට්ටති”ති ඉදම්පි උදකුක්ඛෙපසීමාය පරිසවසෙන වඩ්ඪනතො සීමසම්භෙදසඬකා සියා. තං නිවාරණත්ථමෙව චුත්තන්ති.

පාළිං අට්ඨකප්ඤ්චෙව, ටිකාවිමතිආදිකෙ;
ඔලොකෙත්වා පුනස්පුනං, මඤ්ඤන්තු කච්චුඬගවාති;
අයමෙත්ථ උදකුක්ඛෙපසීමාය විවාරණා.

ජනපදසීමා නාම එකස්ස රඤ්ඤො විජිතෙ පවත්තො මහාමච්චානං නිවාසභූතො එකමෙකො පදෙසො ජනපදසීමා නාම.

රට්ඨසීමා නාම කාසිකොසලාදිකා සොළස මහාජනපදා. “සොළසමහානගර”න්තිපි තෙසං නාමං. තත්ථ සොළස මහාජනපදානි නාම. අඬගරට්ඨං, මගධරට්ඨං, කොසලරට්ඨං, වජ්ජිරට්ඨං, චෙතියරට්ඨං, කුරුරට්ඨං, පඤ්චාලරට්ඨං, මජ්ඣරට්ඨං, සුරසෙනරට්ඨං, අස්සකරට්ඨං, අවන්තිරට්ඨං, ගන්ධාරරට්ඨං, මල්ලරට්ඨං, කම්බොජරට්ඨන්ති ඉමානි සොළසමහාජනපදානි නාම. ඉමෙ සොළසමහාජනපදා මජ්ඣමපදෙසෙයෙව පවත්තා මහාරට්ඨා නාම තදඤ්ඤපි සුනාපරන්තරට්ඨාදිකා බහුතරාව. තථා පච්චන්තවිසයෙපි රාමඤ්ඤාදිකා අනෙකස්පහෙදා මහාරට්ඨා අත්ථෙව තෙපි සබ්බෙ රට්ඨසීමා නාම. ලොකියසත්ථෙසු පන යස්මිං පදෙසෙ ඛත්තියබ්බාන්මණුවෙස්සසුද්දවසෙන චතුර්වණ්ණානි වසන්ති, සො පදෙසො “මහාරට්ඨො”ති පවුච්චති. චුත්තඤ්ඤෙ තං පොරාණෙහි.

“පවත්තා චතුර්වණ්ණානං, යස්මිං පදෙසෙ න විජ්ජතෙ;
සො මිලක්ඛුදෙසො චුත්තො, පුඤ්ඤභූමි තතො පර”න්ති.

රජ්ජසීමා නාම එකස්ස රඤ්ඤො ආණාපවත්තට්ඨානං රජ්ජසීමා නාම.

දීපසීමා නාම සමුද්දන්තරෙ වා නදිමජ්ඣෙ වා පවත්තා දීපා දීපසීමා නාම. යස්මිං පන දීපෙ ගාමා වසන්ති, සො ගාමසීමාත්ථෙව සඬබ්බං ගච්ඡති, වක්ඛති හි සුක්ඛෙ ජාතස්සරෙ වාපිං වා බණන්ති වජ්ජං වා කරොන්ති, තං යානං ගාමබ්බත්තං හොතීති.

චක්කවාලසීමා නාම “ආයාමතො ච චිත්ථාරතො ච යොජනානං ද්වාදසසතසහස්සානි තිණිසහස්සානි චත්තාරිසතානි පඤ්ඤාසඤ්චයොජනානි.

පරික්ඛෙපතො

“සබ්බං සතසහස්සානි, ඡත්තිංසපරිමණ්ඩලං;
දසඤ්චෙව සහස්සානි, අඩ්චුඩ්චානි සතානිවා”ති.

වුත්තං එකං චක්කවාලං චක්කවාලසීමා නාම. එවං පන්තරසප්පහෙදා හොති සීමා. තත්ථ ඉද්ධිමා පුග්ගලො යස්මිං යස්මිං වා සීමෙ උපොසථාදිසඬ්ඝකම්මං කරොති, තත්ථ තත්ථ ගතෙ භික්ඛු භත්ථපාසනයනං වා බහිසීමකරණං වා කාතුං ඡන්දාරහානං, ඡන්දං ආහරිත්වා කාතුං සක්කුණෙයාභාවොයෙව පමාණං. එවමසක්කොන්තෙ අනිද්ධිමපුග්ගලෙ සන්ධාය අතිමහත්තාරඤ්ඤෙ සමන්තා සත්තබ්හන්තරසීමා අනුඤ්ඤාතා. තත්ථ සීමාපෙක්ඛාය සහ සමන්තා සත්තබ්හන්තරසීමා අත්තනො සභාවෙනෙව ජාතා තථා නදීසමුද්දජාතස්සරෙසුපි මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස සමන්තා උදකුක්ඛෙපසීමා අනුඤ්ඤාතා තත්ථපි වග්ගකම්මපරිහාරත්ථං. සීමාපෙක්ඛං කත්වා උදකුක්ඛෙපෙන සහ උදකුක්ඛෙපසීමා උප්පජ්ජති තථා ගාමනිගමජනපදනගරරට්ඨරජ්ජසීමාසුපි වග්ගකම්මපරිහාරත්ථං. බද්ධසීමා අනුඤ්ඤාතා. තතො පරෙසු පන ගාමසීමසත්තබ්හන්තරඋදකුක්ඛෙපසීමා නුඤ්ඤාතසුත්තානුලොමනයසාමත්ථියතො බුද්දකෙසු ගාමනිගමජනපදනගරෙසු තත්ථ තත්ථ ගතෙ භික්ඛු සොධෙත්වා ඡන්දාරහානං ඡන්දං ආහරිත්වා සමග්ගස්ස සඬ්ඝස්ස අනුමනියාව උපොසථාදිසඬ්ඝකම්මං කාතබ්බමෙව තථා බුද්දකෙ අරඤ්ඤෙපි නදීජාතස්සරෙපි යථාසුඛං උපොසථාදිසඬ්ඝකම්මං කාතබ්බමෙවාති.

එවං පරිච්ඡින්නදනලක්ඛණෙන අහෙදෙපි බද්ධාබද්ධවසෙන දුට්ඨා. තප්පහෙදෙන පන්තරසට්ඨා, සරූපවසෙන පන බණ්ඩසීමා, උපචාරසීමා, සමානසංවාසසීමා, අවිජ්ජවාසසීමා, ලාභසීමා, ගාමසීමා. නිගමසීමා, නගරසීමා, අබ්හන්තරසීමා, අරඤ්ඤසීමා, උදකුක්ඛෙපසීමා, නදීසීමා, ජාතස්සරසීමා, සමුද්දසීමා, ජනපදසීමා, රට්ඨසීමා, රජ්ජසීමා, දීපසීමා, චක්කවාලසීමාතිඑකුනවිසප්පහෙදෙ පි සීමෙ විපත්තිලක්ඛණං පභාය සම්පත්තිලක්ඛණප්පකාසකං සීමවිසාධනීනාම පකරණං සමත්තං.

ඉති

“සීමවිසාධනීං නාම, නානාගන්ථසමාහටං;

කරිස්සං මෙ නිසාමෙන්තු, සාධවො කවිපුඬ්ගවා.

පාළිං අට්ඨකථඤ්චෙව, මාතිකාපදභාජනිං;
ඔගාහෙත්වාන තං සබ්බං, පුනඡ්පුනමසෙසතො.

අත්තනොමතිගන්ථෙසු, ටිකාගණ්ඨීපදෙසු ව;
විනිවිජයවිමතීසු, මාතිකාට්ඨකථාසුපි.

සබ්බං අසෙසකං කත්වා, සංසන්දිත්වාන එකතො;
පවත්තා වණ්ණනා එසා, තොසයන්තී විවක්ඛණෙ”ති.

ඉමෙසං ගාථාපදානං අත්ථො සබ්බසො සංවණ්ණිතො හොති.

සීමසම්පත්තිකථා නිට්ඨිතා.

පරිසසම්පත්තිකථා

පරිසසම්පත්තිනාම එකවිසතිවජ්ජනීයපුග්ගලෙ වජ්ජෙත්වා එතරහි ඤත්තිවතුත්ථකම්මෙන උපසම්පන්නා භික්ඛු පච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු පඤ්චවග්ගතො පටියාය, මජ්ඣිමෙසු ජනපදෙසු දසවග්ගතො පටියාය සබ්බෙ භත්ථපාසං අවිජ්ඣිත්වා නිසින්නා හොන්ති, අයං පරිසසම්පත්ති නාම. තත්ථ එකවිසති වජ්ජනීයා නාම “න භික්ඛවෙ සග ටියාය පරිසායා”ති වචනතො හෙටියා “න භික්ඛවෙ භික්ඛුනියා නිසින්නපරිසාය පාතිමොක්ඛං උද්දිසිතබ්බ”න්ති ආදිනානායෙන චුත්තා භික්ඛුනී, සික්ඛමානා, සාමණෙරො, සාමණෙරී, සික්ඛාපච්චක්ඛාතකො, අන්තිමචත්ථුඅජ්ඣාපන්නකො, ආපත්තියා අදස්සනෙ උක්ඛිත්තකො, ආපත්තියා අජ්ජටිකම්මෙ උක්ඛිත්තකො, පාපිකාය දිට්ඨියා අජ්ජටිනිස්සග්ගෙ උක්ඛිත්තකො, පණ්ඩකො, ථෙය්‍යසංවාසකො, තිත්ථියපක්කන්තකො, තිරච්ඡානගතො, මාසාතුතකො, පිතුසාතකො, අරහන්තසාතකො, භික්ඛුනිදුසකො, සඬ්ඝහෙදකො, ලොහිතුජ්ජාදකො, උභතොඛ්‍යඤ්ජනකොති තෙ බහිසීමකරණවසෙන නිසින්නාති අත්ථො. යදි තෙ භත්ථපාසෙ වා සීමෙයෙව වා හොන්ති, තෙ අවජ්ජෙත්වා පඤ්චවග්ගාදිකො පකතත්තගණො භත්ථපාසං අවිජ්ඣිත්වා නිසින්නො හොති, කාරකසඬ්ඝො සාවජ්ජො, කම්මංපන න කුජ්ජති කස්මා අවග්ගාරහත්තා. අපරෙපන එවං වදන්ති අන්තිමචත්ථුඅජ්ඣාපන්නස්ස අවන්දනීයෙසු අචුත්තත්තා, තෙන සද්ධිං සයන්තස්ස සහසෙය්‍යාපත්තියා අභාවතො තස්ස ච පටිග්ගහණස්ස රුහනතොති තදෙව යුත්තතරන්ති විඤ්ඤායති, කිඤ්චාපි යාව සො භික්ඛුභාවං පටිජානාති, තාව වන්දිතබ්බො. යදා පන “අස්සමණොමහී”ති පටිජානාති, තදා න

වන්දිතබ්බොති අයමෙත්ථ විසෙසො වෙදිතබ්බො.
අන්තිමවත්ථුඅප්ඤ්ඤාපන්තස්ස හි භික්ඛුභාවං පටිජානන්තස්සෙව භික්ඛුභාවො,
න තතොපරං. භික්ඛුභාවං අප්පටිජානන්තො හි අනුපසම්පන්නපක්ඛං භජතීති
මජ්ඣිමනිකායෙ සාරත්ථදීපනියඤ්ච වුත්තත්තා අන්තිමවත්ථු
අප්ඤ්ඤාපන්තපුබ්බො භික්ඛු අත්තනො කාරණං අජානිත්වාච තෙන සහ
පඤ්චවග්ගගණො උපොසථාදිසඤ්ඤාකම්මං කරොති, කාරකසඤ්ඤා අනවජ්ජො,
කම්මමිපි න කුප්පතීති, තෙසං මතිමත්තමෙව. කස්මා සහසෙය්‍යාපත්ති
අභාවොපි තස්ස භික්ඛුසඤ්ඤාය පතිට්ඨිතත්තා, පටිග්ගහණරුහණස්ස ච තස්මිං.
පුග්ගලෙ භික්ඛුති සද්දහිතත්තා තෙන පුග්ගලෙන සහසෙය්‍යාපත්තිපි නත්ථි,
පටිග්ගහණඤ්ච රුහති, එකවිසතිවජ්ජනියපුග්ගලෙපි තථාවධස්ස අවිචාරිකත්තා
තෙන සහ පඤ්චවග්ගගණො උපොසථාදිසඤ්ඤාකම්මං කරොන්තො
කාරකසඤ්ඤා අසඤ්චිච්ච අනුපවජ්ජො. කම්මං පන කුප්පතීති අම්භාකං බන්ති,
ඉතො යුත්තතරො ලබ්භමානො පරියෙසිතබ්බොච.

පරිසර මිපත්තිකථා නිව්දිතා.

[illegible]

එවිට බුද්ධුප්පාදො දුල්ලහො, තතො පබ්බජිතා ච උපසම්පදා චා ති ඉමෙසං තිණ්ණං පදානං අත්තො වුත්තොයෙව හොති.

ඉති සාගරබුද්ධිත්ථෙරවිරචිතෙ සිමවිසොධනෙ

උපසම්පදාකණ්ඩො පටිමො පරිච්ඡෙදො.

2. කප්පවිනාසක ණ්ඩො

ඉදානි බුද්ධිප්පාදයුල්ලභකථා

“බුද්ධෝ ච දුල්ලහෝ ලොකෙ, සද්ධම්මසවනම්පි ච;
සඬ්ඝෝ ච දුල්ලහෝ ලොකෙ, සප්පුරිසාති දුල්ලහා” ති.

ඉමිස්සා ගාථාය සංවණ්ණනාක්කමො සම්පත්තො. තත්ථ ඉමස්මිං සත්තලොකෙ ඔකාසලොකෙ වා සබ්බස්සස්මිමාසම්බුද්ධො දුල්ලභොව තථා

හෙය ලොකො සභිකලොකො, සත්තලොකො, ඔකාසලොකොති
 තිස්සහෙදො හොති තෙසං සම්පත්තිවිපත්ති ච එවං වෙදිතබ්බො තත්ථ ලුප්පති
 පලුප්පතීති ලොකොති වචනත්ථෙත සත්තලොකො වෙදිතබ්බො. ලොකියන්ති
 පතිට්ඨන්ති එත්ථ සත්තනිකායාති වචනත්ථෙත ඔකාසලොකො වෙදිතබ්බො.
 තථා හෙය සත්තා අවකසන්ති එත්ථාතිඔකාසොති වුව්වති සො භූමිවසෙන
 අපායභූමි, කාමසුගතිභූමි, රූපාවචරභූමි, අරූපාවචරභූමිචෙති චතුබ්බිධා හොති.
 තත්ථ නිරයං, තිරච්ඡානායොති, පෙත්තිවිසයො, අසුරකායො, ති වතස්සො
 අපායභූමි නාම. මනුස්සා, වාතුමහාරාජිකා, තාවතිංසා, යාමා, තුස්සිතා,
 නිම්මානරති, පරනිම්මිතවසවත්ති චෙති සත්තවිධා හොති කාමසුගතිභූමි
 සාපනායං එකාදසවිධාපි කාමතණ්හා අවචරති එත්ථාති වචනත්ථෙත
 කාමාවචරභූමි නාම. බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජා, බ්‍රහ්මපුරොහිතා, මහාබ්‍රහ්මා ච
 පටිමජ්ඣානභූමි ඉදං අග්ගිනා පරිග්ගහිතට්ඨානං. පරිත්තාහා, අප්පමාණාහා,
 ආභස්සරා ච දුතියජ්ඣානභූමි ඉදං ආපෙන පරිග්ගහිතට්ඨානං. පරිත්තසුහා,
 අප්පමාණසුහා, සුභකිණ්හා ච තතියජ්ඣානභූමි ඉදං වාතෙන පරිග්ගහිතට්ඨානං,
 තෙසං විපත්තිං පරතො චණ්ණයිස්සාම. චෙහජ්ජලා, අසඤ්ඤසත්තා,
 සුද්ධාවාසා ච චතුත්ථජ්ඣානභූමිචෙති රූපාවචරභූමි සොළසවිධා හොති. අවිහා,
 අතජ්ජා, සුදස්සා, සුදස්සි, අකනිට්ඨාචෙති සුද්ධාවාසභූමි පඤ්චවිධා හොති.
 ආකාසානඤ්චායතනභූමි, විඤ්ඤාණඤ්චායතනභූමි, ආකිඤ්චඤ්ඤායතනභූමි,
 නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනභූමිචෙති චතුබ්බිධා හොති අරූපභූමි. එත්තාවතා
 එකතිංසජ්ජහෙදාපි භූමි අවකසන්ති එත්ථ සත්තනිකායාති වචනත්ථෙත
 ඔකාසොති වුව්වති. තත්ථ අට්ඨ මහානිරයාති අපායභූමි නාම. තිරච්ඡානං
 පෙත්තිවිසයො අසුරකායොති ඉමෙසං විසුං භූමි නාම නත්ථි, මනුස්සභූමියංයෙව
 යත්ථ කත්ථවි අරඤ්ඤවනපත්ථාදීසු නිබද්ධවාසං වසන්ති සොයෙව පදෙසො
 තෙසං භූමි. මනුස්සභූමිතො ද්විතාලිසසහස්සයොජනො යුගන්ධරජ්ජමාණො
 සිනෙරුතො පඤ්චමාලින්ධො වාතුමහාරාජිකභූමි. තතුපරි
 ද්විතාලිසසහස්සයොජනං සිනෙරුමත්ථකං තාවතිංසානං භූමි. තතුපරි
 ද්වෙතාලිසසහස්සයොජනං යානං යාමානං භූමි. ඉමිනා නයෙන යාව
 වසවත්තිභූමි ද්විතාලිසසහස්සයොජනෙ තිට්ඨති, තස්මා මනුස්සභූමිතො යාව
 වසවත්තිභූමි ද්වෙසහස්සානිපඤ්චන හුතානි දුවෙසතසහස්සානි යොජනානි
 හොන්ති, තෙනෙනං වුව්වති.

“මනුස්සභූමිතො යාව, භූමි වසවත්තත්තරා;
 දුවෙ සතසහස්සානි, පඤ්චනහුතමෙව ච.

ද්වෙසහස්සඤ්ච මධිකං, යොජනානං පමාණතො;
 ගණනා නාම භූමිසු, සභිකා එවං පකාසිතා”ති.

තතුපරි බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජාදයො තයො බ්‍රහ්මුනො පඤ්චපඤ්ඤාසසතසහස්ස
අට්ඨසහස්සයොජනෙ සමතලෙ යානෙ තිට්ඨන්ති. දුතියතතියභූමීබ්‍රහ්මුනොපි
තජ්ජමාණෙසු සමතලෙසු තිට්ඨන්ති. චතුත්ථභූමියං පන
වෙහජ්ඵලඅසඤ්ඤසත්තා තජ්ජමාණෙ සමතලෙ යානෙ තිට්ඨන්ති.
තතුපරිසුද්ධාවාසභූමියො තංතං පමාණෙ යානෙ උපරුපරි තිට්ඨන්ති. චතස්සොපි
අරුපභූමියො තජ්ජමාණෙ යානෙ උපරුපරි තිට්ඨන්ති. එත්තාවතා ච
මනුස්සභූමිතො යාව භවග්ගා යොජනානං සත්තකොට්ඨි අට්ඨාරසලක්ඛා ච
පඤ්චනභ්‍රතානි ච ඡසහස්සානි ච භොන්ති තෙනෙනං වුච්චති පොරාණෙහි.

“හෙට්ඨිමා බ්‍රහ්මලොකමහා, පතිතා මහතී සිලා;
අභොරත්තෙන එකෙන, උග්ගතා අට්ඨතාලීසං.

යොජනානං සහස්සානි, වාතුමාසෙහි භූමි;
එවං වුත්තජ්ජමාණෙන, සායං හෙට්ඨිමභූමි.

ඉතො සතසහස්සානි, සත්තපඤ්ඤාස වාපරං;
සට්ඨි වෙව සහස්සානි, උබ්බෙධෙන පකාසිතා.

යොජනෙසුපි වුත්තෙසු, හිත්වා කාමජ්ජමාණකං;
සෙසානි වසවත්තීනං, පාරිසජ්ජාන මන්තරං.

තඤ්ච පඤ්චහි පඤ්ඤාස, සතසහස්සානි වාපරං;
අට්ඨ වෙව සහස්සානි, යොජනානි පවුච්චරෙ.

ඉතො පරාසු සබ්බාසු, බ්‍රහ්මභූමීසු යොජනා;
තජ්ජමාණාව දට්ඨබ්බා, නයග්ගාහෙන ධිමතා.

භූමිතො ආභවග්ගමිහා, සත්තකොට්ඨි අට්ඨාරස;
ලක්ඛා පඤ්ච නභ්‍රතානි, ඡසහස්සානි සබ්බදානි.

එසා ච විචාරණා ටීකා වරියමතෙන කතා;
ඉදමෙව සන්ධාය, යාවතා චන්දිමසුරියා.

පරිහරන්ති දිසා හන්ති, විරොචමානා යාවතා;
තාව සහස්සධා ලොකෙ, එත්ථ තෙ චත්තතී වසො”ති.

වුත්තං. එත්ථන්තරෙ සත්තා තිට්ඨන්ති, තෙසං විත්ථාරො අපුබ්බං කත්වා
කට්ඨං අසක්කුණෙය්‍යත්තා න චක්ඛාම ඉමස්මිං සත්තලොකෙ ඕකාසලොකෙ

ගහිතො තං මුලකත්තා. තත්ථ සංවට්ටොති විනාසො. යදා කප්පො විනස්සමානො තෙජෙන සංවට්ටති, ආහස්සරතො හෙට්ඨා පඨමජ්ඣානභූමි අග්ගිනා දය්හති. යදා ආපෙන සංවට්ටති, සුභකිණ්භතො හෙට්ඨා යාව දුතියජ්ඣානභූමි උදකෙන විලීයති. යදා වායුනා සංවට්ටති, වෙහස්ඵලතො හෙට්ඨා යාව තතියජ්ඣානභූමි වාතෙන සංවට්ටති. විත්ථාරතො පන ජාතිබ්බත්ත ආණාබ්බත්තවිසයබ්බත්තවසෙන තිණ්ණං බුද්ධබ්බත්තානං ආණාබ්බත්තං විනස්සති. තස්මිං විනට්ඨෙ ජාතිබ්බත්තමපි විනස්සතෙව. තත්ථ ජාතිබ්බත්තං දසසහස්සවක්කවාළපරියන්තං හොති. තං තථාගතස්ස පටිසන්ධිග්ගහණආයුසඬ්ඛාරොස්සජ්ජනාදිකාලෙසුපි කම්පති. ආණාබ්බත්තං කොට්ඨසතසහස්සවක්කවාළපරියන්තං. යත්ථ රතනසුත්තං බන්ධපරිත්තං ධජග්ගපරිත්තං ආටානාටියපරිත්තං මොරපරිත්තන්ති ඉමෙසං පරිත්තානං ආනුභාවො පවත්ති. විසයබ්බත්තං අනන්තං අපරිමාණං. තත්ථ ජාතිබ්බත්තආණාබ්බත්තාවසෙන ද්වෙ බ්බත්තානි එකතො විනස්සන්ති. සණ්ඨහන්තමපි එකතො සණ්ඨහති. තස්ස විනාසොව සණ්ඨහන්තඤ්ච එවං වෙදිතබ්බං යස්මිං සමයෙ කප්පො අග්ගිනා නස්සති, තදා ආදිතො කප්පවිනාසකමහාමෙසො වුට්ඨහිත්වා කොට්ඨසතසහස්සවක්කවාළං එකමෙසවස්සං වසි, තුට්ඨා මනුස්සා බීජානි වස්පෙන්ති, සස්සෙසු ගොඛායිතමත්තෙසු ජාතෙසු ගද්දරවං විරවන්තො එකබ්න්දුපි න පතති. යදා පච්ඡින්නමෙව හොති තදා වස්සුපජ්චිතො සත්තා කාලං කත්වා පරිත්තාහෙසු බ්‍රහ්මභූමීසු උප්පජ්ජන්ති පුඤ්ඤඵලපජ්චිතොපි දෙවතා තත්ථෙව බ්‍රහ්මලොකෙ උප්පජ්ජන්ති, එවං දීඝස්ස අද්ධුතො අව්වයෙන තත්ථ තත්ථ උදකං පරික්ඛයං ගච්ඡති, මච්ඡකච්ඡපාදි උදකනිස්සිතා පාණා කාලං කත්වා මනුස්සදෙවලොකෙසු නිබ්බත්තිත්වා ඥානං උප්පාදෙන්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තන්ති. නෙරයිකසත්තාපි සත්තමසුරියපාතුභාවා විනස්සන්ති, තෙපි දෙවලොකෙ පටිලද්ධජ්ඣානවසෙන බ්‍රහ්මලොකෙ උප්පජ්ජන්ති, තදා හි ලොකබ්‍රහ්මා නාම කාමාවචරදෙවා උක්ඛිත්තසිරා විකිණ්ණකෙසා රුද්ධුඛා අස්සුති හත්ථෙහි මුඤ්චමානා රත්තවත්ථනිවත්ථා අතිවිය විරූපවෙසධාරිතො හුත්වා මනුස්සපථෙ විවරන්තා එවං ආරොවෙන්ති “මාරිසා හො ඉතො වස්සසත සහස්සව්වයෙන කප්පවුට්ඨානං හවිස්සති අයං ලොකො විනස්සිස්සති මහාසමුද්දොපිසුස්සිස්සති අයඤ්ච මහාපථවී සිනෙරූපබ්බතරාජා ඩය්හිස්සති විනස්සිස්සති යාවබ්‍රහ්මලොකා විනාසො හවිස්සති මෙත්තං මාරිසා භාවෙථ. කරුණං, මුදිතං, උපෙක්ඛං මාරිසා භාවෙථ මාතරං උපට්ඨහථ, පිතරං උපට්ඨහථ, කුලෙ ජෙට්ඨාපවායිතො හොථා” ති. තෙසං වචනං සුත්වා යෙහුයොන මනුස්සා ව භූමිමදෙවතා ව සංවෙගජාතා අඤ්ඤමඤ්ඤං මුදුට්ඨිතා හුත්වා මෙත්තාදීනි පුඤ්ඤානි කරිත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තන්ති. තත්ථ සුධාහොජනං භුඤ්ජිත්වා වායො පරිකම්මං කත්වා ඥානං පටිලහන්ති, එවං නෙරයිකසත්තාපි

අපරාපරියකම්මෙන දෙවලොකං නිබ්බන්තන්ති. යෙ පන නියතමිච්ඡාදිට්ඨිකා තෙසං කම්මස්ස අපරික්ඛයා අඤ්ඤවක්කවාලෙසු අත්තනො කම්මානුරූපං විපාකමනුභොන්ති. තෙනෙව අභොසිකම්මෙ මිච්ඡාදිට්ඨිවසෙන අකත්තබ්බං නාම පාපං නත්ථී, යතො සංසාරබාණුභාවොව නාම භොතීති ආහ “දිට්ඨි පරමානි භික්ඛවෙ වජ්ජානී”ති. “අපරාපරියවෙදනීයකම්මරහිතොපි සංසරන්තො සත්තො නාම නත්ථී”ති චුත්තත්තා. “අපරාපරියකම්මවසෙන යතො මිච්ඡාදිට්ඨිසමාදානතො සප්පුරිසුපනිස්සයවසෙන විරාජේවා භවතො චුට්ඨානං නාම භවෙය්‍යාති අම්භාකං බන්ති. එවං දෙවලොකෙ පටිලද්ධජ්ඣානවසෙන සබ්බෙපි බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බන්තන්ති. වස්සුපච්ඡෙදතො පන උද්ධං දීඝස්ස අද්ධුනො අව්වයෙන දුතියො සූරියො පාතුභවති. පාතුභූතෙ ච තස්මිං නෙව රත්තිපරිච්ඡෙදො, න දිවා පරිච්ඡෙදො පඤ්ඤායති, එකො සූරියො උට්ඨෙති, එකො සූරියො අත්ථං ගච්ඡති. අවිච්ඡින්නසූරියසත්තාපොව ලොකො භොති.

පකතිසූරියෙ සූරියදෙවපුත්තො අත්ථී කප්පවිනාසකසූරියෙ පන නත්ථී. පකතිසූරියොභාසෙන ආකාසෙ වලාහකා ධූමසිඛාපි වරන්ති. කප්පවිනාසකසූරියොභාසෙන විගතධූමවලාහකං ආදාසමණ්ඩලං විය නිම්මලං භොති නහං යපෙත්වා ගඬිගා, යමුනා, සරභූ, අවිරවතී, මහීති, ඉමා පඤ්ච මහානදියො යපෙත්වා අවසෙසපඤ්චසතකුන්තදීආදීසු උදකං සුස්සති තතො දීඝස්ස අද්ධුනො අව්වයෙන තතියො සූරියො පාතුභවති තස්මිං පාතුභූතෙ පඤ්ච මහානදියොපි සුස්සන්ති. තතො දීඝස්ස අද්ධුනො අව්වයෙන චතුත්ථො සූරියො පාතුභවති. යස්ස පාතුභාවා හිමවතී මහානදීනං පහවා සීහපතනො, හංසපතනො, මන්දාකිතී, කණ්ණුමුණ්ඩකො, රථකාරදහො, අනොතත්තදහො, ඡද්දන්තදහො, කුණාලදහොති ඉමෙ සත්ත මහාසරා සුස්සන්ති. තතො දීඝස්ස අද්ධුනො අව්වයෙන පඤ්චමො සූරියො පාතුභවති, යස්ස පාතුභාවා අනුපුබ්බෙන මහාසමුද්දො අඬුලිපබ්බතෙමනමත්තමිපි උදකං න සණ්ඨාති. තතො දීඝස්ස අද්ධුනො අව්වයෙන ඡට්ඨො සූරියො පාතුභවති, යස්මිං පාතුභාවෙ සකලවක්කවාලං එකධූමං භොති, පරියාදින්නසිනෙහධූමෙන යථා ච එවං කොට්ඨසතසහස්සවක්කවාලමිපි. තතොපි දීඝස්ස අද්ධුනො අව්වයෙන සත්තමො සූරියො පාතුභවති, යස්ස පාතුභාවා සකලවක්කවාලං එකජාලං භොති සද්ධිං කොට්ඨසතසහස්සවක්කවාලෙහි යොජනසතිකාදිහෙදා සිනෙරුකූටානි පලුජ්ජිත්වා ආකාසෙයෙව අන්තරධායන්ති. සාපි අග්ගිජාලා උට්ඨහිත්වා වාතුමහාරාජිකෙ ගණ්භාති, තත්ථ කතකවිමානරතනවිමානානි ඤාපෙත්වා තාවතිංසභවනං ගණ්භාති එතෙනූපායෙන යාව පට්ඨමජ්ඣානභූමි ගණ්භාති. තත්ථ තයොපි බ්‍රහ්මලොකෙ ඤාපෙත්වා ආහස්සරෙ ආහච්ච අට්ඨාසී. සා යාව අණුමත්තමිපි සඬ්ඛාරගතං අත්ථී, තාව නනිබ්බායී. සබ්බසඬ්ඛාරපරික්ඛයා පන සප්පිතෙලඤ්ඤාපනඅග්ගිසිඛා විය ඡාරිකම්පි අනවසෙසත්වා නිබ්බායී. හෙට්ඨා

ආකාශයෙන් සහ උපරි ආකාශයේ එකො හොඳි මහන්ධකාරො. එවං කප්පවිනාසකමහාමෙසතො යාවජාලපරිච්ඡේදා සංවට්ටො නාම එකමසඬ්ඛොයාං නාම. අථ දීඝස්ස අද්ධුනො අවිච්ඡේදන මහාමෙසො වුට්ඨනිත්වා පඨමං සුමුමං වස්සති. අනුපුබ්බෙන කුමුදනාළයට්ඨිමුසලතාලක්ඛන්ධාදිප්පමාණාහි ධාරාහි වස්සන්තො කොට්ඨසතසහස්සවක්කවාලෙසු සබ්බධ්වංසිථිඨානං පුරන්තවා අන්තරධායති. තං උදකං හෙට්ඨා ව තිරියඤ්ච වාතො සමුට්ඨනිත්වා සනං කරොති. පරිවටුමං පදුමිනිපත්තෙ උදකබිත්ථුසදිසං. එවං අග්ගිජාලනිබ්බායනතො යාව කොට්ඨසතසහස්සවක්කවාලපරිපූරතො සම්පත්තිමහාමෙසො, ඉදං සංවට්ටට්ඨාසි නාම, දුතියමසඬ්ඛොයාං නාම. කථං තාව මහන්තං උදකරාසිං වාතො සනං කරොතිති වෙ. විවරසම්පදානතො තං වා තෙන පිණ්ඩියමානං සනං කරියමානං පරික්ඛයමානං අනුපුබ්බෙන හෙට්ඨා ඔතරති. ඔතිණ්ණොතිණ්ණෙ උදකෙ පුබ්බෙ බ්‍රහ්මලොකට්ඨානෙ බ්‍රහ්මපාරි සප්ප-බ්‍රහ්මපුරොහිතමහාබ්‍රහ්මාවසෙන පඨමජ්ඣානභූමි පඨමං පාතුහවති. තතො ඔතිණ්ණොතිණ්ණෙ උදකෙ චතුකාමාවචරදෙවලොකට්ඨානෙ අනුක්කමෙන පරනිමිතිවසවත්ති, නිම්මානරතී, තුසිතා, යාමාති චත්තාරො කාමාවචරදෙවලොකා පාතුහවත්ති. තතො පුරිමපථවිට්ඨානං ඔතිණ්ණෙ පන උදකෙ බලවවාතා උප්පජ්ජන්ති. තෙ තං පිදහිතද්වාරෙ ධමකරණෙ යිතඋදකමිච නිරුස්සාසං කත්වා නිරුජ්ඣන්ති. මධුරොදකං පරික්ඛයං ගච්ඡමානං උපරි රසපථවිං සමුට්ඨාපෙති සා වණ්ණසම්පන්නාවෙව හොති ගන්ධරසසම්පන්නා ව, නිරුදකපායාසස්ස උපරි පටලං විය තදා ව ආහස්සරබ්‍රහ්මලොකෙ පඨමතරාහිනිබ්බත්තා සත්තා ආයුක්ඛයා වා පුඤ්ඤක්ඛයා වා තතො වට්ඨන්වා ඉධුපපජ්ජන්ති. “පුඤ්ඤක්ඛයා වා”ති ඉමිනා බ්‍රහ්මුතං ආයුපරිච්ඡේදං අප්පත්තාව කම්මක්ඛයෙන මරණං විඤ්ඤායති. තෙ හොන්ති සයංපහා අන්තලික්ඛවරා. තෙ අග්ගඤ්ඤසුත්තෙ වුත්තනායෙන තං රසපථවිං සායන්තවා තණ්හාහිභූතා ආලුප්පකාරං පරිභුඤ්ජිතුං උපක්කමන්ති. අථ නෙසං සයං පහා අන්තරධායති, අන්ධකාරො හොති තෙ අන්ධකාරං දිස්වා භායන්ති. තතො නෙසං භයං නාසෙත්වා සුරභාවං ජනයන්තං පරිපුණ්ණපණ්ණාසයොජනං සුරියමණ්ඩලං වා පාතුහවති. තෙ තං දිස්වා “ආලොකං පටිලහිමිහා”ති හට්ඨතුට්ඨා හුත්වා “අම්භාකං භයං නාසෙත්වා සුරභාවං ජනයන්තො උට්ඨිතො, තස්මා සුරියො හොතු”ති සුරියො ත්වෙවස්ස නාමං කරොන්ති. අථ සුරියෙ දිවසං ආලොකං කත්වා අත්ථධිගතෙ “යම්පි ආලොකං ලහිමිහා, සොපි නො නට්ඨො”ති පුන හීනා හොන්ති. තෙසං එවං හොති “සාධුචතස්ස අඤ්ඤං ආලොකං ලභෙය්‍යාමා”ති. තෙසං විත්තං ඤත්වා විය එකුනපඤ්ඤාසයොජනං චන්දමණ්ඩලං පාතුහවති. තෙ තං දිස්වා හියොයාසොමත්තාය හට්ඨතුට්ඨා හුත්වා “අම්භාකං ජන්දං ඤත්වා විය උට්ඨිතො, තස්මා චන්දො හොතු”ති චන්දොත්වෙවස්ස නාමං කරොන්ති. තතො

පහතින් රත්තිදිවා පසැසිකරන්න. අනුක්‍රමයෙන් ව මාසද්ධිමාසලක්‍ෂණවිචාරය. වත්තිමසුරියානං පන පාතුහුතදිවසෙයෙව සිතෙරුවක්කවාලහිමවත්තපබ්බතා පාතුහවත්ති, තෙ ව බො අපුබ්බං අවරිමං එග්ගුණපුණ්ණමදිවසෙයෙව පාතුහවත්ති. කථං යථානාම කච්ඡුහත්තෙ පච්චමානෙ එකප්පහාරෙතෙව බුබ්බුලකානි උට්ඨන්ති. එකෙ පදෙසා ථුපථුපා හොත්ති, එකෙ නිත්තනිත්තා, එකෙ සමසමා එවමෙව ථුපථුපට්ඨානෙ පබ්බතා හොත්ති, නිත්තනිත්තට්ඨානෙ සමුද්දා, සමසමට්ඨානෙ දීපානි එවං මනුස්සලොකෙ සංස්ඨිතෙ වාතුමහාරාජිකා, තාවතිංසානි ද්වෙ කාමාවචරදෙවලොකා පච්ඡතො පාතුහවත්ති. භූමනිස්සිතා නාම හෙතෙ ද්වෙ දෙවලොකා. එවං සම්පත්තිමහාමෙසතො යාව වත්තිමසුරියපාතුහාවො, ඉදං විචට්ටො නාම තතියමසඨිබ්බෙය්‍යං නාම. අථ තෙසං සත්තානං රසපථවිං පරිභුඤ්ජන්තානං කම්මෙන එකච්චෙ වණ්ණවත්තො, එකච්චෙ දුබ්බණ්ණො හොත්ති තත්ථ වණ්ණවත්තො දුබ්බණ්ණො අතිමඤ්ඤන්ති. තෙසං මානාතිමානපච්චයා සාපි රසපථවි අත්තරධායති. භූමිපප්පටකො පාතුහවති අථ තෙසං තෙනෙව නයෙන සොපි අත්තරධායති, පතාලතා පාතුහවති, තෙනෙව නයෙන සාපි අත්තරධායති. අකට්ඨපාකො සාලි පාතුහවති අකණ්ණො අපුසො සුද්ධො සුගන්ධො තණ්ඩුලප්ඵලො. තතො තෙසං භාජනානි උප්පජ්ජන්ති තෙ සාලි භාජනෙ යපෙත්වා පාසාණපිට්ඨියා යපෙන්ති, සයමෙව ජාලසිඛා උට්ඨන්තිවා පවති. සො හොති ඔදනො සුමනජාතිපුප්ඵසදිසො, න තස්ස සුපෙන වා බ්‍යඤ්ජනෙන වා කරණියං අත්ථි. යංයං රසං භුඤ්ජිතුකාමා හොත්ති, තං රසොව හොති. තෙසං තං ඔළාරිකං ආහාරං ආහරතං තතො පහති මුත්තකරිසං සඤ්ජායති. අථ තෙසං තස්ස නික්ඛමනත්ථාය වණ්ණමුඛානි පහිජ්ජන්ති. පුරිසස්ස පුරිසහාවො, ඉත්ථියා ඉත්ථිහාවො පාතුහවති. තත්‍රසුදං ඉත්ථි පුරිසං, පුරිසො ව ඉත්ථිං අතිවෙලං උපනිජ්ඣායති. තෙසං අතිවෙලං උපනිජ්ඣායනහාවා කාමපරිලාහො උප්පජ්ජති. තතො මෙථුනධම්මං පටිසෙවන්ති. තෙ අසද්ධම්මපටිසෙවනපච්චයා විඤ්ඤානි ගරහියමානා විහෙයියමානා තස්ස අසද්ධම්මස්ස පටිච්ඡාදනහෙතු අගාරානි කරොන්ති.

තෙ අගාරං අජ්ඣාචසමානා අනුක්‍රමයෙන් අඤ්ඤතරස්ස අලසජාතිකස්ස සත්තස්ස දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජන්තා සන්තිධිං කරොන්ති. තතො පහති කණොපි ථුපොපි තණ්ඩුලං පරියොනද්ධන්ති, ලාසිතට්ඨානම්පි නප්පට්ඨිරුහති. තෙ සන්තිපතිත්වා අනුට්ඨන්ති “පාපකා වත හො ධම්මා සත්තෙසු පාතුහුතා, මයං පුබ්බෙ මනොමයා අහුම්හා”ති. අග්ගඤ්ඤසුත්තෙ වුත්තනනෙයන විත්ථරෙතබ්බං. තතො මරියාදං යපෙන්ති. අථඤ්ඤතරො සත්තො අඤ්ඤස්ස භාගං අදින්තං ආදියති. තං ද්වික්ඛත්තුං පරිභාසිත්වා තතියවාරෙ ලෙඩ්ඛිදණ්ඩෙහි පහරන්ති. තෙ එවං අදින්තාදානකලහමුසාවාදදණ්ඩදානෙසු

උප්පත්තිය සන්නිපතිත්වා වින්තයන්ති, “යංනුන මයං එකං සත්තං සම්මන්තෙය්‍යාම, යො නො සම්මා බිහිතබ්බං බියෙය්‍ය, ගරහිතබ්බං ගරහෙය්‍ය, පබ්බාපෙතබ්බං පබ්බාපෙය්‍ය, මයං පනස්ස සාලීනං භාගං අනුපදස්සාමා”ති. එවං කතසන්නිට්ඨානෙසු පන සත්තෙසු ඉමස්මිං තාව කප්පෙ අයමෙව භගවා බොධිසත්තභූතො තෙන සමයෙන තෙසු සත්තෙසු අභිරුපතරො ව දස්සනීයතරො ව මහෙසක්ඛතරො ව බුද්ධිසම්පන්නො පටිබලො නිග්ගහපග්ගහං කාතුං තෙ තං උපසඬකමිත්වා යාචිත්වා සම්මනිංසු. සො තෙන මහාපතෙන සම්මතොතිපි මහාසම්මතො, ඛේතානං අධිපතීති ඛේතියො, ධම්මෙන සමෙන පරෙසං රක්ඛෙතීති රාජාති, තිහි නාමෙහි පඤ්ඤායිත්ථ. යඤ්චි ලොකෙ අච්ඡරියං යානං බොධිසත්තොව තත්ථ ආදි පුරිසොති එවං බොධිසත්තං ආදිං කත්වා ඛේතියමණ්ඩලෙ සණ්ඨිතෙ අනුපුබ්බෙන බ්‍රාහ්මණාදයොපි වණ්ණා සණ්ඨානිංසු. එවං වන්දිමසුරියපාතු භාවතො යාව පුත කප්පවිනාසකමහාමෙසො, ඉදං විවට්ටට්ඨායී නාම චතුත්ථමසඬබ්බෙය්‍යං නාම. තෙනෙනං වුවුවති මෙසො ජාලපරිච්ඡින්නො සංවට්ටොති ජාලා මෙසපරිච්ඡින්නො සංවට්ටට්ඨායීති වුවුවති. මෙසො සුරියපරිච්ඡින්නො විවට්ටොති වුවුවති. සුරියා මෙසපරිච්ඡින්නො විවට්ටට්ඨායීති වුවුවති. චත්තාරි ඉමානි කප්පානි මහාකප්පොති වුවුවති. විවට්ටට්ඨායීකප්පෙයෙව උප්පජ්ජන්ති බුද්ධාදයොති. තථා හි ඉමස්මිංයෙව විවට්ටට්ඨායීඅසඬබ්බෙය්‍යකප්පෙ බුද්ධපච්චෙක බුද්ධසාවකචක්කවත්තීනො උප්පජ්ජන්ති, න තිසු අසඬබ්බෙය්‍යකප්පෙසු. තඤ්ච බො අසුඤ්ඤකප්පෙයෙව, න සුඤ්ඤකප්පෙ. තත්ථ බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකචක්කවත්තීහි පුඤ්ඤවත්තපුග්ගලෙහි අසුඤ්ඤත්තා අසුඤ්ඤකප්පො නාම. තබ්බිගමෙන සුඤ්ඤකප්පො වෙදිතබ්බො. තෙසුපි අසුඤ්ඤකප්පො පඤ්චවිධො භොති සාරකප්පො, මණ්ඩකප්පො, වරකප්පො, සාරමණ්ඩකප්පො, හද්දකප්පොති, තෙසු යස්මිං කප්පෙ එකොව බුද්ධො උප්පජ්ජති, සො සාරකප්පො නාම. යස්මිං කප්පෙ ද්වෙ බුද්ධා උප්පජ්ජන්ති, සො මණ්ඩකප්පො නාම. යස්මිං කප්පෙ තයො උප්පජ්ජන්ති, සො වරකප්පො නාම. යස්මිං කප්පෙ චත්තාරො බුද්ධා උප්පජ්ජන්ති, සො සාරමණ්ඩකප්පො නාම. යස්මිං කප්පෙ පඤ්ච බුද්ධා උප්පජ්ජන්ති, සො හද්දකප්පොනාම. ඉමානි පඤ්චකප්පානියෙව සහෙව සමොධානෙත්වා ජාතත්තකීසොතත්තකියා නිදානෙ.

“නන්දො සුනන්දො පථවී, මණ්ඩො ධරණී සාගරො;
පුණ්ඩරිකො ඉමෙ සත්ත, අසඬබ්බෙය්‍යා පකාසිතා.

පඤ්ච බුද්ධසහස්සානි, භොත්ති නන්දෙ අසඬබ්බෙය්‍යො;
තව බුද්ධසහස්සානි, සුනන්දමිහි අසඬබ්බෙය්‍යො.

දස බුද්ධසහස්සානි, පථවිමිහි අසඬබ්බෙය්‍යො;

එකාදස සහස්සානි, තම්හි මණ්ඩෙ අසඬ්ඛොයො.

විසති බුද්ධසහස්සානි, ධරණිමිහි අසඬ්ඛොයො;
තිංස බුද්ධසහස්සානි, සාගරමිහි අසඬ්ඛොයො.

චත්තාලිස සහස්සානි, පුණ්ඩරිකෙ අසඬ්ඛොයො;
අසඬ්ඛොයොසු සත්තසු, එත්තකාති පච්චිවති.

එකංසතසහස්සානි, විසති ච සහස්සඤ්ච;
සෙසා පඤ්චසහස්සානි, සබ්බබුද්ධෙහි මණ්ඩිතා''ති.

චුත්තං. අපරමිපි චුත්තං.

“හද්දො සබ්බචුල්ලො, සබ්බරතතො උසහක්ඛන්ධො;
මානිතහද්දො ච පදුමො, උසහක්ඛන්තුත්තමෙව ච;
සබ්බභාසො අසඬ්ඛොයො, නවමොති පච්චිවති.

පණ්ණාස බුද්ධසහස්සානි, සබ්බහද්දෙ අසඬ්ඛොයො;
සට්ඨි බුද්ධසහස්සානි, සබ්බචුල්ලෙ අසඬ්ඛොයො.

සත්තති බුද්ධසහස්සානි, සබ්බරතතො අසඬ්ඛොයො;
අසිති බුද්ධසහස්සානි, උසහක්ඛන්ධෙ අසඬ්ඛොයො.

නචුති බුද්ධසහස්සානි, මානිතහද්දෙ අසඬ්ඛොයො;
විසති බුද්ධසහස්සානි, පදුමමිහි අසඬ්ඛොයො.

දස බුද්ධසහස්සානි උසහමිහි අසඬ්ඛොයො;
පඤ්ච බුද්ධසහස්සානි, ඛන්තුත්තමෙ අසඬ්ඛොයො.

ද්වෙ ච බුද්ධසහස්සානි, සබ්බභාසො අසඬ්ඛොයො;
අසඬ්ඛොයො නවස්මිං, එත්තකාති පච්චිවති.

තිණි සතසහස්සානි, සත්තාසිතිසහස්සඤ්ච;
ගණනානඤ්ච බුද්ධානං, සබ්බබුද්ධෙහි මණ්ඩිතා''ති.

තෙ සබ්බෙපි සම්මාසම්බුද්ධො යාව අරිමෙත්තෙයා සමොධානෙත්වා

“සම්බුද්ධො අට්ඨවිසඤ්ච, ද්වාදසඤ්ච සහස්සකෙ;
පඤ්චසතසහස්සානි, නමාමි සිරසා මහං;

තෙසං ධම්මඤ්ච සඤ්ඤාච, ආදරෙන නමාමහං.

නමක්කාරානුභාවෙන, හිත්වා සබ්බෙ උපද්දවෙ;
අනෙකඅන්තරායාපි, විනස්සන්තු අසෙසතො''ති.

නමස්සනගාථා පවත්නා සා උනසඤ්ඤාවසෙතෙව කතාව හවිතබ්බං, තථා හි අමිභාකං හගවා පොරාණබ්බුත්තදෙවබ්බද්ධං ආදිං කත්වා යාව පොරාණසකාශගාතමා මනසාව වින්තෙන්තස්ස සත්තඅසඤ්ඤායානි විනිවත්තානි පොරාණසකාශගාතමබ්බද්ධං ආදිං කත්වා යාව මජ්ඣිමදීපඤ්ඤාකරා වාචාමත්තෙන නව අසඤ්ඤායානි විනිවත්තානි. මජ්ඣිමදීපඤ්ඤාකරතො පටිඨාය යාව පද්ධන්තරබ්බද්ධා කායඤ්ඤාවඤ්ඤාවසෙන වත්තාරි අසඤ්ඤායානි විනිවත්තානි. පද්ධන්තරබ්බද්ධතො යාව කකුසන්ධා ඵකමසඤ්ඤායාං විනිවත්තං. එවමිමෙසු විසතිඅසඤ්ඤායාසු බ්බුත්තදෙවපොරාණසකාශගාතමබ්බද්ධානමත්තරෙ සත්ත අසඤ්ඤායාසු සබ්බං සම්පිණ්ඩෙත්වා ඵකසතසහස්සඤ්ඤා විසති සහස්සඤ්ඤා පඤ්චසහස්සානි ව භොන්ති. පොරාණසකාශගාතමමජ්ඣිමදීපඤ්ඤාකරානමත්තරෙ නව අසඤ්ඤායාසු සබ්බං සම්පිණ්ඩෙත්වා තිණිසතසහස්සානි සත්තාසීතිසහස්සානි ව භොන්ති. මජ්ඣිමදීපඤ්ඤාකරතො යාව මෙත්තෙයා අට්ඨවිසාති සබ්බං සමොධානෙත්වා අට්ඨවිසඤ්ඤා ද්වාදසසහස්සඤ්ඤා පඤ්චසතසහස්සානි ව භොන්ති තස්මා උනසඤ්ඤානි වෙදිතබ්බා. පරිපුණ්ණසඤ්ඤාවසෙන ඉච්ඡමානෙහි වින්තෙතබ්බාව. එසා ව සඤ්ඤාවිචාරණා නිදානෙ වුත්තාව.

එවං ‘‘විත්තිතං සත්තසඤ්ඤායාං, නවසඤ්ඤායාවචකං;
කායවාචා චතුසඤ්ඤායාං, බුද්ධත්තංසමුපාගමී’’ති.

වුත්තෙසු විසතිඅසඤ්ඤායාසු පවත්තඅසඤ්ඤායාකප්පවසෙතෙව කතා. අත්ථතො පන සාරකප්පමණ්ඩකප්පවරකප්පසාරමණ්ඩකප්පභද්දකප්පවසෙන පඤ්චවිධානි වෙදිතබ්බා. ඉමානි පඤ්චනාමානි බුද්ධුප්පාදකප්පෙයෙව ලබ්භන්ති, අනුප්පන්තකප්පෙ පන සුඤ්ඤකප්පොත්ථෙව නාමං ලබ්භති තථා හි කප්පසණ්ඨහනකාලෙ සබ්බපයමං මහාබොධිපල්ලඤ්ඤාධානෙයෙව පද්ධන්තිගබ්භා උප්පජ්ජති. සා යස්මිං කාලෙ එකො බුද්ධො උප්පජ්ජිස්සති, එකො පද්ධන්තිගබ්භො අට්ඨපරික්ඛාරෙහි සහ උප්පජ්ජති. තං දිස්වා සුද්ධාවාසබ්බුත්තො නෙමිත්තපායකා අරහන්තො ඉමස්මිං කප්පෙ එකො බුද්ධො උප්පජ්ජිස්සතිති සඤ්ජාතපීතිසොමනස්සා හුත්වා අට්ඨපරික්ඛාරෙ ගහෙත්වා බ්බුත්තලොකෙ යථෙත්ති ‘‘යදා බුද්ධො උප්පජ්ජිස්සති, තදා දස්සාමා’’ති. එවං ද්වෙ තයො චත්තාරො පඤ්ච බුද්ධා උප්පජ්ජිස්සන්ති, තදා ද්වෙ තිණි චත්තාරි පඤ්ච පද්ධන්තිගබ්භා අට්ඨපරික්ඛාරෙහි සහ උප්පජ්ජන්ති. තඤ්ච බො ඵකස්මිං යෙව

නාලොකෙක බද්ධා හුන්වා උප්පජ්ජන්ති. එවං කප්පසංශ්ඨහනකාලතො පට්ඨායෙව ඉමානි පඤ්ච නාමානි ලබ්භන්තීති වෙදිතබ්බානි. එත්තාවතා ඉමස්මිංයෙව විවට්ටට්ඨායීඅසඬ්ඛොයාකප්පෙ බුද්ධාදයො මහෙසක්ඛා පුඤ්ඤවන්තො චක්කවත්තිරාජානො උප්පජ්ජන්ති, තථා ආයුකප්පත්තරකප්පානිපි. තත්ථ ආයුකප්පො නාම තෙසං තෙසං සත්තානං ආයුපරිච්ඡේදො. අන්තරකප්පො නාම තත්ථ සත්ථරොගදුබ්භික්ඛානං අඤ්ඤතරසංවට්ටනෙන බහුසු විනාසමුපගතෙසු අවසිට්ඨසත්තසත්තා නප්පවත්තකුසලකම්මානුභාවෙන දසවස්සතො පට්ඨාය අනුක්කමෙන අසඬ්ඛොයායුකප්පප්පමාණෙසු සත්තෙසු පන අධම්මසමාදානවසෙන කමෙන පරිභායිත්වා දසවස්සායුකෙසු ජාතෙසු රොගාදීනමඤ්ඤතරසංවට්ටනෙන සත්තානං විනාසජ්ජන්ති යාව අයමෙකො අන්තරකප්පො. එවං පරිච්ඡින්නඅන්තරකප්පවසෙන චතුසට්ඨිඅන්තරකප්පො එකො අසඬ්ඛොයාකප්පො වීසති අන්තරකප්පප්පමාණොති අපරෙ වදන්ති. ඉමානි චත්තාරි අසඬ්ඛොයාකප්පානි එකො මහාකප්පො නාම. එවං තෙජො සංවට්ටවසෙන තාව මහාකප්පානං අන්තරං අග්ගිනාව විනස්සති. යස්මිං පන සමයෙ කප්පො උදකෙන නස්සති, තදා ආදිතොව කප්පවිනාසකමහාමෙසො චුට්ඨහිත්වාති පුබ්බෙ චුත්තනයෙනෙව විත්ථාරෙතබ්බං අයං පන විසෙසො යථා තත්ථ දුතියසූරියො, එවමිධපි කප්පවිනාසකො බාරුදකමහාමෙසො චුට්ඨාති සො ආදිතො සුබ්බමං වස්සන්තො අනුක්කමෙන මහාධාරාහි කොට්ඨසතසහස්සවක්කවාළං පුරන්තො වස්සති. බාරුදකෙන චුට්ඨචුට්ඨා පථවීපබ්බතාදයො විලීයන්ති තං උදකං වාතෙන සමන්තතො ධාරිතං පථවීතො යාව පරිත්තාහා අප්පමාණාහා ආහස්සරාති තයොපි දුතියජ්ඣානභූමි උදකං ගණ්භාති. තත්ථ තයොපි බ්‍රහ්මලොකෙ විලීයාපෙත්වා සුභ කිණ්භෙ ආහවච තිට්ඨති යාව අණුමත්තං සඬ්ඛාරගතං අත්ථි, තාව න වූපසමති. උදකානුගතං පන සබ්බසඬ්ඛාරගතං අභිභවිත්වා සහසා වූපසමති අන්තරධානං ගච්ඡති, හෙට්ඨා ආකාසෙන සහ උපරි ආකාසො එකො හොති මහන්ධකාරොති සබ්බං චුත්තසදිසමෙව. කෙවලං පනිධ ඔතිණ්ණොතිණ්ණෙ උදකෙ ආහස්සරබ්‍රහ්මලොකං ආදිං කත්වා ලොකපාත්‍රභාවො වෙදිතබ්බො. සුභකිණ්භතො චවිත්වා ආහස්සරට්ඨානාදීසු සත්තා නිබ්බත්තන්ති එත්ථාපි කප්පවිනාසකමහාමෙසතො යාව කප්පවිනාසකඋදකපරිච්ඡේදො සංවට්ටො නාම පඨමමසඬ්ඛොයාකප්පො නාමානි චත්තාරිඅසඬ්ඛොයාකප්පානි චුත්තසදිසානි එවං සත්ත මහාකප්පානි සත්තක්ඛන්තුං අග්ගිනා විලීයිත්වා අට්ඨමෙ මහාකප්පෙ උදකෙනපි විනාසො ච සංශ්ඨහනඤ්ච වෙදිතබ්බං, එවං සත්තසත්තමහාකප්පො සත්තසත්තවාරං අග්ගිනා විලීයිත්වා අට්ඨමෙ අට්ඨමෙ වාරෙ ආපෙන විලීයිත්වා අනුක්කමෙන තෙසට්ඨිමහාකප්පානි පරිපුණ්ණානි තදා ආපවාරං පටිබාහිත්වා චතුසට්ඨිමෙ මහාකප්පෙ වාතෙන විනස්සති තදා ආදිතො

කප්පවිනාසකමභාවානො වුට්ඨනිත්වාති සබ්බං පුබ්බෙ වුත්තනයමෙව. අයං පන විසෙසො යථා අග්ගිනා විනාසකප්පෙ දුතියසුරියො, එවමිධාපි කප්පවිනාසනත්ථං වානො සමුට්ඨාති සො පයමං සුබ්බමරජං උට්ඨාපෙනි, තතො පුලරජං සන්තරජං සුබ්බමවාලිකං සක්ඛරපාසාණාදයොති යාව කුටාගාරමත්තෙ පාසාණෙපි විසමට්ඨානෙ යිතමහාරුක්ඛෙව උට්ඨාපෙනි, තෙ පථවිතො නහමුග්ගතා න පුන පතන්ති, තත්ථෙව වුණ්ණවිවුණ්ණා හුත්වා අභාවං ගච්ඡන්ති. යථානුක්කමෙන හෙට්ඨා මහාපථවියා වානො සමුට්ඨනිත්වා පථවිං පරිවත්තෙත්වා උද්ධංමුලං කත්වා ආකාසෙ බිපති යොජනසතප්පමාණාපි පථවිප්පදෙසා

ද්වියොජනති යොජනවතු යොජනපඤ්ච යොජනජ යොජනසත්ත යොජනප්පමාණාපි හිප්පිත්වා තෙ වෙගක්ඛිත්තා ආකාසෙයෙව වුණ්ණවිවුණ්ණා හුත්වා අභාවං ගච්ඡන්ති චක්කවාලපබ්බතමපි වානො උක්ඛිපිත්වා ආකාසෙ බිපති තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං සට්ඨයන්තා වුණ්ණවිවුණ්ණා හුත්වා විනස්සන්ති එතෙනෙව භූමට්ඨකවිමානාති ආකාසට්ඨකවිමානාති ච විනාසෙත්තො ඡකාමාවචරදෙවලොකෙ නාසෙත්වා කොට්ඨසතසහස්සචක්කවාලාති විනාසෙති. තත්ථ චක්කවාලා චක්කවාලෙහි, හිමවන්තා හිමවන්තෙහි, සිනෙරු සිනෙරුහි අඤ්ඤමඤ්ඤං සමාගන්ත්වා වුණ්ණවිවුණ්ණා හුත්වා විනස්සන්ති. පථවිතො යාව පරිත්තසුභා, අප්පමාණසුභා, සුභණ්ණහාති තයොපි තතියජ්ඣානභූමි වානො ගණ්හාති තත්ථ තයොපි බ්‍රහ්මලොකෙ විනාසෙත්වා වෙහජ්ඵලං ආහව්ච අට්ඨාසි. එවං සබ්බං සඬ්ඛාරගතං විනාසෙත්වා සයං විනස්සති, හෙට්ඨා ආකාසෙන සහ උපරි ආකාසො එකො හොති මහන්ධකාරොති සබ්බං වුත්තසදිසං. ඉධ පන සුභකිණ්ණබ්‍රහ්මලොකං ආදිං කත්වා ලොකො පාතුහවති. වෙහජ්ඵලතො චවිත්වා සුභකිණ්ණාදිසු සත්තා නිබ්බත්තන්ති, තත්ථකප්පවිනා සකමභාමෙසතො යාව කප්පවිනාසකවාතූපවිෂෙදො, ඉදං සංවට්ටො නාම, පයමමසඬ්ඛොයයං නාමාති චත්තාරි අසඬ්ඛොයයකප්පාති එකො මහාකප්පො නාමාති සබ්බං තෙජොසංවට්ටෙව වුත්තනයමෙව.

වුත්තමිපි චෙතං.

“සත්ත සත්ත ග්ගිනා වාරා, අට්ඨමෙ අට්ඨමෙ දකා;
චතුසට්ඨි යදා පුණ්ණා, එකො වායුවරො සියා.

අග්ගිනා’හස්සරා හෙට්ඨා, ආපෙන සුභකිණ්ණතො;
වෙහජ්ඵලතො වාතෙන, එවං ලොකො විනස්සති” ති.

තස්මා තිණ්ණමිපි පයමජ්ඣානතලානං එකකප්පෙපි අවිනාසාභාවතො සකලකප්පෙ තෙසං සම්භවො නත්ථිති අසඬ්ඛොයය කප්පවිසෙන තෙසං

ආයුපරිච්ඡේදො දට්ඨබ්බො. දුතියජ්ඣානතලතො පටියාය පන
පරිපුණ්ණමහාකප්පවසෙන ආයුපරිච්ඡේදො දට්ඨබ්බො, න
අසඬ්ඛොයායකප්පවසෙන. යදි දුතියජ්ඣානතලතො පටියාය
පරිපුණ්ණමහාකප්පවසෙන ආයුපරිච්ඡේදො සියා, කථං ආහස්සරාදීසු බ්‍රහ්මුනං
අට්ඨමහාකප්පාදිවසෙන ආයු පරිපුණ්ණං සියා, තථා හි පට්ඨමජ්ඣානතලං
සත්තසු වාරෙසු අග්ගිනා විනස්සති. අට්ඨමෙ වාරෙ යාව ආහස්සරා උදකෙන
විනස්සති පුන සත්තවාරෙසු අග්ගිනා පට්ඨමජ්ඣානතලං, පුන අට්ඨමෙවාරෙ
උදකෙන දුතියජ්ඣානතලං විනස්සතීති එවං අට්ඨමෙ වාරෙ ආපචාරං
පටිබාහිත්වා යාව සුභකිණ්භා වාතෙන විනස්සති එවං චතුසට්ඨි පරිපුණ්ණා
හොතීති සච්චං, හෙට්ඨාවිච්චට්ටියායි අසඬ්ඛොයායකප්පවසෙන එකො සත්ත
මහාකප්පානි වාති අට්ඨ කප්පානි ආහස්සරබ්‍රහ්මුනං ආයුප්පමාණං හොති.
චතුසට්ඨිකප්පෙසුපි විච්චට්ටියායි අසඬ්ඛොයායකප්පවසෙන එකො තෙ
සට්ඨිමහාකප්පානි වාති චතුසට්ඨිකප්පානි සුභකිණ්භානං බ්‍රහ්මුනං ආයුප්පමාණං
හොති තෙන චුත්තං පොරාණෙනි.

සත්ත සත්ත'ග්ගිනා වාරා, අට්ඨමෙ අට්ඨමෙ දකා;
චතුසට්ඨි යදා පුණ්ණා, එකො වායුවරො සියා'ති.

කෙච් පන.

“අග්ගිනා'හස්සරා හෙට්ඨා, ආපෙන සුභකිණ්භතො;
වෙහප්ඵලතො වාතෙන, එවං ලොකො විනස්සතී”ති.

ඉමිස්සා ගාථාය “ආහස්සරාති”ව “සුභකිණ්භතො”ති ව
“වෙහප්ඵලතො”ති ව අභිවිධිවසෙන චුත්තභාවඤ්ච සමතලභාවෙපි
සෙට්ඨභූමිත්තා පටියානවසෙන චුත්තභාවඤ්ච අමඤ්ඤිත්වා සුද්ධාවාසභූමීසු
විය උපරුපරිවසෙන භූමික්කමොති මඤ්ඤිත්වා.

“පඤ්චභූමි නට්ඨා අග්ගි, අට්ඨ භූමි නට්ඨා දකා;
නචභූමි නට්ඨා වාතා, ලොකනට්ඨා තදා සියුං.

පට්ඨමෙ අග්ගි ද්වත්තිංස, දුතියෙ ආදි සොළස;
දුතියභූමෙ මජ්ඣෙ අට්ඨමං, තං ඡප්පඤ්ඤාස වාරකං.

ආහස්සරමිහි චතුත්ථං, පරිත්තසුභමිහි ද්වෙ ඡලං;
අප්පමාණසුභං එකචාරං, මතං උදකසත්තම”න්ති.

වදන්ති තෙසං වාදෙ ආභස්සරතො හෙට්ඨා පඤ්චභූමි අග්ගිනට්ඨා, සුභකිණ්ණතො හෙට්ඨා අට්ඨභූමි උදකනට්ඨාති වදන්ති. සමතලදීපනත්ථං සන්දෙහවිෂේදනත්ථං එවං ගහිතාති එකභවපරියොසානං සන්ධාය පටිසන්ධිභවඤ්චාති ආදි වුත්තන්ති. ඉමස්සාපි අත්ථං දුග්ගහිතෙන ගහෙත්වා පටිසන්ධිභවඤ්චවසෙන සදිසභාවමෙව සන්ධාය වුත්තන්ති පරිකප්පෙන්ති සො අයුත්තරූපො විය දිස්සති අතිවිය මිච්ඡාගාහො ව හොති අග්ගඤ්ඤසුත්තවිසුද්ධිමග්ගාදීහි විරුජ්ඣනතො සංවට්ටසීමාපි විරුද්ධා තත්ථ පට්ඨමජ්ඣානතලං උපාදාය අග්ගිනා, දුතියජ්ඣානතලං උපාදාය උදකෙන, චතුත්ථජ්ඣානතලං උපාදාය වාතෙන විනස්සතිති වුත්තවචනෙනාපි විරුජ්ඣනෙව තස්මා “ආභස්සරා”ති ව “සුභකිණ්ණතො”ති ව “වෙහස්ඵලතො”ති ව එත්ථාහිවිධිවසෙන අත්ථො ගහෙතබ්බො. අඤ්ඤා උපරි පබ්බතා දෙවො වස්සති”ති එත්ථ විය ආභස්සරසුභකිණ්ණවෙහස්ඵලානං තෙන තෙන සංවට්ටෙන විනාසොපි න භවෙය්‍ය. අයං ලොකවිපත්තිපරිච්ඡේදො. එවං බුද්ධො ව දුල්ලභො ලොකෙ ති ඉමස්ස අත්ථො වුත්තොයෙව.

ඉති සාගරබුද්ධිත්ථෙරවිරචිතෙ සීමිතවිකල්පය

කප්පවිනාසකණ්ඩො දුතියො පරිච්ඡේදො.

3. නිබ්බානකණ්ඩො

ඉදානි “සද්ධම්මසවනම්පි වාති ඉමස්ස සංවණ්ණනාක්කමො සම්පත්තො තත්ථ සද්ධම්මසවනම්පි ව ලොකෙ දුල්ලභමෙව තථා හි සද්ධම්මො නාම තිවිධො හොති. පරියත්තිසද්ධම්මො, පටිපත්තිසද්ධම්මො, පටිච්චෙදසද්ධම්මොති. තත්ථ පරියත්තිසද්ධම්මො නාම තෙපිටකං බුද්ධවචනං. පටිපත්තිසද්ධම්මො නාම තෙරසධුතඤ්ඤාති අසීති ඛන්ධකචත්තාදයො අභිසමාවාරචත්තාදීති. පටිච්චෙදසද්ධම්මො නාම චතුසවිච්ඡේදපටිච්චෙදො. තෙසු පරියත්තිසද්ධම්මො ද්විත්තං සද්ධම්මානං පුබ්බභිගමොයෙව පදට්ඨානඤ්ච. කස්මා තංමුලකත්තා තථා හි පරියත්තියා අසති පටිච්චෙදො නාම නත්ථි. පරියත්තියා අන්තරහිතාය පටිපත්ති, පටිපත්තියා අන්තරහිතාය අධිගමො අන්තරධායති. කිං කාරණා අයඤ්ඤි පරියත්ති පටිපත්තියා පච්චයො හොති. පටිපත්තිඅධිගමස්සාපි පරියත්තියෙව පමාණං. තත්ථ පටිච්චෙදො ව පටිපත්ති ව හොතිපි නහොතිපි. එකස්මිඤ්ඤි කාලෙ පටිච්චෙදධරා හික්ඛු බහු හොන්ති, “එස හික්ඛු පුපුජ්ජනො”ති අභිගුලිං පහරිත්වා දස්සෙතබ්බො හොති. ඉමස්මිං යෙව දීපෙ එකවාරං පුපුජ්ජනහික්ඛුනාම නාහොසි. පටිපත්තිපූරකාපි කදාපි බහු හොන්ති කදාපි අප්පා. ඉති පටිච්චෙදො ව පටිපත්ති ව හොතිපි න හොතිපි.

සාසනස්ස ධර්මයා පන පරියත්තියෙව පමාණං පණ්ඩිතො හි තෙපිටකං සුත්වා ද්වෙපි පුරෙති, යථා අමිහාකං බොධිසත්තො ආලාරස්ස සන්තිකෙ පඤ්ච අභිඤ්ඤා සත්ත ව සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙන්වා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සමාපත්තියා පරිකම්මං පුච්ඡී. සො “න ජානාමී”ති ආහ. තතො උදකස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා අධිගතවිසෙසං සංසන්දිත්වා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනස්ස පරිකම්මං පුච්ඡී. සො ආචික්ඛි, තස්ස වචනසමනන්තරමෙව මහාසත්තො තං සම්පාදෙසි එවමෙව පඤ්ඤවා භික්ඛු පරියත්තිං සුත්වා ද්වෙපි පුරෙති තස්මා පරියත්තියා ධර්මය සාසනං ධර්මං හොති යථා මහාතළාකස්ස පාළියා ටීරාය උදකං න යස්සතීති න වත්තබ්බං උදකෙ සති පද්මාදීනි පුප්ඵානි න පුප්ඵිස්සන්තීති න වත්තබ්බං එවමෙව මහාතළාකස්ස ටීරපාළිසදියෙ තෙපිටකෙ බුද්ධවචනෙ සති මහාතළාකෙ උදකසදියා පටිපත්තිපුරකා කුලපුත්තා නත්ථීති න වත්තබ්බං. තෙසු සති මහාතළාකෙසු පද්මාදීනි පුප්ඵානි විය සොතාපන්නාදයො අරියපුග්ගො නත්ථීති න වත්තබ්බං, එකන්තතො පරියත්තියෙව පමාණං පරියත්තියා අන්තරහිතාය පටිපත්තිපටිච්චෙධානං අන්තරධානතො. තත්ථ පරියත්තිනාම තෙපිටකං බුද්ධවචනං සාට්ඨකථා පාළියාව සා තිට්ඨති, තාව පරියත්ති පරිපුණ්ණා හොති. ගච්ඡන්තෙ කාලෙ කලියුගරාජානො අධම්මිකා හොන්ති තෙසු අධම්මිකෙසු රාජාමච්චාදයො අධම්මිකා හොන්ති තථා රට්ඨජනපදවාසිනොපි අධම්මිකා එතෙසං අධම්මිකතාය න දෙවො සම්මා වස්සති, තතො සස්සානි න සම්පජ්ජන්ති. තෙසු සම්පජ්ජන්තෙසු පච්චයදායකා භික්ඛුසඤ්ඤාස්ස පච්චයෙ දාතුං න සක්කොන්ති. භික්ඛු පච්චයෙහි කිලමන්තා අන්තෙවාසිකෙ සභිගහෙතුං න සක්කොන්ති. ගච්ඡන්තෙ ගච්ඡන්තෙ කාලෙ පරියත්ති පරිභායති, අත්ථවසෙන ධාරෙතුං න සක්කොන්ති, පාළිවසෙනෙව ධාරෙත්ති. තතො කාලෙ ගච්ඡන්තෙ පාළිමිපි සකලං ධාරෙතුං න සක්කොන්ති පයමං අභිධම්මපිටකං පරිභායති. පරිභායමානං මත්ථකතො පට්ඨාය පරියත්ති භායති පයමඤ්ඤි මහාපකරණං පරිභායති. තස්මිං පරිභායමානෙ යමකං, කථාවත්ථු, පුග්ගලපඤ්ඤත්ති, ධාතුකථා, විහඪගො, ධම්මසභිගහොති එවං අභිධම්මපිටකෙ පරිභිනෙ මත්ථකතො පට්ඨාය සුත්තන්තපිටකං පරිභායති. පයමඤ්ඤි අභිගුත්තරනිකායො පරිභායති. තස්මිමිපි පයමං එකාදසනිපාතො...පෙ.... තතො එකනිපාතොති එවං අභිගුත්තරෙ පරිභිනෙ මත්ථකතො පට්ඨාය සංයුත්තනිකායො පරිභායති, පයමං මහාවග්ගො පරිභායති. තතො පට්ඨාය සලායතනවග්ගො, ඛන්ධවග්ගො, නිදානවග්ගො, සගාථාවග්ගොති එවං සංයුත්තනිකායෙ පරිභිනෙ මත්ථකතො පට්ඨාය මජ්ඣිමනිකායො පරිභායති පයමඤ්ඤි උපරිපණ්ණාසකො පරිභායති. තතො මජ්ඣිමපණ්ණාසකො, තතො මූලපණ්ණාසකොති එවං මජ්ඣිමනිකායෙ පරිභිනෙ මත්ථකතො පට්ඨාය දීඝනිකායො පරිභායති, පයමඤ්ඤි පාටියවග්ගො පරිභායති තතො මහාවග්ගො, තතො ඛන්ධකවග්ගොති

දීඝනිකායෙ පරිභිනෙ සුත්තන්තපිටකං පරිභිනං නාම භොති. විනයපිටකෙන සද්ධිං ජාතකමෙව ධාරෙන්නි. විනයපිටකං ලජ්ජිනො ධාරෙන්නි. ලාභකාමා පන සුත්තන්තෙ කථිතෙපි සල්ලක්ඛේත්තා නත්ථිති ජාතකමෙව ධාරෙන්නි. ගච්ඡන්තෙ කාලෙ ජාතකම්පි ධාරෙතුං න සක්කොන්ති. අථ නෙසං පයමං වෙස්සන්තරජාතකං පරිභායති. තතො පටිලොමක්කමෙන පුණ්ණකජාකතකං, මහානාරදකස්සපජාතකං පරිභායති. විනයපිටකමෙව ධාරෙන්නි. ගච්ඡන්තෙ කාලෙ තම්පි මත්ථකතො පරිභායති පයමඤ්ඤි පරිවාරො පරිභායති, තතො ඛන්ධකො භික්ඛුනීවිභඩ්ගො මහාවිභඩ්ගොති අනුක්කමෙන උපොසථක්ඛන්ධකමත්තමෙව ධාරෙන්නි, තදා පරියත්ති අනන්තරභිතාව භොති. යාව පන මනුස්සෙසු චතුප්පදිකගාථාපි පවත්ති, තාව පරියත්ති අනන්තරභිතාව භොති. යදා සද්ධො පසන්තො රාජා හත්ථික්ඛන්ධෙ සුවණ්ණවඩ්ඪකොටකම්භි සහස්සත්ථවිකං යපාපෙත්වා “බුද්ධෙහි කථිතං චතුප්පදිකං ගාථං ජානන්තො ඉමං සහස්සං ගණ්හතු”ති නගරෙ හෙරිං වරාපෙත්වා ගණ්හකං අලභිත්වා එකචාරං වරාපිතෙ න සුණන්තාපි භොන්ති අසුණන්තාපි, යාව තතියං වරාපෙත්වා ගණ්හකං අලභිත්වා රාජපුරිසා සහස්සත්ථවිකං පුන රාජකුලං පවෙසෙන්නි, තදා පරියත්තිඅන්තරභිතා නාම භොති. එවං පරියත්තියා අන්තරභිතාය පටිපත්තිපි පටිවෙධොපි අන්තරභිතොව භොති. සද්ධම්මසවනස්ස දුල්ලභහාවො ධම්මසොණ්ඩකචන්ද්‍රිතා දීපෙනබ්බො අම්භාකං කිර සම්මාසම්බුද්ධො කස්සපසම්මාසම්බුද්ධස්ස ධම්මරාජස්ස සාසනන්තරධානතො නවිරෙනෙව කාලෙන ඛාරාණසිරඤ්ඤො පුත්තො ධම්මසොණ්ඩකරාජකුමාරො හුත්වා පිතුඅච්චයෙන රජ්ජෙ පතිට්ඨාය කස්සපදසබලෙන දෙසිතං ධම්මං සොතුකාමො හුත්වා මාසමත්තං රජ්ජං කත්වා අම්භාකං සම්මාසම්බුද්ධො ඉමස්මිං යෙව හද්දකප්පෙ රජ්ජං කාරෙත්වා දෙවනගරසදිසෙ ඛාරාණසිනගරෙ චක්කචත්තිරජ්ජසදිසං රජ්ජං කරොන්තො එවං වින්තෙසි... “මය්හං එවරූපං රජ්ජං කිං විලාසං රජ්ජානුභාවං සද්ධම්මවියොගෙන, දිවාකරවිරභිතො ආකාසො විය, සසඬකවිරභිතරත්ති විය, දායාවිරභිතගජො විය, වෙලන්තවිරභිතමහාසමුද්දො විය චක්ඛුවිරභිත සුසජ්ජිතවදනං විය, සුගන්ධවිරභිතපාරිෂත්තපුප්ඵං විය, චතුඅක්ඛරනියමිතධම්මදෙසනාවියොගෙන මය්හං ඉදං රජ්ජං න සොහති”ති වින්තෙත්වා සුවණ්ණවඩ්ඪකොටකෙන සහස්සත්ථවිකං හණ්ඩකං සුසජ්ජිතං මඬිගලහත්ථිකුම්භෙ යපෙත්වා ඛාරාණසිනගරෙ මහාවිථියං හෙරිං වරාපෙති “එකපදිකං වා ද්විපදිකං වා තිපදිකං වා චතුප්පදිකං වා ධම්මපදං ජානන්තස්ස දම්මි”ති එවං හෙරිං වරාපෙත්වා ධම්මජානනකං අලභිත්වා පුනප්පුනං ද්විසහස්සං තිසහස්සං යාව සතසහස්සං කොටි ද්වෙ සහස්සකොටි, සතසහස්සකොටි ගාමනිගමජනපදසෙනාපතිට්ඨානං උපරාජට්ඨානං. පරියොසානෙ ධම්මදෙසකං අලභිත්වා අත්තතො සුවණ්ණපීඨකං සෙනවිජත්තං චජිත්වාපි ධම්මදෙසකං

අලහිත්වා රජ්ජයිරිං පහාය අත්තානං වජිත්වා “ධම්මදෙසකස්ස දාසො භුත්වාපි ධම්මං සොස්සාමි”ති වත්වා එවමිපි ධම්ම දෙසකං අලහිත්වා විජ්ජට්ඨාරී භුත්වා “කිං මෙ සද්ධම්මවිසොගෙන රජ්ජෙනාති අමච්චානං රජ්ජං නියායාතෙත්වා සද්ධම්මගවෙසකො භුත්වා ධම්මසොණ්ඩකමහාරාජා මහාවනං පාවිසි ධම්මසොණ්ඩකමහාරාජස්ස සද්ධම්මසවනං සන්ධාය පට්ටියක්ඛකෙ සක්කදෙවමහාරාජස්ස වෙජ්ජන්තපාසාදො සහෙව කිණ්ණිකාය කම්පො අහොසි, පණ්ඩුකම්බලසිලාසනං උණ්හාකාරං අහොසි. සක්කොදෙවරාජා කෙනකාරණෙන පණ්ඩුකම්බලසිලාසනං උණ්හාකාරං අහොසි”ති වින්තෙත්වා අත්තනො සහස්සනෙත්තෙන දෙවමනුස්සෙසු විත්ථාරෙත්වා ඔලොකෙත්තො ධම්මගවෙසකො භුත්වා වනං පට්ටියං ධම්මසොණ්ඩකමහාරාජානං දිස්වා වින්තෙසි... “අජ්ජ මෙ අත්තානමිපි ජහාය රක්ඛසවෙසං මාපෙත්වා එතං අනිච්චපරිදීපනං ජාතිජරාබ්‍යාධිමරණං සකලසරීරෙ දොසං දස්සෙත්වා ධම්මං දෙසෙත්වා එතං සකරජ්ජෙයෙව පතිට්ඨාපෙනබ්බ”න්ති වින්තෙත්වා සක්කො දෙවරාජා යක්ඛසරූපං මාපෙත්වා බොධිසත්තස්ස අභිමුඛො අවිදුරෙ අත්තානං දස්සෙසි. තං දිස්වා ධම්මසොණ්ඩකමහාරාජා එවං වින්තෙසි... “එවංරූපො නාම රක්ඛසො ධම්මං ජානෙය්‍යා”ති, වින්තෙත්වා අවිදුරෙ යානෙ යත්වා පුච්ඡාමිති රක්ඛසෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො ආහ “සාමිපුඤ්ඤදෙවරාජ ඉමස්මිං පන වනසනෙ වසනකදෙවරාජා කිං නුබො ධම්මං ජානාසි”ති, දෙවතා “මහාරාජ ධම්මං ජානාමි”ති ආහ. “යදි ධම්මං ජානාසි, මය්හං ධම්මකථං කථෙථා”ති ආහ. “අහං තුය්හං ධම්මං කථෙස්සාමි, ත්වං මය්හං කීදිසං ධම්මකථිකස්ස සක්කාරං කරස්සසි”ති ආහ. “එවං සන්තෙ මය්හං ධම්මං කථෙත්වා පච්ඡා මය්හං සරීරෙ මංසං බාදිස්සසි”ති ආහ. “අහං මහාරාජ ජාතො භුත්වා ධම්මං කථෙතුං න සක්කොමි”ති ආහ. “යදි තුමිහෙ පයමං මංසං බාදථ, ධම්මං කො සුණ්ණස්සති”ති ආහ. පුන සො රක්ඛසො “නාහං ධම්මං දෙසෙතුං සක්කොමි”ති. පුන රාජා “මය්හං ධම්මපට්ටිලාහඤ්ච තුමිහාකං මංසපට්ටිලාහඤ්ච තුමිහෙ ජානිත්වා මය්හං ධම්මං දෙසෙථා”ති ආහ. අථ සක්කො දෙවරාජා “සාධු හොථා”ති වත්වා අවිදුරෙ යානෙ උබ්බෙධෙන තිගාචුතමත්තං මහත්තං අඤ්ජනපබ්බතං මාපෙත්වා එවමාහ... “සවෙ මහාරාජ ඉමං පබ්බතමුද්ධනිං ආරුය්හ ආකාසා උජ්ජතිත්වා ත්වං මම මුඛෙ පතිස්සසි, අහං තෙ ආකාසගතකාලෙ ධම්මං දෙසෙස්සාමි, එවං සන්තෙ තුය්හඤ්ච ධම්මජ්ජලාහො මය්හඤ්ච මංසපට්ටිලාහො භවිස්සති”ති ආහ. තස්ස කථං සුත්වා ධම්මසොණ්ඩකමහාරාජා “අනමතග්ගෙ සංසාරෙ පුරිසො භුත්වා අධම්මසමඬ්ඨී භුත්වා අධම්මස්සෙව අත්ථාය පාණාතිපාතො අදින්නාදාතො කාමෙසුමිච්ඡාචාරො සුකරිකො ඔරබ්භිකො සාකුණිකො වොරො පරදාරිකො තං ගහෙත්වා සීසවජින්නානං ලොහිතං චතුසු මහාසමුද්දෙසු උදකතොපි බහුතරං මාතාපිතුආදීනමිපි මනාපානං අත්ථාය රොදන්නානං අස්ස චතුසුමහාසමුද්දෙසු උදකතොපි බහුතරං, ඉමං පන සරීරං

ධර්මසංස්ථාපන අත්පාලන විකල්පය මත මහජනලක්ෂ්මි මනාපයක් වන විටත් තමා “සාධු මාර්ගය ඵලං කාරොමි” නි පබ්බතං ආරුහං පබ්බතං ගෙ යිතො “මම රජපෙන සද්ධං මය්හං සජ්චසරීරං සද්ධර්මසංස්ථාපන දස්සාමි” නි සොමනස්සො හුත්වා “ධර්මං කපෙමා” නි සද්ධර්මසංස්ථාපන ජීවිතං පරිච්චිත්තවා ආකාසනො උප්පත්තවා ධර්මං කපෙමාති ආහ. අප් සක්කො දෙවරාජා සකත්තභාවෙන සබ්බාලභිකාරොහි පටිමණ්ඩිතො අතිවිය සොතුං සොමනස්සො ආකාසනො පතත්තං දිබ්බඵලස්සෙන පරාමසත්තො උරෙන පටිග්ගණ්හිත්වා දෙවලොකං නෙත්වා පණ්ඩුකම්බලසිලාසනෙ නිසිදාපෙත්වා මාලාගන්ධාදීහි පූජෙත්වා ධර්මසොණ්ඩකමහාරාජස්ස ධර්මං දෙසෙත්තො ඉමං ගාථමාහ.

“අනිච්චා වත සඬ්ඛාරා, උප්පාදවයධර්මිනො;
උප්පජ්ජිත්වා නිරුජ්ඣන්ති, තෙසං වූපසමො සුඛො” නි.

ඵලං සක්කො ධර්මසොණ්ඩකමහාරාජස්ස ධර්මං දෙසෙත්වා දෙවලොකසම්පත්තිං දස්සෙත්වා දෙවලොකනො ආනෙත්වා සකරජපෙ පතිට්ඨාපෙත්වා අප්පමාදෙන ඔවදිත්වා දෙවලොකමෙව අගමාසි ඵලං සද්ධර්මසංස්ථාපනස්සාපි දුල්ලභනාවො වෙදිතබ්බො. ඵලං පරියත්තිඅත්තරධානෙන පටිපත්ති පටිවෙධාපි අත්තරධායන්ති. ඵත්ථ ච තිණි පරිනිබ්බානාති වෙදිතබ්බාති කතමාති තිණි පරිනිබ්බානාති. කිලෙසපරිනිබ්බානං, බන්ධපරිනිබ්බානං, ධාතුපරිනිබ්බානන්ති. තත්ථ කිලෙසපරිනිබ්බානං බොධිමණ්ඩෙයෙව හොති, භගවා හි බොධිමණ්ඩෙයෙව වීරියපාදෙහි සීලපථවියං පතිට්ඨාය සද්ධාහත්ථෙන කම්මක්ඛයකරං ඤාණඵරසුං ගහෙත්වා සබ්බො ලොභදොසමොහවිපරීතමනසිකාරඅහිරිකානොත්තප්පකොඬුපනාහමක්ඛපළාස -

ඉස්සාමච්ඡරියමායාසායෙයාපථිහසාරම්භමානාති මානමදපමාදනණ්හා’ විජ්ජාතිවිධාකුසලමූලදුච්චරිතසංකිලෙසමලවිසමසඤ්ඤා විතක්ක පපඤ්චවතුබ්බධවිපරියෙසආසවගන්ථසියොගා’ ගතිගන්ථු’ පාදානපඤ්චවෙතොබ්බලවිනිබන්ධනීවරණා’ හිනන්දන ඡව්වාදමූලනණ්හාකායසත්තානුසය

අට්ඨමච්ඡත්තනවතණ්හාමූලකදසාකුසලකම්මපථ ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිගත අට්ඨසත්තණ්හාවිචරිතජප හෙද සබ්බදරප්පරිලාභකිලෙසසතසහස්සාති, සඬ්ඛෙපතො වා පඤ්ච කිලෙසඅභිසඬ්ඛාරබන්ධමච්චුදෙවපුත්තමාරෙ අසෙසතො හතා විහතා අනභාවංකතා තස්මා සබ්බෙපි කිලෙසා බොධිමණ්ඩෙයෙව නිබ්බානං නිරොධං ගච්ඡන්තීති කිලෙසනිබ්බානං බොධිමණ්ඩෙයෙව හොති ඵත්ථ ච බොධිති අරහත්තමග්ගඤ්ඤාණං අධිජපෙන තථා හි සබ්බෙසමිපි බුද්ධපච්චෙකබුද්ධඅරියසාවකානං අරහත්තමග්ගක්ඛණෙයෙව සබ්බෙපි කිලෙසා අසෙසං නිරොධං නිබ්බානං

ගවිජන්ති තෙපි බුද්ධා උග්ගච්ඡිකඤ්ඤාච්ඡිකඤ්ඤානෙය්‍යවසෙන තිවිධා
භොග්ගි වුත්තඤ්ඤානං ජාතත්තකීයොත්තකීනිදානෙ.

“උග්ගච්ඡිකඤ්ඤානාමකො, ච්ඡිකඤ්ඤානො දුචෙ;
තතියො නෙය්‍යො නාමෙන, බොධිසත්තො තිධා මනො.

උග්ගච්ඡිකඤ්ඤාබොධිසත්තො, පඤ්ඤාධිකොති නාමසො;
ච්ඡිකඤ්ඤාබොධිසත්තො, වුත්තො වීරියාධිකො.

මනො නෙය්‍යො සද්ධාධිකො නාම, බොධිසත්තා ඉමෙ තයො;
කප්පෙව සත්තසහස්සෙ, චතුරො ව අසඬ්ඛොයො.

පුරෙත්වා බොධිසම්භාරෙ, ලද්ධබ්‍යාකරණො පුරෙ;
උග්ගච්ඡිකඤ්ඤාබොධිසත්තො, පත්තො සම්බොධිමුත්තමං.

අට්ඨමෙ ව අසඬ්ඛොයො, කප්පෙ ව සත්තසහස්සෙ;
පුරෙත්වා බොධිසම්භාරෙ, ලද්ධබ්‍යාකරණො පුරෙ.

විපඤ්චිකඤ්ඤාබොධිසත්තො, පත්තො සම්බොධිමුත්තමං;
නෙය්‍යො තු බොධිසත්තො ව, සොළසෙ අසඬ්ඛොයො.

කප්පෙ ව සත්තසහස්සෙ, ලද්ධබ්‍යාකරණො පුරෙ;
පුරෙත්වා බොධිසම්භාරෙ, පත්තො සම්බොධිමුත්තමං” න්ති.

සුත්තනිපාතඅපදානට්ඨකථාසු පන “බුද්ධානං ආනන්ද
භෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන චත්තාරි අසඬ්ඛොය්‍යාති කප්පසත්තසහස්සඤ්ච,
මජ්ඣිමපරිච්ඡෙදෙන අට්ඨ අසඬ්ඛොය්‍යාති කප්පසත්තසහස්සඤ්ච,
උපරිමපරිච්ඡෙදෙන සොළසාසඬ්ඛොය්‍යාති කප්පසත්තසහස්සඤ්ච. එතෙව
පඤ්ඤාධිකසද්ධාධිකවීරියාධිකවසෙන වෙදිතබ්බාති වුත්තං තෙසු
පඤ්ඤාධිකො චත්තාරි අසඬ්ඛොය්‍යාති කප්පසත්තසහස්සඤ්ච, සද්ධාධිකො
අට්ඨඅසඬ්ඛොය්‍යාති කප්පසත්තසහස්සඤ්ච, වීරියාධිකො
සොළසඅසඬ්ඛොය්‍යාති කප්පසත්තසහස්සඤ්චාති වෙදිතබ්බං. තත්ථ
පඤ්ඤාධිකො යොනිගතිවිඤ්ඤානාධිකත්තවාසෙසු සංසරන්තොපි
පඤ්ඤාබහුල්ලවසෙන සම්පන්නජ්ඣාසය සම්භවතො ඛිප්පඤ්ඤෙව තස්ස
සම්බොධි. සද්ධාධිකො පන මන්දපඤ්ඤත්තා අස්සද්දහිතබ්බෙපි සද්දහති,
තස්මා තස්ස මන්දඤ්ඤෙව සම්බොධි. වීරියාධිකො පන උභයමන්දො
අස්සද්දහිතබ්බමපි සද්දහති, අකත්තබ්බමපි කරොති, රාජා පස්සෙනදිකොසලො
යථා සො හි සබ්බඤ්ඤබුද්ධෙ ධර්මානෙයෙව අගමනියමපි පරදාරං ගන්තුං

විත්තං උපපාදෙත්වා පරං ජීවිතා වොරොපෙතුං ආරද්ධො නෙරයිකානං
 විරවන්තානං දු-ස-න-සොති සද්දම්පි සුත්වා අතිවිමුල්හො සබ්බඤ්ඤාබ්බද්ධං
 යපෙත්වා මිච්ඡාදිට්ඨිත්වා මණං පුච්ඡිත්වා තස්ස වචනෙන සබ්බජනානං
 යඤ්ඤත්ථාය දුක්ඛං උපපාදෙසි කො පනවාදො අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ, තථා හි
 එස කස්සපහගවතො සාසනන්තරධානෙන අන්ධභූතෙ ලොකෙ බාරාණසියං
 රාජා හුත්වාපි නිග්‍රොධරුක්ඛදෙවතාය යඤ්ඤත්ථාය එකසතරාජානො මහෙසීහි
 සද්ධිං මාරෙතුං ආරද්ධො. එවං වීරියාධිකො උභයමන්දො, තස්මා තස්ස
 සම්බොධි අතිමන්දොති එවං පඤ්ඤාධිකසද්ධාධිකවීරියාධිකවසෙන කාලස්සාපි
 රස්සදීඝභාවො වෙදිතබ්බොති. පච්ඡිමන යොඵව පසංසිතබ්බොති අයමෙත්ථ
 අම්භාකං අත්තනොමති. ඛන්ධපරිනිබ්බානං පන කුසිනාරාය උපවත්තනෙ
 මල්ලානං සාලවනෙ යමකසාලානමත්තරෙ වෙසාබ්‍රහ්මණ්ණමදිවසෙ
 පච්චුසසමයෙ එකුනවිසති යා චුතිචිත්තෙසු මෙත්තාපුබ්බභාගස්ස
 සොමනස්සඤ්ඤාණසම්පයුත්තඅසඬ්ඛාරිකකුසලචිත්තසදිසෙන
 මහාවිපාකචිත්තෙන අබ්‍යාකතෙන චරිමකං කත්වා කත්ථවි හවෙ
 පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණස්ස අනන්තරපච්චයො හුත්වා කම්මතණ්හාකිලෙසෙහි
 අනුපාදානො සබ්බුපධිපටිනිස්සග්ගො උපාදින්නකක්ඛන්ධපරිච්චාගො හොතිති
 වෙදිතබ්බං. විත්ථාරො පන දීඝනිකායෙ මහාවග්ගෙ
 මහාපරිනිබ්බානසුත්තවණ්ණනායං ඔලොකෙතබ්බො. තත්ථ විදෙසං
 ගච්ඡන්තො පුරිසො සබ්බං ඤාතිජනං ආලිඬගෙන්වා සීසෙ චුම්බිත්වා ගච්ඡති විය
 හගවාපි නිබ්බානපුරං පටිසන්තො සබ්බෙපි
 චතුර්විසතිකොට්ඨසතසහස්සසමාපත්තියො අනවසෙසං සමාපජ්ජිත්වා යාව
 සඤ්ඤාවෙදයිතං, තතොපි චුට්ඨාය යාව නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං
 සමාපජ්ජිත්වා චුට්ඨාය ඤානඬගානි පච්චවෙක්ඛිත්වා හවඬගචිත්තෙන
 අබ්‍යාකතෙන දුක්ඛසච්චෙන පරිනිබ්බාසී. පාළියං පන “චතුත්ථජ්ඣානා
 චුට්ඨහිත්වා සමනන්තරා හගවා පරිනිබ්බාසී”ති චුත්තං තත්ථ ද්වෙ සමනන්තරා
 ඤානසමනන්තරා, පච්චවෙක්ඛණසමනන්තරාති. තත්ථ ඤානා චුට්ඨාය
 හවඬගං ඔතිණ්ණස්ස තත්ථෙව පරිනිබ්බානං ඤානසමනන්තරං නාම. ඤානා
 චුට්ඨහිත්වා පුන ඤානඬගානි පච්චවෙක්ඛිත්වා හවඬගං ඔතිණ්ණස්ස තත්ථෙව
 පරිනිබ්බානං පච්චවෙක්ඛණසමනන්තරං නාම. හගවා පන ඤානසමනන්තරා
 අපරි නිබ්බාසිත්තා පච්චවෙක්ඛණසමනන්තරමෙව පරිනිබ්බාසීති වෙදිතබ්බං,
 තෙනෙවාහ “හගවා පන ඤානං සමාපජ්ජිත්වා ඤානා චුට්ඨාය ඤානඬගානි
 පච්චවෙක්ඛිත්වා හවඬගචිත්තෙන අබ්‍යාකතෙන දුක්ඛසච්චෙන පරිනිබ්බාසී”ති.
 එත්ථ හගවතො පරිනිබ්බානචිත්තස්ස කිං ආරම්මණං කම්මං වා හොති, උදාහු
 කම්මනිමිත්තගතිනිමිත්තානි, අථ නිබ්බානන්ති අපරෙ එවං වදන්ති.

නාහු අස්සාසපස්සාසා, යිතචිත්තස්ස තාදිනො;

අනෙකුත් සත්ත්ව මාර්ග, යංකාල මාර්ග.

අසල්වැසිවරුන් වන්නේ, වෙනම අස්ථානවල;
පස්වැසිවරුන් වන්නේ, විවිධ වෙනම අස්ථානවල.

ඉතිහාසය “යං යො මුනි අනෙකුත් සත්ත්ව මාර්ග ආරම්භ කාලය
අතීත” යනුවෙන් හඳුන්වා දෙන පරිදි නිබ්බානවිත්තස්ස නිබ්බානාරම්භය
නිසිදු, පටිසන්ධිවලින්. නිබ්බානාරම්භය අනාරම්භක
“නිබ්බානං ගොත්‍රභූතස්ස වොදානස්ස මග්ගස්ස ආරම්භයෙව යෙන පටිපාටියො,
නිබ්බානං ඵලස්ස ආවජ්ජනායා” යන පටිපාටියෙහි පවතින ආවජ්ජනානාමෙව
අධිප්පෙතත්තා තස්මා එත්ථ “යං යො මුනි ඵලසමාපත්තියා අනෙකුත්
අනෙකුත් සත්ත්ව මාර්ගවලින් සත්ත්ව නිබ්බානං ආරම්භ ආරම්භය කත්වා
කාලය අසිතිවස්ස පටිපාටියො අතීත අතීත” යනුවෙන් කතාබහ. කෙටි පන
එවං වදන්ති... “කත්ථං පන අනුප්පජ්ජමානස්ස ඛිණ්ණස්ස යථාපටිපාටියො
නාම රූපධම්මාදිකමෙව චුතිපටිපාටියො ගොචරභාවං ගවිජති, න කම්ම-
කම්මනිමිත්තාදියො” යනුවෙන් කම්මනිමිත්තයෙහි අරභය
චුතිවිත්තස්ස ආරම්භයෙහි ගවිජන්ති තම්පි අනුත්තමෙව
අයඤ්ඤත්ථත්ථො කත්ථං පන හෙව අනුප්පජ්ජමානස්ස ඛිණ්ණස්ස
අරභයෙහි යථා යථා යෙන යෙන පකාරෙන උපටිපාටියො නාම රූපධම්මාදිකමෙව
චුතිපටිපාටියො ආවජ්ජනපවනවිත්තානං ගොචරභාවං ගවිජති, පුන
හවාහි නිබ්බත්තියා අභාවතො. කිං කාරණං භූතානි
කම්මකම්මනිමිත්තයෙහි ගොචරභාවං න ගවිජන්ති. චුතිවිත්තස්ස
පන පටිසන්ධිවිත්තෙහි ගතිතං අනිකාරම්භයෙහි ගොචරභාවං ගවිජති.
“නාම රූපධම්මාදිකමෙව නි ඵත්ථ නාම” යනුවෙන් විත්තවේදනසිකතිබ්බානං රූපත්ති
අට්ඨාසවිධං රූපං සභිග්ගන්ති. නාමඤ්ඤ රූපඤ්ඤ නාම රූපා. නාම රූපා ව තෙ
ධම්මා වෙති තථා. තෙ ආදි යෙසං තෙති නාම රූපධම්මාදි තමෙව
නාම රූපධම්මාදිකං. ආදිසද්දෙන ඡ පඤ්ඤත්තියො සභිග්ගන්ති, තෙන
නිබ්බානමපි අරභයෙහි මරණසන්නාසාල ක්‍රියාවන්තස්ස පි ආරම්භයෙහි
හවෙය්‍යානි අමහාකං බන්ති විමංසිත්වා පන ගහෙතබ්බං. හඳුන්වා
නිබ්බානවිත්තස්ස පන තුසිතපුරයෙහි වෙති සිරිමහාමායාය කුච්ඡමහි
වසිතපටිසන්ධිවිත්තෙහි ගතිතාරම්භයෙහි ආරම්භයෙහි හොතිති දට්ඨබ්බං
තඤ්ඤ ඛො ගතිනිමිත්තමෙව, න කම්මකම්මනිමිත්තානි. යුත්තියොපි
ආගමනොපි ගතිනිමිත්තමෙව යුජ්ජති තථා හි තුසිතපුරයෙහි
සෙතකෙතුදෙවපුත්තො හුත්වා දිබ්බගණනාය වත්තාරි සහස්සානි,
මනුස්සගණනාය සත්තපඤ්ඤාසවස්සකොට්ඨි, සට්ඨිවස්සසතසහස්සානි යත්වා

පරියොසානෙ පඤ්ච පුබ්බනිමිත්තානි දිස්වා සුද්ධාවාසෙ අරහත්තබ්බමුනා දසහි වක්කවාළසහස්සෙහි ආගමිම දෙවතාවිසෙසෙහි ව.

“කාලො දෙව මහාවීර, උප්පජ්ජ මාතුකුච්ඡයං;
සදෙවකං තාරයන්තො, බුජ්ඣස්සු අමතං පද්”න්ති.

යාවියමානො “කාලං දීපඤ්ච දෙසඤ්ච, කුලං මාතරමෙව වා”ති වුත්තානි පඤ්ච මහාවිලොකනානි විලොකෙත්වා තුසිතපුරතො වවිත්වා ආසාළ්භීපුණ්ණමායං උත්තරාසාළ්භනක්ඛත්තෙනෙව සද්ධිං එකුනවීසනියා පටිසන්ධිවිත්තෙසු මෙත්තාපුබ්බහාගමස්ස සොමනස්සඤ්ඤාණසම්පයුත්තඅසඬබාරිකකුසලවිත්තස්ස සදිසෙන මහාවිපාකවිත්තෙන පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. තදාරම්මණාසන්නවීරීතො පුබ්බහාගෙ ආලෝකිතානි කාලදීපදෙසකුලමාතරවසෙන ඉමානි පඤ්ච පටිසන්ධිවිත්තස්ස ගතිනිමිත්තාරම්මණභාවෙන ගොචරභාවං ගච්ඡන්තිති අම්භාකං ඛන්ති තන්තින්නතප්පොණතප්පබ්භාරවසෙන බාහුල්ලප්පවත්තිතො තෙනෙව අභිධම්මත්ථසඬගහාදීසු අභිධම්මත්ථ විභාවනියං. “මරණකාලෙ යථාරහං අභිමුඛිභූතං භවන්තරෙ පටිසන්ධිජනකං කම්මං වා තං කම්මකරණකාලෙ රූපාදිකමුපලද්ධපුබ්බමුපකරණභූතඤ්ච කම්මනිමිත්තං වා අනන්තරමුප්පජ්ජමානභවෙ උපලභිතබ්බං උපභොගභූතං ගතිනිමිත්තං වා කම්මබලෙන ඡන්තං ද්වාරානමඤ්ඤතරස්මිං පච්චුපට්ඨාසි, තතො පරං තමෙව තථොපට්ඨිතමාලම්බණං ආරබ්භ විපච්චමානකකම්මානුරූපං පරිසුද්ධං වා, උපක්කිලිට්ඨං වා උපපජ්ජිතබ්බහවානුරූපං තත්ථොණතංව විත්තසන්නානමභිණ්ණං පවත්තති බාහුල්ලෙන. තමෙව වා පන ජනකභූතං කම්මං අභිනවකරණවසෙන ද්වාරප්පත්තං භොති. පච්චාසන්නමරණස්ස පන තස්ස විචිචිත්තාවසානෙ භවඬගක්ඛයෙවා වචනවසෙන පච්චුප්පන්නභවපරියොසානභූතං චුතිවිත්තං උප්පජ්ජිත්වා නිරුජ්ඣති. තස්මිං නිරුද්ධාවසානෙ තස්සානන්තරමෙව තථා ගහිතමාලම්බණමාරබ්භ සවත්ථුකමවත්ථුකමෙව වා යථාරහං අවිජ්ජානුසයපරික්ඛිත්තෙන තණ්හානුසයමූලකෙන සඬබාරෙන ජනියමානං සම්පයුත්තෙහි පරිග්ගස්භමානං සහජාතානමධිට්ඨානභාවෙන පුබ්බඬගමභූතං භවන්තරපටිසන්ධානවසෙන පටිසන්ධිසඬබාතං මානසමුප්පජ්ජමානමෙව පතිට්ඨාති භවන්තරෙ”ති වුත්තං. තත්ථ “තත්ථොණතංව විත්තසන්නානමභිණ්ණං පවත්තති බාහුල්ලෙනා”ති ඉමිනා කම්මබලෙන උපට්ඨිතං ගතිනිමිත්තං මරණාසන්නවීරීතො පුබ්බබෙ එකාහද්විහාදිවසෙන සත්තාහම්පි, සත්තාහතො උත්තරිපි උප්පජ්ජතෙ වානි දස්සෙති තථා හි පරිසුද්ධං වා උපක්කිලිට්ඨං වා විපච්චමානකකම්මානුරූපං ගතිනිමිත්තං චිරකාලම්පි තිට්ඨති, අරියගාලතිස්සවොරසාතකාදයො විය තථා හි

අරියගාලනිස්සෝ නාම උපාසකෝ සිහලදීපෙ අත්තනෝ හරියාය සුමනාය සද්ධිං යාවජීවං දානාදි පුඤ්ඤකම්මානි කත්වා ආයුහපරියොසානෙ අරියගාලනිස්සස්ස මරණමඤ්ථෙ නිපන්තස්ස ඡදෙවලොකතො රථං ආනෙත්වා අත්තනො අත්තනො දෙවලොකං වණ්ණෙසුං. උපාසකො දෙවතානං කථං සුත්වා තුසිතපුරතො ආහරිතං යපෙත්වා අවසෙසරං “ගහෙත්වා ගච්ඡා”ති ආහ. සුමනා පන අත්තනො සාමිකස්ස වචනං සුත්වා “කිං තිස්ස මරණාසන්නෙ විලාපං අකාසී”ති ආහ. තිස්සෝ අත්තනො හරියාය කථං සුත්වා ආහ... “අහං විලාපං න කරොමි, දෙවලොකතො දෙවතා ඡ රංථ ආනෙසුං තාහි දෙවතාහි සද්ධං කථෙමි”ති. තං නපස්සාමි කුහි”න්ති චුත්තෙ පුජ්ථදාමං ආහරාපෙත්වා ආකාසෙ බිපාපෙසි. සා තං පුජ්ථදාමං රථසීසෙ ඔලම්බමානං දිස්වා ගබ්භං පවිසිත්වා සයනෙ සයිත්වා නාසිකවාතං සන්නිරුජ්ඣිත්වා වචිත්වා පාතුරහොසි. සා අත්තනො සාමිකස්ස සාසනං පෙසෙසි... “අහං පන පයමං ආගතොමිහි, ත්වං කස්මා විරායසී”ති. උභොපි රංථ යත්වා සබ්බෙ ඔලොකෙන්තානංයෙව තුසිතපුරං අගමංසු. ඉමස්මිඤ්චි වත්ථුස්මි. සාමිකස්ස උපට්ඨිතගතිනිමිත්තං හරියාය පාකටං හුත්වා පුරෙතරතුසිතපුරෙ නිබ්බත්තිත්වා සාමිකස්ස සාසනං පෙසෙසි තෙන අරියගාලනිස්සස්ස විරකාලං ගතිනිමිත්තං උපට්ඨාතීති වෙදිතබ්බං. මනුස්සලොකෙ හි විරකාලං තුසිතපුරෙ මුහුත්තංව හොති. එවං පරිසුද්ධං විපව්වමානකකම්මානුරූපං ගතිනිමිත්තං විරකාලං පවත්තති ඉමිනා නයෙන දුට්ඨගාමණිඅභයධම්මිකඋප්පකාදිනමපි වත්ථු විත්ථාරෙතබ්බං. චොරසාතකස්ස පන මහානිරයෙ විපව්වමානකකම්මානුරූපං නෙරයග්ගිජාලාදිකං සත්තාහං උපට්ඨාති. සාවත්ථිතගරෙ කිර පඤ්චසනා චොරා බහිතගරෙ චොරකම්මං කරොන්ති. අපෙකදිවසං ජනපදපුරිසො තෙසං අබ්භන්තරො හුත්වා චොරකම්මං අකාසි, තදා තෙ සබ්බෙපි රාජපුරිසා අග්ගහෙසුං. රාජා තෙ දිස්වා “තුම්භාකං අන්තරෙ ඉමෙ සබ්බෙ මාරෙතුං සමත්ථස්ස ජීවිතං දමිමි”ති ආහ. පඤ්චසනා චොරා අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්බන්ධා අඤ්ඤමඤ්ඤං සභායකාති අඤ්ඤමඤ්ඤං මාරෙතුං න ඉච්ඡංසු, ජනපදමනුස්සෝ පන “අහං මාරෙමි”ති වත්වා සබ්බෙ මාරෙසි. රාජා තස්ස තුස්සිත්වා චොරසාතකකම්මං අදාසි. සො පඤ්චවිසතිවස්සානි චොරසාතකකම්මං ආකාසි. රාජා තස්ස මහල්ලකොති වත්වා අඤ්ඤස්ස චොරසාතක කම්මං දාපෙසි. සො චොරසාතකකම්මා අපනීතො අඤ්ඤතරස්ස සන්නිකෙ නාසිකවාතං උග්ගණ්හිත්වා හත්ථපාදකණ්ණනාසාදිහි ඡින්නිතබ්බානං උරුථනකට්ඨානං හින්දන්තමාරෙතබ්බයුත්තානං නාසිකවාතං විස්සජ්ජෙත්වා මාරෙතබ්බං මන්තං ලභි. සො රාජානං ආරොචෙත්වා නාසිකවාතෙන චොරසාතකකම්මං කරොන්තස්සෙව තිංස වස්සානි අතික්කමි. සො පවිජා මහල්ලකො හුත්වා මරණමඤ්ථෙ නිපජ්ජි “සත්තදිවසෙන කාලං කරිස්සති”ති. මරණකාලෙ මහන්තං වෙදනං අහොසි. සො මහානිරයෙ නිබ්බත්තො විය

මහාසඳ්දං කත්වා දුක්ඛිතො භොති. තස්ස සද්දෙන භීතා මනුස්සා උභතොපස්සෙ ගෙහං ඡඩ්ඛෙත්වා පලායිංසු. තස්ස මරණදිවසෙ සාරිපුත්තත්ථෙරො දිඛිබ්බත්ථුනා ලොකං ඔලොකෙන්තො එතස්ස කාලං කත්වා මහානිරයෙ නිබ්බත්තමානං දිස්වා තස්ස අනුකම්පං පටිච්ච ගෙහද්වාරෙ පාකටො අභොසි. සො කුජ්ඣිත්වා නාසිකවාතං විස්සජ්ජෙසි. යාව තතියං විස්සජ්ජමානොපි විස්සජ්ජාපෙතුං අසක්කොන්තො ථෙරං අතිරෙකෙන විරොචමානං දිස්වා චිත්තං පසාදෙන්වා පායාසං ථෙරස්ස දාපෙසි. ථෙරො මඬිගලං වඩ්ඛෙත්වා අගමාසි. චොරසාතකො ථෙරස්ස දින්නදානං අනුස්සරිත්වා වචිත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්ති, නිරයජාලාදයො අන්තරධායන්ති. සො අනාගතෙපි පච්චෙකච්ඡද්ධො භවිස්සති. එවං උපක්කිලිට්ඨං වා විපච්චමාන කකම්මානුරූපං ගතිනිමිත්තමපි සත්තාහපරමං උපට්ඨාති. අත්ථිකෙහි පන සහස්සවත්ථු සගාථාවග්ගෙසු ඔලොකෙතඛිබ්බො. භගවතො පන පරිසුද්ධං මෙත්තාපුබ්බහාගස්ස සොමනස්ස ඤාණසම්පයුත්තකුසලස්ස කම්මස්ස වෙගෙන කාලදීපදෙසකුලමාතරවසෙන ඉමානි පඤ්චගතිනිමිත්තානි විරකාලං හුත්වා උපට්ඨහන්ති. විරකාලන්ති මනුස්සලොකෙ සත්තාහමත්තං, තුස්සිතපුරෙමුහුත්තමෙව, තථාපි මනුස්සලොකෙ සත්තාහමත්තෙ කාලෙ දෙවතානං පඤ්චපුබ්බනිමිත්තානි පඤ්ඤායන්ති තඤ්ච ඛො පුඤ්ඤවත්තානංයෙව පඤ්ඤායන්ති, න සබ්බෙසං මනුස්සලොකෙ පුඤ්ඤවත්තානං රාජරාජමහාමත්තාදීනං විය තං දිස්වා මහෙසක්ඛා දෙවතා ජානන්ති, න අප්පෙසක්ඛා, මනුස්සලොකෙ නෙමිත්තකා බ්‍රාහ්මණපණ්ඩිතාදයොවිය. මහෙසක්ඛා දෙවතා තං පුබ්බනිමිත්තං දිස්වා නන්දවතං නෙත්වා “කාලො දෙවා”ති ආදීහි යාවන්ති. මහාසක්කො තත්ථෙව නන්දවතුයානෙ කාලදීපදෙසකුලමාතරවසෙන පඤ්ච විලොකෙන්වා වචිත්වා තමාරම්මණං කත්වා මහාමායාය කුච්ඡිමිහි පටිසන්ධිං අග්ගහෙසිති සන්තිට්ඨානමවගන්තඛිබ්බං.

තත්ථ කාලන්ති මනුස්සලොකෙ එකුනතිංසතිමෙ වස්සෙ වෙසාබ්‍රහ්මණිකදිවසෙ චුද්ධො භවිස්සාමිති කාලං ඔලොකෙසි. දීපන්ති ජම්බුදීපෙයෙව භවිස්සාමි, න අඤ්ඤදීපෙසුති දීපං ඔලොකෙසි. දෙසන්ති මජ්ඣිමදෙසෙයෙව, තඤ්ච ඛො මහාබොධිමණ්ඩෙයෙව, න අඤ්ඤදෙසෙති දෙසං ඔලොකෙසි. කුලන්ති ද්වෙ කුලානි ඛත්තියකුලබ්‍රාහ්මණකුලවසෙන. තත්ථ යස්මිං කාලෙ ඛත්තියකුලං ලොකෙ සෙට්ඨහාවෙන “අයමෙව ලොකෙ අග්ගො”ති සම්මන්තති, තදා ඛත්තියකුලෙයෙව චුද්ධා උප්පජ්ජන්ති. යස්මිං පන කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලං අයමෙව ලොකෙ අග්ගොති, තදා බ්‍රාහ්මණකුලෙයෙව චුද්ධා උප්පජ්ජන්ති. ඉදානි පන ඛත්තියකුලමෙව අග්ගොති සම්මන්තන්ති. ඛත්තියකුලෙපි සක්ඛාරාජානොව ලොකෙ උත්තමා, අසම්භින්නඛත්තියකුලත්තා තස්මා සක්ඛාරාජකුලෙයෙව භවිස්සාමිති කුලං ඔලොකෙසි. මාතරන්ති මම

මාතරං දස මාසානි සත්ත ව දිවසානි යස්සති, එත්ථන්තරෙ මම මාතුයා අරොගො
භවිස්සතීති මාතරම්පි ඔලොකෙසි. බොධිසත්තමානා පන පච්ඡිමවයෙ ධීතා. එවං
යුත්තිතොපි ආගමතොපි භගවතො නිබ්බානචිත්තස්ස පටසන්ධිවිත්තෙන
ගහිතනිමිත්තමෙව ආරම්මණං හොතීති වෙදිතබ්බං.

සබ්බඤ්ඤාපීනනිබ්බාන, චිත්තස්ස ගොචරං සුභං;
විඤ්ඤෙය්‍යං ගතිනිමිත්තං, ගන්ථෙහි අවිරොධතො.

ධාතුපරිනිබ්බානම්පි බොධිමණ්ඩෙයෙව භවිස්සති චූත්තඤ්ඤෙනං
උපරිපණ්ණාසකෙ “ධාතුපරිනිබ්බානං අනාගතෙ භවිස්සති සාසනස්ස හි
ඔසක්කනකාලෙ ඉමස්මිං තම්බපණ්ණදීපෙ ධාතුයො සන්තිපතිත්වා
මහාවෙනියතො නාගදීපෙ රාජායතනාවෙනියං, තතො මහාබොධිපල්ලඬකං
ගමිස්සන්ති. නාගභවනතොපි දෙවලොකතොපි ධාතුයො
මහාබොධිපල්ලඬකමෙව ගමිස්සන්ති සාසපමත්තාපි ධාතුයො අන්තරා න
නස්සිස්සන්ති, සබ්බා ධාතුයො මහාබොධිපල්ලඬකෙ රාසිභූතා
සුවණ්ණක්ඛන්ධා විය එකග්ගනා හුත්වා ඡබ්බණ්ණරස්මියො විස්සජ්ජිස්සන්ති,
තා දසසහස්සලොකධාතුං ඵරිස්සන්ති. තතො දසසහස්සවක්කවාලෙසු දෙවතා
සන්තිපතිත්වා “අජ්ජ සත්ථා පරිනිබ්බායති අජ්ජ සාසනං ඔසක්කති
පච්ඡිමදස්සනං ඉදං අම්භාක”න්ති දසබලස්ස පරිනිබ්බුතදිවසතො මහත්තරං
කාරුඤ්ඤං කරිස්සන්ති යපෙත්වා අනාගාමිඛිණාසවෙ අවසෙසා
සකත්තභාවෙන සන්ධාරෙතුං නාසක්ඛිංසු, ධාතුසරීරතො තෙජොධාතු
උට්ඨහිත්වා යාව බ්‍රහ්මලොකා උග්ගච්ඡිස්සති. සාසපමත්තායපි ධාතුයා සති
එකජාලා භවිස්සති ධාතුසු පරියාදානං ගතාසු පච්ඡිජ්ජිස්සති. එවං මහත්තරං
ආනුභාවං දස්සෙත්වා ධාතුසු අන්තරහිතාසු සාසනං අන්තරහිතං නාම හොති.
යාව එවං න අන්තරධායති, තාව අනන්තරධානමෙව සාසනං.
පරිනිබ්බානකාලතො පට්ඨාය යාව සාසපමත්තා ධාතු තිට්ඨති, තාව
බුද්ධකාලතො පච්ඡාති න වෙදිතබ්බං ධාතුසු හි ධීතාසු බුද්ධා ධීතා ව හොන්ති,
තස්මා එත්ථන්තරෙ අඤ්ඤස්ස බුද්ධස්ස උජ්ජත්ති නිවාරිතාව හොති. තෙනෙව
වදාම.

පරිනිබ්බානකාලතො, පච්ඡා ධරන්ති ධාතුයො;
අනිබ්බුතොව සම්බුද්ධො, අඤ්ඤබුද්ධස්ස වාරිතා.

ජීවමානෙපි සම්බුද්ධෙ, නිබ්බුතෙ වා තථාගතෙ;
යො කරොති සමං සුඡං, එලං තාස සමං සියා’ති.

ඉති සාගරබුද්ධිත්ථෙරවිචරිතෙ සීමවිසොධනෙ ධම්මවණ්ණනාය

නිබ්බානකාමයෙන් තනිව පරිච්ඡේදය.

4. සමස්තකාමය

ඉදානි සංඝාතය ව දුල්ලනො ලොකෙති පදස්ස වණ්ණනාක්කමො සම්පත්තො. තත්ථ සංඝාතානි පරමත්ථසම්මුතිවසෙන දුට්ඨො හොති. තෙසු පරමත්ථසංඝාතානි වත්තාරි පුරිසයුගානි, අට්ඨපුරිසපුග්ගලා, වත්තාරිසම්මි පුග්ගලා, අට්ඨසත්ථි පුරිසපුග්ගලානි වතුබ්බිකො හොති. තත්ථ සංඝාතවසෙන සොනාපත්තිමග්ගට්ඨො ඵලට්ඨොති එකං යුගං, සකදාමිග්ගට්ඨො ඵලට්ඨොති එකං, අනාගාමිග්ගට්ඨො ඵලට්ඨොති එකං, අරහත්තමග්ගට්ඨො ඵලට්ඨොති එකන්ති වත්තාරි පුරිසයුගානි හොන්ති. වත්තාරො මග්ගට්ඨො වත්තාරො ඵලට්ඨොති අට්ඨපුරිසපුග්ගලා හොන්ති. වත්තාරිසම්මි පුග්ගලානි සොනාපත්තිමග්ගට්ඨො පයමකුමාරිකාදිවසෙන පඤ්ච, තථා සකදාගාමිඅනාගාමිඅරහත්තමග්ගට්ඨොපි පඤ්ච පඤ්චාති විසති මග්ගට්ඨපුග්ගලා, තථා ඵලට්ඨොපි සොනාපත්තිඵලට්ඨොදිවසෙන පඤ්ච පඤ්චාති විසති ඵලට්ඨොති වත්තාරිසපුග්ගලා හොන්ති. එත්ථ ව මග්ගස්ස එකවිත්තක්ඛණිකත්තා කථං විසතිමග්ගට්ඨො පුග්ගලා භවෙය්‍යන්ති.

වුච්චනෙපාදකප්ඤ්ඤානසම්මසිතප්ඤ්ඤානපුග්ගලප්ඤ්ඤාසයෙසුපි හි අඤ්ඤාතරවසෙන තං තං කුමාරසද්ධිසම්මාදිඅභිගපාතුභාවෙන වත්තාරොපි මග්ගට්ඨො පයමකුමාරිකාදිවොහාරං ලහන්තා පච්චෙකං පඤ්චපඤ්චො විහජියන්ති, තස්මා විසති මග්ගට්ඨො හොන්ති. තත්ථ පයමකුමාරිකාදිසු යං යං කුමාරං සමාපජ්ජන්තො තතො වුට්ඨොස සංඝාතෙ සම්මසන්තස්ස වුට්ඨොනගාමිනිවිපස්සනා පවත්තා, තං පාදකප්ඤ්ඤාන වුට්ඨොනගාමිනිවිපස්සනාය පදට්ඨොනභාවතො. යං යං කුමාරං සම්මසන්තස්ස සා පවත්තා, තං සම්මසිතප්ඤ්ඤානං. “අහො වත මෙ පයමකුමාරසද්ධියො මග්ගො පඤ්චඛිගිකො, දුතියප්ඤ්ඤානාදිසු වා අඤ්ඤාතරසද්ධියො වතුරඛිගිකාදිවෙදො මග්ගො භවෙය්‍යා”ති එවං යොගාවචරස්ස උප්පන්නප්ඤ්ඤාසයො පුග්ගලප්ඤ්ඤාසයො නාම. තත්ථ යෙන පයමකුමාරාදිසු අඤ්ඤාතරං කුමාරං සමාපජ්ජන්තො තතො වුට්ඨොස පකිණ්ණකසංඝාතෙ සම්මසිත්වා මග්ගො උප්පාදිතො හොති, තස්ස සො මග්ගො පයමකුමාරාදි තං තං පාදකප්ඤ්ඤානසද්ධියො හොති. සචෙ පන විපස්සනාපාදකං කිඤ්චිකුමාරං නත්ථි, කෙවලං පයමකුමාරාදිසු අඤ්ඤාතරං කුමාරං සම්මසිත්වා මග්ගො උප්පාදිතො හොති, තස්ස සො සම්මසිතප්ඤ්ඤානසද්ධියො හොති. යදා පන යං කිඤ්චි කුමාරං සමාපජ්ජන්තො තතො අඤ්ඤං සම්මසිත්වා මග්ගො උප්පාදිතො හොති, තදා පුග්ගලප්ඤ්ඤාසයවසෙන ද්විසු අඤ්ඤාතරසද්ධියො හොති. එවං සමට්ඨානිකස්ස පුපුප්පන්තස්ස අරියානං වා

පාදකඡ්ඤානසම්මසිතඡ්ඤානපුග්ගලඡ්ඤාසයවසෙන පටිමඡ්ඤානාදීනං
 අඤ්ඤතරඤානසදිසස්ස මග්ගඤ්ඤාසස්ස පවත්තනතො පුග්ගලභෙදවසෙන
 වීසති මග්ගට්ඨා පුග්ගලා භොන්ති, තථා ඵලට්ඨාපි වීසතීති
 චත්තාලීසඅරියපුග්ගලා භොන්ති. අපරමපි සචෙ පන පුග්ගලස්ස තථා විධො
 අඡ්ඤාසයො නත්ථී, අනුලොමවසෙන හෙට්ඨිමහෙට්ඨිමඤ්ඤානතො වුට්ඨාය
 උපරුපරිඤ්ඤානධම්මෙ සම්මසිත්වා උප්පාදිතමග්ගො
 පාදකඡ්ඤානමනපෙක්ඛිත්වා සම්මසිතඡ්ඤානසදිසො භොති. පටිලොමවසෙන
 උපරුපරිඤ්ඤානතො වුට්ඨාය හෙට්ඨිමහෙට්ඨිමඤ්ඤානධම්මෙ සම්මසිත්වා
 උප්පාදිතමග්ගො සම්මසිතඡ්ඤානමනපෙක්ඛිත්වා පාදකඡ්ඤානසදිසො භොති,
 හෙට්ඨිමහෙට්ඨිමඤ්ඤානතො හි උපරුපරිඤ්ඤානං බලවතරන්ති, අට්ඨසතමපි
 පුරිසපුග්ගලාති තත්ථ එකඛීඡී, කොලංකොලො, සත්තක්ඛන්තූපරමොති තයො
 සොතාපන්නා. කාමරූපාරූපහවෙසු අධිගතඵලා තයො සකදාගාමීනොති තෙ
 සබ්බෙපි දුක්ඛපටිපදා දන්ධාහිඤ්ඤං, දුක්ඛපටිපදා ඛිප්පාහිඤ්ඤං, සුඛාපටිපදා
 දන්ධාහිඤ්ඤං, සුඛාපටිපදා ඛිප්පාහිඤ්ඤන්ති චතුන්නං පටිපදානං වසෙන
 චතුච්ඡති, අන්තරාපරිනිබ්බායී, උපහච්චපරි නිබ්බායී, සසඬාරපරිනිබ්බායී,
 අසඬාරපරිනිබ්බායී, උද්ධංසොතො අකනිට්ඨගාමීති අවිහාසු පඤ්ච
 අනාමිගාතො, තථා අතප්පාසුදස්සාසුදස්සිසුපි පඤ්ච. අකනිට්ඨෙසු පන
 උද්ධංසොතවජ්ජා අන්තරාපරිනිබ්බායී, උපහච්චපරිනිබ්බායී,
 සසඬාරපරිනිබ්බායී, අසඬාරපරිනිබ්බායීති චත්තාරොති චතුච්ඡති
 අනාගාමීනො. සුක්ඛවිපස්සකො, සමථයානිකොති ද්වෙ අරහන්තො, චත්තාරො
 මග්ගට්ඨාති චතුපඤ්ඤාස තෙ සබ්බෙපි සද්ධාධුරපඤ්ඤාධුරානංවසෙන
 ද්වෙගුණෙ හුත්වා අට්ඨසතං අරියපුග්ගලා භොන්ති. තෙ සබ්බෙපි “අට්ඨසතං
 වා”ති විත්ථාරවසෙන උද්දිට්ඨා අරියපුග්ගලා තෙ සබ්බෙපතො යුගවසෙන
 සොතාපන්ති මග්ගට්ඨො ඵලට්ඨොති එකං යුගන්තයාදිනා චත්තාරොව භොන්ති.
 තෙනෙවාහ රතනපරිත්තෙ “යෙ පුග්ගලා අට්ඨසතං පසත්ථා, චත්තාරි එතාති
 යුගාති භොන්ති”ති අයං පහෙදොමග්ගට්ඨඵලට්ඨෙසු මිස්සකවසෙන ලබ්භති
 ඤානිකවිපස්සකපහෙදො පන ඵලට්ඨෙයෙව ලබ්භති මග්ගස්ස
 එකවිත්තක්ඛතිකත්තා මග්ගට්ඨෙසු න ලබ්භති. තත්ථ සොතාපන්තිඵලට්ඨො
 ඤානිකසුක්ඛවිපස්සකවසෙන දුට්ඨො. තෙසු ඤානිකො පුග්ගලො තස්මිං හචෙ
 අරහත්තප්පත්තො පරිනිබ්බායති. අප්පත්තො බ්‍රහ්මලොකගතො භොති, සො
 ඤානිකො නාම. මූලට්ඨායං පන නිකන්තියා සති පුපුජ්ජනාදයො
 යථාලද්ධඡ්ඤානස්ස භූමිභූතෙ සුද්ධාවාසවජ්ජිතෙ යත්ථ කත්ථවි නිබ්බත්තන්ති
 තථා කාමහවෙපි කාමාවචරකම්මබලෙන “ඉජ්ඣති හි හික්ඛවෙ සීලවතො
 වෙතොපණ්ඩි විසුද්ධත්තා”ති වුත්තං. අනාගාමීනො පන කාමරාගස්ස සබ්බසො
 පහීනත්තා කාමහවෙසු නිකන්ති. න උප්පාදෙන්තීති කාමලොකවජ්ජිතෙ
 යථාලද්ධස්ස භූමි භූතෙ යත්ථ කත්ථවි නිබ්බත්තන්ති”ති වුත්තං තථා හි

අනාගතවිකල්පය කාමයව නිකන්තියා පහිනන්තා සොනාපන්තසකදාගාමිනමිපි නිකන්තියා සති කාමයව කාමාවචරකම්මබ්බලොන උප්පත්තිභාවො අචාරිතොව හොතිති විඤ්ඤායති තස්මා “අප්පත්තෙ බ්‍රහ්මලොකගතො හොති, සො ඤාතිකො නාමාති ඉදං යෙභ්‍රයාවසෙන චුත්ත”න්ති දට්ඨබ්බං. සුක්ඛවිපස්සකො පන තිවිධො එකබ්බි, කොලංකොලො, සත්තක්ඛත්තපරමොති. තත්ථ එකො මනුස්සලොකෙ වා හොතු ඡදෙවලොකෙ වා, එකපටිසන්ධිකො හුත්වා අරහත්තං පත්වා පරිනිබ්බායති, අයං එකබ්බි නාම එකො මනුස්සලොකෙ එකා පටිසන්ධි දෙවලොකෙ එකාති ද්වෙපටිසන්ධිකො වා, එවං තිවතුපඤ්චජපරමො හුත්වා අරහත්තං පත්වා පරිනිබ්බායති, අයං කොලංකොලො නාම. එකො මනුස්සලොකෙ සොනාපන්තො හුත්වා දෙවලොකෙ එකා පටිසන්ධි තතො පුනාගන්ත්වා මනුස්සලොකෙ එකාති එවං මනුස්සදෙවලොකමිස්සකවසෙන තත්ථ චත්තාරි ඉධ තිණ්ණාදිනා තත්ථ ඡ, ඉධ එකොති යාව සත්තපටිසන්ධිකො හුත්වා පරිනිබ්බායති, අයං සත්තක්ඛත්තපරමො නාම. කෙවලං පන මනුස්සලොකෙ යෙව සත්ත දෙවලොකෙයෙව වා සත්තාති එවං අමිස්සො හුත්වා පටිසන්ධිකො ගහෙතබ්බො අපරෙ පන “ඉතො සත්ත, තතො සත්ත සංසාරෙ විවරන්ති”ති චුත්තන්තා මනුස්සලොකසත්තපටිසන්ධිදෙවලොක සත්තපටිසන්ධිවසෙන සත්තක්ඛත්තපරමං වදන්ති. තං අයුත්තං කස්මා “කිඤ්චාපි තෙ හොන්ති භුසංපමත්තා, න තෙ භවං අට්ඨමමාදියන්ති”ති පාළියා විරොධන්තා. අපිච ද්විභවපරිච්ඡින්නො සකදාගාමිපි ද්වික්ඛත්තුං මනුස්සලොකං ආගතො භවෙය්‍ය, තස්සපි තත්ථ එකං, ඉධ එකන්ති වාරස්ස ලබ්භිතබ්බතො න පනෙවං දට්ඨබ්බං. සකිං ඉමං මනුස්සලොකං ආගච්ඡන්ති සකදාගාමී ඉධ පත්වා ඉධ පරිනිබ්බායී, තත්ථ පත්වා තත්ථ පරිනිබ්බායී, තත්ථ පත්වා ඉධ පරිනිබ්බායී, ඉධ පත්වා තත්ථ පරිනිබ්බායීති පඤ්චසු සකදාගාමීසු පඤ්චමකො ඉධ අධිප්පෙතො. යදි එවං ඉධ පත්වා ඉධ පරිනිබ්බායීති ආදයො චත්තාරො කථං සකදාගාමීනාමාති. තෙ සකිං පුන ආගච්ඡන්ති චචනත්ථෙත සකදාගාමී නාම. කාමතණ්හාය සබ්බසො පහිනන්තා ඉමං කාමධාතුං අනාගච්ඡන්ති අනාගාමී, නිව්චං බ්‍රහ්මලොකෙයෙව පටිසන්ධි වසෙන ආගච්ඡන්ති අධිප්පායො. ඤාතිකස්ස එවං හොතු, සුක්ඛවිපස්සකස්ස කථන්ති සොපි ඤාතිකොව හුත්වා ගච්ඡති තස්ස හි මග්ගන්තරෙ සිහබ්‍යග්ඝාදිහි හතස්සාපි ලක්ඛණත්තයං ආරොපෙත්වා ඤාතිකො හුත්වාච මරණං හොති අයං පන රූපාරූපභවෙන එකක්ඛත්තපරමො නාම. සත්තක්ඛත්තපරමාදයො අරියා රූපාරූපලොකෙසු අනෙකක්ඛත්තපටිසන්ධිකාපි බ්‍රහ්මලොකසාමඤ්ඤෙන එකපටිසන්ධිකා නාම හොන්ති. අරහා පන පාපකරණෙ රහාභාවා දක්ඛිණං අරහත්තා පුන භවා භිනිබ්බත්තියාරහාභාවාන්තාදිනා චචනත්ථෙත අරහා නාම. සොපි තිවිධො ඤාතික සුක්ඛවිපස්සක සමසීඨිවසෙන. තත්ථ ඤාතිකො මග්ගෙනෙව

ආගතො, සො පටිසම්භිදාප්පත්තො නාම. අපරොපි පුපුජ්ජනසෙක්ඛසන්තානෙ
 ඤානිකො භුත්වා ඤානං පාදකං කත්වා මග්ගං උප්පාදෙති, සොපි ඤානිකොව.
 සුක්ඛවිපස්සකො පන කිලෙසක්ඛයමත්තමෙව මග්ගෙන සහ අනාගතඤානං
 නාම නත්ථි, තං පච්ඡා පරිභායතීතිපි වදන්ති. සමසීසි පන තිව්ධො භොති
 ඉරියාපට්ඨසමසීසි, රොගසමසීසි, ජීවිතසමසීසිති. තත්ථ යො යානාදිසු
 ඉරියාපට්ඨසු යෙනෙව ඉරියපට්ඨන සමන්තාගතො භුත්වා විපස්සනං ආරභති,
 තෙනෙව ඉරියාපට්ඨන අරභත්තං පත්වා පරිනිබ්බායති අයං ඉරියාපට්ඨසමසීසි
 නාම. යො පන එකං රොගං පත්වා අන්තොරොගෙ එව විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා
 අරභත්තං පත්වා තෙනෙව රොගෙන පරිනිබ්බායති අයං රොගසමසීසි නාම. යො
 පන තෙරසසු සීසෙසු කිලෙසසීසං අවිජ්ජං අරභත්තමග්ගො පරියාදියති,
 පවත්තිසීසං ජීවිතින්ද්‍රියං චුතිචිත්තං පරියාදියති, අයං ජීවිතසමසීසිනාම. තත්ථ
 තෙරස සීසානි කතමානි තෙරස සීසානි. පලිබොධසීසං, තණ්හාබන්ධනසීසං,
 මානපරාමාසසීසං, දිට්ඨිවික්ඛෙපසීසං, උද්ධච්චකිලෙසසීසං,
 අවිජ්ජාඅධිමොක්ඛසීසං, සද්ධාපග්ගහසීසං, විරියඋපට්ඨානසීසං,
 සතිඅවික්ඛෙපසීසං, සමාධිදස්සනසීසං, පඤ්ඤාපවත්තිසීසං,
 ජීවිතින්ද්‍රියගොචරසීසං, විමොක්ඛසඬ්ඛාරසීසන්ති. එත්ථ ච අවිජ්ජා පරියාදායකං
 මග්ගචිත්තං ජීවිතින්ද්‍රියං පරියාදාතුං සක්කොති, ජීවිතපරියාදායකං චුතිචිත්තං
 අවිජ්ජං පරියාදාතුං න සක්කොති, අවිජ්ජා පරියාදායකං චිත්තං අඤ්ඤං,
 ජීවිතින්ද්‍රියපරියාදායකං චිත්තං අඤ්ඤං. කථං පනිදං සීසං සමං භොතීති.
 වාරසමතාය, යස්මිඤ්භි වාරෙ මග්ගචුට්ඨානං භොති, සොතාපත්තිමග්ගෙ
 මග්ගඵලනිබ්බානපභීනසෙසකිලෙසපච්චවෙක්ඛණාවසෙන පඤ්ච
 පච්චවෙක්ඛණානි, තථා සකදාමිමග්ගෙ පඤ්ච, අනාගාමිමග්ගෙ පඤ්ච,
 අරභත්තමග්ගෙ සෙසකිලෙසාභාවා චත්තාරීති එකුනචීසතිමෙ
 පච්චවෙක්ඛණඤාණෙ පතිට්ඨාය භවඬ්ඨං ඔතරිත්වා පරිනිබ්බායතො ඉමාය
 වාරසමතාය ඉදං උභයසීස පරියාදානම්පි සමං භොති නාම. අරභත්තමග්ගෙ ච
 පවත්තිසීසං ජීවිතින්ද්‍රියං පවත්තිතො චුට්ඨහන්තො මග්ගො චුතිතො උද්ධං
 අප්පවත්තිකරණවසෙන යදිපි පරියාදියති. යාව පන චුති, තාව පවත්තිසභාවතො
 පවත්තිසීසං ජීවිතින්ද්‍රියං චුතිචිත්තං පරියාදියති නාම. කිලෙසපරියාදානෙන
 මග්ගචිත්තෙන අත්තතො අනන්තරං විය නිප්පාදෙනබ්බා පච්චවෙක්ඛණවාරාව
 පරිපුණ්ණා. පරිපුණ්ණවසෙන පභීනකිලෙසෙ පච්චවෙක්ඛණතො
 කිලෙසපරියාදානස්සෙව වාරානි චත්තබ්බතං අරභන්ති, තෙනෙව කිලෙසසීසං
 අවිජ්ජාපරියාදානඤ්ච පවත්තිසීසං ජීවිතින්ද්‍රියපරියාදානඤ්ච සමං කත්වා ඉමාය
 වාරසමතාය කිලෙසපරියාදානං ජීවිතපරියාදානානං අපුබ්බවර්මතා වෙදිතබ්බාති
 චුත්තං. සංයුත්තධ්මකථායං පන යස්ස පුග්ගලස්ස අපුබ්බං අවර්මං
 ආසවපරියාදානඤ්ච භොති ජීවිතපරියාදානඤ්ච, අයංති පුග්ගලො සමසීසි. එත්ථ
 ච පවත්තිසීසං කිලෙසසීසන්ති ද්වෙ සීසානි. තත්ථ පවත්තිසීසං නාම

ජීවිතන්ද්‍රිය. කිලෙසසිසං නාම අවිජ්ජා. තෙසු ජීවිතන්ද්‍රියං වුත්තිත්තං ඛෙපෙති. අවිජ්ජං මග්ගචිත්තං. ද්විත්තං චිත්තානං එකතො උප්පාදො නත්ථි. මග්ගානන්තරං පන ඵලං, ඵලානන්තරං භවභිගං, භවභිගතො වුට්ඨාය පච්චවෙක්ඛණං පරිපුණ්ණං භොති, තං අපරිපුණ්ණං වාති. තිබ්බණෙන අසිතා සීසෙ ඡන්දන්තෙපි හි එකො වා ද්වෙ වා පච්චවෙක්ඛණවාරා අවස්සං උප්පජ්ජන්ති යෙව, චිත්තානං පන ලුහුපරිවත්තිතාය ආසවක්ඛයො ව ජීවිතපරියාදානඤ්ච එකක්ඛණෙ විය සඤ්ජායති'ති වුත්තං. තට්ඨිකායඤ්ච “ද්විත්තං චිත්තානන්ති වුත්තිත්තමග්ගචිත්තානං. තන්ති පච්චයවෙකල්ලං. පරිපුණ්ණං ජවනචිත්තානං සත්තක්ඛන්තුං පවත්ති යා. අපරිපුණ්ණං පඤ්චක්ඛන්තුං පවත්ති යා. කිඤ්චාපි එකො වා ද්වෙ වා ති වුත්තං, තං පන වචන සිලිට්ඨවසෙන වුත්තං. යාව එකං වා ද්වෙ වා තදාරම්මණචිත්තානීති භෙට්ඨිමන්තෙන ද්වෙ පවත්තන්තිති වදන්ති”ති වුත්තං. එත්ථ ව “පරිපුණ්ණං ජවනචිත්තානං සත්තක්ඛන්තුං පවත්ති යා, අපරිපුණ්ණං පඤ්ඡක්ඛන්තුං පවත්ති යා”ති ඉමිනා අට්ඨකථාට්ඨිකාවචනෙන සමසිසිනං පච්චවෙක්ඛණාවසෙන මරණාසන්නවිටීයං පරිපුණ්ණාවසෙන සත්තක්ඛන්තුං, අපරිපුණ්ණාවසෙන පඤ්චක්ඛන්තුං ක්‍රියජවනානි ජවන්තිති සන්නිට්ඨානමෙත්ථාව ගන්තබ්බං. “අසම්මුල්ලො කාලං කරොති”ති වුත්තන්තා ව විඤ්ඤායති සත්තක්ඛන්තුං පරිපුණ්ණාවසෙන මරණාසන්නකාලෙ ජවනපවත්ති. එවඤ්ච සති “මන්දප්පවත්ති යං පන මරණකාලාදීසු පඤ්චවාරමෙව”ති එත්ථ “මන්දප්පවත්ති ය”න්ති විසෙසනං සාත්ථකං සියා. “පඤ්චවාරමෙව”ති එත්ථ එවකාරෙන මන්දප්පවත්තිකාලෙ ඡසත්තක්ඛන්තුං නිවත්තෙති. අසම්මුල්ලහකාලෙ පන ඡසත්තක්ඛන්තුම්පි අනුජානාති. කාමාවචරජවනානඤ්ච අනියතපරිමාණා බලවකාලෙපි පරිසම්පුණ්ණභාවා තථා හි “කාමාවචරජවනානිබලවකාලෙ සත්තක්ඛන්තුං ඡක්ඛන්තුං වා, මන්දප්පවත්ති යං පන මරණකාලාදීසු පඤ්චවාරමෙව. භගවතො යමකපාටිභාරියකාලාදීසු ලුහුකප්පවත්ති යං වත්තාරි පඤ්චවා පච්චවෙක්ඛණජවනචිත්තානි භවන්ති”ති අනියමිතප්පමාණාවසෙන උප්පත්තිභාවො ආගතො ඉමස්මි. සමසිසිනිද්දෙසවාරෙපි මරණාසන්නවිටීචිත්තස්ස විසුං අලබ්භනතො පච්චවෙක්ඛණන්තෙ යෙව භවභිගචිත්තෙන පරිනිබ්බානතො පරිපුණ්ණාවසෙන සත්ත ජවනචිත්තානි පාටිකභිබ්බිතබ්බානීති අමිහාකං බන්ති විමංසිත්වා ගහෙතබ්බො ඉතො යුත්තතරො වා පකාරො ලබ්භමානො ගවෙසිතබ්බො. එවං පරමත්ථසඤ්ඤාවසෙන වත්තාරි පුරිසයුගානි, අට්ඨ පුරිසපුග්ගලා, වත්තාරිසම්පිපුග්ගලා අට්ඨසතම්පි පුරිසපුග්ගලානි සබ්බං සමොධානෙන්වා ඉමස්මි. ලොකෙ සඤ්ඤාපි දුල්ලභොති වෙදිතබ්බො තථා හි අරියපුග්ගලා අතිදුල්ලභාව සාසනස්ස විජ්ජමානකාලෙපි ඉදානි සොතාපන්නස්සාපි

අවිච්ඡිකල්පයෙන් අයං පරමත්ථසංඝයා විචාරණා. සම්මුතිසංඝයා පන ඤාත්තිවතුත්ථෙත උපසම්පන්නො පුපුජ්ජනසංඝයාව, සොපි දුල්ලභායෙව. කස්මා බුද්ධුප්පාදකාලෙයෙව ලබ්භනතො තථා හි අනුප්පන්නො බුද්ධෙ පච්චෙකබුද්ධානං. සත්ත්වසංඝයාදිගණනෙ උප්පජ්ජමානෙපි තෙසං සත්තිකෙ උපසම්පදාභාවස්ස අලබ්භමානතො පච්චෙකබුද්ධානස්ස හි සත්තිකෙ පබ්බජිතානං කුලපුත්තානං සරණගමනකම්මට්ඨානස්සාපි දාතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා. පච්චෙකබුද්ධා ව නාම මූගස්ස සුපිනදස්සනං විය අත්තනා පටිලද්ධසච්චධම්මෙ පරෙසං ආවික්ඛිතුං න සක්කොන්ති, තස්මා තෙ පබ්බාජෙත්වා කම්මට්ඨානෙ නියොජෙතුං අසමත්ථා “එවං තෙ නිවාසෙතඛ්ඛං, එවං තෙ පාරුපිතඛ්ඛං”න්ති ආදිනානෙයන අභිසමාවාරිකමෙව සික්ඛාපෙසුං තස්මා බුද්ධුප්පාදකාලෙයෙව සම්මුතිසංඝයා ලබ්භති. අපිව න තෙ දුල්ලභායෙව භොන්ති, අථ ඛො තස්මිං උද්දිස්ස අප්පමත්තකස්සාපි කතාකාරස්ස අසංඝයෙය්‍යඵලාපි භොන්ති චුත්තස්සෙතං. භගවතා “භවිස්සන්ති ඛො පනානන්ද අනාගතමද්ධානං ගොත්‍රභූතො කාසාවකණ්ඨා දුස්සීලා පාපධම්මා තෙසු දුස්සීලෙසු සංඝං උද්දිස්ස දානං දස්සන්ති, තදා පාහං ආනන්ද සංඝගතං දක්ඛිණං අසංඝයෙය්‍යං අප්පමෙය්‍යං වදාමි න ත්වෙවාහං ආනන්ද කෙනවි පරියායෙන සංඝගතා දක්ඛිණා පාටිපුග්ගලිකං දක්ඛිණං මහජඵලන්ති වදාමි”ති. තථා හි උපරිපණ්ණාසකෙ දක්ඛිණවිභවිගවණ්ණනායං “කාසාවකණ්ඨානං සංඝෙ දින්නෙ දක්ඛිණාපි ගුණාසංඝයාය අසංඝයෙය්‍යා”ති චුත්තං. සංඝගතදක්ඛිණා හි සංඝෙ විත්තිකාරං කාතුං සක්කොන්තස්ස භොති. සංඝෙ පන විත්තිකාරො දුක්කරො යො හි “සංඝගතං දක්ඛිණං දස්සාමි”ති දෙය්‍යධම්මං පටියාදෙත්වා විහාරං ගන්ත්වා භන්තෙ සංඝං උද්දිස්ස ඵකං ථෙරං දෙථා”ති වදති, අථ සංඝො සාමණෙරං ලභිත්වා “සාමණෙරො මෙ ලද්ධො”ති අඤ්ඤාථන්තං ආපජ්ජති, තස්ස දක්ඛිණා සංඝගතා න භොති. මහාථෙරං ලභිත්වා පි “මහාථෙරො මෙ ලද්ධො”ති සොමනස්සං උප්පාදෙන්තස්සාපි න භොතියෙව. තස්ස දක්ඛිණා සංඝගතා න භොති. යො පන සාමණෙරං උපසම්පන්නං වා දහරං වා ථෙරං වා බාලං වා පණ්ඩිතං වා යංකිඤ්චි සංඝො ලභිත්වා නිබ්බෙමතිකො හුත්වා “සංඝස්ස දම්මි”ති සංඝෙ විත්තිකාරං කාතුං සක්කොති, තස්ස දක්ඛිණා සංඝගතා නාම භොති. පරසමුද්දවාසිනො කිර ඵවං කරොන්ති තත්ථ හි ඵකො විහාරස්සාමිකුට්ඨිකො “සංඝගතං දක්ඛිණං දස්සාමි”ති සංඝො උද්දිස්සිත්වා “ඵකං හික්ඛුං දෙථා”ති යාචිත්වා සො ඵකං දුස්සීලභික්ඛුං ලභිත්වා නිසීදනට්ඨානං ඔපුඤ්ජාපෙත්වා ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා උපරි විතානං බන්ධිත්වා ගන්ධධුමපුජ්ජෙහි පුජෙත්වා පාදෙ ධොවිත්වා මක්ඛෙත්වා බුද්ධස්ස නිපච්චකාරං කරොන්තො විය සංඝෙ විත්තිකාරෙන දෙය්‍යධම්මං අදාසි සො හික්ඛු පච්ඡාභන්තං විහාරං ජග්ගන්ත්වාය “කුදාලකං දෙථා”ති සරද්ධාරං ආගතො උපාසකො නිසින්නොව කුදාලං

පාදෙන බිහිත්වා “ගණ්භා”ති අදාසි තමෙනං මනුස්සා ආහංසු “තුම්හෙහි පාතොව එතස්ස කතසක්කාරො වත්තුං න සක්කා, ඉදානි අපවයමත්තකම්පි නත්ථි, කිං නාමෙත”න්ති. උපාසකො “සඬ්ඝස්ස සො අයොගා විත්තිකාරො, න එතස්සා”ති ආහ. කාසාවකණ්ඨසඬ්ඝදිත්තදක්ඛිණං පන කො සොධෙති, සාරිපුත්තමොග්ගලානාදයො අසිතිමහාපෙරා සොධෙත්ති අපි ච පෙරා විරපරිනිබ්බුතා, පෙරෙ ආදිං කත්වා යාවජ්ජතනා ධරමානඛිණාසවා සොධෙත්තියෙව, තථා හි දායකතො පටිග්ගාහතොපි මහජ්ජලං හොති දානං. දායකතො වෙස්සන්තරජාතකං කපෙතබ්බං වෙස්සන්තරො හි දුස්සිලස්ස ජුජ්ජකාබ්බාග්ගිණස්ස නයනසදිසෙ ද්වෙ ජාලිකණ්භාජිනෙ පුත්තෙ දත්වා පථවිං කම්පෙසි. සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණං ආරබ්භ පවත්තවෙතනාය මහන්තභාවෙන පථවිං කම්පෙසි. එවං දායකතොපි මහජ්ජලං හොති. පටිග්ගාහකතො පන සාරිපුත්තත්පෙරස්ස දිත්තවොරසාතකවත්ථු කපෙතබ්බං වොරසාතකො නාම හි සාවත්ථියං එකො ජනපදපුරිසො පඤ්චවිසති වස්සානි වොරසාතකකම්මං කත්වා මහල්ලකකාලෙපි තිංස වස්සානි නාසිකවාතෙනෙව කණ්ණනාසාදීනි ඡිත්තදිත්වා වොරසාතකකම්මං කරොන්තස්සෙව පඤ්චපඤ්ඤාස වස්සානි විතිවත්තානි. සො මරණ මඤ්චෙ නිපන්තොව අත්තනො කම්මබලෙන මහානිරයෙ නිබ්බත්තො විය මහාසද්දං කත්වා දුක්ඛිතො හොති, තස්ස සද්දෙන භීතා මනුස්සා උහතො පස්සෙ ගෙහං ඡඩ්ඪෙත්වා පලාගිංසු. තදා සාරිපුත්තත්පෙරො දිබ්බවක්ඛු නා ලොකං වොලොකෙන්තො තං දිස්වා තස්ස අනුකම්පං පටිච්ච තස්ස ගෙහද්වාරෙ අට්ඨාසි. සො කුජ්ඣිත්වා තික්ඛත්තුං නාසිකවාතෙන විස්සජ්ජමානොපි විස්සජ්ජිතුං අසක්කොන්තො අතිවිරොචමානං පෙරං දිස්වා අතිවිය පසිදිත්වා අත්තනො අත්ථාය සම්පාදිතං පායාසං අදාසි. පෙරොපි මඬිගලං වඩ්ඪෙත්වා පක්කම්. වොරසාතකො පෙරස්ස දිත්තදානං අනුස්සරිත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්ති, එවං පටිග්ගාහකතොපි මහජ්ජලං හොති. උභයතොපි මහජ්ජලං, අනාථපිණ්ඩිකවිසාඛාදයො බුද්ධජපමුඛස්ස දිත්තදානං වෙදිතබ්බං.

චුත්තඤ්ඤාතං භගවතා.

“තථාගතෙ ව සම්බුද්ධෙ, අථවා තස්ස සාවකෙ;
නත්ථි විත්තෙ පසන්තම්හි, අජ්ජකා නාම දක්ඛිණා.

එවං අවිත්තියා බුද්ධා, බුද්ධධම්මා අවිත්තියා;
අවිත්තියෙ පසන්තානං, විපාකො හොති අවිත්තියො”ති.

එවිට උපයෝජනයට ගන්නා මහජනලාභී වෙළඳාමකි. දායකතාව පිටිගන්නාකොට නිෂ්පාදනය. සේවාවලට මිලදීමට ගොස් සේවාවලට දායක වන්නා උපයෝජනයට ගන්නා වෘත්තීයයන් වූ වෘත්තීයයන් හට වන්නා.

“මාස මාස කුසගින්න, බාලා භුක්තියෙන් හොඳින්;
න සො සම්බන්ධයෙන්, කලා නාගිනි සොළසි” නි.

තෙතනවලට හටවා වත්තාර්මානි ආනන්ද දක්වන්නාවූ දිනය” නි. ඉමානි තිණ බුද්ධධර්මසම්පන්නතානි සාධුතං රතීන්තර්වේදන රතනානි නාම.

වෘත්තීයයන්.

“විත්තිකතං මහගිණිකාව, අතලං දුල්ලහදස්සනං;
අනොමසන්නපරිභොගං, රතනං තෙන වුවවති” නි.

රතනකාව නාම දුට්ඨං සම්බුද්ධානුකෘතියකවෙසන. තත්ථ අවිඤ්ඤානං චක්කරතනං, මනිරතනං යං වා පනඤ්ඤමිති අනිත්ථියබද්ධසුවණ්ණරජතාදි. සම්බුද්ධානුකං හත්ථිඅස්සරතනාදිපරිණායකරතනපරියොසානං, යං වා පනඤ්ඤමිති ඉත්ථියබද්ධං. එවං දුට්ඨං වෙත්ථ සම්බුද්ධානුකරතනං අග්ගමක්ඛායනි, කස්මා යස්මා අවිඤ්ඤානං සුවණ්ණරජතමනිමුත්තාදිරතනං සම්බුද්ධානුකානං හත්තිරතනාදිතං අලභිකාරත්ථාය උපනීයනි. සම්බුද්ධානුකරතනමිති දුට්ඨං තිරච්ඡානගතරතනං මනුස්සරතනකාව. තත්ථ මනුස්සරතනං අග්ගමක්ඛායනි. කස්මා යස්මා තිරච්ඡානගතරතනං මනුස්සරතනස්ස ඔපවස්භං හොති. මනුස්සරතනමිති දුට්ඨං ඉත්ථිරතනං පුරිසරතනකාව. තත්ථ පුරිසරතනං අග්ගමක්ඛායනි. කස්මා යස්මා ඉත්ථිරතනං පුරිසරතනස්ස පරිවාරිකත්තං ආපජ්ජති. පුරිසරතනමිති දුට්ඨං අගාරිකරතනං අනගාරිකරතනකාව තත්ථ අනගාරිකරතනං අග්ගමක්ඛායනි. කස්මා යස්මා අගාරිකරතනෙසු අග්ගො චක්කවත්තීති සිලාදිගුණයුත්තං අනගාරිකරතනං පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා උපට්ඨන්තිවා පරිපාසිත්වා දිබ්බමානුස්සිකා සම්පත්තියො පාපුණිත්වා අත්තෙ නිබ්බානසම්පත්තිං පාපුණාති. අනගාරිකරතනමිති දුට්ඨං අරියපුපුජ්ජනවෙසන. අරියරතනමිති දුට්ඨං සෙක්ඛාසෙක්ඛවෙසන. අසෙක්ඛරතනමිති දුට්ඨං සුක්ඛවිපස්සකසමට්ඨානිකවෙසන. සමට්ඨානිකරතනමිති දුට්ඨං සාවකපාරමිජ්ජත්තමපත්තකාව. තත්ථ සාවකපාරමිජ්ජත්තං අග්ගමක්ඛායනි. කස්මා ගුණමහත්තය. සාවකපාරමිජ්ජත්තරතනතොපි පච්චෙකබුද්ධරතනං අග්ගමක්ඛායනි. කස්මා ගුණමහත්තය. සාරිපුත්තමොග්ගලානසදිසාපි හි අනෙකසතා සාවකා පච්චෙකබුද්ධස්ස ගුණානං සතභාගමිති න උපනෙත්ති.

පව්වකඩුද්ධතො සම්බුද්ධරතනං අග්ගමක්ඛායති. කස්මා ගුණමහත්තනය සකලමිපි පම්බුද්ධං පල්ලභිකෙ න පල්ලභිකං සට්ඨන්තො නිසින්නා පව්වකසම්බුද්ධා එකස්ස ගුණානං නෙව සඬ්ඛං කලං ගණනභාගං උපනෙන්නි, වුත්තඤ්ඤෙතං භගවතා “යාවතා භික්ඛවෙ සත්තා අපදා වා...පෙ.... තථාගතො තෙසං අග්ගමක්ඛායති”ති ආදි. එවං “බුද්ධො ච දුල්ලභො ලොකෙ, සද්ධම්මසවනම්පි ච, සඬ්ඛො ච දුල්ලභො ලොකෙ”ති ඉමෙසං තිණ්ණං පදානං අත්ථුද්ධාරවසෙන සබ්බසො අත්ථො වුත්තොයෙව හොති.

ඉති සාගරබුද්ධිත්ථෙරවිරචිතෙ සීමිතවිකල්පයෙ සඬ්ඛවණ්ණනාය

සමසිසිකණ්ඩො චතුත්ථො පරිච්ඡෙදො.

පකිණ්ණකකණ්ඩො

ඉදානි සප්පුරිසාති දුල්ලභාති ඉමස්ස සංවණ්ණනාක්කමො සම්පත්තො තථා හි ලොකෙ සප්පුරිසාපි අතිදුල්ලභායෙව. සප්පුරිසාති කල්‍යාණගුණසම්පන්නා උත්තමපුරිසා. තෙ නිස්සාය ජාතිධම්මා සත්තා ජාතියා, මරණධම්මා සත්තා මරණතො මුච්චන්ති වුත්තඤ්ඤෙතං භගවතා “මමඤ්ඤි ආනන්ද කල්‍යාණමිත්තං ආගම්ම ජාතියා පරිමුච්චන්ති, ජරාධම්මා සත්තා ජරාය මුච්චන්ති”ති ආදි වචනතො පන සම්මාසම්බුද්ධොයෙව සබ්බාකාරසම්පත්තො කල්‍යාණමිත්තො නාම. තං අලභන්තෙන සාරිපුත්තමොග්ගලානාදයො අරියපුග්ගලා වා. තෙපි අලභන්තෙන එකන්තජහිතං සිවට්ඨිකං කල්‍යාණමිත්තං ලහිතබ්බං, වුත්තඤ්ඤෙතං පොරාණෙහි.

“පියො ගරු භාවතීයො, චත්තා ච වචනක්ඛමො;
ගම්භිරඤ්ච කථං කත්තා, නොවායානෙ නියොජයෙ”ති.

එවමාදිගුණසමන්නාගතො වඩ්ඪිපක්ඛෙ ධීතපණ්ඩිතපුග්ගලො ලොකෙ දුල්ලභොව. කතමො පණ්ඩිතපුග්ගලො බුද්ධපව්වකඩුද්ධා අසිති ච මහාසාවකා අඤ්ඤෙ ච තථාගතස්ස සාවකා සුනෙත්තමහාගොචන්දවිධුරසරහඬිගමහොසධසුතසොමනිමිරාජඅයොසරකුමා රක අකත්තිපණ්ඩිතාදයො ච පණ්ඩිතාති වෙදිතබ්බා. තෙ භයෙ විය රක්ඛා, අත්ඨකාරෙ විය පදිපා, බුජ්ජිපාසාදිදුක්ඛාහිභවෙ විය අත්තපානාදිපට්ඨලාහො, අත්තතො වචනකරානං සබ්බභයඋපද්දවුපසග්ගවිද්ධංසනසමත්ථා හොන්ති තථා හි තථාගතං ආගම්ම අසඬ්ඛොයායා අපරිමාණා දෙවමනුස්සා ආසවක්ඛයං පත්තා බ්‍රහ්මලොකෙ පතිට්ඨිතා, දෙවලොකෙ උප්පන්නා. සාරිපුත්තත්ථෙරෙ

විත්තං පසාදෙන්වා චතුහි ච පච්චයෙනි ථෙරං උපට්ඨහිත්වා අසීති කුසලහස්සානි සග්ගෙ නිබ්බත්තානි, තථා මහාමොග්ගලානමහාකස්සපපභුති සුනෙන්තස්ස සත්ථුනො සාවකා අප්පෙකච්චෙ බ්‍රහ්මලොකෙ උපපජ්ජිංසු, අප්පෙකච්චෙ පරනිමිතිවසවත්තීනං දෙවානං සහඛ්‍යතං...පෙ.... අප්පෙකච්චෙ ගහපතිමහාසාලකුලානං සහඛ්‍යතං උපපජ්ජිංසු, චුත්තඤ්ඤෙනං “නත්ථි හික්ඛෙව පණ්ඩිතතො භයං, නත්ථි පණ්ඩිතතො උපද්දෙවො, නත්ථි පණ්ඩිතතො උපසග්ගො”ති. අපිච තග්ගරමාලාදිගන්ධහණ්ඩසදිසො පණ්ඩිතො, තග්ගරමාලාදිගන්ධහණ්ඩපලිචෙය්‍යනපත්තසදිසො තදුපසෙවී චුත්තඤ්ඤෙනං නාරදජාතකෙ.

“තග්ගරඤ්ච පලාසෙන, යො නරො උපනස්හති;
පත්තාපි සුරහි වායන්ති, එවං ධිරූපසෙවනා”ති.

අකිත්තිපණ්ඩිතො සක්කෙන දෙවානමින්දෙන වරෙ දියාමානෙ එවමාහ

“ධිරං පස්සෙ සුණෙ ධිරං, ධිරෙන සහ සංවසෙ;
ධිරෙනා’ලාපසල්ලාපං, තං කරෙ තඤ්ච රොචයෙ.

කිං නු තෙ අකරං ධිරො, වද කස්සප කාරණං;
කෙන කස්සප ධිරස්ස, දස්සනං අහිකඬ්ඛසි.

නයං නයති මෙධාවී, අදුරායං න යුඤ්ජති;
සනරො සෙයාසො භොති, සම්මා චුත්තො න කුප්පති;
විනයං සො පජානාති, සාධු තෙන සමාගමො”ති.

අපිච තෙපි සප්පුරිසෙ සඬිගම්ම අස්සුතපුබ්බම්පි උභයලොකහිතාවහං වාවං සුයාතෙව, චුත්තම්පි චෙතං.

“සුභාසිතං උත්තමමාහු සත්තො, ධම්මං භණෙ නාධම්මං තං දුතියං;
පියං භණෙ නාජ්ජියං තං තතියං, සච්චං භණෙ නාලීකං තං චතුත්ථ”න්ති ච.

“යං බුද්ධො භාසති වාවං, බෙමං නිබ්බානපත්තියා;
දුක්ඛස්සන්තකිරියාය, සා චෙ වාවානමුත්තමා”ති.

සප්පුරිසුපනිස්සයසෙවනපච්චයායෙව දානාදිකුසලසමායොගෙන
අපායදුක්ඛතො මුච්චන්ති චුත්තඤ්ඤෙනං “අපිච
නෙරයිකාදිදුක්ඛපරිත්තාණතො පුඤ්ඤානි එව පාණීනං බහුපකාරානි, යතො

තෙසමිපි උපකාරානුස්සරණතා කතඤ්ඤතා සප්පුරිසෙහි
පසංසනීයාදිනානප්පකාරවිසෙසාධිගමහෙතුව හොත්ති චුත්තඤ්ඤතං භගවතා,
“ද්වෙ මෙ හික්ඛවෙ පුග්ගලා දුල්ලහා ලොකස්මිං, කතමෙ ද්වෙ, යො ච
පුබ්බකාරී, යො ච කතඤ්ඤ කතවෙදී” ති. අපිව විධුරමහොසධජාතකාදිකාලෙපි
ඉධලොකපරලොකසම්පත්තිඅත්ථමෙව අත්තනො වචනකරෙ සම්මා
යොජෙත්ති. අනාකුලකම්මන්තාධිට්ඨානෙන කාලඤ්ඤතාය පතිරූපකාරිතාය
අනලසතාය උට්ඨානවීරියසමතාය අබ්‍යසනියතාව
කාලානතික්කමනඅප්පතිරූපකරණඅකරණසිථිලකරණාහි අකුසලාදීහි
රහිතකසිගොරක්ඛවාණිජ්ජාදයො කම්මන්තා, එතෙ අත්තනො වා පුත්තදාරස්ස
වා දාසකම්මකරානං වා බ්‍යත්තතාය එවං පයොජිතා දිට්ඨෙව ධම්මෙ
ධනධඤ්ඤවිත්ති පටිලාභහෙතු හොත්ති, චුත්තඤ්ඤතං භගවතා.

පතිරූපකාරීරි ධුරවා, උට්ඨානතා වින්දතෙ ධනන්ති ව;
න දිවා සොප්පසිලෙ, රත්තිං උට්ඨානදස්සිනා;
නිව්චප්පමත්තෙන සොණ්ඨෙන, සක්කා ආවසිතුං සරං.

අතීසිතං අතිඋණ්හං, අතිසාරමීදං අහු;
ඉති විස්සට්ඨකම්මන්තෙ, අත්ථා අවිචෙත්ති මාණවෙ.

යො ච සීතඤ්ඤ උණ්හඤ්ඤ; තිණානි යො න මඤ්ඤති;
සප්පුරිසකිච්චානි, සො සුඛං න විභායතී” ති ව.

හොගෙ සංහරමානස්ස, පරස්සෙව ඉරයතො;
හොගා සන්තිවයං යන්ති, වම්මිකොචුපචියතීති.

එවමාදිප්පහෙදා සප්පුරිසා ලොකෙ අතිදුල්ලභාව. තබ්බිගමෙන දුප්පුරිසා
බාලජනා අගවෙසන්තොපි ලබ්භන්තෙව තෙ බාලා අත්තානං සෙවමානෙ
පරජනෙ සංසාරදුක්ඛෙයෙව ඔසිදෙන්ති භවතො චුට්ඨානං න දෙන්ති තථා හි
පුරණකස්සපාදයො ඡසත්ථාරා දෙවදත්තකොකාලික-මොදකතිස්ස
ඛණ්ඩදෙවියාපුත්තසමුද්දත්තවිඤ්ඤමාණවිකාදයො අතීතකාලෙ ව දීඝදුක්ඛස්ස
ලාභාති ඉමෙ අඤ්ඤෙ ව එවරූපා සත්තා බාලා අග්ගිපදිත්තමිව අගාරං අත්තනා
දුග්ගහිතෙන අත්තානඤ්ඤ අත්තනො වචනකාරකෙ ව විනාසෙන්ති තථා හි
දෙවදත්තමාගම්ම රාජා අජාතසත්තු-කොකාලිකාදයො තදඤ්ඤෙපි පුග්ගලා
අපායෙ නිබ්බත්තන්ති. රාජා අජාතසත්තු සාමඤ්ඤඵලසුත්තන්තසවනකාලෙ
යදි පිතරං අසාතෙය්‍ය, සොනාපන්තො භවෙය්‍ය පිතරං සාතිතත්තා මග්ගඵලමිපි
අප්පත්වා ලොභකුම්භියං සට්ඨිවස්සසහස්සානි පච්චිත්වා මුච්චිස්සති අනාගතෙපි
පච්චෙකබුද්ධො භවිස්සති. කොකාලිකොපි සාරිපුත්තමොග්ගලානත්ථෙරෙ

අනපවායිත්වා මහානිරයෙ පදුමගණනාය පච්චනොකාසෙ නිරයපදෙසෙ පදුමනිරයෙ...පෙ.... පදුමං බො පන අඤ්ඤතරො භික්ඛු නිරයං කොකාලිකො භික්ඛු උපපන්නො සාරිපුත්තමොග්ගලානෙසු චිත්තං ආසාතෙත්වා”ති ආහ. තත්ථ අඤ්ඤතරො භික්ඛුති නාමගොත්තෙන අපාකටං “කිං ව දීඝං නුබො හත්තෙ පදුමෙ නිරයෙ ආයුජ්ජමාණං”න්ති පඤ්ඤං පුච්ඡිත්වා නිසින්නං එකං භික්ඛුං එවමාහ “දීඝං බො භික්ඛු නිරයෙ ආයුජ්ජමාණං, තං න සුකරං සඬබ්බාතුං එත්තකානි වස්සානීති වා එත්තකානි වස්සසතානීති වා එත්තකානි වස්සසහස්සානීති වා එත්තකානි වස්සසතසහස්සානී”ති වා සක්කා පන හත්තෙ උපමං කාතුන්ති. “සක්කා භික්ඛු”ති හගවා අවොච. සෙය්‍යථාපි භික්ඛු වීසතිබාරිකො කොසලකො තිලවාහො හොති, තතො පුරිසො වස්සසතස්ස වස්සසහස්සස්ස අච්චයෙන එකමෙකං තිලං උද්ධරෙය්‍ය, බිජ්ජතරං බො සො භික්ඛු වීසතිබාරිකො කොසලකො තිලවාහො ඉමිනා උපක්කමෙන පරික්ඛයං පරියාදානං ගච්ඡෙය්‍ය, න ත්වෙව එකො අබ්බුදො නිරයො. සෙය්‍යථාපි භික්ඛු වීස අබ්බුදො නිරයො, එවමෙකො නිරබ්බුදො නිරයො”ති ආදි. වීසතිබාරිකො ති මාගධිකෙන පත්ථෙත චත්තාරො පත්ථා කොසලරට්ඨෙ එකො පත්ථො හොති. තෙන පත්ථෙත චත්තාරො පත්ථා ආල්භකං. චත්තාරි ආල්භකානි දොණං. චතුදොණා මානිකා. චතුමානිකා බාරි. තායබාරියා වීසතිබාරිකො තිලවාහො. තිලවාහොති තිලසකටං. අබ්බුදො නිරයොති අබ්බුදො නාම එකො පච්චෙකනිරයො නත්ථි, අච්චිමිහි එව පන අබ්බුදගණනාය පච්චනොකාසො “අබ්බුදො නිරයො”ති වුත්තො. එස නයො නිරබ්බුදාදිසුපි. තත්ථ වස්සගණනාපි එවං වෙදිතබ්බා යථාහ “සතංසතසහස්සානි කොටි හොති එවං සතංසතසහස්සකොටියො පකොටි නාම. සතංසතසහස්සපකොටියො කොටිපකොටි නාම. සතං සතසහස්සකොටිපකොටියො නහුතං. සතංසතසහස්සනහුතානි නින්තහුතං. සතංසතසහස්සනින්තහුතානි එකො අබ්බුදො. තතො වීසතිගුණො නිරබ්බුදො. එස නයො සබ්බත්ථ අයඤ්ච ගණනා අපරිචිතානං දුක්කරා”ති වුත්තං. තං න සුකරං සඬබ්බාතු’න්ති කෙච් පන තත්ථ පරිදෙවනානත්තෙනපි කම්මකරණනානත්තෙනපි ඉමානි නාමානි ලද්ධානීති වදන්ති. අපරෙපි වානකාරණෙහීති ටිකානෙත්ති. යථා ව දීඝවිදස්සආසාතා ව බුද්ධන්තරං සට්ඨියොජනමත්තෙන අත්තභාවෙන උත්තානො පතීතො මහානිරයෙ පච්චති යථා ව, තස්ස දිට්ඨිඅභිරුචිතානි පඤ්ච කුලසතානි තස්සෙව සහබ්‍යතං උජ්ජන්නානි මහානිරයෙ පච්චන්ති. වුත්තඤ්චෙනං හගවතා “සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ නළාගාරං වා තිණාගාරං වා අග්ගිච්චට්ඨො කුටාගාරානි දහති උල්ලිත්තාවලිත්තානි නිවාතානි චුසිතග්ගලානි පිහිත වාතපානානි එවමෙව බො භික්ඛවෙ යානිකානිවි භයානි උජ්ජජ්ජන්ති, සබ්බානි බාලතො උජ්ජජ්ජන්ති, නො පණ්ඩිතතො යෙකෙච් උපද්දවා උජ්ජජ්ජන්ති, නො පණ්ඩිතතො, යෙකෙච් උපසග්ගා...පෙ.... නො පණ්ඩිතතො. ඉති බො භික්ඛවෙ සජ්ජට්ඨයො බාලො

අප්පට්ඨයො පණ්ඩිතො සඋපද්දවො බාලො අනුපද්දවො පණ්ඩිතො,
සඋපසග්ගො බාලො අනුපසග්ගො පණ්ඩිතොති. අපි ච පුත්තිමච්ඡසදිසො බාලො,
පුත්තිමච්ඡබද්ධපත්ත පුත්තිසදිසො හොති තදුපසෙවි. ඡඩ්ඛනීයතං ඡිගුච්ඡනීයතඤ්ච
ආපජ්ජති විඤ්ඤානං වුත්තම්පි චෙතං නාරදජාතකෙ.

“පුත්තිමච්ඡං කුසග්ගෙන, යො නරො උපනස්හති;
කුසාපි පුති වායන්ති, එවං බාලුපසෙවනා”ති.

අකත්තිපණ්ඩිතොවාපි සක්කෙන දෙවනම්න්දෙන වරෙ දියාමානෙ එවමාහ

“බාලං න පස්සෙ න සුඤ්ඤං, න ච බාලෙන සංවසෙ;
බාලෙනා’ල්ලාපසල්ලාපං, න කරෙ න ච රොචයෙ.

කිංචු තෙ අකරං බාලො, වද කස්සප කාරණං;
කෙන කස්සප බාලස්ස, දස්සනං නාහිකඬ්ඛසි.

අනායං නයති දුම්මෙධො, අධුරායං නියුඤ්ජති;
දුන්නයො සෙයාසො හොති, සම්මා වුත්තො පකුජ්ජති;
විනයං සො න ජානාති, සාධු තස්ස අදස්සන”ති.

එවං බාලදුජ්ජනසංසග්ගවසෙනෙව සබ්බානි හයුපද්දවානි උප්පජ්ජන්ති,
නො පණ්ඩිතසෙවනවසෙනාතිසබ්බසො සප්පුරිසා අතිදුල්ලභාව.

ඉදානි.

“දුල්ලභඤ්ච මනුස්සත්තං, බුද්ධුජ්ජාදො ච දුල්ලභො;
දුල්ලභා බණ්ඩපත්ති, සද්ධම්මො පරමදුල්ලභො”ති.

ඉමිස්සා ගාථාය වණ්ණනාක්කමො සම්පත්තො. තත්ථ දුල්ලභඤ්ච
මනුස්සත්තන්ති මනුස්සභාවොපි දුල්ලභොයෙව මනුස්සස්ස දුල්ලභාවො
කාණකච්ඡපොපමාදීහි වෙදිතබ්බො එකො කිර කස්සකො ගඬ්ඛානීරෙ තිණ්
සංවච්ඡරාති කසිත්වා කිඤ්චිමත්තම්පි අලහිත්වා නඬ්ගලථාලං ද්වෙධා
හින්දිත්වා ගඬ්ගායං බිපි තෙන ගඬ්ගානදියා වාහෙන එකො උද්ධං එකො
හෙට්ඨාති එවං ද්වෙ නඬ්ගලථාලකා ගඬ්ගායං වුස්හන්තා විරෙන එකො උද්ධං
එකො හෙට්ඨාති ද්වෙ එකතො හුත්වා පාකතිකා යුජ්ජන්ති තස්මිං බණ්
වස්සසතවස්සසහස්සව්වයෙන එකවාරං උම්මුජ්ජමානො කාණකච්ඡපො
උම්මුජ්ජමානක්කණ්ණ තස්ස ගීවා ද්විත්තං නඬ්ගලථාලානමත්තරෙ හොති අයං
කාලො දුල්ලභොව එවමෙව මනුස්සත්තභාවොපි දුල්ලභොයෙව තථාහි

මනුස්සත්තභාවං අලභිත්වා ච නිරයපෙතඅසුරකායනිරව්භානභූමිසුයෙව සංසරිත්වා සීඝ්‍රමපි උක්ඛිපිතං අලභන්තා එකබ්බද්ධන්තරා ද්වෙ බ්බද්ධන්තරා තයො බ්බද්ධන්තරා චත්තාරො බ්බද්ධන්තරා එකාසඬ්ඛොයාචසෙන නිරයෙ පච්චනකසත්තානං ගණනපථං චිතිවත්තා, තථා පෙතඅසුරකායනිරව්භානභූමිසුපි අතිබ්බද්දකෙන අත්තභාවෙන තිලබ්ඡසාසපබ්ඡස්ස චතුපඤ්චජසත්තඅට්ඨකලභාගමත්තෙනෙව අඬ්ගුලියා පතිට්ඨිතට්ඨානමත්තෙයෙව භූමිපදෙසෙ නිසින්නානං අතිබ්බද්දකසත්තානං ගණනපථමපි චිතිවත්තා තෙ හි ගණිතං ඉද්ධිමත්තපුග්ගලෙ යපෙත්වා අඤ්ඤො කො නාම සක්ඛිස්සති තෙහි මොහන්ධභාවෙන කණ්හසුක්කපක්ඛමිපි අජානන්තා අනෙකෙසු බ්බද්ධසතෙසු වා බ්බද්ධසහස්සෙසු වා උප්පජ්ජමානෙසුපි බ්බද්ධොතිසද්දං අසුත්වා චිතිවත්තා, එවං මනුස්සත්තභාවොපි දුල්ලභොයෙව. මනුස්සත්තභාවෙ ලභමානෙපි බ්බද්ධුප්පාදකාලො අතිදුල්ලභොව. බ්බද්ධුප්පාදකාලෙපි සම්මාදිට්ඨි හුත්වා කුසලපපත්තිසඬ්ඛාතා ඛණ්ඩසම්පත්ති දුල්ලභාව, සද්ධම්මදෙසකස්සාපි දුල්ලභත්තා, තස්මිමිපි සති අඬ්ගවිකලභාවෙන සද්ධම්මසවනස්සාපි දුල්ලභත්තාති එවමාදිප්පහෙදා මනුස්සත්තභාවාදිකා ඛණ්ඩසම්පත්තියො දුල්ලභාති වෙදිතබ්බා. දුල්ලභා ඛණ්ඩසම්පත්තීති කුසලපපත්තිසඬ්ඛාතා ඛණ්ඩසම්පත්ති දුල්ලභොයෙව තථා හි පච්චන්තවිසය අරූපඅසඤ්ඤසත්තනිරව්භානපෙතනෙරයිකකාලෙ වා මජ්ඣිමදෙසෙපි චක්ඛාදිඅඬ්ගවිකලෙවා පරිපුණ්ණඅඬ්ගභාවෙපි මිච්ඡාදිට්ඨිභූතා වා කුසලපපත්තිසඬ්ඛාතා ඛණ්ඩා න භොන්ති පච්චන්තවිසයෙ හි පවත්තා ජනා පාණාතිපාතාදිදසඅකුසලකම්මපථෙයෙව රමන්ති අහිරමන්ති, චණ්ඩසභාවා ච තෙ භොන්ති, රතනත්තයගුණමිපි න ජානන්ති. අරූපිනොපි පුග්ගලා පරතොසොසවිරහිතත්තා සොතාපත්තිමග්ගපට්ඨාභොපි තෙසං නත්ථි, බ්බද්ධදස්සනාදීනිපි න ලභන්ති. අසඤ්ඤසත්තනිරව්භානපෙතනෙරයිකකාලෙසු පන පගෙව පූරිතපාරමිතං සත්තානං පවත්තනමිපි අබ්බොහාරිකං, සම්මාදිට්ඨිකුලෙ ජායමානාපි චක්ඛවිකලෙන බ්බද්ධසඬ්ඛරතනානං අදස්සනං, සොතවිකලෙන ධම්මසවනතොපි භායති එළමුගාදිභාවෙන කුසලසමාදානා න භොන්ති. අඬ්ගසම්පත්තෙනෙපි මිච්ඡාදිට්ඨිභාවෙන ද්වන්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණඅසීතිඅනුබ්බද්ධාමප්පහාපරික්ඛිත්තං සබ්බජනානං නයනරසායනනභූතං සබ්බඤ්ඤබ්බද්ධමිපි දිස්වා පසාදසොම්මෙන චක්ඛුනා ඔලොකෙතබ්බමිපි න මඤ්ඤන්ති මනොපදොසවසෙනෙව යුගග්ගාහා හුත්වා යමකපාටිභාරියකාලාදීසු අනෙකෙපි මිච්ඡාදිට්ඨිනො මහානිරයෙ උප්පජ්ජන්ති. එවං කුසලපපත්තිඛණ්ඩසම්පත්තිපි දුල්ලභොයෙව.

“දුල්ලභඤ්ච මනුස්සත්තං, බ්බද්ධුප්පාදො ච දුල්ලභො; දුල්ලභා ඛණ්ඩසම්පත්ති, සද්ධම්මො පරමදුල්ලභො”ති.

ඉමිස්සා ගාථාය අත්ථො වුත්තොයෙව.

ඉති සාගරබුද්ධිත්ථෙරවිරචිතෙ සීමවිසොධනෙ

පකිණ්ණකකණ්ඨො නාම පඤ්චමො පරිච්ඡෙදො.

එවං සත්ථුපරිනිබ්බානතො වස්සසතච්චයෙන පතිට්ඨිතෙ ඉසිනා කාරිතත්තා' ඉසිනගර'න්ති ලද්ධනාමෙ ද්වත්තපාදිභූපාලානං නිවාසට්ඨානභූතෙ සිරිබ්බේත්තනගරෙ එරාවතියා නදියා පාරිමතීරභූතෙ පබ්බතසානුමිහි පතිට්ඨිතස්ස කඤ්චනවරමහාපුපස්ස දායකස්ස සත්ච්චමහාධම්මරඤ්ඤො කාලෙ සාසනස්ස ද්විසහස්සසතාධිකඵකතිංසතිමෙ වස්සෙ සාසනෙ පටිලද්ධසද්ධානං කුලපුත්තානං මහාජාතිකරණවසෙන විමතිවිනොදනියා වුත්තචචනං සද්දයුත්තිඅත්ථයුත්තිවසෙන සාධුකං අච්චිනිත්වා නදියා උදකුක්ඛෙපං අකත්වා උපසම්පදා කම්මස්ස කාරිතත්තා සාසනෙ පරාජයමාපන්නෙ කුලපුත්තෙ උපාරම්භකරණවසෙන සීමවිපත්තිභාරකො සීමසම්පත්තිජ්ජකාසකො ගන්ථො පවත්ති.

එත්තාවතා ව සිරිබ්බේත්තනගරගොවරගාමෙන සත්ච්චමහාධම්මරාජගුරුභූතෙන මහාවෙය්‍යාකරණෙන තිපිටකධරෙන'සද්ධම්මකොට්ඨො'ති පාකට නාමධෙය්‍යෙන මහාථෙරෙන උපජ්ඣායො හුත්වා පඤ්ඤාධිපතීනං නිවාසභූතෙ පච්ඡිමජීනවක්කසාසනවරෙ වාසිගණාවරියෙන ගණවාචකෙන විනයධරෙන මහාසාමිනා ච, රාජගුරුතා තිපිටකනාගත්ථෙරෙන ච ආචරියො හුත්වා චෙජ්ජකම්මජඬ්ඨසපෙසනකම්මාදිවසෙන අනෙසනං පහාය සම්මා ආජීවෙන විසුද්ධාජීවෙහි සඬ්ඨගණෙහි කාරකසඬ්ඨා හුත්වා සිරිබ්බේත්තනගරස්ස දක්ඛිණෙදිසාභාගෙ දීඝපබ්බතසානුමිහි එරාවතියා නදියා තීරෙ වාලිකපුළිනෙ සීමාපෙක්ඛාය සහ උදකුක්ඛෙපං කත්වා පවත්තාය උදකුක්ඛෙපසීමාය දසධා බ්‍යඤ්ජනවිපත්තිං අකත්වා යානාරහෙන ඤත්තිචතුත්ථෙන කම්මෙන උපසම්පදාය වීසතිවස්සෙන සාගරබුද්ධිති ගරුහි ගහිතනාමධෙය්‍යෙන භික්ඛුනා රචිතො සාසනවිපත්තිභාරකො සීමවිසොධනී නාම ගන්ථො සමත්තො.

එත්තාවතා විහත්තා හි, සජ්ජහෙදජ්ජවත්තිකා;
සීමවිසොධනීහෙසා, නිපුණා සාධුවිත්තිකා.

සිරිබ්බේත්තාති පඤ්ඤාතෙ, පුරෙ අපරනාමකෙ;
දක්ඛිණෙය්‍යදිසාභාගෙ, උච්චනෙන කතාලයෙ.

වසන්තො භික්ඛු නාමෙන, සාගරබුද්ධීති විස්සුතො;
පුණ්ණෙ වීසතිවස්සමිහි, ගන්ථොයං සාධුවිත්තිතො.

මයායං රචිතො ගන්ථො, නිට්ඨප්පත්තො අනාකුලො;
එවං පාණිනං සබ්බෙ, සීසං සිජ්ඣන්තු සඤ්ඤාපා.

යාව බුද්ධොතිනාමමිපි ලොකප්පට්ඨස්ස තාදිනො;
තාව තිට්ඨතු යං ගන්ථො, සාසනෙ භාරයං තමං.

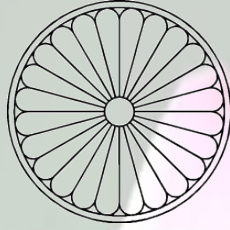
උද්ධං යාව භවග්ගා ව, අධො යාව අවිචිතො;
සමන්තා චක්කවාලෙසු, යෙ සත්තා පථවිවරා.

තෙපි සබ්බෙ මයා භොන්තු, සමසමවිපාකිතො;
විරං ජීවතු නො රාජා, සාසනස්ස උජ්ජොතකො.

දිබ්බන්තො රාජධම්මෙන, අරොගො සහ ඤාතිහි;
අනෙත පුඤ්ඤකම්මෙන, භවෙය්‍යං ජාතිජාතියං.

සාසනං ජොතයන්තොව, සකාපුත්තස්ස සාසනෙ;
යදා නස්සති සද්ධම්මො, අන්ධිභූතො මහීනලෙ;
දෙවලොකෙ තදා හෙස්සං, තුසිතෙ ධානමුත්තමෙති.

සීමවිසොධනී නිට්ඨිතා.

සබ්බදාතං ධම්ම දාතං ජිනාති,
සබ්බරසං ධම්ම රසං ජිනාති;
සබ්බරතීං ධම්ම රතීං ජිනාති
තණ්හාක්ඛයො සබ්බදුක්ඛං ජිනාති

(ධම්මපදය තණ්හා වග්ගො)

ධම්මාරාමො ධම්මරතො - ධම්මං ධුත්ථිච්ඡන්දයං;
ධම්මං ධුත්ථස්සරං නික්ඛු - සද්ධම්මා හ පරිනායති.

(ධම්මපදය නික්ඛු වග්ගො)

ධම්මො පතොසො සුගතාප්පසන්ථො,
තරණීච සංසාර මහණ්ණවස්ස;
බ්‍රහ්මාසුරාදීනි අමස්සනීයෙතා,
රසො රසානං පරමො තිලොක්කො.

මහාගඳො මච්චුපරා පහානො,
සබ්බිනිනාසාය විසෙසමන්තො;
සබ්බන්ති දානෙත ච කප්පරුක්ඛො,
චිත්තමණී අද්දසටොච ධම්මො.

ධම්මං විනා තන්ති ජිනාච මානා,
තමෙව තාණං සරණං පනිට්ඨා;
තස්මා හි තො කිච්චමඤ්ඤප්පනාය,
සුඤ්ඤාච ධාරෙච වරාච ධම්මෙ.

(භස්වාහිනී)

චිරං නිට්ඨතු ලොකස්මිං - සම්මා සම්බුද්ධ සාසානං!

ධර්ම උපාය පිණිසයි.....